
Міністерство освіти і науки України
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Україна
Вища школа управління охороною праці (WSZOP), м. Катовіце, Польща
Магдебурзький університет Отто-фон-Геріке, Німеччина
ТОВ «Majorel», Грузія
Petrosjan Coaching & Consultancy (PCFC), м. Східам, Нідерланди
Університет прикладних наук Естонії, м. Таллін, Естонія
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна
Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України, м. Дніпро, Україна
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, Україна
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ, Україна
ПрАТ «Завод технічного вуглецю», м. Кременчук, Україна
ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин», м. Кременчук, Україна
ТОВ «Спірітус-Вишняки», м. Кременчук, Україна
ТОВ «ЕКОТЕХ-С», м. Кременчук, Україна
Крюківська районна адміністрація виконавчого комітету Кременчуцької міської ради,
Україна

Матеріали

VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

«Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів»

*15-16 листопада 2022 року
(Посвідчення УкрІНТЕІ № 416 від 21.09.2022)*

м. Кременчук

ББК 65.291.551(4Укр)
УДК 330.341.1.1(477)

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Голова

Никифоров Володимир Валентинович – доктор біологічних наук, професор, перший проректор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Члени програмного комітету:

Почтовюк Андрій Борисович – доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки і управління, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Райхлінг Петер – професор, завідувач кафедри фінансів і банківської справи, Магдебурзький університет Отто-фон-Геріке, Німеччина.

Перерва Петро Григорович – доктор економічних наук, професор, Вища школа управління охороною праці (WSZOP), м. Катовіце, Польща.

Бучашвілі Хатуна – співробітник з інформаційної безпеки, ТОВ «Majorel», Грузія.

Прокопенко Ольга Володимирівна – міжнародний експерт, доктор економічних наук, професор, науковий дослідник Університету прикладних наук Естонії, м. Таллін, Естонія.

Чантладзе Давід – экс-міністр Міністерства навколишнього середовища і природних ресурсів Грузії.

Петросян Варужан – підприємець, засновник «Petrosjan Coaching & Consultancy» (PCFC), м. Східам, Нідерланди.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова

Маслак Ольга Іванівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Члени оргкомітету:

Лозовик Дмитро Борисович – начальник Крюківської районної адміністрації виконавчого комітету Кременчуцької міської ради.

Бала Володимир Володимирович – кандидат економічних наук, директор ТОВ «ЕКОТЕХ-С», м. Кременчук.

Данилейко Микола Іванович – Голова наглядової ради, Президент ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин», м. Кременчук.

Таловер Володимир Адиславович – кандидат економічних наук, директор ТОВ «Спіритус-Вишняки», м. Кременчук.

Яворський В'ячеслав Вікторович – директор ПрАТ «Завод технічного вуглецю», м. Кременчук.

Горошкова Лідія Анатоліївна – доктор економічних наук, головний науковий співробітник науково-дослідної групи кафедри екології, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», м. Київ.

Коваленко Олена Валеріївна – доктор економічних наук, професор, директор Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро.

Коломицева Олена Віталіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики та маркетингу, Черкаський державний технологічний університету, м. Черкаси.

Кондратенко Наталія Олегівна – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, м. Харків.

Авраменко Наталія Леонідівна – кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри товарознавства та митної справи, Державний податковий університет, м. Ірпінь.

Гришко Наталя Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Пирогов Дмитро Леонідович – кандидат технічних наук, доцент кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Яковенко Ярослава Юріївна – PhD з економіки, старший викладач кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Ищенко Світлана Вікторівна – старший викладач кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Відповідальний секретар оргкомітету:

Глазунова Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського.

Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (Кременчук, 15-16 листопада 2022 року). Кременчук, КрНУ, 2022. 513 с.

*Усі матеріали подаються в авторській редакції
All materials are provided in author's edition*

ЗМІСТ

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET OF EU COUNTRIES

Andrushoi K., 1st year Master's student

Academic supervisors:

Demianchuk M., Cand.Sc. in Economics, Associated Professor

Karavaieva T., Ph.D. in Philological sciences, Associated Professor

Odessa I.I. Mechnikov National University..... 28

СУЧАСНИЙ СТАН КЕЙТЕРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Опря Б.О., к.і.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної
справи

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.... 30

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Синюра-Ростун Н.Р., к.е.н., старший науковий співробітник

Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України..... 34

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНЛАЙН-БАНКІНГУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Плоскіна А.А., здобувачка другого рівня вищої освіти

Матвійчук Н. М., к.е.н., доцент

Волинський національний університет імені Лесі Українки..... 37

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИРОБНИКІВ НА РИНКУ ЄС

Даневич Д.І., студентка

Михальчишина Л.Г., к.е.н., доцент,

доцент кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України... 40

ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ В УКРАЇНІ

Тур О.В., к.е.н.,

старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та
регіонального розвитку,

Михайленко Д.Г., к.е.н., доцент,

старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики
та регіонального розвитку

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку

НАН України..... 43

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ З ПОЧАТКОМ ВОЄННОГО СТАНУ Ленчук А.С., студентка Захаркевич Н.П., к.е.н., доцент, завідувач кафедри Хмельницький університет управління та права.....	46
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЦИФРОВОГО РИНКУ ПРАЦІ Лозенко А.В., студентка Науковий керівник: Кузьміна О.В., к.е.н., доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національний авіаційний університет.....	49
РОЛЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ СВІТУ Сиротюк Г.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки Львівський національний університет природокористування.....	52
ПРОГНОЗИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД Кім О.С., студентка Науковий керівник: Погуда Н.В., к.е.н., доцент Харківський національний економічний університеті імені С. Кузнеця...	55
СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ Адонін Е.В., магістрант Науковий керівник: Дяченко К.С., к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту Українська інженерно-педагогічна академія.....	58
УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПАЛМАЗ-ГРУП» Гудько К.І., магістрант Дяченко К.С., к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту Українська інженерно-педагогічна академія.....	61
МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА Денчук В.М., магістрант Науковий керівник: Чемчикаленко Р.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту Українська інженерно-педагогічна академія.....	64

<p>ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВО-МАЙНОВОГО СТАНУ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ Школьнікова В.В., магістрант Науковий керівник: Дяченко К.С., к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту Українська інженерно-педагогічна академія.....</p>	68
<p>ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ПАТРІОТИЗМУ: АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ Смаглюк А.А., к.е.н., доцент Надточій А.О., к.держ.упр., доцент Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.....</p>	71
<p>ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ЯК ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ Квашук О.В., викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач- методист ВСП Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу УНУС.....</p>	74
<p>ОФШОРНИЙ БІЗНЕС ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки Бесяк В.Є., здобувачка кафедри економіки Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського Nicham Alaoui Rizq, CEO & Founder at intCount, Morocco</p>	78
<p>THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY Susidenko Ju., Phd in economics, Associate Professors Vinnytsia National Agrarian University.....</p>	80
<p><i>СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ</i></p>	
<p>ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ Мельниченко С.Г., здобувачка ступеня доктора філософії другого року навчання, асистентка кафедри водних біоресурсів та аквакультури Херсонський державний аграрно-економічний університет.....</p>	85

THE ROLE OF FINANCE IN PREVENTING EMERGENCY
SITUATIONS IN THE FIELD OF HEALTH CARE

Tulai O., Doctor of Economics, Professor,

Head of the Department of International Relations and Diplomacy

Nytka S., Post-graduate student,

West Ukrainian National University, Ternopil..... 88

ДЕРЖАВНІ БАНКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Грицюк С.І., магістрант

Добровольська О.В., д. е. н., професор

Дніпровський державний аграрно-економічний університет..... 91

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В ПЕРІОД ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Швидкий А.Л., магістрант

Добровольська О.В., д.е.н., професор

Дніпровський державний аграрно-економічний університет..... 93

TAX CHANGES DURING MARTIAL LAW IN UKRAINE

Kalneva A., 1st year Master's student

Academic supervisors:

Kolesnik O., Cand.Sc. in Economics, Associated Professor

Karavaieva T., Ph.D. in Philological sciences, Associated Professor

Odessa I.I. Mechnikov National University..... 96

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Сисоєнко І.А., к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Херсонський національний технічний університет

Ярмусь В.А., здобувач вищої освіти

Херсонський національний технічний університет..... 99

ЛОКАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ

Барабаш Л.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Уманський національний університет садівництва..... 102

РЕГУЛЯТОРНИЙ ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РИНОК МІСЦЕВИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ

Беновська Л.Я., к.е.н., с.дос., с.н.с.

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього

НАН України»..... 104

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ДОМОГОСПОДАРСТВ У РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО
РИНКУ УКРАЇНИ**

Сукач О.М., к.е.н., доцент,

професор кафедри маркетингу, фінансів, банківської справи та
страхування

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова..... 107

**СТРАТЕГІОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ Й
ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ**

Сухорукова А.Л., к.н.з держ.упр.,

доцент кафедри менеджменту та маркетингу

Миколаївський національний аграрний університет..... 110

**ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ: СУТНІСТЬ ТА
КЛАСИФІКАЦІЯ**

Таран Т.В., студентка

Добровольська О.В., д.е.н., професор

Дніпровський державний аграрно-економічний університет..... 113

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА
ОСНОВІ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ**

Кожевникова Н.В., студентка

Науковий керівник: Самойлова І.І., к. н. держ. управління, доцент

Державний податковий університет..... 116

**ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ
БЮДЖЕТУ МІСТА КИСЬВА**

Слободян Я.С., студентка

Буряченко А.Е., д.е.н., професор,

професор кафедри фінансів

ДВНЗ КНЕУ ім. Вадима Гетьмана..... 119

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Черепанова В.О., к.е.н., професор

Ковальов Р.І., магістрант

НТУ «Харківський політехнічний інститут»..... 123

**MONETARY POLICY OF UKRAINE: DEFENITION, TYPES AND
INSTRUMENTS**

Pivkach S.V., Master's student of the Department of Finance, Banking and
Insurance

Supervisor: Kachula S., Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance

Dnipro State Agrarian and Economic University..... 126

ПЕРСПЕКТИВНІ ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВИХ
ІННОВАЦІЙ В АПК
Поліщук В.Г., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Михалюк А.М., здобувач вищої освіти факультету бізнесу та права
Луцький національний технічний університет..... 128

МОЖЛИВОСТІ ЗМЕНШЕННЯ СТРАХОВИХ ТАРИФІВ ПРИ
СТРАХУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР
Томашевський Ю.М., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування..... 130

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ
Гаврікова А.В., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва
Оліфіровська М.С., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти
Донбаська державна машинобудівна академія..... 133

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЗЕМЛІ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС
Гаврікова А.В., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва
Гребельський Д.С., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти
Донбаська державна машинобудівна академія..... 136

***ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
МАРКЕТИНГУ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ***

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ
Білявська Ю.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Державний торговельно-економічний університет..... 140

КОУЧИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
Білявський В.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
підприємств
Лисенко М.С., студент бакалаврату
Національний авіаційний університет..... 143

СУТНІСТЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Варава В.С., здобувач освітнього ступеня бакалавр

Науковий керівник: Білявська Ю.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту

Державний торговельно-економічний університет..... 146

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ

Котковський В.С., д.е.н., доцент,

завідувач кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін

Криворізький факультет Національного університету

«Одеська юридична академія»

Гайнулїна В.Ю., учениця КСШ №70..... 149

РЕКЛАМНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Романчик Т.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри маркетингу

Національний технічний університет «Харківський політехнічний

інститут»..... 152

РОЗРОБКА ІНТЕРНЕТ-ВІЗИТКИ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Конопацький О.Д., здобувач освіти

Науковий керівник: Котковський В.С., д.е.н., доцент,

завідувач кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін

Криворізький факультет Національного університету

«Одеська юридична академія»..... 155

КІБЕРБЕЗПЕКА В ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТІ

Мисик В.М., аспірантка

Науковий керівник: Жежуха Володимир Йосипович, к.е.н., доцент,

доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,

заступник директора Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту

Національний університет «Львівська політехніка»..... 158

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Дига А.В., здобувач другого рівня вищої освіти

Науковий керівник: Гращенко І.С., к.е.н., доцент

Національний авіаційний університет..... 160

СУТНІСТЬ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ ВРАЖЕНЬ

Косенко С.А., здобувачка освіти

Перерва П.Г., д.е.н., професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний

інститут»..... 163

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ОРГАНІЗАЦІЇ В
УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Кравчук Ю.О., магістрант

Науковий керівник: Лалуєва Н.М., викладач-стажист кафедри
публічного управління та адміністрування

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова... 168

ЦИФРОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ЗМІНАМИ ПРИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННІ

Півхлопко Д.Р. студентка 1-го курсу магістратури

Науковий керівник: Лалуєва Н.М., викладач кафедри публічного
управління та адміністрування

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова... 171

ВПЛИВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПОТЕНЦІАЛ
ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Рибалко-Рак Л.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту

Мустафіна Г.М., здобувач освітньої програми «Менеджмент і
адміністрування»

Яковенко Є.І., здобувач освітньої програми «Менеджмент і
адміністрування»

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»..... 174

АУДИТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Русєва С.С., студентка

Замлинський В.А., д.е.н., професор

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку..... 176

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СФЕРІ МАРКЕТИНГУ

Яременко А.Г., студентка

Кубатко О.В., д.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та
бізнес-адміністрування

Сумський державний університет..... 180

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СФЕРУ МАРКЕТИНГУ

Янчевський В.Р., студент

Фроленкова Н.А., к.е.н, доцент

Національний університет водного господарства та

природокористування..... 182

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Марусей Т.В., к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної
справи

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.... 185

ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ Юсюк І.В., студентка Науковий керівник: Кузьміна О.В., к.е.н, доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національний авіаційний університет.....	188
СУЧАСНА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ Черепанова В.О., к.е.н., професор, Курочкіна М.Ю., магістрант НТУ «Харківський політехнічний інститут».....	192
СТРАТЕГІЯ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО СЕРВІСУ В СФЕРІ CALL- ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ Мандзюк Л.Ю., студентка Замлинський В.А., д.е.н., професор Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку.....	195
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СФЕРІ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ Ніколаєва А.М., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Тарасюк В.А., магістрант Луцький національний технічний університет.....	198
ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ Кононенко Я.В., к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.....	200
ОСНОВНІ ТРИГЕРИ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ СПОЖИВЧОГО РИНКУ Чміль Г.Л., д.е.н., доцент, професор кафедри маркетингу, управління репутацією та клієнтським досвідом Державний біотехнологічний університет.....	202
DIGITALIZATION OF INTELLECTUAL PROPERTY: TRENDS OF DEVELOPMENT Vydrya Ye., student, Business Economics and International Economic Relations Department Maslak M., Ph.D. of Economics, Associate Professor, Business Economics and International Economic Relations Department Matrosova V., Ph.D. of Economics, Professor, Business Economics and International Economic Relations Department National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute” Korobka V., student Kremenchuk Mykhailo Otrohradskyi National University Danylchenko V.	206

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ І ТРЕНДИ ДЛЯ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БІЗНЕСУ

- Білик М.Ю. к.е.н., ст. викладач кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму
Яковенко Я.Ю. PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки
Олійник Є.В. к.е.н., ст. викладач кафедри обліку і фінансів
Марченко В.В., аспірант кафедри економіки
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського
Петросян Варужан (Petrosjan Varujean), підприємець, Нідерланди..... 208

ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

- Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки
Білик М.Ю., к.е.н., ст. викладач кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму
Олійник Є.В., к.е.н., ст. викладач кафедри обліку і фінансів
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського
Яворський В.В., к.е.н., директор ПрАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю»
Бала В.В., к.е.н., директор ТОВ «ЕКОТЕХ-С»..... 211

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СИСТЕМА ЗАХОДІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

- Бабій К.Р., студентка
Юричина І.А., викладач кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницький університет управління та права імені
Леоніда Юзькова..... 214

ПРИНЦИПИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМИ СТРУКТУРАМИ У СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

- Гринько Т.В., д.е.н., професор,
декан факультету економіки
Лихачевська Анастасія Юріївна, аспірантка
Романова Лариса Петрівна, студентка
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара..... 217

ПРОЦЕСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

- Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки
Чеголя К.Ю., студентка
Сорока А.О., аспірант кафедри економіки
Динько І.Ю., аспірант кафедри економіки
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського
Шімпф Карін, к.е.н., завідувачка навчальним відділом економічного факультету
Магдебурзький університет Отто-фон-Геріке, Магдебург, Німеччина..... 220

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ (E-COMMERCE) В РОЗБУДОВІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ Пирогов Є.Д., аспірант кафедри економіки Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського Таловер В.А., к.е.н., директор ТОВ «Спірітус-Вишняки» Гайова Г., Sourcing Manager Corporate Spend RE (Region Europe), Novartis (Чехія).....	224
---	-----

НОВІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки Почтовюк К.А., аспірант кафедри економіки Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського Яковенко Д.Л., технічний директор ТОВ «ЕДЦ «Віра».....	227
---	-----

ВІДКРИТІ ІННОВАЦІЇ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

PROBLEMS OF UKRAINE'S TRANSITION TO A POST-INDUSTRIAL ECONOMY Hryshych I., 1st year Master's student Academic supervisors: Matiuk T., Ph.D. in Economics, Associated Professor Karavaieva T., Ph.D. in Philological sciences, Associated Professor Odessa I.I. Mechnikov National University.....	231
--	-----

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ Мельник Л.Г., д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Кубатко О.В., д.е.н., професор, доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумський державний університет Лепейко Т.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту та бізнесу Харківський національний економічний університет Ковальов Б.Л., к.е.н., доцент, докторант кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумський державний університет.....	233
---	-----

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мунтян І.А., студентка

Науковий керівник: Обруч Г.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та управління виробничим і комерційним
бізнесом

Український державний університет залізничного транспорту..... 235

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ АНТИКРИЗОВОГО
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ

Обруч Г.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та управління виробничим і комерційним
бізнесом

Лісняк К.Ю., магістрант,

Ткачук Є.А., магістрант

Український державний університет залізничного транспорту..... 238

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА

Рябенко І.В., магістрант

науковий керівник: Рекун І.І., д.е.н., професор

Український державний університет науки і технологій..... 241

ДИНАМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЕЛЕКТРОЛІЗЕРІВ, ЯК СПОЖИВАЧІВ –
РЕГУЛЯТОРІВ ЕНЕРГОСИСТЕМИ

Толстов Д.В., магістр енергетики, аспірант

Науковий керівник: Тесленко О.І., к.т.н., провідний науковий
співробітник

Інститут загальної енергетики НАН України..... 244

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Карімов Г.І., к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування

Полюлях А.А., магістрант кафедри менеджменту організацій і
адміністрування

Дніпровський державний технічний університет..... 247

ЧИННИКИ ПІДЧАСВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІЛОСОФІЇ
ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Семенюк А.О., аспірант

Науковий керівник: Дячук О.А., к.т.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»..... 250

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ

Войцеховська А.О., аспірантка кафедри економіки та підприємництва
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Ломачинський А.О., студент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Науковий керівник: Ломачинська І.А., д.е.н., доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова..... 253

ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Чумаченко Д.П., аспірант

Сагайдак-Нікітюк Р.В., доктор фармацевтичних наук, професор

Національний фармацевтичний університет..... 256

НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Плюта І.Ю., молодший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»..... 257

ІННОВАЦІЙНЕ ЗГУРТУВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Білоус О.Ю., науковий співробітник

ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень

НАН України»..... 260

АЕРОТРОПОЛІСИ-СУБРЕГІОНИ ЯК ДРАЙВЕРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Бойко О.М., пров.н.с.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»..... 264

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Потьомкіна М.О., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

Шевченко М. (Shevchenko M.), професійний менеджер з кредитного

ліміту, Райффайзен Банк Інтернешнл, Відень, Австрія..... 267

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ МАРШАЛЛА

Нестор О.Ю., к.е.н.,

науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього

НАН України»..... 270

МЕТОДИ ТА СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ СИСТЕМИ
СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВ

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Колісник А.О., студентка

Гладенький Б.В., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського

Данилейко М.І., Голова наглядової ради,

Президент ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин»

Tolga Irmak, PepsiCo, Turkey..... 274

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ПОТЕНЦІАЛУ
МЕРЕЖЕВОЇ ГОТОВНОСТІ УКРАЇНИ

Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки

Савелова А.Д., студентка

Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського

Піддубний П.П., начальник управління закупівель та маркетингу

ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»

Голодняк Ю., IT рекрутерка, компанія SQUAD (Португалія)..... 278

НАПРЯМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Чеголя К.Ю., студентка

Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського

Антонов А.В., начальник відділу технічного нагляду за

вантажопідіймальними кранами та машинами, ПрАТ«Полтавський ГЗК»

Касич О. (Kasych O.), University of Alberta, Canada..... 283

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Іщенко С.В., здобувач PhD програми «Економіка»

Клюс Ю.М., здобувач PhD програми «Економіка»

Шкаран В.Б., здобувач магістерської програми «Економіка»

Варенікова С.П., випускниця магістерської програми «Економіка»

Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського;

Shyianova I., Vienna University of Economics and Business, Austria..... 286

ПОВОЄННИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Марків Г.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Львівський національний університет природокористування..... 290

ЕКОЛОГІЧНІ РЕФОРМИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

ДЕРЖАВНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВИЛ І ОБМЕЖЕНЬ В ОЦІНКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Апанасенко К.І., д.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
НУ «Чернігівська політехніка»..... 294

НОРМАЛІЗАЦІЯ МАГНІТНОГО ПОЛЯ КАБЕЛЬНИХ ЛІНІЙ ВИСОКОЇ НАПРУГИ

Грінченко В.С., к.т.н., старший дослідник, старший науковий
співробітник
Інститут проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України.. 297

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Козерема В.А., студентка
Науковий керівник: Капленко Г.В., д.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка..... 299

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ

Сокол Х.Я., студентка
Іщук Л.І., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Луцький національний технічний університет..... 302

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОГО ФАКТОРУ НА КЛЮЧОВІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Томашук І.В., доктор філософії з економіки,
старший викладач кафедри економіки та підприємницької діяльності
Вінницький національний аграрний університет..... 304

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Федонюк В.В., к. геогр. н., доцент кафедри екології
Катеринич С.М., магістрант
Луцький національний технічний університет..... 307

ДЕКАРБОНІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ КУРС ЄС ТА УКРАЇНИ

Кірик А.Ю., доктор філософії з права, старший викладач кафедри
міжнародного та європейського права
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова... 309

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Кривонос Д.С., студентка
Науковий керівник: Леонова Н.В. к.філол.н., доцент кафедри МВСГД
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ..... 312

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Бекас Я.А., студент

Науковий керівник: Самарічева Т.А., к.е.н., доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова... 316

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГО- ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Марусей Т.В., к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.... 319

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Нестеренко І.В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування

Державний біотехнологічний університет..... 323

ЕКОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ НА ШЛЯХУ ДО ЄС: ВПЛИВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Струнь А.О., студентка

Науковий керівник: Виговська Т.В., к.біол.н., доцент,

доцент кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова... 326

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА АДАПТАЦІЯ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЦІНКИ ХАРАКТЕРИСТИК ОБ'ЄКТІВ ВИПРОБУВАНЬ МАТЕМАТИЧНИМ МОДЕЛЮВАННЯМ

Бояров В.Т., начальник лабораторії,

Жданюк М.М., начальник відділу,

Чередніков О.М., к.т.н., ст. наук. співробітник,

Дмитрієва В.Г., старший науковий співробітник

Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації

озброєння та військової техніки, Чернігів..... 331

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ

Ілляшенко С.М., д.е.н., професор,

професор кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»;

доктор хабілітований, професор

Економіко-гуманітарний університет, м. Бельсько-Бяла, Польща..... 334

РОЗВИТОК СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ
КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Кічурчак М.В., д.е.н., професор,
професор кафедри економіки України
Львівський національний університет імені Івана Франка..... 337

СИТУАЦІЙНА ІНФОРМАЦІЙНА ОБІЗНАНІСТЬ
КОНФІГУРАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СИСТЕМИ СТАЛОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

Микитенко В.В., д.е.н., професор, головний науковий співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України..... 340

ЗАСОБИ ПРОГРАМНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ АЕРОКОСМІЧНОЇ
ГАЛУЗІ

Петченко М.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету № 2
Харківський національний університет внутрішніх справ
Скачкова І.А., к.т.н., доцент,
с.н.с. відділу організації наукової роботи та гендерних питань
Кременчуцький льотний коледж Харківського національного
університету внутрішніх справ..... 343

PROBLEMS OF SUPPORTING THE ACCEPTANCE OF RISK
INVESTMENT DECISIONS BY KNOWLEDGE-ORIENTED TOOLS
(ON THE EXAMPLE OF THE OIL AND GAS PRODUCTION
INDUSTRY OF UKRAINE)

Kulynych Yu.M., Ph.D., associate professor
Krasniuk I.M., student
National University of Food Technologies..... 346

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ТРЕНД ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Наумович А.Ю., студентка
Кузьміна О.В., к.е.н, доц. кафедри бізнес-аналітики та цифрової
економіки
Національний авіаційний університет..... 349

ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРОЦЕДУРУ
СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

Калюжна М.В., здобувач вищої освіти СВО магістр
Остапенко В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний економічний університет імені Семена
Кузнеця..... 352

РИНОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ОСОБЛИВОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Білик М.Ю., к.е.н., ст. викладач кафедри бізнес адміністрування,
маркетингу і туризму

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Олійник Є.В., к.е.н., ст. викладач кафедри обліку і фінансів

Доманецький І.В., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

Бучашвілі Хатуна (Buchashvili Khatuna), співробітник з інформаційної
безпеки та дотримання вимог, ТОВ «Majorel», Грузія..... 355

ЦИКЛ PDCA В УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ НА ЯКІСТЬ НА
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Скляр М.О., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

Зялик М.С. (Zialyk M.S.), Kent Business School (University of Kent),

United Kingdom..... 359

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА

Пирогов Д.Л., к.т.н., доцент,

доцент кафедри економіки

Гладенький Б.В., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

Яворський В.В., директор ПрАТ «Завод технічного вуглецю»

Зеленіна І., Dr. rer. nat., Process Engineer в imes (Норвегія)..... 362

КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА ЯК ЗАСІБ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Пирогов Д.Л., к.т.н., доцент,

доцент кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

Бунецька І., викладач Університету Ланчжоу (Lanzhou University),

Китай..... 369

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ І СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ**

ПРИСКОРЕНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ЗАГРОЗА
НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Вишневський О.С., д.е.н., заступник директора з науково-організаційної
роботи

Інститут економіки промисловості НАН України..... 373

СИСТЕМА ІНДИКАТОРІВ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Зіненко К.А., аспірант

Кобелева Т.О., д.е.н., професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»..... 376

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ
СУЧАСНОСТІ

Костюченко Н.Д., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Пузирна Н.С., к.ю.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»..... 380

СУДОВІ СТАТУТИ 1864 РОКУ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 рр.

Кот В.В., здобувач вищої освіти

Петрик О.Л. к.держ.упр., доцент кафедри кримінального права та
правосуддя

Національний університет «Чернігівська політехніка»..... 384

ДИСКРИМІНАЦІЯ В СФЕРІ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Мороз В.П., д.ю.н., доцент,

завідувачка навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем
протидії організованій злочинності та корупції

Паршин Ю.І, д.е.н., професор,

старший науковий співробітник навчально-наукової лабораторії з
дослідження проблем протидії організованій злочинності та корупції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ..... 387

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ СОЦІАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Самолук Н.М., к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та

природокористування..... 390

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Юрчик Г.М., к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та

природокористування..... 393

ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В
ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Кривень О.В., к.е.н., доцент кафедри економіки України

Львівський національний університет імені Івана Франка..... 396

ОСУЧАСНЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНА
БЕЗПЕКА» В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Гузенко О.П., к.е.н., доцент,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної
безпеки

Донецький державний університет внутрішніх справ..... 398

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Кадала В.В., к.ю.н., доцент,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної
безпеки

Донецький державний університет внутрішніх справ..... 401

АКТУАЛЬНІСТЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО
СТАНУ

Бухтіяров К.Ю., курсант

Гончаренко А.Ю., курсант

Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: Лопаєва О.М., ст. викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ..... 404

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКЛАДЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВОГНЕВА
ПІДГОТОВКА» ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дубинець В.К., курсант Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: Лопаєва О.М., ст. викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки..... 406

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСОБІВ ЗОВНІШНЬОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ
КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Кот В.В., здобувач вищої освіти

Литвиненко В.М., к.ю.н., доцентка,

завідувачка кафедри публічного та приватного права

Національний університет «Чернігівська політехніка»..... 410

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА СВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Шабатура Т.С., д.е.н., проф., завідувач кафедри

Цимбал Н.В., студентка

Одеський державний аграрний університет..... 413

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Сергієнко К.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Пузирна Н.С., к.ю.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»..... 416

**КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЯК КОРУПЦІЙНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ**

Морозова Л.П., д.ф.н., професор

Вінницький кооперативний інститут

Морозова О.М., к.ю.н., старший викладач

Відокремлений структурний підрозділ Технологічно-промисловий

фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету..... 418

**ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ДІЇ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Рубан А.В., курсант Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: Лапаєва О.М., ст. викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ..... 420

**ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРОСЕКТОРА УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЕКОНОМІКИ ВІЙНИ**

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Таловер В.А., к.е.н., директор ТОВ «Спіритус-Вишняки», м. Кременчук

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Шушмарченко І.В., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського

Nicham Alaoui Rizq, CEO & Founder at intCount, Morocco..... 423

**ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ**

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Гришко Н.С., к.е.н., доцент кафедри економіки

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Колісник А.О., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського

Гріффані П'єтро, Падуанський університет, Італія..... 426

**БЕЗРОБИТТЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ
БІЗНЕСУ**

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Рак В.С., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського

Голодняк Ю., IT рекрутерка, компанія SQUAD (Португалія)..... 428

***ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ***

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ШЛЯХ ДО
ВІДПОВІДАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Загалевиц В.Л., викладач суспільних дисциплін

ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»..... 430

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ
ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

Лега О.В., к.е.н., доцент

Яловега Л.В., к.е.н., доцент

Прийдак Т.Б., к.е.н., доцент

Полтавський державний аграрний університет..... 433

**ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО
БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

Пешков А.М., аспірант

Науковий керівник: Лега О.В., к.е.н., доцент

Полтавський державний аграрний університет..... 436

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА УЧАСНИКІВ СТРАХОВОГО РИНКУ

Третяк К.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів

Національний університет харчових технологій..... 439

**ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Юрків Р.Р., доктор філософії,

доцент кафедри економіки та публічного управління

Львівський національний університет імені Івана Франка..... 442

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
Ломачинська І.А., д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та підприємництва	
Мумладзе А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва	
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.....	445

***ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ
СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ***

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ	
Гусаковська Т.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту	
Святний Л.О., аспірант	
Дубіннік Б.С., магістрант	
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».....	448

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАДАННЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ НА ТЛІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ	
Демченко В.О., к.е.н, доцент кафедри банківської справи та страхування	
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана..	451

ОПОДАТКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ	
Жарікова Д.Д., студентка 1-го курсу магістратури	
Науковий керівник: д.е.н., доцент Ломачинська І.А.	
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.....	453

КОМЕРЦІЙНА ЦІННІСТЬ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ДЕРЖАВНОМУ ФІНАНСУВАННІ ЇХ РОЗРОБКИ	
Кобелева А.В., аспірантка	
Науковий керівник: Перерва П.Г., д.е.н., професор	
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».....	
	456

ДЕРЖАВНО-УНІВЕРСИТЕТСЬКА МОДЕЛЬ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
Маслак М.В., к.е.н., доцент, докторант	
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».....	
	461

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА МОДЕРНІЗАЦІЮ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	
Несен М.А., здобувач вищої освіти	
Науковий керівник: Дорошенко Г.О., д.е.н., професор	
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна.....	466

DIGITAL TRANSFORMATIONS FOR EU –UKRAINE ECONOMIC INTEGRATION Piven V., student Kubatko O., Doctor of Economic Sciences, Professor Sumy State University.....	468
---	-----

СУТНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО БІЗНЕСУ Шаповал В.С. Перерва П.Г., д.е.н., професор Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».....	472
---	-----

RESTRUCTURING OF BUSINESS PROCESSES AS A FACTOR OF INCREASING COMPETITIVENESS OF AN ENTERPRISE Zhmai O., Senior Lecturer Bondarchuk O., student Language Consultant: Karavaeva T., PhD in Linguistics, Assoc. Prof Odessa I. I. Mechnikov National University.....	476
--	-----

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ АВІАТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ Кравчуновська А.О., студентка Кузьміна О.В., к.е.н, доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національний авіаційний університет.....	479
--	-----

ДО ПОШУКУ Й РОЗВИТКУ НОВОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ Драчук Ю.З., д.е.н., професор, провідний науковий співробітник Інститут економіки промисловості НАН України.....	482
---	-----

***ІННОВАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ***

УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ Давидова К.О., магістрант Науковий керівник: Токмакова І.В., д.е.н., професор кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом Український державний університет залізничного транспорту.....	488
--	-----

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ В
МУЗЕЙНИЦТВІ

Зубко Л.В., наукова співробітниця

Львівська національна галерея мистецтв імені Б.Г. Возницького..... 491

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЕКОНОМІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ
СУЧАСНОГО СПЕЦІАЛІСТА

Калінська О.П., к.пед.н., доцент кафедри економіки і маркетингу

Інститут підприємництва та перспективних технологій

Національного університету «Львівська політехніка»..... 494

ETHICAL ASPECT OF COMPETITIVE INVESTIGATION

Zhmai O., Senior Lecturer

Kostiakova M., student

Language Consultant: Karavaeva T., PhD in Linguistics, Assoc. Prof

Odessa I. I. Mechnikov National University..... 497

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕХАНІЗМУ МОТИВАЦІЇ
ПЕРСОНАЛУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вашковська М.С., студентка 1-го курсу магістратури

Науковий керівник: Ломачинська І.А., д.е.н., доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова..... 500

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
ЗНАНЬ

Глазунова О.О., к.е.н., старший викладач кафедри економіки

Савелова А.Д., студентка

Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

Бунецька І., викладач Університету Ланчжоу (Lanzhou University),

Китай..... 503

РОЗРАХУНОК ІНДЕКСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ НА ПРИНЦИПАХ
ESG ЯК ІНДИКАТОРА РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки

Савелова А.Д., студентка

Пономаренко С.О., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла

Остроградського

Таловер В.А., к.е.н., директор ТОВ «Спірітус-Вишняки», м. Кременчук

Бучашвілі Хатуна (Buchashvili Khatuna), співробітник з інформаційної

безпеки та дотримання вимог, ТОВ «Majorel», Грузія..... 508

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET OF EU
COUNTRIES

Andrushoi K., 1st year Master's student

Academic supervisors:

Demianchuk M., Cand.Sc. in Economics, Associated Professor

Karavaieva T., Ph.D. in Philological sciences, Associated Professor

Odessa I.I. Mechnikov National University

The insurance market plays a significant role in the economy of any country. It ensures the formation of cash funds that are sufficient to cover the consequences of adverse events, which in turn reduces the risks of the functioning of economic entities. In the modern conditions of globalization and the direction of the development of the insurance market of Ukraine according to the European vector of development, it is relevant to consider the insurance market of Europe. The insurance market of the European Union is the most developed in the world. It occupies a third of the world insurance market in terms of insurance premiums. In developed European countries, a fairly high insurance culture has formed, and the main part of the insurance market is formed by voluntary property and liability insurance. Medical insurance, life insurance and accident insurance are actively developing.

The insurance sector is the largest institutional investor in Europe which ensures the growth of the economy. Gross premiums of European insurers in 2021 amounted to about 1.3 trillion euros. Axa, Allianz, Generali, Zurich and Talanx are among the top five European insurers, according to Mapfre Economic Research[1].

On the basis of analytical and statistical data it was established that the main prerequisites for the formation of the European insurance market are:

- increase in the number of disasters on a global scale;
- liberalization of regulation;
- interpenetration of insurance and banking capital;
- consolidation of insurance companies;

- development of information technologies.

Bancassurance is the predominant channel for selling insurance services in many European countries. Agents and brokers also play an important role especially in the sale of life insurance policies.

The European insurance market has two main approaches to selling products [2]:

1) traditional personal or individual model. It includes a full range of premium brand services and is focused on quality customer service. Clients are provided with a full range of financial services and individual solutions, as well as personalized service and an individual approach to sales.

2) direct sales and the "low-cost" model. The basis of this approach is an inexpensive brand value and a low price, taking into account the characteristics of customers. This model includes offering standardized products and an easy, fast and convenient way to receive the service. Services can be provided via the Internet or by phone.

Today, the European insurance market is a complex system of interaction between national and regional insurance markets, which are developing under the influence of globalization. This determined a number of trends in the development of the modern global insurance market [3]:

- improvement of insurance culture. This will lead to an increase in customer requirements and, accordingly, to an increase in the quality of insurance services;
- implementation of IT technologies in the activities of insurers. Thanks to the Internet, automated management of business processes, outsourcing of some processes and sale of insurance products through a new sales channel are carried out;
- the process of modernization of traditional forms and types of insurance services has begun. New insurance policies are emerging that cover military, political, military, informational, catastrophic and other risks;
- demand from the population for accumulative life insurance increases;
- insurers actively participate in pension insurance;
- there is a standardization of the activities of insurance companies based on the

principles of the International Association of Insurance Supervisors, the Solvency II recommendation requirements and the provisions of the International Financial Reporting Standards.

Summarizing the above, it should be noted that the European insurance market is a powerful entity in the international economic system. It accumulates large capitals and is one of the main investors in the securities market. Constant improvement, modernization and adaptation to the needs and interests of customers are its main features. This is what contributes to its active and successful development on the world stage of various countries including Ukraine.

REFERENCES

1. Forinsurer. The European insurance market shrank by 4% over the year to 1.3 trillion euros. URL: <https://forinsurer.com/news/22/03/28/41032#:~:text>
2. Bunin S.V. (2017). Analysis of the development of the european market of insurance services. Efficient economy, 4.
3. Pukala R., Vnukova N.M. & Chernobay A.M. (2017). Assessment of the development of insurance in European countries. Legal support for the adaptation of the investment model of the development of the economy of Ukraine and financial services markets to the law of the European Union: a collection of materials of the round table, 59–64.

СУЧАСНИЙ СТАН КЕЙТЕРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Опря Б.О., к.і.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Ресторанне господарство є однією і найприбутковіших сфер економічної діяльності у світі, але успішними стають тільки ті, що можуть доволі швидко реагувати на мінливу ринкову ситуацію. За часи свого існування ресторанний бізнес мав як періоди активного розвитку, так і періоди значного зниження

попиту, через зміни настроїв споживачів на це мали вплив об'єктивні та суб'єктивні обставини. В наш час сегмент ресторанного бізнесу пов'язаний зі стаціонарними послугами, зазнає все більшого тиску зі сторони виїзного обслуговування і з кожним роком в Україні зростає попит на кейтеринг-послуги.

Кейтерингове обслуговування з'явилося на українському ринку в 90-х роках минулого сторіччя. Однією з перших, хто представив на ринку таку форму обслуговування, була компанія «Гетьман-Фуршет», клієнтська база якої практично повністю складалася з іноземців. Кейтеринг в українських реаліях залишається одним з найзагадковіших ринків: з одного боку, це закриті компанії, які здійснюють корпоративне харчування для армій, цілих підприємств і держустанов з мільйонними оборотами; з іншого – всім знайомі подієві кейтерингові компанії, які працюють за своїми окремими правилами. При цьому ринок кейтерингу залишається мало вивченим і зрозумілим для звичайного споживача, і як стверджують гравці ринку, навіть для цільової аудиторії.

На думку Олександра Котолупа, засновника і власника кейтерингової компанії «Фігаро» в Україні відсутня як така культура громадського харчування: якщо у Франції на чотирьох осіб припадає один стілець в закладах громадського харчування, то в Україні на одне місце припадає 400 гостей. Компаній, які надають послуги подієвого кейтерингу, в Україні налічується понад тисячу, адже кожен готель або ресторан вважають своїм обов'язком мати в списку послуг можливість організувати банкет на природі. Обсяг всіх кейтеринг-заходів, які проходять поза межами ресторанів і готелів, у 2014 році оцінювався у 85 млн грн, а за підсумками 2015 року, за даними Всеукраїнської рекламної коаліції, становив 72 млн грн. В цілому розмір українського ринку подієвого кейтерингу, в порівнянні з Францією, складає не більш як 5%. Український ринок кейтерингу на даний момент має переважний розвиток у двох містах – Києві і Одесі.

Дані Державної служби статистики України свідчать, що кількість суб'єктів господарювання, які займаються постачанням готових страв, останні кілька років залишається приблизно на одному рівні [1]. Така стабільність

обумовлена, передусім, числом постійних клієнтів, що у разі зваженої цінової політики дозволяє зробити бізнес із надання послуг кейтеринговими компаніями достатньо прибутковим.

Користь і важливість поживного та збалансованого харчування в наш час є очевидними, але індивідуальні потреби кожної людини мають значні відмінності, викликані різними причинами: стать, вік, рівень фізичної активності. Нині шеф-кухарі повинні враховувати усі новітні знання про приготування здорової кулінарної продукції з безпечних інгредієнтів для своїх гостей, що з кожним роком стають усе більше обізнаними у спеціальних продуктах та шкідливості трансжирів. Результати аналізу обсягу продукції, що реалізується суб'єктами господарювання, згідно з даними Державної служби статистики України [2] за 2010-2018 рр.

Таким чином, успішний бізнес у сфері кейтерингу полягає у можливості забезпечити кулінарну продукцію та послуги обслуговування на рівні, що дозволить компанії бути поза конкуренцією, водночас використання натуральних фермерських продуктів у поєднанні із талантом шеф-кухаря має вирішальне значення для клієнтів. Подієвий кейтеринг заснований на трьох китах: сервіс, продукт і логістика. У ресторані є сервіс і продукт, немає логістики. У доставці є логістика та продукт, але немає сервісу. Тому саме подієвий кейтеринг має забезпечити усі три компетенції разом, інакше клієнт не зрозуміє чому він повинен платити за блюдо більше, ніж в ресторані.

Дані свідчать про те, що кризові явища, котрі відбувалися в нашій країні з 2014 р. і до сьогодні не завдали суттєвих збитків кейтеринговому бізнесу через зростання частки людей, що приділяють увагу здоровому харчуванню [3].

Будь-яка кейтерингова сервісна компанія має свою клієнтську базу, без якої вона просто не зможе існувати. Необхідно враховувати, що з клієнтами спілкуються не тільки співробітники першої лінії, а і менеджери та власники бізнесу, і враження від компанії залежить абсолютно від усіх людей: від генерального директора до прибиральниці. Це враження може бути позитивним,

а може виявитися і таким, що клієнти навряд чи захочуть звернутися за послугою ще раз. Щоб зробити клієнтів щасливими і задоволеними, необхідно знати, чого вони насправді хочуть і ці знання неможливо отримати з різних безликих опитувань і досліджень, адже сервісну компанію повинно цікавити, що думають саме її клієнти.

У 2020 р. В Україні Міжнародною Академією рейтингових технологій і соціології проводився конкурс на якому було визначено лідерів українського ринку серед кейтерингових компаній. Перше місце зайняла компанія

Figaro-Catering; друге місце – «Живіт Catering service»; третє місце – Chef; четверте місце – «Ессен»; п'яте місце – Rich Catering [4].

Усі кейтерингові компанії, що досягли успіху на ринку у своїй діяльності користувалися такими стратегіями:

1. Фокусування на масштабних заходах, які дають більше прибутку.
2. Відкрите партнерство з івент-агенціями (замість прихованої конкуренції).
3. Зміна моделі продажів, типізація продажів.
4. Перспективне планування за об'ємами, що перевищують можливості компанії.
5. Створення власної системи виїзного обслуговування і технологій масштабного розгортання польових кухонь.
6. Створення школи офіціантів і поварів, підготовка «надлишкового» персоналу для заходів будь-якого масштабу.
7. Фокусування на преміальній сегмент. Відділення стандартних заходів від преміальних.
8. Активне партнерство з власниками кращих площ для заходів, система взаємного просування.
9. Зміна циклу створення і використання гастрономічних колекцій, отримання більшого ефекту від кожної колекції.
10. Рішучий вихід в регіони, відкриття філій.

11. Оновлення команди, ставка на людей із схожими запитами до роботи та співпадіння цінностей.

12. Постійний пошук нових ідей та wow-ефектів для заходів.

Одним із багатьох факторів, які впливають на успіх та якість кейтерингових послуг, є професіоналізм персоналу. Розмір і специфіка заходу мають безпосереднє відношення до визначення кількості працівників, рівня їхніх знань та навичок, а також форми бенкетного обслуговування, що буде запропоноване замовнику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2018 роках. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.22).

2. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності у 2010-2018 роках. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.22).

3. Нечаюк Л.І., Нечаюк Н.О. Готельно-ресторанний бізнес: навч.посіб. Київ : Центр учбової літератури, 201. 344 с.

4. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України. Державна Інноваційна Фінансово-Кредитна Установа. Технології та інновації, які змінюють ресторанний бізнес. URL: <https://sfii.gov.ua/tehnologii-ta-innovacii-yaki-zminjujut-restorannij-biznes/> (дата звернення: 03.11.22).

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Синюра-Ростун Н.Р., к.е.н., старший науковий співробітник

Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України

Війна здійснює руйнівний вплив на усі сфери економіки, однак чи не найбільший деструктивний вплив відчув на собі український експорт. Блокування морських шляхів спричинило майже повну зупинку експортної

діяльності, оскільки через морські порти Україна експортувала понад 70% усіх вантажів, зокрема 93,1% зернових, через порти Одеси та Миколаєва транспортувалося понад 85% чорних металів та 70% залізної руди. Відтак, темп росту експорту у першому півріччі 2022 р. становив менше 10% за основними товарними групами. Крім того, із зростанням тривалості війни посилюються ризики втрати експортних ринків для України, оскільки виробничі ланцюги постачання функціонують обмежений період часу, якщо воєнні дії тривають більше року, імпортери шукають заміну, відбувається релокація торговельних потоків світової торгівлі, укладаються нові преференційні торговельні угоди з метою зниження витрат на торгівлю [1].

Кризова ситуація, що склалася з експортом української сільськогосподарської продукції через блокаду морських портів потребувала вирішення на міжнародному рівні, оскільки не лише знизилася експортний потенціал регіонів, але й посилилася напруга на міжнародному ринку продовольства. Найбільш залежними від експорту українського зерна є країни Африки та Азії, наприклад частка імпорту української пшениці за період 2018-2020 рр. складала у Гамбії – 84%, Лівані – 67%, Джибуті – 57%, Лівії – 45%, Тунісі – 41%, Пакистані – 39%, Сомалі – 31% [2] тощо. Відтак, 2 липня 2022 р. в Стамбулі за пропозиції Організації Об'єднаних Націй Україна, Туреччина та Генеральний секретар ООН підписали Ініціативу про безпечне транспортування зерна та продуктів харчування з українських портів Одеса, Чорноморськ та Південний. Україна сподівається поширити угоду про експорт зерна морським шляхом на інші товари, зокрема металургію, що дозволило б підтримати функціонування та відновлення галузі.

Ситуація, що склалася з українським експортом демонструє гостру необхідність диверсифікації та розширення альтернативних логістичних шляхів транспортування продукції. Відтак, одним із таких напрямів є розвиток продуктивних трубопроводів. У цьому напрямі було підписано спільний українсько-польський меморандум, що передбачає розроблення сторонами

проекту будівництва транскордонного трубопроводу для транспортування рослинних олій до перевантажувального терміналу у порту Гданська із завантаженням в Україні[3]. Позитивним фактором стала підтримка та сприяння експорту з України країн-партнерів (Канади, Європейського Союзу, Великої Британії та США) через скасування тарифів та квот на певні товарні групи українського експорту, зокрема і на металургійну продукцію [4].

Попри часткове вирішення проблеми блокування експортних можливостей регіонів, проблемою залишається його сировинний характер. Інтеграція України в глобальні ланцюги доданої вартості поза продукцією сільського господарства є досить обмеженою та має здебільшого сировинний характер. Незважаючи на це, військові дії в Україні можуть спричинити перебої у виробництві продукції, що найбільше залежить від українського експорту, до таких належить сталеливарна промисловість (залізна руда, марганець, чавун), важка обробна промисловість (сталевий прокат), напівпровідникова (неоновий газ), автомобільна (кабелі запалювання), галузі, що використовують титан та IT галузь. Україна є другим за величиною експортером феросиліту марганцю у світі (18,2% світового експорту у 2019 р.), основними імпортерами України є Туреччина, Німеччина, Польща та Єгипет. Європа експортує 49% феросиліту марганцю з України. США імпортує 41%, а Туреччина – 25% нелегованого чавуну з України. За експортом титану Україна посідала п'яте місце у світі, у 2019 р. Україна експортувала 70% світового обсягу неону, з яких 65% виробляв завод у Одесі, що є незамінним при виробництві комп'ютерних мікросхем.

Для подальшого економічного розвитку держави важливого значення набуває зростання частки високотехнологічного промислового експорту. Відтак, необхідною є інтеграція українських підприємств у європейські та світові ланцюги доданої вартості, зокрема шляхом використання фактору «війни» та конвертації бажання допомагати від міжнародних партнерів у реальну допомогу нашим промисловцям зокрема через розміщення замовлень у будь-яких видах виробництва товарів чи послуг прийнятних для закордонних партнерів [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осташко Т.О. Сільськогосподарський експорт України в умовах війни і шляхи його відновлення. *Економіка України*. 2022. № 5 (726) с. 32.
2. Ruta, Michele (ed.). 2022. The Impact of the War in Ukraine on Global Trade and Investment. Washington, DC. World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37359>.
3. До порту Гданська прокладуть трубопровід для транспортування української олії. URL: <https://www.railinsider.com.ua/do-portu-gdanska-prokladut-truboprovid-dlya-transportuvannya-ukrayinskoyi-oliyi/>.
4. Лахно С., Іванець Є. Скасування імпорتنих мит для України: що це означає на практиці. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mitne-pravo/skasuvannya-importnih-mit-dlya-ukrayini-shcho-ce-oznachae-na-praktici.html>.
5. Юрчак О. Завдання експорту-інтернаціоналізації УКА до кінця 2022. URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/tasks-of-export-and-internationalization-uca-2022/>.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНЛАЙН-БАНКІНГУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Плоскіна А.А., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Матвійчук Н.М., к.е.н., доцент

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Рівень розвитку банківської системи має вагомий вплив на успішний розвиток цілої держави. Інтенсивні макроекономічні зміни, які відбулися у глобальній економіці, вплинули і на банківську систему. У банківській сфері значно посилюється конкуренція між її учасниками. Саме тому використання виключно традиційних видів операцій є недостатнім. Необхідно ще й розвивати та ефективно впроваджувати технологічні нововведення, які виступають у вигляді нових продуктів у банківській сфері. В умовах сьогодення дистанційне

банківське обслуговування стає перспективним та актуальним інноваційним напрямом діяльності вітчизняних банків.

Основними перевагами використання дистанційного банківського обслуговування є зручність, простота, можливість користуватися послугами у будь-який час у будь-якому місці. Основними недоліками є недостатня захищеність несанкціонованого втручання операцій через дистанційні канали обслуговування, немає чіткого нормативно-правового регулювання відносин між банком і клієнтом.

Лідером серед послуг інтернет-банкінгу в Україні є перегляд клієнтами залишку на рахунку в реальному часі, частка якого становить 19 %. Це пояснюється легкістю даної операції та відсутністю будь-яких платежів чи комісій за її здійснення. Також в останні роки особливо популярним став мобільний банкінг. З допомогою мобільного телефону на сьогодні можна здійснити більшість фінансових операцій з власним рахунком: розміщення депозиту, сплата кредиту, оформлення страховок, сплата комунальних та інших платежів, замовлення додаткових платіжних карт тощо [1]. Також у деяких банках через мобільний додаток є можливість купити ОВДП, наприклад, у Приватбанку та Укразбанку. Зокрема, у декількох банках можна купити військові облігації за допомогою мобільного додатку, наприклад, в Альфабанку, ПУМБ, Приватбанку та Monobank.

Необанк – це інноваційний банк, який доступний клієнтам через мобільний додаток, не має класичних банківських відділень та взаємодіє з клієнтами через Інтернет-платформи [2]. Так званий необанкінг будується виключно на використанні новітніх технологічних платформ, що дозволяє клієнтам одержувати класичні чи віртуальні картки, відкривати депозити, отримувати та сплачувати кредити, отримувати інші послуги традиційних банківських установ. Основними перевагами необанків в Україні є низькі тарифи на обслуговування, спрощена система отримання кредитів, нові рішення про фінансову аналітику доходів та витрат. В Україні першим повноцінним представником необанкінгу є

Monobank. Однак, спираючись на істотні переваги необанкінгу та досвід функціонування Monobankу в даній сфері, в українській банківській системі запрацювали ще декілька необанків: Ізібанк, Спортбанк, Необанк, Банк Власний Рахунок та інші.

Наразі, за час дії воєнного стану в Україні онлайн-банкінг функціонує у звичайному режимі. За його допомогою можна поповнити мобільний рахунок, провести безготівкові перекази коштів. Також магазини, АЗС, аптеки та інші торговельні заклади мають приймати безготівкові розрахунки. НБУ не встановлював жодних обмежень на дані розрахунки. Варто зазначити, що в умовах воєнної економіки українці надають перевагу безготівковим розрахункам. Так, загальна сума безготівкових розрахунків за січень-вересень 2022 року зросла на 36 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року [3].

24 лютого 2022 року, коли через збройну агресію росії на території України був введений воєнний стан, НБУ оперативно прийняв Постанову Правління НБУ № 18 від 24 лютого 2022 р. «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», за допомогою якої ввів певні обмеження для цілої банківської системи, зокрема валютного ринку. Так, з 1 жовтня НБУ послаблює деякі обмеження: збільшено ліміти до 100 тис. грн (в еквіваленті) на купівлю валюти онлайн з подальшим розміщенням на депозит від 3 місяців, однак досі діє заборона на купівлю валюти онлайн для власного користування.

Оскільки банківська сфера не стоїть на місці, а постійно потребує удосконалень, основними напрямками, які матимуть найбільший вплив на цифровий банкінг у найближчому майбутньому, будуть:

- 1) збільшення кількості цифрових банків;
- 2) розширення використання біометричної ідентифікації клієнтів;
- 3) здійснення транзакцій без карток;
- 4) співпраця з відомими компаніями;
- 5) дизайн та зручність під час розробки цифрового банкінгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матвійчук Н., Теслюк С. Основні тенденції розвитку банківських інновацій в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Розділ III. Фінанси, банківська справа та страхування. 2021. №1. С. 79–87.

2. Теслюк С., Матвійчук Н., Деркач О., Корх Н. Необанки: сутність та перспективи розвитку в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Розділ III. Фінанси, банківська справа та страхування. 2021. №3. С. 61–71.

3. Офіційний сайт Національного банку України. Українці дедалі більше віддають перевагу cashless-розрахункам. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ukrayintsi-dedali-bilshe-viddayut-perevagu-cashless-rozrahunkam> (дата останнього звернення 07.11.2022).

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИРОБНИКІВ НА РИНКУ ЄС

Даневич Д.І., студентка

Михальчишина Л.Г., к.е.н., доцент,

доцент кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Важливою складовою діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання є продаж продукції. Наявність оптимальних форм продажу забезпечують ефективне функціонування агропродовольчого ринку, задоволення інтересів як продавців, так і споживачів. У випадку неспівпадіння інтересів можуть мати місце збільшення цін продажу та зменшення обсягів виробництва і реалізації, падіння доходів товаровиробників.

Реалізація сільськогосподарської продукції на сучасному етапі

економічного розвитку неможлива без врахування її особливостей. Сьогодні завданнями виробника є створення максимально вигідних умов для кінцевого споживача, починаючи від якості та ціни продукції і закінчуючи вибором посередника та реалізацією продукції на зовнішній ринок. Держава, в свою чергу, повинна розвивати оптову торгівлю шляхом створення належного законодавчого забезпечення, сповідувати політику протекціонізму та зробити все для того, щоб вітчизняний агротоваровиробник розвивав свій бізнес, та, виробивши сільськогосподарську продукцію, не стикався з проблемами її реалізації [1, с. 42].

За результатами вивчення літературних джерел, серед особливостей функціонування агропродовольчого ринку виділимо наступні:

- стабільність та безперервність попиту на продукти харчування;
- менша еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію за доходами та ціні, ніж інші товари масового споживання;
- заміщення частини попиту на відносно дорогі та цінні види продовольства попитом на менш цінні, але відносно дешеві продукти при зниженні доходів або підвищенні цін у групах населення з низькими та середніми доходами;
- залежність пропозиції від обсягу та асортименту видів сільськогосподарської продукції, що поставляється, каналів реалізації, споживчих властивостей, розміру прибутку та рівня рентабельності;
- коливання попиту та пропозиції на агропродовольчому ринку: за періодами та сезонами, при підвищенні цін на продукти харчування; тимчасовий лаг у нарощуванні або скороченні виробництва продукції у зв'язку з коливаннями попиту;
- відносно рівномірне споживання продовольства, неможливість відкласти споживання на тривалий термін;
- суттєвий вплив на ринок зовнішньоекономічної діяльності через потоки імпорту продовольчої продукції та сільськогосподарської сировини через вплив

на виробництво наукомісткої продукції та постачання її на ринок;

– створення сприятливих умов для стабільної та прогнозованої діяльності переробної промисловості, торговельних організацій.

Україна є активним учасником зовнішньоторговельних операцій на ринках сільськогосподарської продукції, що виробляє достатній обсяг продукції для забезпечення власної продовольчої безпеки та активного розвитку торгових відносин на міжнародному рівні. Водночас жорстка конкуренція на зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції змушує Україну (як державу) та виробників сільськогосподарської продукції (як окремих суб'єктів ринку) шукати шляхи зміцнення конкурентних позицій, які в довгостроковій перспективі зміцнять їх власні конкурентні переваги на окремих ринках сільськогосподарської продукції.

Доцільність інтеграції в аграрному секторі з ЄС несе певні кон'юнктурні вигоди українським сільськогосподарським товаровиробникам. По-перше, європейський ринок найдорожчий; по-друге, найприбутковіший; по-третє, із стандартизованою продукцією високої якості. За умови, що аграрний сектор України працюватиме за європейськими нормами та правилами, що вимагає й Спільна аграрна політика ЄС, країна отримає рівні умови торгового партнерства не лише на європейських, але й на світовому ринках [2, с. 58].

Варто активізувати інноваційну активність аграрних підприємств України з метою підвищення їх конкурентних позицій на основі високої якості продукції та можливості безболісно коригувати ціну реалізації як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Бо переважна більшість вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції втрачають свої конкурентні позиції. Це спричинене тим, що більшість аграрних підприємств функціонує на екстенсивній основі, та є наявність відставання від впровадження можливостей зовнішнього середовища в плані використання досягнень науково-технічного прогресу [3, с. 64]. А сучасний стан функціонування аграрних підприємств потребує вагомої державної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погорецький М.О. Теоретичні основи реалізації аграрної продукції. *Агросвіт*. 2013. № 14. С. 39–42.
2. Варшавська Н.Г. Аналіз конкурентного середовища європейського аграрного ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 12, ч. 1. С. 55–59.
3. Павлова Г., Абрамович І., Бальзан М. Стратегічні заходи підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України на міжнародному ринку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №4. С. 62–67.

ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ В УКРАЇНІ

Тур О.В., к.е.н.,

старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку

Михайленко Д.Г., к.е.н., доцент,

старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України

Визначення ефективності заходів економічної політики для подолання наслідків пандемії в Україні може бути здійснено на основі підходу, який базується на розрахунку низки показників, що відповідають основним напрямками нормативно-правових актів, спрямованих на усунення негативних проявів карантинних обмежень, та містить такі етапи:

- аналіз існуючих напрямів формування економічної політики щодо подолання наслідків пандемії коронавірусу з метою виокремлення підходів до оцінювання ефективності її заходів;

- узагальнення нормативно-правових актів щодо антикризових дій держави у період запровадження карантинних обмежень на тлі розгортання коронавірусної хвороби та виокремлення основних напрямів заходів, ухвалених законодавчою та виконавчою владою з метою подолання наслідків пандемії;

- формування системи показників для оцінки ефективності заходів економічної політики для подолання наслідків пандемії в Україні, що базується на відповідності цих показників кожному з напрямів нормативно-правових актів, виокремлених на попередньому етапі.

Враховуючи сутність заходів, ухвалених у межах законів та постанов Уряду щодо нівелювання негативного впливу пандемії коронавірусу та карантинних обмежень на стан соціально-економічного розвитку України, можна виокремити такі напрями нормативно-правових актів, як «Підтримка малого та середнього бізнесу» [1], «Соціальна підтримка» та «Заходи на ринку праці» [2, 3] та запропонувати низку показників для оцінки ефективності заходів економічної політики.

За напрямом «Підтримка малого та середнього бізнесу» вбачається за доцільне запропонувати такі показники:

- співвідношення суми списаних (відтермінованих) боргів та загальної суми боргів платників податків;

- співвідношення обсягу несплачених штрафних санкцій та загальної суми штрафних санкцій;

- відношення суми кредитів, отриманих на пільгових умовах, до загальної сума наданих кредитів;

- відношення кількості підприємців, звільнених від орендної плати, до загальної кількості підприємців.

За напрямом «Соціальна підтримка» ефективність заходів економічної політики можна оцінювати за такими індикаторами, як:

- питома вага виплат згідно з отриманими заявками на надання допомоги у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу) від застрахованих осіб

(фізичних осіб-підприємців) у загальній сумі коштів, передбачених на надання зазначеного виду допомоги;

- питома вага розміру матеріальної допомоги суб'єктам господарювання задля збереження робочих місць у загальному обсязі грошової допомоги;

- питома вага компенсації відшкодування витрат, понесених суб'єктами господарювання на сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, у загальному обсязі грошової допомоги;

- питома вага кількості осіб, що отримали додаткову компенсацію витрат на сплату житлово-комунальних послуг комунальних у період карантину, у загальній кількості отримувачів субсидій;

- частка осіб, що звільнилися через карантин, зареєструвалися у державній службі зайнятості та отримали субсидію за спрощеною процедурою, у загальній кількості отримувачів субсидій.

У межах напряму «Заходи на ринку праці» визначення ефективності заходів економічної політики може здійснюватися за такими показниками:

- питома вага обсягу допомоги захворілим на коронавірус у загальному обсязі коштів Фонду соціального страхування;

- питома вага обсягу допомоги працівникам медичної сфери у загальному обсязі коштів Фонду соціального страхування;

- частка осіб, що отримали допомогу по безробіттю у зв'язку із запровадженням карантинних обмежень, у загальній кількості поданих роботодавцями пакетів документів щодо виплат з безробіття;

- співвідношення обсягу допомоги по безробіттю (частковому безробіттю) за причиною запровадження карантину та загального обсягу коштів для підтримки виробників, які змушено припинили виробництво продукції (скоротили робочий час);

- частка осіб, що перейшли на дистанційним режим роботи у період карантину у загальній кількості працюючих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про дослідження мікро-, малого і середнього підприємництва. URL: <https://sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=135>
2. Бураковський І., Юхименко С., Коссе І., Кравчук В. Державна підтримка активності в період пандемії КОВІД-19: регіональний вимір. Аналітична доповідь. ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій». 2021. 74 с.
3. Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни: підсумки 2020 року та виклики і загрози постпандемічного розвитку. *Консенсус-прогноз*. 2021. № 53. 68 с. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/documents/consensus-forecast>

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ З ПОЧАТКОМ ВОЄННОГО СТАНУ

Ленчук А.С., студентка

Захаркевич Н.П., к.е.н., доцент, завідувач кафедри

Хмельницький університет управління та права

Повномасштабна війна в Україні вносить свої корективи у різні сфери життя українців. Однією із таких сфер є робота, а точніше безробіття, показники якого змінилися до та після вторгнення росії. Усім зрозумілою причиною є те, що людей змусили покинути домівки, місце праці та своє буття. У Міжнародній організації праці було підраховано, що близько 5 млн робочих місць втрачено [1].

У наших статистичних даних, а саме у Державній службі зайнятості, вказується, що у 2022 році кількість зареєстрованих безробітних осіб знизилась порівняно із 2021 роком [2]. Також наявні статистичні дані від Державної служби зайнятості свідчить, що у період січень-квітень 2022 року її послугами скористалось 559,9 тис. осіб, у т. ч. 495 тис. осіб є зареєстрованими, як безробітні. В порівнянні із періодом січень-квітень 2021 року такий показник став меншим на 34%.

На 1 травня 2022 року 283,4 тис. осіб мали статус безробітного (це менше на 30% порівняно з минулим роком). А ось отримали допомогу через безробіття практично 245 тис. осіб (цей показник нижчий на 29% проти рівня минулого року). Разом із тим, хочемо відмітити, що по Україні середній показник, який вказував на попит на вільні робочі місця – 11 безробітних осіб на одну вільну вакансію, а у 2021 році претендувало 6 осіб на одну вільну вакансію.

Враховуючи вищенаведену статистику виникає питання, чому ж у період війни зареєстрована менша кількість безробітних. Причини є різноманітні, проте найбільш поширеною є те, що через вторгнення на територію країни величезна кількість населення виїхала за кордон.

Також має місце проблема звітності. Так під час війни дозволяється відтермінування для подання звітів роботодавців щодо вивільнення персоналу, не поступає інформація із тимчасово окупованих територій, і тому для статистичні дані не можна вважати коректними. Окрім того, під час воєнного роботодавець може відправити працівника у безстрокову неоплачувану відпустку. За допомогою такого прийому заощаджують на виплатах вихідної допомоги. Звернемо увагу ще на такий момент: безсумнівним фактом для більшості є те, що коли населення повертатиметься додому, то кількість безробітних буде зростати.

Варто звернути увагу на виплати, які виплачуються у зв'язку із безробіттям та через можливі законодавчі зміни у трудових відносинах, а саме: розміри виплат варіюються враховуючи страховий стаж, розмір заробітної плати (яка отримувалась особою до того, як була звільнена) та підстав, за яких особу звільнили. У такій ситуації розрахунковим періодом є останні 12 календарних місяців, у яких особа перебувала в трудових відносинах. Ще до уваги береться середньоденний заробіток, кількість відпрацьованих днів. Мінімальним розміром допомоги осіб, які були зареєстровані є 1800 грн, а максимальний розмір не може бути більшим, ніж чотирикратний розмір прожиткового мінімуму для осіб, які є працездатними.

Через введення воєнного стану, норма максимального розміру не використовується, а застосовують правило: виплата не може бути вищою, ніж 150% від мінімальної зарплати. Ще розмір виплати залежить від строку її отримання, тобто в перші 90 днів виплати проводиться у повному розмірі, наступні 90 днів розмір виплати становить 80% від розміру виплати, яка видавалась у перші 90 днів, а вже наступні дні (не більше 360 днів в період 2-ох років) виплата становить 70% від виплати, яка здійснювалась у перші 90 днів. І хочемо ще зазначити, що в умовах воєнного стану безробітні, які перетнули кордон на більше, ніж 30 діб, виплату не отримують.

Ще одним актуальним питанням є дефіцит робочої сили за певними спеціальностями. Проте, хочемо відразу наголосити, що в Україні такий дефіцит був дуже відчутний і раніше (ще навіть до пандемії). У нас це поєднують із тим, що дуже швидко скорочується чисельність людей, які мають працездатний вік (особливо це стосується молоді). А ще у 90-тих роках був досить різкий спад показників народжуваності. І саме через такі аспекти виникає дисбаланс між вільними вакансіями, фактичним рівнем підготовки, амбіціями людей. Після завершення воєнного стану такий дисбаланс буде ще більш відчутним [1].

Варто зазначити ще один досить важливий момент – після скасування воєнного стану передбачається виїзд великої кількості чоловіків за межі України. Також наявна ймовірність, що після закінчення воєнного стану дефіцит робочої сили ще більше підвищиться. Однак, відповідно до даних соціологічного опитування, на сьогодні має місце поступове зростання чисельності населення, що повертаються до роботи. Станом на кінець квітня продовжували виконувати свою роботу 59% громадян від кількості тих, у кого була робота ще до війни [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression. International Labor Organisation. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm

2. Воєнний стан: які професії нині затребуваніші. Слово і діло. Аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/30/novyna/suspilstvo/voennyj-stan-yaki-profesiyi-nyni-najzatrebuvanishi>

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЦИФРОВОГО РИНКУ ПРАЦІ

Лозенко А.В., студентка

Науковий керівник: Кузьміна О.В., к.е.н.,

доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки

Національний авіаційний університет

Економіка та суспільство, як відомо, постійно змінюються. Одним із ключових факторів цих змін є цифрова трансформація. Цифрова трансформація базується не лише на Інтернеті, але, перш за все, на новітніх цифрових технологіях, які стали невід'ємною частиною нашого життя. Вони впливають не тільки на економіку країни, а й на усі сфери людської діяльності. Процес цифровізації створив можливості для появи нових продуктів, технологій і процесів, без яких не можна уявити сучасну реальність.

З іншого боку, цифровізація, або так званий цифровий збій, приніс із собою загрози. Ці загрози, як і в будь-якій промисловій революції, постають у вигляді нових викликів для роботодавців і працівників. Цифрові технології, а також цифрові послуги змінюють правила працевлаштування та вимоги до компетенцій, знань, навичок і ставлення працівників. На цьому етапі дуже важливо проаналізувати та визначити характеристики впливу цифрових технологій на ринок праці та їх основні тенденції щодо формування цифрового ринку праці [3].

За останні роки статистика свідчить про явне прискорення впровадження нових інноваційних технологій в усі сфери діяльності підприємств (рис.1). Також спостерігається значне зростання інтересу до шифрування, що відображає нові вразливості нашої цифрової ери, і значне збільшення кількості фірм, які очікують

впровадження нелюдиноподібних роботів і штучного інтелекту, причому обидві технології поступово стають ключовими в різних галузях.

Слід звернути увагу, що штучний інтелект знаходить найширше застосування серед галузей цифрової інформації та комунікацій, фінансових послуг, охорони здоров'я та транспорту, а Великі дані, Інтернет речей і нелюдиноподібна робототехніка знаходять широке впровадження в гірничодобувній промисловості та металургії.

Рис. 1 Кількість інноваційних підприємств у промисловості України, одиниць [1]

Цифровізація переводить величезні обсяги економічної та соціальної діяльності в машинозчитувані формати, які можна аналізувати та переосмислювати. Компанії використовують штучний інтелект, від машинного навчання до прогнозної аналітики, у різноманітних контекстах. Робототехніка та інші напівавтономні машини беруться за завдання, які довго вважалися такими, що можуть бути виконані лише людьми.

Під впливом цифрової економіки на світовому ринку праці чітко

простежується тенденція поширення нових форм праці та зростання кількості інтелектуальних працівників, які виконують роботу дистанційно через електронні біржі праці.

Майбутнє ринку праці, який є широкомасштабним та доступним для більшості людей, вимагатиме ряду цілеспрямованих втручань з боку уряду, приватного та громадського секторів [2]. Суспільство має знову зосередитись на підготовці робочої сили, щоб більше людей могли брати участь у новій, більш цінній діяльності. Це важливо не лише для майбутніх поколінь, а й для існуючих працівників, які, ймовірно, будуть витіснені та постраждають від змін. Усунення існуючого розриву в навичках вимагатиме як інвестицій, так і змін в освіті, як у традиційній системі базової освіти, так і в наших уявленнях про її розвиток. Таким чином, головним завданням суспільства на найближчий час стане прийняття курсу на безперервне навчання та підвищення кваліфікації протягом усього життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. State Statistics Service of Ukraine (2019), *Naukova ta innovatsiyna diyal'nist' Ukrayiny* [Statistical collection. Scientific and innovative activity of Ukraine], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
2. Наукова та інноваційна діяльність України, 2018. Статистичний збірник: Державна служба статистики України. Київ, 2019. 108 с.
3. Пуцентейло П.Р., Гуменюк О.О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5–6. С. 131–143.

РОЛЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПРОДОВОЛЬЧІЙ
БЕЗПЕЦІ СВІТУ

Сиротюк Г.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки

Львівський національний університет природокористування,

Один із основних елементів національної безпеки держави, який забезпечує її незалежність від суміжних країн є продовольча безпека, яка передбачає «стан економіки держави, при якому гарантується стабільне забезпечення переробної промисловості сільськогосподарською сировиною, населення – достатньою кількістю безпечних і повноцінних продуктів харчування, а також відносна незалежність від імпорту сировини і продовольства» [1, с. 112].

Російська військова агресія проти України суттєво послабила національну економіку, і аграрного сектору зокрема, збільшила ризики продовольчої безпеки у світі. Така ситуація спричинена: зменшенням посівних площ, через окупацію частини території країни; відсутністю повноцінного експорту та імпорту, що зумовило подорожчання сировини, паливно-мастильних матеріалів, насіння; руйнуванням елеваторів; блокуванням експорту сільськогосподарської продукції морським напрямком; руйнуванням інфраструктури тощо. Важливість аграрного сектору України для світового ринку сільськогосподарської продукції засвідчила критична ситуація на ринку країн ЄС та світових аграрних ринках. Тому важливо проаналізувати стан аграрного сектору в умовах війни та перспективи його розвитку.

Україна за короткий проміжок часу стала одним із світових лідерів за обсягами експорту зерна. У 2021 році отримано найбільший за часів незалежності врожай зернових та зернобобових культур (86 млн т). Крім того, країна входить в п'ятірку світових лідерів за експортом соняшникової олії та кукурудзи. Загалом експорт сільськогосподарської продукції становить понад

40 % загального обсягу товарного експорту країни.

Обсяги міжнародної торгівлі щороку збільшуються, особливо з країнами Європейського Союзу (рис. 1).

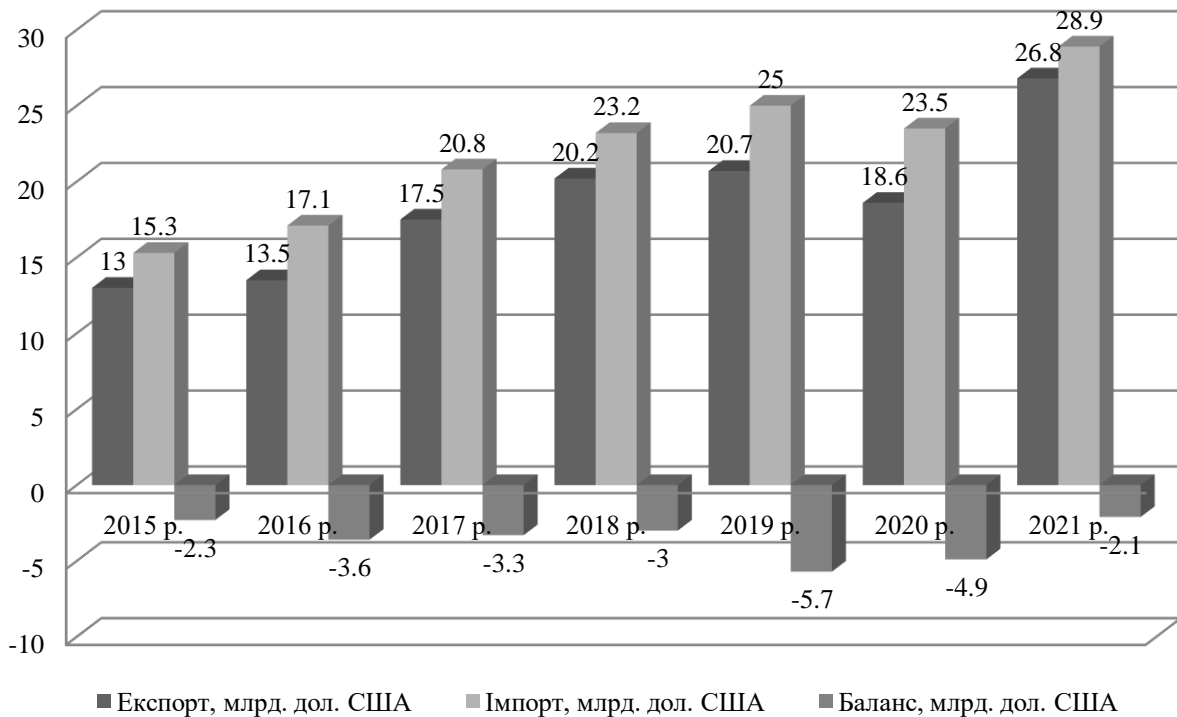

Рис. 1 Динаміка торгівлі сільськогосподарською продукцією між Україною та країнами ЄС, млрд. дол. США*

**Побудовано автором за даними Мінагрополітики*

У 2021 році обсяги експорту пшениці сягнули і 20071 тис. тонн, м'яса птиці – 459 тис. тонн, заморожених ягід та інших фруктів – 76 тис. тонн, макаронних виробів – 38 тис. тонн. Проте, 2022 рік для України є роком серйозних випробувань, коли основною метою бізнесу, уряду та суспільства загалом є вижити та перемогти. Аграрний сектор відіграє досить важливу роль в досягненні цієї мети і першочерговим завданням аграрного сектора є надійне забезпечення населення сільськогосподарською продукцією та продовольством, і тут чільна роль належить фермерським господарствам та господарствам населення, особливо в збереженні та розвитку локальних ринків і ланцюгів

постачання продукції.

Для підтримки аграрного сектору економіки урядом було здійснено низку заходів: мінімізація бюрократичних процедур для агробізнесу; дозвіл використання сільськогосподарської техніки без реєстрації; спрощення імпорту посівних матеріалів; введення нульової ставки акцизного податку та зниження розміру ПДВ до 7% на пальне; запропоновано альтернативні логістичні мережі для експорту, введено податкові канікули, якими передбачено зміни щодо сплати за землю державної та комунальної власності під час воєнного стану [2].

Крім того введено державні програми: доступні кредити 5–7–9 %; грантова підтримка для переробних підприємств, для розвитку садівництва, а також на створення теплиць.

Нині важливо вибудувати державну політику, спрямовану на забезпечення стійкості економіки та збереження економічного потенціалу аграрного сектору та економіки країни загалом в умовах воєнного стану. Важливими кроками відновлення і ефективного розвитку аграрного сектору є: адаптація виробництва аграрного сектору України до вимог країн Європейського Союзу; належні умови для працівників в аграрному секторі; розвиток малого та середнього підприємництва; розвиток аграрної освіти і науки; розвиток інновацій в аграрному секторі; адаптація до змін клімату; розвиток сільського господарства на засадах сталості; збільшення виробництва органічної продукції; підвищення якості аграрної продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів; цифровізація аграрного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данкевич В.Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: монографія. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. 392 с.
2. Негрей, М., Тараненко, А., & Костенко, І. (2022). Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. (40). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1474> (дата звернення 02.11.2022).

ПРОГНОЗИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Кім О.С., студентка

Науковий керівник: Погуда Н.В., к.е.н., доцент

Харківський національний економічний університеті імені С. Кузнеця

Індустрія туризму є одним із пріоритетів економічного розвитку всіх країн ЄС. Шлях відновлення індустрії туризму після рецесії, спричиненої жорстокими конфліктами, пройшла низка таких країн, як Боснія і Герцеговина, Хорватія, Чорногорія, Сербія та Ізраїль, де одним із видів оновлення став «темний» туризм.

Негативні тенденції у вищезазначених країнах є значно меншими порівняно з тими, що спостерігаються в Україні. Ключове питання, яке постане перед українським туристичним бізнесом у майбутньому, полягатиме у визначенні методів антикризового управління для його відновлення.

У той же час, міжнародний туризм продовжував демонструвати явні ознаки відновлення: за перші сім місяців 2022 року кількість відвідувачів досягла 57% від до пандемічного рівня. Згідно з даними Всесвітнім туристичним барометром ЮНВТО, кількість міжнародних туристів зросла майже втричі в січні-липні 2022 року (+172%) порівняно з тим самим періодом 2021 року [1]. Це означає, що сектор відновився майже до 60% рівня до пандемії. Стабільне відновлення відображає високий відкладений попит на міжнародні подорожі, а також пом'якшення або скасування обмежень на подорожі на сьогоднішній день (у 86 країнах не було обмежень, пов'язаних із COVID-19, станом на 19 вересня 2022 року) [1].

Незважаючи на складні економічні умови, ознаки 2023 року є яскравішими, і IATA припускає, що авіакомпанії можуть навіть стати прибутковими, якщо подорожі відновляться, як очікується. Одним із великих ризиків будуть витрати на паливо: хоча ціни на нафту зараз пом'якшуються, вони встановлюються в доларах США, а долар зміцнюється відносно майже кожної валюти [2]. У результаті американські авіакомпанії, швидше за все, будуть

прибутковими у 2023 році, тоді як авіакомпанії в інших регіонах матимуть труднощі.

Tourism Economics змодельювала два сценарії майбутнього розвитку туризму в Україні. Обсяги відвідувачів України та витрати відвідувачів можуть повністю відновитися до рівня 2019 року у 2023 році, зайнятість також відновиться до 2023 року, досягнувши майже 1,4 мільйона робочих місць до 2028 року [3].

Україна може агресивно прискорити своє відновлення використання цифрових інструментів у маркетингу, дослідженнях тощо управління призначенням. Існує явна можливість охопити більшу аудиторію як внутрішніх, так і міжнародних туристів шляхом впливу на їхні рішення про подорожі. Більш широке застосування цифрових платформ і контенту буде сприяти збільшенню охоплення, більшій ефективності і значним економічним здобуткам. Нинішня криза відкриває можливість для України охопити цифрові технології та реалізувати їх переваги [3].

Також аналітиками було розглянуто можливості для розширення використання платформ цифрових технологій для планування подорожей в результаті нових інвестувань та впровадження передового досвіду. Збільшення використання цифрових технологій дозволять підвищити впевненість мандрівників, конкурентоспроможність туризму та країни в цілому. Tourism Economics оцінила потенційні прибутки в результаті цифрового прогресу, що включатиме такі покращення до 2025 року:

- підтримано 31 000 нових робочих місць (прямо, непрямо, індукований);
- ще 400 тис. ночівель в Україні;
- загальний приріст туризму на 800 мільйонів доларів США витрати за п'ятирічний період. відновлення на глобальному рівні значною мірою залежатиме від контролю над пандемією коронавірусу [4].

Підтримка внутрішніх і коротких поїздок залишається критичним для найближчого відновлення, а також готовність віддалених пунктів до розміщення

відвідувачів. Туризм має перспективи додаткового поживлення через оновлення руху міжнародних прибуттів.

Кількість поїздок в Україну планується у 2023 році до рівня 2019 року, досягнувши загалом 25,3 мільйонів відвідувань до 2028 р. Це відновлення значною мірою буде підтримуватися зростанням внутрішнього туризму. Найближчі зрушення очікуються, за прогнозними даними, на рівні 34%. До 2025 очікуються зростання міжнародного туризму до рівня 2019 року року. Очікується, що внесок подорожей і туризму у ВВП зросте майже на 25%, а внесок у ВВП подорожей та туризму для української економіки становитиме 18 дол. мільярдів до 2026 року.

Частка організованих поїздок в Україну онлайн збільшилася за останні роки, хоча має великий потенціал до зростання. Наприклад, питома вага подорожуючих до України, покладаючись на цільові веб-сайти та соціальні мережі, перевищує середній показник для всієї Європи. При цьому велику роль відіграють бронювання через веб-сайти, туроператорів, ОТА-канали та спираючись та відгуки [3].

Збільшуючи цифрову взаємодію, Україна зможе повністю наздогнати уподобання мандрівників. Використовуючи цифрові технології, Україна зможе підвищити конкурентоспроможність власного туристичного продукту як для внутрішніх, так і закордонних туристів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barometr UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347> (дата звернення: 12.11.2022).
2. Economist Intelligense. URL: <https://www.eiu.com/n/>(дата звернення: 12.11.2022).
3. Tourism Economics. URL: <https://www.tourismeconomics.com/> (дата звернення: 14.11.2022).
4. Driving the Tourism Recovery in Ukraine - Amazon S3. URL:

https://s3.amazonaws.com/tourism-economics/craft/Google_Ukraine_Final.pdf (дата звернення: 14.11.2022).

**СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ**

Адонін Е.В., магістрант

Науковий керівник: Дяченко К.С., к.е.н.,

доцент кафедри економіки та менеджменту

Українська інженерно-педагогічна академія

У сучасних кризових умовах, які особливо загострились та проявились в умовах воєнного стану в країні, першочерговим завданням вітчизняних бізнес-структур є забезпечення та підтримання належного рівня економічної безпеки, досягнення якої забезпечуються саме через її структурно-функціональні характеристики. Теоретичні та практичні аспекти щодо структурного складу, а також формування механізму забезпечення економічної безпеки бізнес-структури знайшли відображення в роботах Варналія З.С., Васильців Т.Г., Зачосова Н.В., Ібрагімова Е.Е., Ілляшенко С.Н., Каткова Т.І., Кірієнко А.В., Кравчик Ю.В., Кузенко Т.Б., Олейнікова Є.А., Чорної О.Ю. [1-4] та ін.

Структурні складові економічної безпеки бізнес-структури – сукупність основних напрямів економічної безпеки бізнес-структури, які за своїм змістом істотно відрізняються один від одного. Структуру економічної безпеки бізнес-структури можна подати у вигляді, представленому на рисунку 1.

Фінансова безпека – стан, що характеризується збалансованістю і якістю різних фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовує бізнес-структура, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток фінансової системи.

Інтелектуально-кадрова складова – збереження та розвиток інтелектуального потенціалу бізнес-структури. Головна умова забезпечення – здатність протистояти загрозам, за яких бізнес-структура може зазнати суттєвих збитків, зниження темпів свого розвитку й зменшення капіталу, наявність високоосвічених та кваліфікованих працівників, управлінського персоналу, відсутність масового відтоку фахівців, високий рівень їх підготовки.

Ресурсна безпека – забезпечення виробництва основними видами ресурсів, необхідного їх рівня якості, забезпечення запасів власними оборотними коштами.

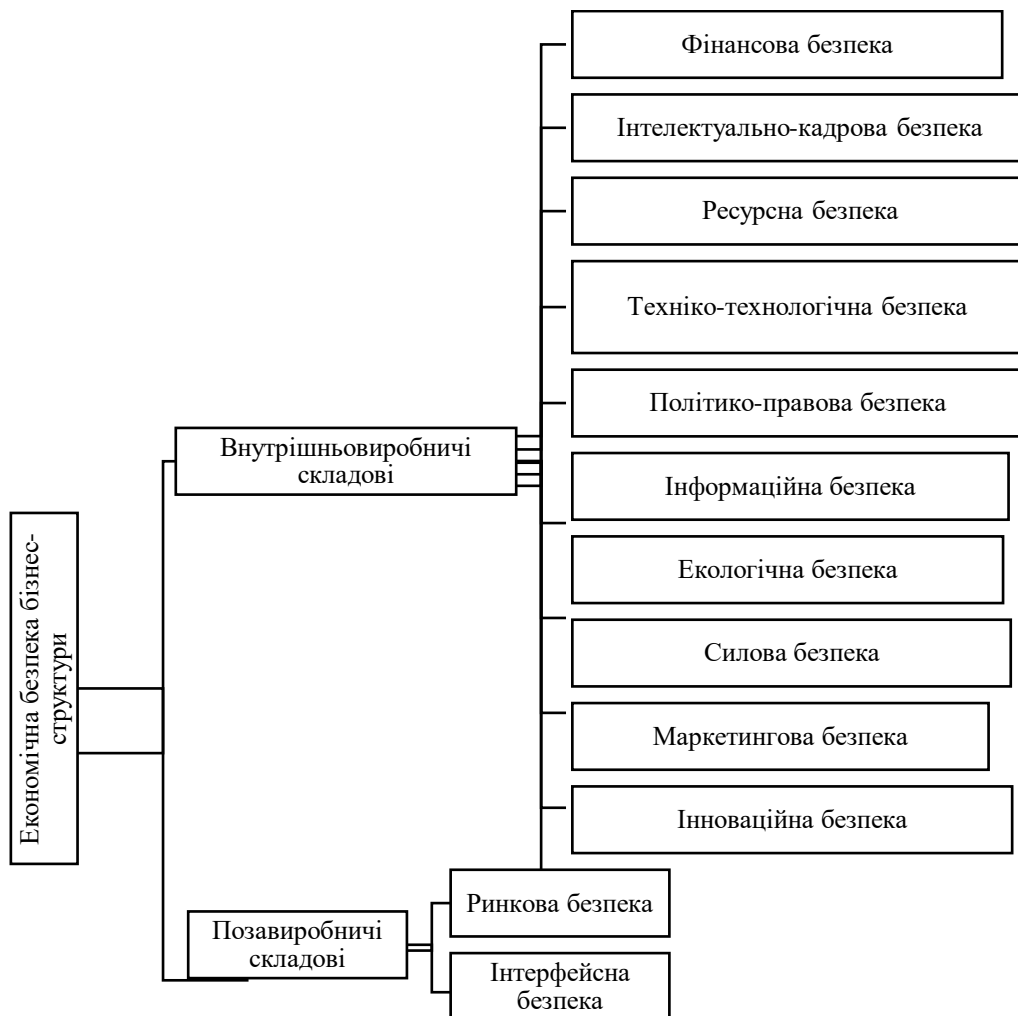

Рис. 1 Структура економічної безпеки бізнес-структури

Узагальнено автором [1-4]

Техніко-технологічна складова – наявність високого технічного рівня

виробництва: своєчасне виявлення загроз (стихійне лихо, пожежа тощо), виявлення протиправних дій з боку самих співробітників тощо, а також високий технологічний рівень виробництва, що забезпечує конкурентоспроможність товарів і послуг та бізнес-структури в цілому. Політико-правова складова – усебічне правове забезпечення діяльності бізнес-структури, дотримання чинного законодавства, правова захищеність усіх аспектів діяльності. Інформаційна складова – ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності бізнес-структури, забезпечення захисту інформації, досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи усіх підрозділів.

Екологічна складова – дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля та руйнівного впливу результатів виробничо господарської діяльності на стан довкілля. Силова складова – забезпечення фізичної та моральної безпеки персоналу бізнес-структури, його капіталу і майна, комерційних інтересів. Маркетингова складова – повинна враховувати стан ринку і конкурентного середовища, наявність конкурентних переваг, рівень конкурентоспроможності бізнес-структури і продукції. Інноваційна складова – розглядається як система заходів безпеки бізнес-структури, що покликана забезпечувати широке використання інноваційних нововведень як при збуті та виробництві, так і на інших стадіях і створювати інноваційно-сприятливий клімат у захисті бізнес-структури від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Декомпозиція моделі за складовими структури економічної безпеки бізнес-структур дозволяє сформулювати функціональний механізм управління даними процесами в такій послідовності: оцінка зовнішнього і внутрішнього підприємницького середовища, виявлення загроз, планування, організація тощо.

Система забезпечення економічної безпеки створюється і функціонує на основі чинних законодавчих актів, а також з урахуванням можливості придбання та використання сучасних засобів захисту, рівня підготовки та кваліфікації кадрів та інше. Створювана система безпеки підприємства повинна бути унікальною, самостійною і комплексною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зачосова Н.В. Формування системи економічної безпеки фінансових установ : монографія. Черкаси : 2016. 375 с.
2. Чорна О.Ю. Основні функціональні складові економічної безпеки інтегрованої промислової структури. *Вісник Східноукраїнського Національного університету ім. В. Даля*. № 6 (230). 2016. С. 187–193.
3. Кравчик Ю.В., Каткова Т.І. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. *Innovation and sustainability*. 2022. No1. С. 84–95.
4. Ібрагімов Е.Е. Принципи побудови системи економічної безпеки підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 6. С. 330–333.

**УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ
НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПАЛМАЗ-ГРУП»**

Гудько К.І., магістрант

Дяченко К.С., к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту

Українська інженерно-педагогічна академія

Для ефективного використання виробничого потенціалу сучасним бізнес-структурам слід розробляти та впроваджувати певні механізми управління. На сьогодні можна виділити наступні шляхи покращення виробничого потенціалу: зміни структури управління виробничим потенціалом – реструктуризація; вдосконалення процесу дослідження та аналізу показників виробничого потенціалу; оптимізація використання ресурсів; поліпшення якості продукції та впровадження нових технологій для її виготовлення тощо. На даному етапі в умовах військового стану перед вітчизняними бізнес-структурами, зокрема ТОВ «ПАЛМАЗ ГРУП», постає завдання оптимізувати процес управління з метою запобігання розвитку фінансових ризиків.

Одним з найефективніших методів удосконалення управління виробничим потенціалом буде запровадження механізму формування та

інтеграції ризик-менеджменту в системі управління бізнес-структури. Вона включає в себе формування концепції нейтралізації фінансових ризиків. Схема механізму представлена на рис. 1.

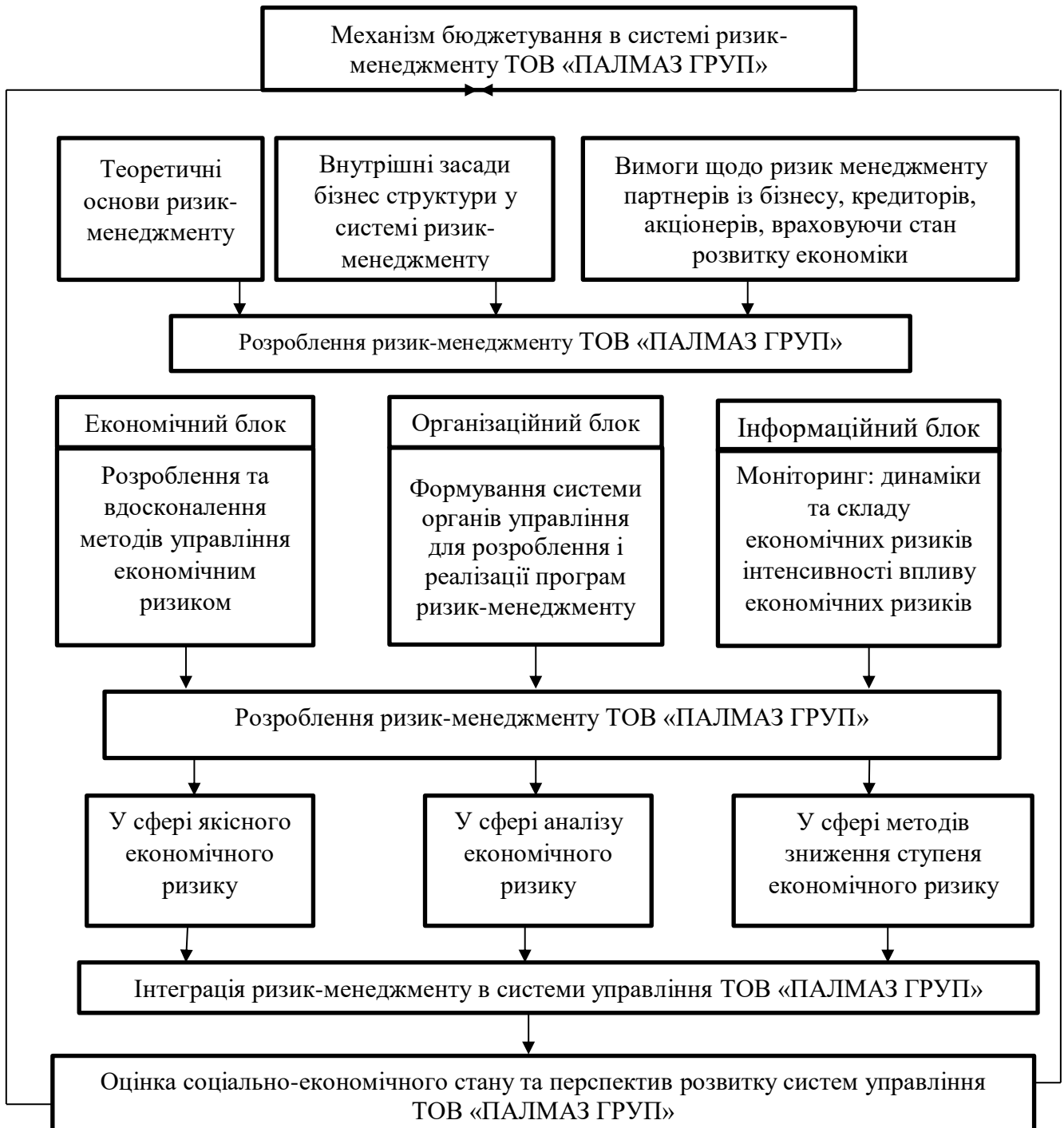

Рис. 1 Схема механізму бюджетування в системі ризик-менеджменту ТОВ «ПАЛМАЗ ГРУП»

Джерело: складено автором

Основою в управлінні є цілеспрямований пошук та організація роботи у боротьбі з ризиками, однак, за матрицею ефективності управління виробничим потенціалом, саме в організації і лежить ядро більшості проблем у вигляді одного із найнижчих показників. Метою управління ризиками є безпосередньо досягнення максимально-можливого результату діяльності бізнес-структури. Вона являє собою отримання найбільш можливого прибутку [1-2]. Таким чином, можемо запропонувати наступні кроки в процесі управління виробничим потенціалом ТОВ «ПАЛМАЗ ГРУП»: аналіз та діагностика економічної (управлінської) ситуації, пов'язаної з певним об'єктом (проектом) і обтяженої ризиком; визначення головних завдань, основних суперечностей, домінуючих тенденцій; виявлення інтересів основних учасників подій, їхнього ставлення до ризику; виявлення управлінських цілей, методів та засобів їх досягнення; аналіз основних чинників, які впливають на прийняття рішень, розподіл їх на керовані та некеровані параметри ризику; здобуття інформації про можливі діапазони значень некерованих параметрів чинників) ризику; генерація набору альтернативних варіантів проекту (об'єкта, способу дій); виявлення пріоритетів (системних критеріїв) суб'єкта ризику щодо різних варіантів проекту (об'єкта, способу дій); оцінювання згенерованих альтернативних варіантів; вибір їх підмножини, що найкраще відповідає вимогам суб'єкта ризику; розробка відповідного способу дій (програми), яка була б найбільш ефективною з погляду переведення обтяженої ризиком ситуації у більш сприятливу.

Отже, запропоновані методи дають можливість управління фінансовими ризиками з допомогою впровадження механізму бюджетування в системі ризик-менеджменту. У зв'язку з цим, запропоновано алгоритм управління виробничим потенціалом, який включає в себе ряд кроків, що дають можливість виявити основні інтереси учасників, проведення діагностики та аналізу економічної ситуації, виявлення пріоритетів та розроблення відповідного способу дій. Впровадження такого алгоритму поліпшує аналіз виникнення можливих ризиків та їх усунення на початковій стадії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г., Колесниченко Ю.Ю. Оцінювання ефективності використання ресурсів виробничого потенціалу за критеріями «граничний продукт ресурсу – ціна ресурсу». *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 9. С. 80–86.
2. Гурочкіна В.В. Формування та оцінювання науково-виробничого потенціалу підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Випуск 6 (1). С. 90–93.
3. Жук Є.О. Управління виробничим потенціалом підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2016. № 5. С. 101–106.
4. Коновал В.В. Аналіз зовнішнього середовища виробничого потенціалу підприємств легкої промисловості. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 449–452.

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Денчук В.М., магістрант

Науковий керівник: Чемчикаленко Р.А., к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та менеджменту

Українська інженерно-педагогічна академія

Пандемія COVID-19, військовий стан в країні, кризові явища в економіці, нестабільність зовнішнього та внутрішнього середовищ, в якому функціонують та розвиваються сучасні підприємства змушує власників бізнесу приділяти підвищену увагу питанням формування фінансової стратегії розвитку підприємства. Саме фінансова стратегія розвитку підприємства є дієвим інструментом, від якого залежить фінансова безпека та фінансова забезпеченість діяльності бізнесу.

Дослідженням проблематики формування фінансової стратегії розвитку

підприємств займалися представники зарубіжної і вітчизняної економічної науки, серед яких: Азаренкова Г.М., Гончаренко О.М., Іващенко А.І., Костирко Л.А., Прохорова В.В., Степанова Д.С., Хлевицька Т.Б., Хаванова М.С. [1–5] та ін., проте, в сучасних умовах військового стану ведення бізнесу висуває питання розробки дієвого механізму формування фінансової стратегії розвитку підприємства на перший план, що зумовлює актуальність дослідження.

Під фінансовою стратегією підприємства слід розуміти формування системи довгострокових цілей фінансової діяльності й вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Фінансова стратегія є частиною загальної стратегії підприємства. Загальний механізм формування фінансової стратегії розвитку підприємства представлений на рис. 1.

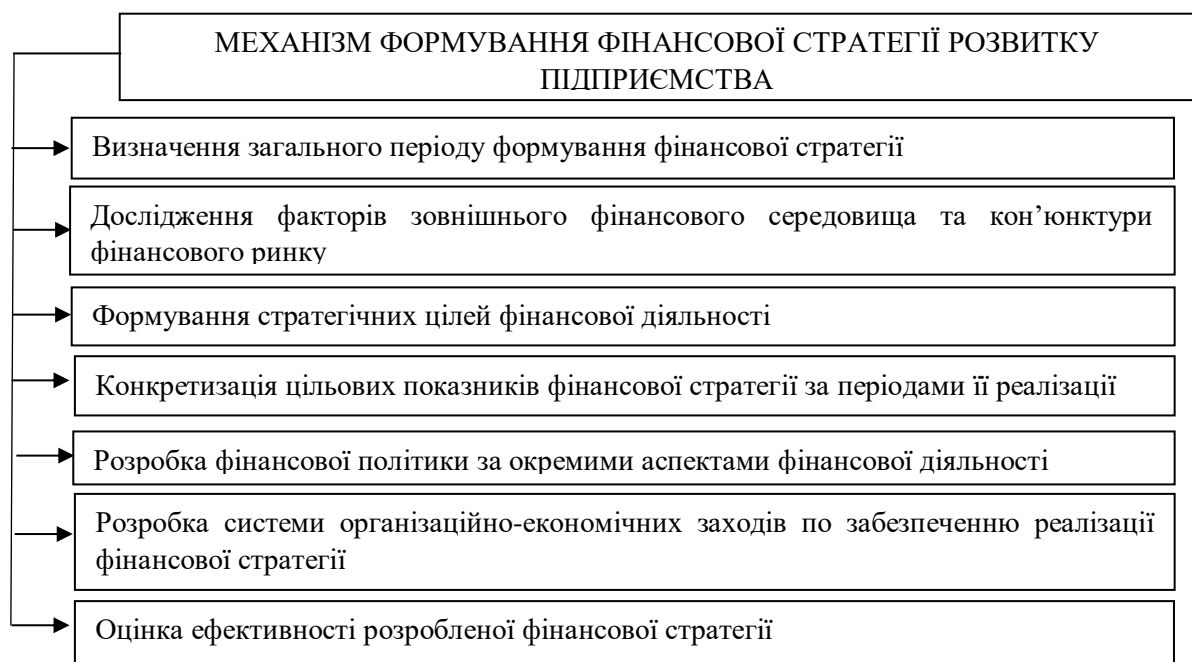

Рис. 1 Механізм формування фінансової стратегії підприємства

До основних етапів процесу формування фінансової стратегії підприємства відносять визначення загального періоду формування фінансової стратегії. Цей період залежить від ряду умов. Головною умовою його визначення є довгота періоду, який прийнятий для формування загальної стратегії розвитку підприємства – так як фінансова стратегія носить по відношенню до неї

підлеглий характер, вона не може виходити за межу цього періоду. Важливим елементом визначення періоду формування фінансової стратегії підприємства є передбачення розвитку економіки в цілому та кон'юнктури тих сегментів фінансового ринку, з якими пов'язана майбутня фінансова діяльність підприємства.

Наступним етапом є дослідження факторів зовнішнього фінансового середовища та кон'юнктури фінансового ринку. Ці фактори значно впливають на механізм формування фінансової стратегії як в поточний, так і перспективний період. На цьому етапі дослідження необхідно вивчити економіко-правові умови фінансової діяльності підприємства і можливі їх зміни в наступному періоді. Крім того, аналізуються кон'юнктура фінансового ринку та фактори, які її визначають, а також розробляється прогноз кон'юнктури в розрізі окремих сегментів цього ринку, пов'язаних з наступною фінансовою діяльністю підприємства. Третім етапом формування фінансової стратегії є формування стратегічних цілей фінансової діяльності. Головною метою цієї діяльності є підвищення рівня добробуту підприємства і максимізація його ринкової вартості. Разом з цим ця головна мета потребує конкретизації з урахуванням задач і особливостей наступного фінансового розвитку підприємства. Систему стратегічних цілей фінансового розвитку слід формулювати чітко і коротко, відображаючи кожну мету в конкретних показниках – цільових стратегічних нормативах. Конкретизація цільових показників фінансової стратегії за періодами її реалізації. В процесі цієї конкретизації забезпечується динамічність представлення системи цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності, а також їх зовнішня і внутрішня синхронізація за часом.

Не менш важливим, четвертим, етапом розробка фінансової політики за окремими аспектами фінансової діяльності. Цей етап формування фінансової стратегії є найбільш відповідальним. П'ятим етапом механізму є розробка системи організаційно-економічних заходів по забезпеченню реалізації фінансової стратегії. В системі цих заходів передбачається формування на підприємстві «центрів відповідальності» різних типів; визначення прав,

обов'язків та міри відповідальності їх керівників за результати фінансової діяльності; розробка системи стимулювання робітників за їх вклад в підвищення ефективності фінансової діяльності та ін.

За шостим пунктом механізму формування стратегії проводиться оцінка ефективності розробленої фінансової стратегії. Цей процес є заключним етапом розробки фінансової стратегії підприємства.

Розробка фінансової стратегії і фінансової політики по найбільш важливим аспектам фінансової діяльності дозволяє приймати ефективні управлінські рішення, пов'язані з фінансовим розвитком підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М. Фінансова стратегія антикризового управління суб'єктом підприємництва в сучасних умовах функціонування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 465–470.
2. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. № 1. С. 35–40.
3. Іващенко А.І., Юсупова К.Ф. Фінансова стратегія підприємства: розробка та реалізація в умовах девелоперської компанії. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 45–49.
4. Степанова Д.С. Яременко А.М. Розроблення фінансової стратегії для стабілізації фінансового стану підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 27(2). С. 62–66.
5. Хлевицька Т.Б., Плевако Н.О. Науково-методичний підхід до вибору фінансової стратегії підприємства. *Проблеми економіки*. 2020. № 4. С. 241–248.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВО-МАЙНОВОГО СТАНУ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ

Школьнікова В.В., магістрант

Науковий керівник: Дяченко К.С., к.е.н.,

доцент кафедри економіки та менеджменту

Українська інженерно-педагогічна академія

Результати господарської діяльності в будь-якій сфері бізнесу залежать від стану, структури та ефективності використання фінансових ресурсів, які забезпечують діяльність бізнес-структури. В умовах ринкових відносин суб'єкти господарювання отримали самостійність в управлінні та веденні господарства, право розпоряджатися ресурсами і результатами праці і несуть всю повноту економічної відповідальності за свої рішення і дії. В таких умовах благополуччя і фінансовий успіх бізнес-структур цілком залежать від того, наскільки ефективна їх діяльність.

Оцінювання фінансово-майнового стану бізнес-структури є необхідним етапом для аналізу ефективності діяльності суб'єкт господарювання та розробки фінансових планів та прогнозів. Оцінювання фінансово-майнового стану бізнес-структури виявляє, по яким напрямкам потрібно вести роботу, дозволяє визначити найбільш значущі сторони і найслабші місця в фінансово-майновому стані бізнес-структури. Згідно з даними міркувань, результати оцінювання відповідають на питання: які найбільш важливі механізми поліпшення фінансово-майнового стану в певний період його роботи.

Поняття «фінансово-майновий стан бізнес-структури» постійно використовується в діяльності аналітиків, але на жаль, до сих пір не має однозначного трактування змісту, а також відсутня єдина методика оцінювання фінансово-майнового стану бізнес-структури. Розглянемо думки різних авторів про сутність і зміст поняття фінансово-майнового стану (табл. 1).

Можна зробити висновок, що при порівнянні понять «фінансово-майновий

стан бізнес-структури» з позицій різних авторів, слід розуміти здатність фінансувати свою діяльність, це одна з важливих характеристик економічної і фінансової діяльності бізнес-структури з позицій внутрішнього і зовнішнього середовища.

Таблиця 1

Визначення економічної категорії «фінансово-майновий стан»

Автор	Визначення
О. Я. Базилінська	сукупність економічних і фінансових показників, що характеризують здатність бізнес-структури до сталого розвитку, в тому числі до виконання нею фінансових зобов'язань
Т. В. Безбородова	комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин бізнес-структури. Визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується показниками, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів
Н. М. Багацька	характеризують фінансові ресурси, а саме показники забезпеченості фінансовими ресурсами, а також доцільність їх розміщення і ефективність використання
І. М. Бойчик	визначається ефективністю процесу управління фінансовими ресурсами
О. М. Грицино	здатність створювати додану вартість, з метою забезпечення джерелами отримання прибутку
М. П. Денисенко	платоспроможність і кредитоспроможність, тобто фінансова конкурентоспроможність, використання капіталу і фінансових ресурсів, виконання зобов'язань по відношенню до держави і інших господарюючих суб'єктів
С. Б. Довбня	здатність бізнес-структури проводити фінансування своєї діяльності. Воно характеризується наявністю фінансових ресурсів, які необхідні для нормальної роботи бізнес-структури, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, наявністю фінансових взаємин з іншими контрагентами, а також наявністю кредитоспроможності та фінансової стійкості
О. А. Зоріна	здатність самостійно фінансувати свою діяльність, а також забезпечувати фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування, доцільно їх розміщувати і ефективно використовувати, фінансовими взаємовідносинами з різними контрагентами, платоспроможністю і фінансовою стійкістю
Л. А. Костирко	здатність фінансувати діяльність бізнес-структури, яка характеризується наявністю фінансових ресурсів, необхідних для нормального функціонування суб'єкта господарювання, доцільність їх розміщення, інтенсивністю використання
К. П. Левашова	характеризує платоспроможність бізнес-структури, доцільність і правильність вкладення фінансових ресурсів в активи, наявністю оборотних коштів, ефективністю їх використання

Джерело: узагальнено автором за [1-5]

Метою оцінювання фінансово-майнового стану бізнес-структури є пошук можливостей її подальшого розвитку, визначеного за результатами комплексного аналізу господарської діяльності, який слід проводити за допомогою системи різних коефіцієнтів і показників, здатних комплексно

охарактеризувати стан і розвиток об'єкта аналізу.

Оцінювання фінансово-майнового стану дозволяє своєчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності і знаходження резервів поліпшення фінансово-майнового стану бізнес-структури і її платоспроможності.

На думку О.П. Квасової оцінювання фінансово-майнового стану дозволяє вирішити наступні завдання:

1. Оцінити виконання плану надходження фінансових ресурсів і їх використання з точки зору поліпшення фінансово-майнового стану бізнес-структури на основі дослідження причинно-наслідкового зв'язку між різними показниками комерційної, виробничої та фінансової діяльності.

2. Спрогнозувати можливі фінансові результати, економічну рентабельність, взявши за основу реальні умови господарської діяльності і наявність власних і позикових коштів, розробити моделі фінансового стану, використовуючи різноманітні варіанти використання ресурсів.

3. Розробити певні заходи, які спрямовані на найбільш ефективне використання фінансових ресурсів і поліпшення фінансово-майнового стану бізнес-структури [6].

Саме оцінювання фінансово-майнового стану є базою, на якій будується розробка фінансової політики бізнес-структури. Оцінюванням фінансово-майнового стану займаються не тільки керівники і відповідні служби бізнес-структури, але і його засновники, інвестори з метою вивчення ефективності використання ресурсів, банки – для оцінювання обставин кредитування і встановлення ступеня ризику, постачальниками – для оперативного отримання платежів, органи податкової служби – для виконання плану надходження коштів до бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицино О.М., Бусленко В.В. Оптимізація структури капіталу підприємств України. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. № 1. С. 77–97.

2. Денисенко М.П., Зазимко О.В. Основні аспекти оцінки фінансового стану

підприємств. *Агросвіт*. 2015. № 10. С. 25–32.

3. Довбня С.Б. Методичні особливості комплексної оцінки фінансового стану та економічних результатів підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. С. 52–56.

4. Зоріна О.А. Проблеми аналізу фінансового стану підприємств України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 5. С. 8–10.

5. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства : монографія. – 2-ге видання, пероблене і доповнене. Харків : Фактор, 2015. 336 с.

6. Квасова О.П., Петренко В.С. Оцінка та шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Економічні науки*. 2015. № 8. С. 139–142.

ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ПАТРІОТИЗМУ: АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Смаглюк А.А., к.е.н., доцент

Надточій А.О., к.держ.упр., доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

В Україні продовжується війна. А разом із нею – держава підраховує збитки та шукає оптимальні шляхи відновлення економіки. За оцінками Мінекономіки та KSE, загальні економічні втрати України через війну оцінюються у 564-600 мільярдів доларів. І ці цифри не є остаточними. МВФ прогнозує падіння ВВП України у 2022 році на 35%. Це означає, що тільки для відновлення ВВП до рівня 2021 року потрібно буде досягти зростання протягом наступних 5-7 років на рівні 7-10%. А може знадобиться набагато більше часу та ресурсів, щоб компенсувати втрачені активи [4].

Наприкінці лютого 2022 р. Президент України Володимир Зеленський анонсував політику економічного патріотизму для відновлення і подолання наслідків війни. [3]. Відповідно до заяв, проявами цього можуть бути додаткові

стимули вітчизняним виробникам під час війни, цільові програми підтримки цілих галузей, зниження ставки податку для приватних підприємців, державна допомога у переміщенні підприємств із зони бойових дій.

Але, як справедливо ставить питання О. Матвійчук, чи цей рух має бути: одностороннім рухом держави в бік бізнесу, чи двостороннім [1] і багатоаспектним?

На думку Панченко В. Г. [2], економічний патріотизм ширше за поняття «промислового патріотизму», що широко реалізовувався у США та Франції. Економічна політика розвинених країн має досвід його використання як способу запобігання банкрутству підприємств у складних економічних умовах [5]. Зазначені країни «впливали на економічний ландшафт своєї країни через втручання в угоди, встановлювали бар'єри, і накладали вето на можливі поглинання. Коли вони пояснювали і виправдовували свої дії, вони використовували концепцію «економічного патріотизму», підкреслюючи важливість зберігати «національно визнані» компанії», – говорить він [2].

Б. Кліфт та К. Вол розглядають економічний патріотизм [5] як такий, що діє на користь секторів національного господарства, окремих суб'єктів господарювання і соціальних груп, які, на думку місцевих політиків, підпадають під визначення так званих «інсайдерів» за їх територіальну приналежність (для прикладу у Великій Британії цей підхід репрезентує гасло «Британські робочі місця – британцям; у Німеччині «Німецьким інвесторам – пріоритет», у США – «Купуй Американське»). Саме останній варіант економічного патріотизму найбільш часто в останні роки асоціюються з ним і часто почав звучати у публічній риторичі в багатьох країнах.

Отже, зі сторони держави економічний патріотизм реалізує себе через: протекціонізм в управлінні, систему оподаткування, фінансові підтримку, допомогу у підготовці кадрів, зовнішньоекономічну діяльність. Зі сторони ж громадянського суспільства – через орієнтацію на споживання вітчизняного виробника, підтримку громадських організацій тощо.

Зазначимо, що ідейним засадам економічного протекціонізму відповідає французька політика економії та стимулювання національного виробництва енергії, диверсифікації джерел її імпорту. В Польщі для одержання державної підтримки замало бути просто її резидентом. Щоб отримати підтримку влади, польському підприємцю треба бути добросовісним роботодавцем і демонструвати це шляхом створення робочих місць.

У цілому, до складових політики економічного патріотизму, як показують результати досліджень [2], можна віднести різнопланову політику неопротекціонізму: факторну, ресурсну, сировинну, інноваційну, енергетичну ідеологічну та ін., кожна з яких має своє практичне втілення і ефективність. Крім того, важливе місце в економічному патріотизмі займає фінансовий, в якому формами прояву є волонтерство, надання гуманітарної допомоги.

Вважаємо, що запровадження риторики про економічний патріотизм та розробка механізму його реалізації є актуальним в даних конкретних умовах для України. Під економічним патріотизмом маємо на увазі всебічну підтримку всіх суб'єктів одним одним: держава має знайти оптимальні форми і розміри підтримки бізнесу і населення; бізнес має працювати, надаючи робочі місця і сплачуючи податки; населення має споживати, щоб підприємства могли реалізувати вироблену продукцію і платити податки.

Великою мірою це означає, що кожен суб'єкт має бути соціально відповідальним у максимально широкому значенні цього терміну. Вибудовується великий перерозродільчий механізм, в якому визначна роль належатиме державі, а межі (розміри) перерозподілу будуть обмежені наявним досягнутим рівнем економічної розвитку.

Зазначимо, що в умовах війни, великі сподівання уряду покладаються на фінансову підтримку західних партнерів. Отже також завданням держави є визначити: галузі діяльності для підтримки; орієнтацію діяльності підприємства – на експорт або на внутрішній ринок; розміри та стан підприємств, що потребують допомоги, розміри і форми допомоги; визначити параметри

суспільної значущості діяльності підприємства для економіки та соціальної безпеки для надання підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матвійчук О. Економічний патріотизм – це не просто про «підтримай українське». URL: <https://blog.liga.net/user/omatviichuk/article/44664> (дата звернення: 15.05.2022).

2. Панченко В.Г. Форми прояву неопротекціонізму в політиці економічного патріотизму: аналіз сучасного досвіду розвинених країн стимулюванні економічного зростання. *Інвестиції: практика та досвід*. Економічна наука. № 4. 2018. С. 27–32.

3. Президент України ініціює програму економічного патріотизму: веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-iniciyuye-programu-ekonomichnogo-patrioti-73065>(дата звернення: 15.05.2022).

4. Степанюк Є. Майбутнє України: дім, який ми будуємо для себе. URL: https://lb.ua/blog/ievhen_stepaniuk/515449_maybutnie_ukraini_dim_yaki_u_mi.html(дата звернення: 15.05.2022).

5. Franks T. Patriotism and protectionism in the EU. 2006. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4837150.stm> (дата звернення: 15.05.2022).

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ЯК ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

Квашук О.В., викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист
ВСП Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу УНУС

Сучасний етап розвитку світового господарства передбачає якісні глибинні перетворення, що охоплюють економіку практично всіх країн світу. Відбуваються певні трансформації під впливом великомасштабних, довгострокових процесів світового розвитку, провідне місце серед яких посідає глобалізація. Глобалізація, в свою чергу, породжує трансформації, дослідження

яких дозволило виділити п'ять трансформаційних мегатрендів: трансформація ціннісної основи розвитку; зміна пріоритетів моделі розвитку економіки; зміна способів побудови соціальних зв'язків; концентрація на вирішення глобальних проблем розвитку людства та органічне поєднання глобальних процесів з процесами різних рівнів. Глобалізація передбачає вступ держав світу і всього суспільства в нову фазу взаємодії, яка характеризується безмежністю і універсальністю. Глобалізаційні процеси спрямовані на поширення свого політичного, економічного та культурного впливу з боку будь-якої країни або кількох країн на весь світ. Конкретними сферами глобалізації є економіка, науково-технічні технології, етичні цінності, нові загрози міжнародній стабільності та безпеці й ін. Глобалізація є процесом набуття певними тенденціями, феноменами і процесами глобального поширення, це тривалий процес інтеграції національних економік світу з метою розв'язання глобальних проблем людства. Глобалізація полягає у набутті людством рис певної однорідності як у наслідок дії чинників конвергенції, так і через глобальну експансію найбільш розвинених країн-«цивілізаційних лідерів». В період глобальних змін відбуваються трансформаційні процеси під впливом великомасштабних, довгострокових процесів світового розвитку, що насамперед пов'язано зі становленням та розвитком постіндустріальної економіки. Такі процеси є мегатRENдами, так як на відміну від короткострокових тенденцій локальної дії, мають довгостроковий стійкий характер, глобальні наслідки та суттєвий вплив на формування нових траєкторій еволюції значного кола економічних відносин [1]. Глобалізаційні виклики – це пріоритети, яких, з одного боку, вимушено, а з іншого – за власним бажанням хоче досягти та отримати людство; це – вимоги, сигнали, заклики та спонукання щодо здійснення певних заходів у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання у загальносвітових масштабах, що спричиняють трансформаційні зміни. Глобалізаційні виклики постають як орієнтир розвитку країн світу, який визначає для одних – можливості для подальшого розвитку, а для інших –

каталізатор небезпек і загроз. Глобалізаційні виклики як «будь-які тенденції, які мають потенціал для серйозних глобальних впливів, унаслідок чого виникають певні гуманітарні проблеми, з якими будуть працювати світові гуманітарні організації» [3], їх перелік: – зміна клімату (підвищення температури побічно призведе до зникнення територій); – бідність та соціальна нерівність (приблизно половина світового населення живе менш ніж на 1 % від світового багатства); – фінансова та економічна кризи (спад темпів розвитку світової економіки призводить до збільшення бідності, безробіття, що спричиняє підвищення попиту на гуманітарну допомогу країнам, які розвиваються); – продовольча криза (більш ніж 1 млрд людей у всьому світі страждають від голоду); до 2050 р. населення Землі складе 9 млрд осіб (на 60 % збільшити обсяги їжі); – дефіцит води (до 2025 р. число людей, які не мають доступу до безпечної питної води, зросте вдвічі – до 2 млрд осіб); – енергетична безпека (попит на енергію зростає, до 2030 р. це може спричинити дефіцит енергоресурсів); – міграція; – зростання населення і демографічний зсув, що підвищить навантаження на глобальні ресурси та інститути; – урбанізація, що породить величезні соціальні нерівності й ризики; – пандемії та інфекційні захворювання [3]. Найбільш суттєві зламні події почнуть відбуватися з 2030 р. коли світ увійде в новий період глобальної динаміки розвитку, який відбуватиметься за ідентифікованими сценарними прогнозами залежно від домінування спрямованості результатів творчої діяльності та чисельності планетарного населення [2].

Отже, глобалізаційними викликами для країн світу постають такі:

- необхідність забезпечення продовольчої безпеки та розвитку сільського господарства задля вирішення продовольчої проблеми, що загострюється в планетарному масштабі;
- необхідність подолання глобалізації бідності та нерівності;
- зростання потоків вимушених мігрантів, і, як наслідок, загострення соціальних проблем в країнах призначення та походження мігрантів;
- подальша глобалізація продуктивних сил і промислового виробництва,

розвиток Четвертої промислової революції – виникнення нового типу промислового виробництва, який ґрунтується на інтелектуальному аналізі великих обсягів даних, повній автоматизації виробництва, технологіях доповненої реальності та інтернеті речей, та виникаючі у зв'язку із цим виклики до національних ринків праці;

- загострення проблем зайнятості, необхідність створення умов для прискореного розвитку людського капіталу;

- розробки стійкої системи глобальної кібербезпеки;

- необхідність забезпечення безпеки навколишнього середовища та ресурсів;

- зростання вразливості глобальної економічної системи перед глобальними фінансовими ризиками і, відповідно, необхідність забезпечення стійкості глобальної фінансової системи;

- досягнення гендерного паритету в глобальному соціальному розвитку;

- циклічність глобального економічного розвитку, зростання неопротекціонізму в економічній політиці держав тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ремньова Л.М., Ніколаєнко Ю.В. Концептуалізація парадигмальних зрушень у системі фінансового менеджменту під впливом глобальних мегатрендів економічного розвитку. *Науковий вісник Полісся*, [S.l.], n. 2 (2015), С. 139–147

2. Сардак С.Е. Управлінсько-регуляторні аспекти розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації. National master. URL: <http://www.nationmaster.com>.

3. Gelsdorf K. Global Challenges and their Impact on International Humanitarian Action. OCHA, PDSB. 2010.

ОФШОРНИЙ БІЗНЕС ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Беляк В.Є., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Nicham Alaoui Rizq, CEO & Founder at intCount, Morocco

Останнім часом відбулося значне збільшення ліквідності капіталу та розширення міжнародних фінансових ринків, що дає можливість масштабного перерозподілу фінансових потоків та підприємницьких ресурсів як між окремими країнами, так і групами країн. Міжнародний рух капіталу давно став звичайним явищем, що відображає процеси інтернаціоналізації і глобалізації світової економіки. Однією з особливостей глобалізації є швидкий розвиток офшорних зон.

Офшорний бізнес має вплив на процес розвитку національних економік, зокрема і України, оскільки використання офшорних компаній у міжнародних інвестиціях та зовнішньоторговельних операціях працює за принципом отримання максимальних податкових пільг та приховування транскордонних джерел фінансування [1].

Більш того, офшорний бізнес не має чіткого економічного та соціального впливу. Переваги офшорного бізнесу – це сприяння розвитку фінансових ринків та економічного розвитку країн офшорної зони, шляхом залучення міжнародних інвестицій, податкова оптимізація і можливості використання гнучких стратегій розвитку [2]. Крім того, позитивним фактором може бути розширення доступу до кредитів та стабільне фінансове поле. Водночас недоліками офшорного бізнесу виступають: відтік капіталу з країни, неналежне ведення фінансової звітності та недобросовісна конкуренція, скорочення зайнятого населення в країнах-донорах, сприяння розвитку «тіньової економіки».

В Україні розвиток нормативно-правової бази в регулювання офшорного бізнесу займає особливе місце, так як офшорні юрисдикції є основним суб'єктом інвестування економіки країни. Економічні реформи, проведені в Україні протягом останніх років, дають можливість компаніям різних форм власності вийти на світову арену [3]. Хоча це спричинило підвищення ефективності роботи самих компаній, але це також створило додаткові проблеми для держави. Це проявляється, перш за все, у зменшенні поповнення державної скарбниці.

Разом з тим, офшорна зона може бути засобом підйому та зміцнення економіки, відіграючи важливу роль в сфері перерозподілу капіталу на глобальному рівні. Однак вирішення у такому випадку потребує проблема відтоку капіталу через офшорні зони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: нові виклики. Київ, 2020. URL: https://caseukraine.com.ua/content/uploads/2020/09/CASE_Tax-avoidance.pdf
2. Волкова Ю.О. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 1. С. 43–48.
3. Початок нового політичного року: довіра до соціальних інститутів (липень 2020 р.). Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pochatok-novogo-politychnogo-roku-dovira-dosotsialnykh-instytutiv-lypen-2020r>
4. Маслак О., Гришко Н., Яковенко Я., Шара В., Матвієць В. Трансформація бізнес-моделей у парадигмі посткризового відновлення економіки. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2022. Вип. 2. С. 11–16. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2022.2.11>

THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Susidenko J., Phd in economics, Associate Professors

Vinnitsia National Agrarian University

Along with these issues, an important place is occupied by audit as a systemic economic, legal and historical and cultural phenomenon. Domestic audit as an economic, legal and social institution should be a guarantee of the Ukrainian economy to a qualitatively new level, which meets international standards. The beginning of stagnation of Ukraine's economy, suspension and development of many enterprises in the economic and financial crisis necessitates the search for new approaches to sound management decisions, radical changes in planning, accounting and control of production and economic activities, transformation of management in the business environment. This was the impetus for the emergence of a system of professional independent audit as a mandatory part of the civilized functioning of the market economy of each country.

The adoption in April 1993 of the Law of Ukraine "On Auditing" gave legitimacy to this form of independent financial control and became the impetus for its intensive development [2]. For more than 15 years, Ukraine has had an independent audit system similar to market economies. From year to year the infrastructure, maintenance and functioning of this system is dynamically improved. The Audit Chamber of Ukraine together with the Union of Auditors of Ukraine develops on the basis of generalization of domestic and world practice scientifically sound methods and recommendations on auditing in Ukraine. But, unfortunately, audit firms, even to this day, face a number of uncertain issues regarding the development of basic audit theory; elaboration of strategies for formation of competitive advantages of audit firms; formation of methodological bases and methodical aspects of designing the trajectory of professional audit development; constructing the optimal structure of audit companies to determine the national model of industrial growth of the country.

According to the analysis of the latest research at the initial stage of development

of domestic audit - in 1993-1994, the importance of this type of activity none of the potential customers did not attach. The audit was imposed by government agencies under pressure from the World Bank and the International Monetary Fund. Such circumstances to some extent slowed down the development of domestic audit [6]. In 1999-2001, the situation changed. The complexity, confusion of accounting, especially tax, changes in financial accounting, significant inconsistencies in the law, the reality of significant financial sanctions push managers who seek to insure against liability and possible financial losses, to decide to use the services of an audit firm. Despite all the troubles and attempts to cancel the audit, to make it an appendix to the audit, to oblige everyone to undergo an audit, to cancel or reduce the field of statutory audit - all this indicates that auditing has developed as a professional activity and has a historical perspective. Domestic audit is systemically so far "no worse" than the average audit in the United States, Great Britain or France [4]. Thus, in society there is an objective need for independent professional control over the activities of enterprises and its results. However, despite this, the real need for the services of an auditor as a defender of the interests of an existing or potential investor today, unfortunately, does not exist. The author believes that the quality of work of most Ukrainian audit firms is also a matter of serious concern. This issue is raised not only by users of audit services and government agencies, but also by the auditors themselves, who are interested in the sustainable development of the audit services market, improving the image of the audit profession.

The criterion of quality in the audit is, first of all, the compliance of auditors with the requirements of international auditing standards. However, strict adherence to the standards is associated with an increase in the cost of auditors, gathering additional information, documenting the audit process, calculations [3]. But such costs are rarely reimbursed by the customer. To solve such problems, audit firms try to take into account the level of professional competence of their employees in the form of qualification requirements for positions in their management structure. Along with these mandatory conditions for quality audit, planning and documentation of this

process, the Audit Chamber of Ukraine approved the requirements for the mandatory nature of such elements of the audit process. Another major area of improving the quality of audit is the development of internal auditing standards, working papers, etc. [1].

The formation of the concept of audit development in Ukraine today is objectively necessary given that in the eighteen years that have passed since the legal recognition of the audit, there have been serious changes in the socio-economic and political life of the country, which, in turn, led to significant changes in the market of audit services. Therefore, when defining the concept of audit development should take into account not so much problems, shortcomings and difficulties of development, which, incidentally, are characteristic of the development of any socio-economic phenomenon, and audit in particular, but those methodological aspects that provide understanding and systematic coverage audit process. The concept, as the main point of view, a certain way of understanding the phenomena allows to present the audit as a holistic system in the complex characteristics and logical relationship of its elements. The concept is usually based on basic theoretical positions, on the basis of which other elements can be formulated. Investigating audit activities, analyzing the practice of its application, outside the scope of analysis are its conceptual foundations, which significantly limits the subject of research. However, there is almost no thorough research on the institutional component in the theory of audit. In monographs, scientific articles, attention is mostly focused on improving the methods of audits, applied problems of auditing, while bypassing other important methodological aspects.

Therefore, we believe that at the present stage there is an objective need for a radical comprehensive reform of accounting and auditing, as the only mechanism on which the information system is based. In the course of these reforms, the need for state methodological influence on the construction of accounting is not ruled out. This is important, first of all, to increase their competitiveness through the introduction of an internal mechanism to ensure the profitability of production. Ways of influencing the introduction of effective production accounting at enterprises have been repeatedly

proposed, which provides for: the work of accounting offices with production estimates; new professional and technical staffing of accounting services; development and strict adherence to document flow schedules at the enterprise, etc. Proper organization of management accounting and constant control over the implementation of self-supporting tasks is the main prerequisite for the importance of accounting in the information system of a modern enterprise. At this stage, there is a need for interrelated reform of regulatory principles, which is the prerogative of public administration and control, and methodological and methodological principles of accounting and auditing, as two mutually improving systems. Therefore, carrying out reforms and accounting, and audit at the same time and in a complex in the future there should be no questions concerning carrying out a complex of works on adaptation of methodical and methodological approaches to the decision of tasks of drawing up and representation to external and internal users of the unbiased, objective and true information. public accounting to meet institutional requests for information.

REFERENCES

1. Aliieva, A. (2016). Derzhavne rehuliuвання sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii v Ukraini [State regulation of socio-economic development of rural areas in Ukraine]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. Vol. 2. № 1. S. 12–20 [in Ukrainian].
2. Harkusha, O.M. (2014). Derzhavne rehuliuвання sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii v Ukraini [State regulation of socio-economic development of rural areas in Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. Vyp. 2. S. 178–180 [in Ukrainian].
3. Honcharuk, I. V. (2020). Dosvid formuvannya enerhetychnoi avtonomii silskykh terytorii: otsinka roli kooperatyviv [Experience in the formation of energy autonomy in rural areas: an assessment of the role of cooperatives]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. № 1. S. 23–40 [in Ukrainian].

4. Detsentralizatsiia. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (data zvernennia: 09.09.2020) [in Ukrainian].

5. Kaletnik, H.M. & Mazur, A.H. (2016). Naukovo-teoretychni zasady formuvannia ta rozvytku liudskoho kapitalu v silskykh terytoriiakh [Scientific and theoretical principles of formation and development of human capital in rural areas]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. №10. S. 7–25 [in Ukrainian].

6. Kaletnik H.M., Mazur A.H. & Kubai O.H. (2011). *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky: Navchalnyi posibnyk*. Kyiv : Khai-Tek Pres. 428 s. [in Ukrainian].

7. Kovalchuk, S. Ya. (2019). Funktsionalni napriamy rozvytku silskykh terytorii v konteksti zelenoho zrostannia [Functional directions of rural development in the context of green growth]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. № 7. S. 16–22 [in Ukrainian].

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Мельниченко С.Г., здобувачка ступеня доктора філософії другого року навчання,
асистентка кафедри водних біоресурсів та аквакультури
Херсонський державний аграрно-економічний університет

За інформацією Державного комітету статистики України за останні декілька років відбулося значне зростання рівня заробітних плат на ринку праці України. Наприклад, в грудні 2021 року середня заробітна плата зросла на 21,5%. Середня заробітна плата по Україні в 2021 році склала 14014 грн. При цьому потрібно мати на увазі, що всі ці дані є офіційними, тобто в них не враховується тіньовий сектор, частка якого в Україні значна. Тобто, з урахуванням тіньового сектору може виявитися, що рівень середньої заробітної плати буде, навіть, вищим [3].

Разом з тим, більша частина населення, не зважаючи на зростання номінальної середньої заробітної плати, відмітила зниження своєї купівельної спроможності. До такого висновку прийшов Центр Разумкова, який проводив опитування українців у січні 2022 року. За результатами опитування більше, ніж 50% українців відмітили погіршення свого економічного становища.

В зв'язку з цим необхідно проаналізувати, чому склалася така ситуація. Відповідно до дослідження Центра Разумкова, така ситуація склалася не тому, що пропорційно підвищувалася заробітна плата всіх верств населення, а тому, що багато чиновників та топ-менеджерів на державних підприємствах отримують заробітні плати набагато вищі від середньої заробітної плати.

Отже, великою проблемою в Україні є значні корупційні зловживання під час розподілу заробітних плат. Важливо відмітити, що ще однією корупційною складовою є обмеження соціальних внесків в Пенсійний фонд до п'ятнадцяти мінімумів заробітної плати [3].

Також варто зауважити, про залежність купівельної спроможності від

економічної активності. Так, у 2019 році темпи зростання ВВП України спостерігалися на рівні 3,3%. Разом з тим, значно скоротилися індекси виробництва товарів та послуг, що пов'язано зі скороченням виробничої сфери.

В 2019 році Україна отримала високий врожай, але сільське господарство в цілому уповільнило свій розвиток. Основним драйвером економіки був високий внутрішній попит в будівництві сфері послуг та торгівлі.

Незважаючи на черговий рекорд урожаю зернових, уповільнення зазнало сільське господарство, проте високий внутрішній попит генерував динамічні показники в будівельній галузі, торгівлі та низці галузей сфери послуг. Позитивний ефект на економічну активність спричинило укріплення курсу гривні. В той же час негативний вплив на економіку здійснювало зниження глобального попиту по причині торгівельних війн.

В 2020 році ВВП України скоротився внаслідок уповільнення глобальної економіки через пандемію коронавірусу. Зниження економічної активності відбулося в таких галузях, як туристичні послуги, громадське харчування, мистецтво, розваги. Це спричинило до суттєвого зниження ВВП [1].

Приймаючи до уваги драйвери, які здійснювали вплив на економіку в останні роки, Центр Разумкова розробив спеціальний показник для вимірювання купівельної спроможності, а саме: індекс економічної спроможності населення. Цей показник відображає не лише купівельну спроможність, але і економічну стійкість, яка характеризується здатністю існувати деякий час без джерела доходу.

Так, у 2011 році, коли середня заробітна плата була на рівні 2 648 грн, купівельна спроможність була на рівні 692,74 грн. В 2020 році середня заробітна плата в Україні склала 11591 грн, при цьому купівельна спроможність встановилася на рівні 3597,31 грн.

У процесі дослідження, було побудовано графік, який наочно демонструє, що чим вищою буде середня заробітна плата, тим вищою стане купівельна спроможність населення (рис. 1).

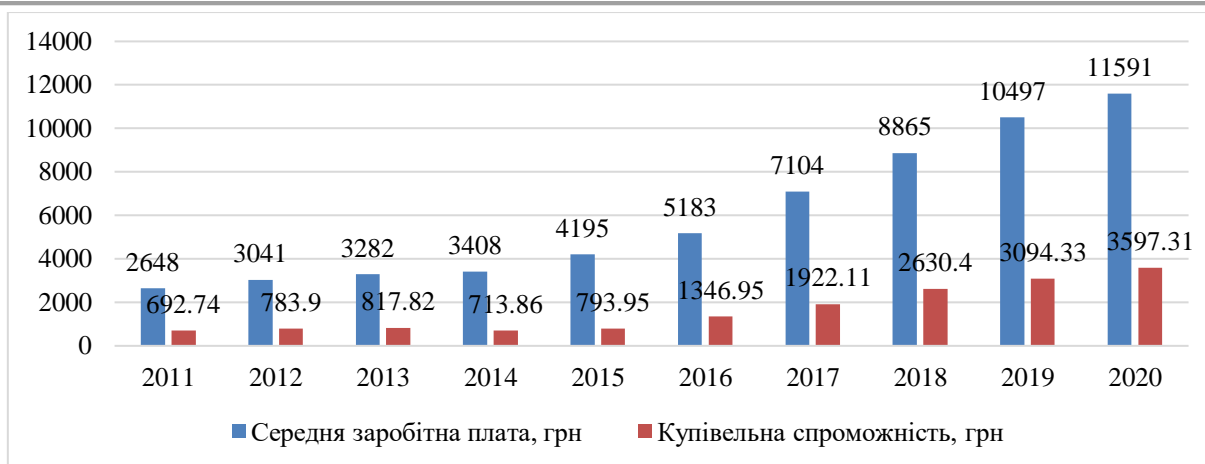

Рис. 1. Зростання купівельної спроможності в залежності від зростання середньої заробітної плати [2]

Таким чином, можна зробити висновок, що між купівельною спроможністю і рівнем середньої заробітної плати є тісний зв'язок, чим вищий рівень середньої заробітної плати, тим вища купівельна спроможність населення. Варто враховувати, що на купівельну спроможність населення здійснює вплив корупційна складова та інфляція. Якщо інфляційні прояви значні, то при рості середньої заробітної плати купівельна спроможність може знижуватися. Тим не менш, в ситуації, коли в країні росте індекс економічної активності, зростання середньої заробітної плати буде сприяти укріпленню купівельної спроможності населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огляд економічної активності за 2020 рік. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=OgliadEkonomichnoiAktivnosti&pageNumber=2>. (дата звернення: 06.10.2022).

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 06.10.2022).

3. Піщулина О. Кінець епохи бідності? Дивлячись для кого. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/kinets-epokhy-bidnosti-dyвлиachys-dlia-kogo> (дата звернення: 01.10.2022).

THE ROLE OF FINANCE IN PREVENTING EMERGENCY SITUATIONS
IN THE FIELD OF HEALTH CARE

Tulai O., Doctor of Economics, Professor,

Head of the Department of International Relations and Diplomacy

Nytka S., Post-graduate student,

West Ukrainian National University

The SARS-CoV-2 (COVID-19) coronavirus pandemic is recognized by the World Health Organization as a health emergency [1]. To overcome it, significant global and local financial resources have been mobilized around the world. Each country had a unique combination of such resources and healthcare system readiness potential [2].

The analysis of the intermediate consequences of the pandemic showed that all countries needed additional resources, but even in the conditions of a large-scale crisis, all of them, including Ukraine managed to create them [3]. In minimizing the consequences of the COVID-19 pandemic, the country's ability to use available resources and effectively coordinate the work of the healthcare system in a crisis plays a decisive role.

WHO experts warn that infectious (primary viral) diseases will soon become the main threat to humanity. Imperfections in the healthcare system during the COVID-19 pandemic must be eliminated before the next emergency. That is why Ukraine along with other countries is interested in obtaining analytical data not only regarding available resources, but also about risks that need to be mitigated to effectively protect its population from predicted biological threats. Such analytical information can significantly influence the vector of development of the health care system – long-term measures of new potential to ensure maximum readiness to respond to biological threats or return to cyclical crisis financing «on demand» of the next pandemic.

The Global Health Security Index (GHS) is the first comprehensive assessment and benchmarking of health security and related capabilities in 195 countries that are

States Parties to the International Health Regulations (IHR [2005]). The GHS Index is a project of the Nuclear Threat Initiative (NTI) and the Johns Hopkins Center for Public Health Security, which was developed in the partnership with Economist Impact. The GHS Index aims to drive measurable change in national health security and improve international capacity to overcome one of the world's greatest risks: infectious disease outbreaks, epidemics, and pandemics.

The latest version of the GHS index, published in December 2021, consists of 171 questions grouped under 37 indicators in six categories (prevention; detection and reporting; rapid response; health system; commitments to improve national capacity, financing, and global provisions; environment of risks). Each category is rated on a scale of 0 to 100, with 100 representing the most favorable health safety conditions and 0 representing the least favorable conditions. The GHS Index ranks countries based on more than 60,000 data points.

Table 1

Transformation of the healthcare system of Ukraine according to the Global Health Security Index categories*

Categories	2019 GHS Index score	2021 GHS Index score	2021 GHS Index global average
Prevention (Prevention of the emergence or release of pathogens, particularly those that may constitute a Public Health Emergency of International Concern).	32.8	31.4	28.4
Detection and reporting (Early detection and reporting of epidemics of potential international concern, which may spread beyond national or regional borders).	23.3	32.8	32.3
Rapid response (Rapid response to and mitigation of the spread of an epidemic).	37.7	26.1	37.6
Health system (Sufficient and robust health system to treat the sick and protect healthcare workers).	32.7	49.1	31.5
Compliance with international norms (Commitments to improving national capacity, financing plans to address gaps, and adhering to global norms).	50.9	47.2	47.8
Risk environment (Overall risk environment and country vulnerability to biological threats).	44	46.7	55.8

*Source: compiled by the authors based on [6]

The GHS-2021 data demonstrate that none of the countries have sufficient capacity to support health care. A comparative analysis of GHS-2019 and GHS-2021 shows that 155 out of 195 countries, including Ukraine and high-income countries, have not made targeted long-term financial investments in strengthening preparedness for epidemics or pandemics during the last three years [4]. This leaves the world extremely vulnerable to future public health emergencies.

An average overall score of 195 countries according to the GHS-2021 index is 38.9 out of possible 100. The first place in the rating is occupied by the USA with a score of 75.9. Ukraine ranks 83rd in the rating with a score of 38.9 points [5]. It is significant that, compared to GHS-2019, Ukraine has improved its indicator by +0.9 points due to complex changes in the healthcare system, which made it possible to climb 11 positions in the rating.

The GHS index can't predict how effectively the available resources will be used in the event of a crisis. However, it indicates what elements need to be created, put in place, or strengthened to ensure that the health system is ready to respond to future biological threats.

Ukraine has the world average indicator of the GHS-2021 index, so the following expert recommendations are updated for it:

- to establish a priority in the State Budget of Ukraine for the creation and maintenance of health care potential;
- to develop and implement financial mechanisms for supporting the National Action Plan on Health Security;
- to conduct systematic audit of the effectiveness of measures to ensure that the capacity created during the pandemic is expanded and maintained for future health emergencies.

REFERENCES

1. WHO. Health emergencies list. URL: <https://www.who.int/emergencies/situations>

2. World Data Bank. The World Bank website. URL: <https://databank.worldbank.org/databases/external-debt-and-financial-flows-statistics>

3. Тулай О., Нитка С. Financing of healthcare of Ukraine in the conditions of the COVID-19 pandemic. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених та студентів (наукове електронне видання)*. м. Умань, 19-20 листопада 2020 р. Умань. 2020. С. 82.

4. 2019 Global Health Security Index. URL: <https://www.ghsindex.org/wp-content/uploads/2019/10/2019-Global-Health-Security-Index.pdf>.

5. 2021 Global Health Security Index. URL: <https://www.ghsindex.org/#1-section--map>.

6. Jessica A. Bell, Jennifer B. Nuzzo. Global Health Security Index: Advancing Collective Action and Accountability Amid Global Crisis. 2021. URL: https://www.ghsindex.org/wp-content/uploads/2021/12/2021_GHSindexFullReport_Final.pdf

ДЕРЖАВНІ БАНКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Грицюк С.І., магістрант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Добровольська О.В., д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

На початку війни з росією в Україні функціонувало 69 комерційних банків, в тому числі 4 державних банки. Державними банками є Ощадбанк, ПриватБанк, Укресімбанк, Укргазбанк. Забезпечення стійкості військової української економіки досягається безперервністю обслуговування державними банками фізичних та юридичних осіб. Державні банки володіють активами – 49%, зобов'язання – 46 %, власний капітал – 44 % та статутний капітал 65 % в структурі банківської системи на 01.02.2022 року [1]. Діяльність державних банків в Україні є домінуючою серед банківської системи. А тому й має

визначальний вплив на грошово-кредитну систему України. Важливим чинником стійкості стала цифровізація платіжної системи. Завдяки цьому забезпечуються усі соціальні виплати: пенсії, заробітна платня робітникам бюджетної сфери, інші соціальні допомоги, заробітна платня дистанційним працівникам. Одночасно цифровізація дозволяє погашення карткових кредитів. Усе це загалом сприяє уникненню гуманітарної кризи в країні в умовах війни та дозволяє підтримувати функціонування економіки через існування споживчого попиту.

Для підтримки роботи підприємств усіх форм власності є необхідність існування стабільної системи електронних платежів, що наразі виконується в повній мірі, що є важливим заходом державної фінансової підтримки бізнесу. Важливим моментом підтримки є функціонування найрозвиненішої мережі відділень у державних банків країни. Мережа відділень потребує моніторингу й коригування на рахунок скорочення відділень чи їх збільшенні у містах, де відбувся приплив переселеного населення з зони бойових дій. Державні банки у військовий час працюють в особливих умовах.

До вимушених особливостей функціонування державних банків можемо віднести:

- впроваджено автоматичні кредитні канікули для власників кредитів на картках,
- не нараховуються комісії за отриманні готівки, штрафи й пені за обслуговування визначених видів рахунків;
- збільшено термін дії багатьох видів карток фізичних та юридичних осіб;
- здійснюється підтримка аграріїв для проведення посівної компанії та збирання врожаю з допомогою кредитів під 0% під гарантію уряду, тощо.

Цілком зрозуміло, що зменшення кредитування, зменшення доходів й утрата частки кредитного портфеля зменшать капітал банків. Однак роботу банків не можливо зупинити, навіть через нижчі ніж нормативні величини достатності капіталу. У державних банківських установ буде час, щоб навести

порядок у своїй фінансовій діяльності та почати виконувати існуючі нормативи, налагодити достатність капіталу вже після закінчення війни в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огляд державних банків. <https://niss.gov.ua/en/node/4379>
2. Добровольська О.В., Сабадин М.О. Теоретико-методичні засади управління прибутковістю комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*, 2017. 23 (3). С. 111–114.
3. Добровольська О.В., Острініна О.П., Лопаткіна, А.О. (2017). Аналіз сучасного стану активів та пасивів комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*, 2017. 27 (3). С. 28–32.
4. Добровольська О., Москаленко С., Кучер Г., Скорик Г., & Мудра, Я. (2022). До проблеми публічного управління фінансово-економічною безпекою України в умовах пандемії covid-19. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 2022. 1(42). С. 335–341.
5. Добровольська О.В., Мошник Є.М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю комерційного банку. *Електронний науковий журнал*, 2017. 86.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В ПЕРІОД ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Швидкий А.Л., магістрант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Добровольська О.В., д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сьогодення – це нове екстримально-критичне середовище для економічно-правових засад, адже з початку війни влада нашої країни робить все можливе для забезпечення економічної стабільності України на всіх рівнях.

Банківська система являє собою гарантом забезпечення грошової системи та економіки у вигляді специфічної організаційно-правової економічної системи. Важливим важелем цієї системи є її ліквідність, тобто виключна спроможність

банківської системи закрити свої боргові зобов'язання перед вкладниками, засновниками банківських одиниць і кредиторами, робити інвестиції в економічний розвиток країни, спроможність залучати кошти від юридичних та фізичних осіб у вигляді вкладів і надавати кредити [1].

Саме тому, з метою підтримання ліквідності банківської системи України з початку перших днів війни, НБУ прийняв постанову від 24 лютого 2022 року «Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану», де постановив порядок проведення бланкових операцій з рефінансування. Національним банком було прийнято рішення за потреби проводити позачергові тендери з метою підтримки ліквідності банків, використовуючи інструменти програмно-технологічного забезпечення. За допомогою такого бланкового рефінансування банк може отримати кошти в обсязі, що не перевищує 30% залишків грошових коштів фізичних осіб на 23.02.2022 р.. Виключенням є банки, акціонерами яких є/була країна-агресор або банки, що віднесені до категорії проблемних банків [2].

Також, НБУ провів низку спрощень у наданні ним послуг або послаблював обмеження в період воєнного стану. Основний центр спрощень припадає на надання послуг з приводу фінансування благодійних послуг та на допомогу ЗСУ. Послаблення обмежень відбулося у сфері валютного ринку і іноземними валютами. Наприклад до благодійних фондів тепер можливо залучати кошти не тільки у національній, але й в іноземній валюті. Також були заблоковані всі можливості проведення операцій з рахунками резидентів росії та Білорусії, це ж саме стосується й валюти цих країн.

Також допомога відбувалася в наступних напрямленнях забезпечення життєдіяльності населення:

1. було дозволено на період воєнного часу та 30 днів після його закінчення не сплачувати кредитні зобов'язання;

2. КМУ видав розпорядження від 02.03.2022 р. № 198-р «Про забезпечення здійснення розрахунків населення в умовах воєнного стану», за яким в період

воєнного стану люди могли використовувати заблоковані кошти (якщо сума не перевищує сто тисяч гривень) [3].

Але все ж таки ціни зміни несуть в собі й негативний характер, де зниження комісії та кредитні канікули відбилися у зниженні процентних комісійних доходах. Хоча чистий операційний прибуток має позитивний результат.

Отже, можна зробити висновки, що війна негативно відобразилась на банківському секторі країни, тому що знизився прибуток банківських установ та їх здатність виконувати покладені на них завдання і функції. Але найкраща країна у світі робить все для того, аби підтримувати функціонування банківської системи, продовжуючи фінансування військових та постраждалих від війни, паралельно підтримуючи життєдіяльність населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безвух С.В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. URL: <http://surl.li/ccjos> (дата звернення: 01.11.2022).
2. Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану від 24.02.2022 р. № 22. Національний банк України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text> (дата звернення 01.11.2022)
3. Про забезпечення здійснення розрахунків населення в умовах воєнного стану від 02.03.2022 р. № 198-р. Кабінет Міністрів України: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-2022-%D1%80#Text>
4. Добровольська О.В., Сабадин М.О. Теоретико-методичні засади управління прибутковістю комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки, 2017. 23 (3). С. 111–114.
5. Добровольська О.В., Острініна О.П., Лопаткіна А.О. Аналіз сучасного стану активів та пасивів комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки, 2017. 27 (3). С. 28–32.
6. Добровольська О., Москаленко С., Кучер Г., Скорик Г., & Мудра Я. До проблеми публічного управління фінансово-економічною безпекою України в

умовах пандемії covid-19. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 2022. 1(42). С. 335–341.

7. Добровольська О.В., Мошник Є.М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю комерційного банку. *Електронний науковий журнал*, 2017. 86.

TAX CHANGES DURING MARTIAL LAW IN UKRAINE

Kalneva A., 1st year Master's student

Academic supervisors:

Kolesnik O., Cand.Sc. in Economics, Associated Professor

Karavaieva T., Ph.D. in Philological sciences, Associated Professor

Odessa I.I. Mechnikov National University

Taxes have a significant impact on the socio-economic component of the state. They reflect the interdependence of the country and society, with the help of taxes the state can perform the functions assigned to it. It should be taken into account that tax regulation can affect the economy both positively and negatively.

Since the beginning of the war in Ukraine, the following situation has developed: there is an urgent need to increase defense spending, but tax revenues are rapidly decreasing, and the number of citizens who need state assistance has also increased, namely internally displaced persons and those who have lost their jobs. Aid from other states, the European Union, and the United States is essential for today, but it is irregular. Therefore, we can come to the conclusion that it is necessary to adjust the country's economy to wartime conditions.

The changes affected rent payments for natural gas, taxation and reporting of FOP (individual entrepreneur) during the war, tax payment deadlines, tax audits, fuel taxation, environmental tax, land tax, and others. In accordance with Law of Ukraine No. 2118-IX "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the peculiarities of taxation and reporting during the period of martial law" a moratorium on tax audits was introduced, however, Law of Ukraine No.

2120-IX "On Introduction of amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the validity of norms during the period of martial law" made a clarification, namely the permission for controlling bodies to conduct actual and camera inspections in personal cases [3].

In accordance with the Law of Ukraine No. 2120-IX, fuel has a zero excise tax rate, and the value added tax rate has been reduced, now it is 7% [4].

According to the Law of Ukraine No. 2118-IX, tax reporting can be submitted late, as well as after the end of martial law. Given this law, no fines will be applied to taxpayers.

Regarding rent payments for natural gas, they are collected precisely at the time of gas sale. This also applies to enterprises that produce electricity [5].

Environmental tax payers have also undergone changes, namely those registered in the territories where hostilities are taking place and which are temporarily occupied.

Also, taking into account the need for charity at this time, the parliament provided for tax benefits for legal entities and individuals who provide charitable assistance. For example, fuel for the Armed Forces of Ukraine, as well as humanitarian aid, are not subject to VAT (value-added tax).

Another change was the transition of enterprises with a turnover of up to UAH 10 billion to a simplified taxation system. This involves charging 2% of the turnover of all products instead of VAT, as well as income tax. The changes also affected FOPs of group 3, which now also pay 2% of income. Currently, these tax rates have become available to companies with more than UAH 10 billion in annual revenue, in addition to those organizations that receive income from foreign exchange transactions, gambling, and others. And later, these organizations were also allowed this system (Table 1).

Thus, the state introduced significant changes to reduce the tax burden on both business and citizens [2]. However, the latest change significantly harms the budget, as tax revenues decrease. As for the reduction of taxation of sole proprietorships, this change can be left to support small businesses.

Table 1

Payment of taxes and a single contribution to FOPs (individual entrepreneur)
under martial law

Groups	<u>Single tax</u>	<u>Single contribution</u>	
		<u>For myself</u>	<u>For a hired employee</u>
I	<u>Pay no</u>	<u>Doesn't have to pay</u> (from 01.03.2022 until the end of the state of emergency + 12 months after its end)	There are no employees
II	<u>Pay no</u>	<u>Doesn't have to pay</u> (from 01.03.2022 until the end of the state of emergency + 12 months after its end)	Pays or may decide on non-payment of <u>single contribution</u> for employees mobilized to the Armed Forces
III 2% 5% 3%	Pay single tax Pay single tax Pay single tax+VAT	<u>Doesn't have to pay</u> (from 01.03.2022 until the end of the state of emergency + 12 months after its end)	Pays or may decide on non-payment of <u>single contribution</u> for employees mobilized to the Armed Forces
IV	Pay <u>personal income tax</u> + <u>military tax</u> .	<u>Doesn't have to pay</u> (from 01.03.2022 until the end of the state of emergency + 12 months after its end)	Pays or may decide on non-payment of <u>single contribution</u> for employees mobilized to the Armed Forces

Source: co-authored on the basis of data [1, 3].

Taxation of charitable activities, in my opinion, should remain in the same form as it is now. Also, after the end of martial law in Ukraine, humanitarian and charitable activities will play a leading role in the restoration of the socio-economic standard of living, so the return of taxation for this type of activity must be withheld. However, taking into account that the financing of the state's defense capability depends on the payment of taxes to the state or local budget, it is necessary, if possible, to pay tax obligations on time.

REFERENCES

1. Податкові стимули в умовах воєнного стану.
URL: <https://unba.org.ua/publications/7377-podatkov-i-stimuli-v-umovah-voennogo-stanu.html> (дата звернення 23.10.2022).

2. Податки у світі: навіщо нам потрібні податки та як створити ефективну

систему оподаткування? URL: <https://voxukraine.org/podatki-u-sviti-navishho-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkuvannya/>(дата звернення 23.10.2022).

3.Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану». Дата оновлення: 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення 23.10.2022).

4.Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». Дата оновлення: 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 23.10.2022).

5.Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. Що залишити, а що переглянути? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/> (дата звернення 23.10.2022).

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Сисоєнко І.А., к.е.н., доцент, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Ярмусь В.А., здобувач вищої освіти
Херсонський національний технічний університет

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку видає ліцензії на такі види професійної діяльності на ринку фінансових послуг:

- діяльність з торгівлі цінними паперами;
- діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
- діяльність з управління іпотечним покриттям;
- депозитарна діяльність;
- діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку;

- клірингова діяльність.

Кількість суб'єктів, які мали ліцензії на провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів та діяльності у системі накопичувального пенсійного забезпечення наведено у таблиці 1 [1].

Таблиця 1

Кількість суб'єктів, які мали ліцензії на провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів та діяльності у системі накопичувального пенсійного забезпечення

Професійні учасники	2018 рік	Зміна, %	2019 рік	Зміна, %	2020 рік	Зміна, %	2021 рік	Зміна, %
Торговці цінними паперами	242	10,4	221	8,7	211	-5,0	188	-23,0
Депозитарні установи	198	5,7	186	6,1	178	-4,0	165	
Компанії з управління активами	299	-	297	0,7	304	2,0	307	+3,0
Особи, що провадять клірингову діяльність	1	-	1	-	1	-	7	+6,0
Фондові біржі	5	-	4	20,0	5	25,0	3	-2,0

Як бачимо, кількість суб'єктів, які мали ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку та діяльності у системі накопичувального пенсійного забезпечення впродовж останніх років поступово зменшується, що пов'язано, перш за все, з підвищення вимог регулятора до професійних учасників, за винятком 2020 року щодо компаній з управління активами.

Загальна кількість професійних учасників фондового ринку, які мали станом на 31.12.2018 ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами становила 242 юридичні особи. Протягом 2018 року Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку видано 2 ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку, у зв'язку з закінченням строку дії попередньо виданих ліцензій. Незважаючи на стан розвитку цього сегменту ринку, Національна комісія з

цінних паперів та фондового ринку ставила перед собою завдання із вдосконалення та модернізації діяльності бірж, а також стимулювання зростання ліквідності національного фондового ринку.

У 2019 році Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку видано 5 ліцензій та анулюовано 20 ліцензій на провадження депозитарної діяльності. Протягом 2019 року іональною комісією з цінних паперів та фондового ринку видано 5 та анульовано 7 ліцензій на провадження діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами).

У 2020 році було видано 1 та анульовано 11 ліцензій на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності. Протягом 2020 року Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку видано 16 та анульовано 9 ліцензій на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами). Протягом 2020 року Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку не було видано чи анульовано ліцензій на провадження діяльності з адміністрування недержавних пенсійних фондів та на провадження діяльності з управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 04.11.2022).

ЛОКАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ

Барабаш Л.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Уманський національний університет садівництва

Податкова система – складна організація взаємопов’язаних елементів і механізмів, що реалізуються на різних рівнях бюджетної системи. Відповідно, умовно можна виокремити локальний рівень її функціонування, що представлений системою місцевого оподаткування. Система місцевого оподаткування, виходячи з ознак локальності, розуміється як сукупність податків і зборів, а також вузьких інструментів податкової політики, контролю й адміністрування, що встановлюється та регулюється органами місцевого самоврядування. Саме за таких умов локальний рівень податкової системи має відповідати своєму означенню та, за замовчуванням, бути ефективним.

Водночас наразі маємо національну податкову систему, в рамках якої визначено вузьке коло податків з суто місцевим спрямуванням і частковою можливістю впливу місцевих органів влади на їх елементи. Причому ці місцеві податки не враховують ані податкового потенціалу територій, ані їх автентичних особливостей. Саме тому доцільним є реформування податкової системи України з чітким окресленням її національного та локального рівнів функціонування. Локальний рівень податкової системи – система місцевого оподаткування – набув рис самостійності з прийняттям Податкового кодексу України. Саме його нормами до рівня місцевих були віднесені такі податки, як єдиний і на майно (спочатку частково, а нині – у повному складі), збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір. Однак питома вага надходжень місцевих податків і зборів у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів в середньому за 2019–2021 рр. склала лише 14,9%, а в доходах місцевих бюджетів – 13,3% у 2019 р., 16,1% у 2020 р. і 15,5% у

2021 р. [1]. Тобто діюча нині в Україні система місцевого оподаткування не здатна забезпечити потреби місцевих бюджетів навіть на 20 відсотків. Однак чим більше податків закумулюється на місцях, тим меншими будуть обсяги міжбюджетних трансфертів і, відповідно, тим вищою самостійність місцевих бюджетів. Відтак постає питання необхідності локальної трансформації податкової системи України.

На концепції оптимізації місцевого оподаткування в Україні з урахуванням конкурентних переваг кожного окремого регіону наполягають й І. Сидор з Н. Карпишин, зауважуючи, що в її основу мають бути покладені «...принципи фінансового забезпечення місцевого самоврядування (автономності, загальності й обов'язковості, соціальної справедливості, економічної ефективності та гласності), які задекларовано Європейською Хартією місцевого самоврядування» [2].

Локальні детермінанти трансформації податкової системи України мають бути зосереджені на таких критеріях, як особливості території, її податкоспроможність, рівень добробуту населення, напрями розвитку підприємницьких ініціатив і засоби сприяння розвитку бізнесу. Однак основною умовою є чіткий розподіл бюджетоформуючих податків між державним і місцевими бюджетами. Зокрема, надання податку на доходи фізичних осіб статусу місцевого, оскільки саме він забезпечує левову частку податкових надходжень місцевих бюджетів. Також необхідний перегляд умов функціонування транспортного податку, адже ефективність його функціонування залишається на низькому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджет України 2021. Статистичний збірник. Київ, 2022. 278 с.
2. Сидор І., Карпишин Н. Місьцеве оподаткування в Україні в контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.9.56 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/58.pdf (дата звернення 10/09/2022).

РЕГУЛЯТОРНИЙ ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РИНОК МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ
В УКРАЇНІ

Беновська Л.Я., к.е.н., с.дос., с.н.с.

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»

Місцеві запозичення є відносинами з приводу залучення додаткових фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування в інвестиційних цілях на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок яких виникають зобов'язання місцевого самоврядування перед кредиторами. Державний нагляд місцевих запозичень спрямований на зниження ризиків та забезпечення оптимальності структури боргових зобов'язань місцевих бюджетів, адже зловживання запозиченнями та їх нераціональне застосування може загрожувати місцевим бюджетам надмірним тягарем. Тому принциповими є два запитання: по-перше) наскільки великим є місцевий борг щодо доходів місцевих бюджетів? по-друге) на скільки обтяжливим для бюджету є його обслуговування?

Зарубіжний досвід свідчить, що граничні межі місцевого боргу у доходах місцевого бюджету можуть бути досить високими та досягати 60% у Польщі, 70% в Угорщині. В Україні чинне законодавство не обмежує розмір місцевого боргу у доходах місцевих бюджетів, натомість законодавчо закріплений індикатор співвідношення місцевого боргу та бюджету розвитку місцевого бюджету, зокрема місцевий борг не може перевищувати 200 % (для м. Київ – 400%) середньорічного індикативного прогнозного обсягу надходжень бюджету розвитку (без урахувань обсягу місцевих запозичень та капітальних трансфертів (субвенцій) з інших бюджетів). Видатки на обслуговування місцевого боргу в Україні не можуть бути вище 10 % видатків загального фонду місцевого бюджету, що також відповідає світовій практиці [1; 2].

Україна відноситься до країн з регуляторним впливом держави на муніципальні запозичення та борги, а отже розвиток ринку муніципальних запозичень напряму залежить від законодавчої, регуляторної та інституційної бази. Можна виділити два напрямки державного регулювання: по-перше –

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

регулювання самих місцевих запозичень (дозволів, обсягів тощо), по-друге – регулювання рівня заборгованості бюджетів (рис.1) [3].

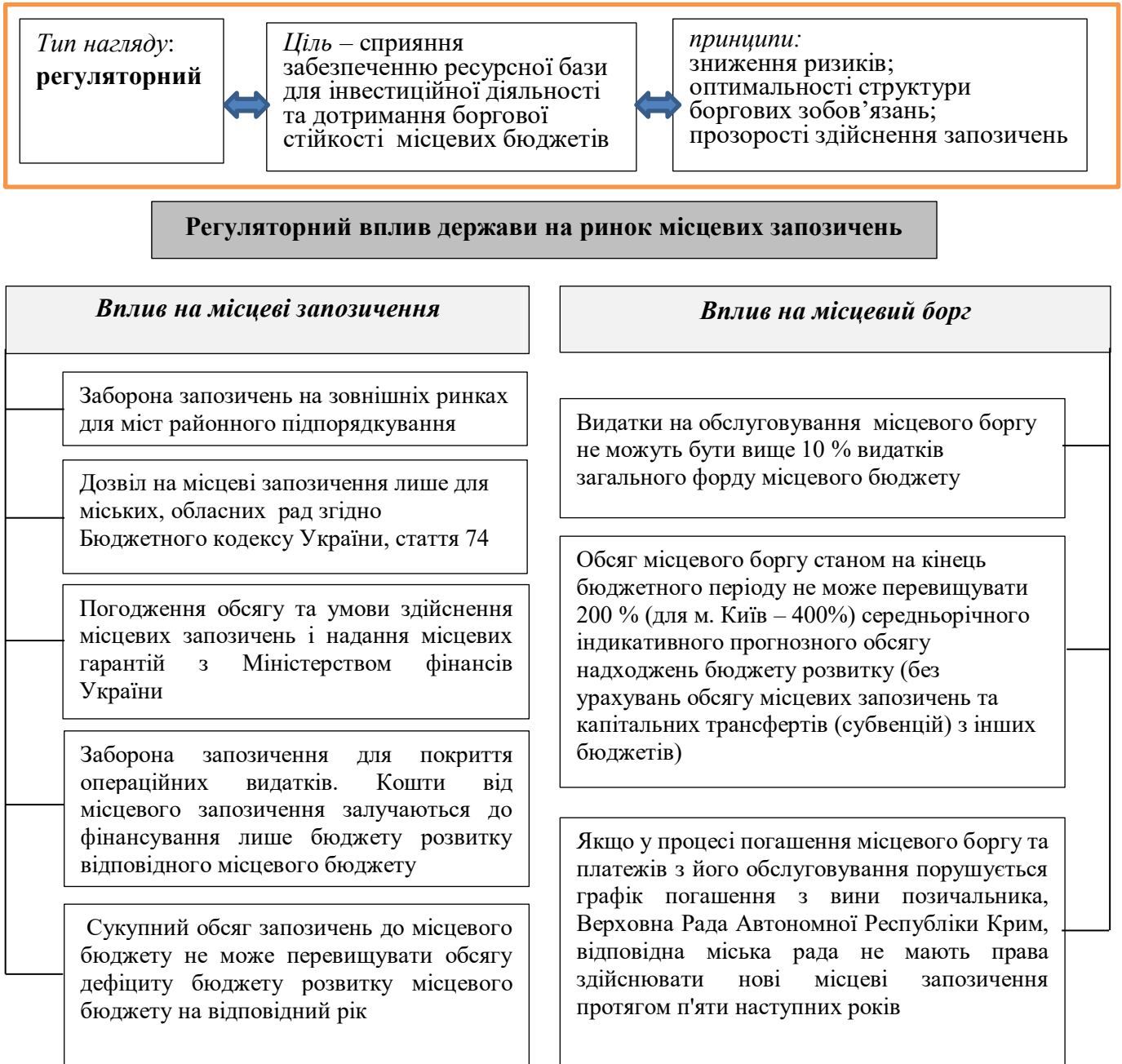

Рис. 1 Особливості регуляторного впливу держави на ринок місцевих запозичень в Україні

Отже, особливості регулювання місцевих запозичень в Україні зводяться до наступного:

– держава не бере на себе відповідальність за зобов'язаннями органів місцевого самоврядування, однак забезпечує загальну фінансову стабільність регуляторними діями;

– хоча поступово перелік суб'єктів, що можуть здійснювати місцеві запозичення розширюється, однак питання здійснення випуску облігацій місцевих позик об'єднаними територіальними громадами залишаються недостатньо врегульованими на законодавчому рівні;

– зовнішні запозичення є більш обмеженими для різних адміністративно-територіальних одиниць, зокрема право на зовнішні запозичення мають лише Верховна рада автономної республіки Крим, Київська, Севастопольська міські ради та міські ради міст обласного значення;

– існує заборона здійснення місцевих запозичень для покриття операційних видатків бюджету. А отже вітчизняний ринок місцевих запозичень дотримується поширеного у світовій практиці принципу так званого «золотого правила», про те, що використовувати запозичення можна лише на капітальні видатки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» Закон України. № 3480-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

2. Кириленко О. Боргова політика органів місцевого самоврядування. *Вісник ТНЕУ*. 2008. №5. 153-158.

3. Беновська Л.Я. Місцеві запозичення як інструмент розвитку територіальних громад. *Світ фінансів*. 2022. №1.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ДОМОГОСПОДАРСТВ У РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО
РИНКУ УКРАЇНИ

Сукач О.М., к.е.н., доцент,

професор кафедри маркетингу, фінансів, банківської справи та страхування

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Однією зі складових сучасної економічної системи є домогосподарства, а саме їхні фінансові активи. Адже, вони забезпечують наповнення бюджетів усіх рівнів, у вигляді різноманітних податкових платежів, й, відповідно, є основою ВВП країни. Також, фінансові ресурси домогосподарств забезпечують кінцеве споживання та формують заощадження населення.

Отже, домогосподарства забезпечують необхідний рівень споживчого попиту, виступають основою для формування людського капіталу й інвестування в економіку заощаджених ресурсів, надають пропозиції на ринку факторів виробництва [1].

Наразі, соціально-фінансове становище населення України є доволі хитким, адже рівень заощаджень скорочується, темпи безробіття зростають, соціальної допомоги потребує все більше громадян. Так, за даними статистики 2021 р. доходи населення становили 4698,6 млрд. грн, витрати – 4876,0 млрд. грн. Поряд зі зростанням витрат значно скоротились заощадження громадян у порівнянні з 2020 р. (-177,4 млрд. грн) [2].

Таблиця 1

Структура основних доходів та витрат домогосподарств у 2020-2021 рр., % [3]

	2020	2021
Заробітна плата	45,3	45,4
Прибуток та змішаний дохід	18,3	19,0
Дохід від власності, одержаний	2,6	2,3
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	33,8	33,3
Придбання товарів та послуг	87,0	92,0
Дохід від власності, сплачений	1,1	1,0
Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	10,3	10,7
Заощадження (приріст)	1,6	-3,7

Не зважаючи на незначне збільшення доходів домогосподарств у 2021 р., зростання витрат є значущим, що у результаті призвело до потреби використовувати свої заощадження. Так, якщо в 2020 р. домогосподарствами було використано 174,4 грн. заощаджень на одне домогосподарство на місяць, то в 2021 р. ця сума становила – 182,61 грн.

Поруч із зазначеним, значна частина соціальних проблем поступово виходить на перший план, а саме: старіння нації, низька народжуваність, міграція населення, збільшення кількості соціально незахищених верств населення. Високі витрати на життя, які піддають сім'ї великому ризику доходів і витрат, а також широке охоплення та низький рівень соціального страхування, наразі, не можуть задовольнити зростаючі потреби сімей у захисті від ризиків. Одним із напрямів мінімізації ризиків, у країнах ЄС, є добровільне страхування.

Участь домогосподарств у розвитку страхового ринку відбувається шляхом придбання різноманітних страхових продуктів, що формують певні інвестиційні ресурси, які сприяють страховому захисту й отриманню належного економічного ефекту. Наразі страховий ринок є доволі монополізованим, а страхові продукти – більш комплексними, які пропонують захист за кількома напрямками. Отже, страхування – це своєрідний інструмент захисту домогосподарств від негативних подій пов'язаних із втратою майна, здоров'я, життя тощо. Основним принципом, яким керуються домогосподарства при потребі у страхуванні полягає в управлінні власними ризиками.

У кожного з економічних агентів, представлених на рис. 1, наявні власні ризики. Зокрема, у домогосподарств: ризики втрати годувальника та його доходу; ризики хвороби та нещасного випадку, що можуть привезти навіть до банкрутства домогосподарств; ризик низького пенсійного забезпечення у солідарному рівні (нижче 60% заміщення трудового доходу, що сприймається домогосподарством як катастрофічне падіння доходу); ризики відсутності накопичень на платне навчання дитини; ризики втрати майна; ризики втрати накопичень тощо [4].

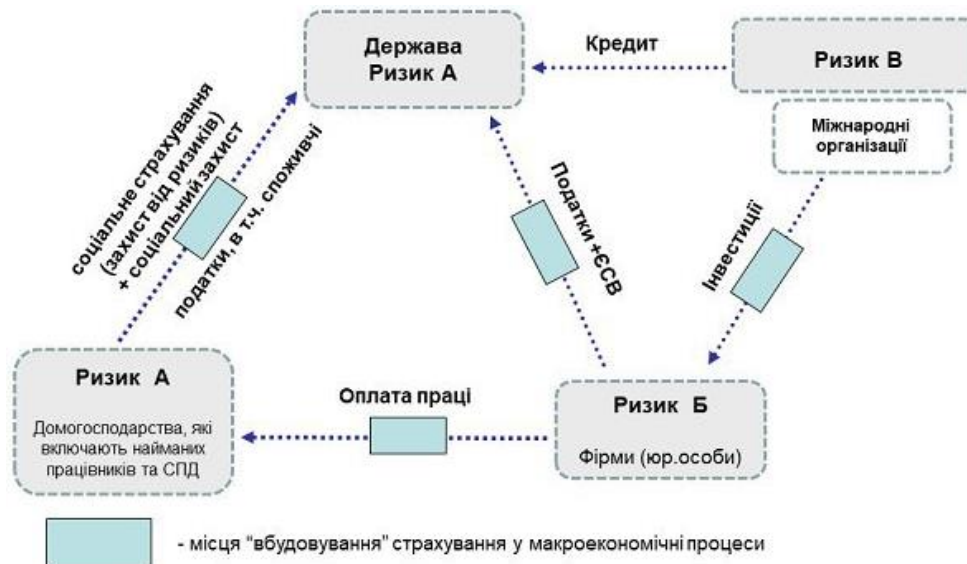

Рис. 1 Взаємовідносини між економічними агентами у контексті страхування [4]

Потреба в управлінні власними ризиками домогосподарств спонукає учасників страхового ринку розробляти продукти відповідно до запитів клієнтів. Так, наразі значної актуальності набирають комплексні пакети послуг, які є економічно ефективними та доцільними, адже вони охоплюють кілька напрямів та мають більш високу якість. Продукти можуть бути за спорідненими напрямами, або за суміжними та з використанням різноманітних страхових інструментів.

Основними перевагами комплексних страхових продуктів є: їхня мобільність, широта охоплення клієнтів та ризиків, варіативна вартість, із урахуванням бонусів, знижок тощо.

Ураховуючи попит на такі продукти, учасникам страхового ринку доцільно адаптуватись та розробляти все нові продукти, які будуть охоплювати якомога більше напрямів страхового захисту.

Отже, як один з елементів фінансових відносин, страхування створює необхідні умови щодо запобігання негативним наслідкам впливу ризиків на домогосподарства. А, у разі настання страхової події та виникнення негативних наслідків, покликане відшкодувати втрати домогосподарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулина Г.М. Роль фінансів домогосподарств у розвитку страхування в Україні. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 3. С. 406-411.
2. Доходи та витрати населення у 2021 році. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2021 році: Статистичний збірник / відп. за вип. А.В. Солоп. К.: Державна служба статистики України. 2022. 433 с.
4. Як страхування допоможе росту ВВП. URL: https://lb.ua/economics/2018/07/01/401663_yak_strahuvannya_dopomozhe_rostu_vvp.html.

СТРАТЕГІОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ Й
ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ

Сухорукова А.Л., к.н.з держ.упр., доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Миколаївський національний аграрний університет

Традиційна економіка, включно з теорією фінансів, перебуває на роздоріжжі свого стратегіологічного розвитку. І базовим тут стає фундаменталізм проблеми соціально-економічного вибору, куди йти: чи вибрати шлях ринкового раціоналізму, або використати шлях ірраціоналізму, але ринкової орієнтації. Ніби й кардинальних відмінностей між ними немає, але перший шлях стосується прийняття людиною раціональних рішень для максимізації очікуваної корисності, що призводять до логічно-обґрунтованих прогнозів її економічної поведінки, забезпечуючи при цьому й прогнозованість такого економічного критерію як прибуток; за другим – добавляються ще мотиваційно-психологічні чинники конкретної людини, тобто її емоції, невпевненість, пересторога, азарт, що призводить до певної непередбачуваності в кінцевому результаті – прибутку, посилюючи його чи ослаблюючи (залежно від рішення та впливу умов).

Фактично, в такій інтерпретації сучасні фінанси й стають

фундаментальним базисом для формування концептуальних засад поведінкових фінансів. Доцільно зазначити, що у фундаменталізмі мотиваційної ефективності поведінкових фінансів лежить соціальна поведінка, тобто поведінка конкретних індивідуумів чи груп, яка впливає на прийняття ними відповідних фінансових рішень [1, 3].

Практично низький рівень податкової культури, проявляється через ірраціональні форми поведінки індивіда, які відхиляються або суперечать законодавчо встановленим нормам та правилам, що сформовані та прийняті в суспільстві й супроводжуються відповідним корегуванням через публічне управління та адміністрування. Властиво, такі форми поведінки поділяються на: девіантні, делінквентні й кримінальні. Аналіз також показує, що можливо виділити конкретні мотиваційні фактори (морально-етичні, соціально-економічні, організаційні, політичні), що сприяють виникненню девіантної поведінки платників податків, обмежуючи тим як можливості сучасного державотворення, так і ефективність прояву державотворчого патріотизму нації. Зокрема, до таких соціально-економічних факторів, котрі впливають на активізацію й загострення прояву негативних поведінкових рис платника податків відносять: зростаючий дефіцит бюджету, інфляційні процеси, кризи платежів, розбалансованість банківської системи, зниження купівельної спроможності населення.

Загалом, державотворчий патріотизм нації – це все, що народ загалом та кожен громадянин зокрема роблять в інтересах творення незалежної, суверенної, цивілізованої держави. Водночас, його безпосередня реалізація вже у формі ефективного прояву фінансової (кількісно податкової) домінанти настає в конкретному році, тобто термін віддачі триває визначений (бюджетний) рік.

Загалом, стратегіологія розвитку поведінкових фінансів – це специфічний напрям знань у системі фінансової науки, який функціонально-архітектурно окреслюється та конкретизується поведінковими фінансами, із властивими їм закономірностями й значенням спонукальних мотивів і психологічних

(іраціональних) факторів під час вибору індивідами моделі фінансової поведінки і прийнятті ними інвестиційних рішень та наслідків цього вибору на фінансові ринки, з агрегуванням у розвитку за врахування потреб, можливостей і поведінки як населення загалом (чи його окремих груп), так і господарюючих суб'єктів.

Властиво, поведінкові фінанси – це сфера науки, яка вивчає як психологія людини (людей), а через неї вже учасники фінансових відносин, обумовлює й впливає на процес прийняття їхніх фінансових рішень, виходячи з поєднання раціональності й іраціональності, починаючи від рівня домашніх господарств та закінчуючи глобальними фінансовими ринками. Виходячи з аналізу поведінкової теорії щодо мотиваційності прийняття фінансових рішень на конкретних рівнях, можливо зазначити на ряд обставин, які обумовлюють їх іраціональність з відходом від стійкої раціональності: індивідууми, приймаючи дані рішення, можуть різні погляди й думки, які не є стабільними і можуть змінюватись, як в процесі їхнього прийняття, так і під дією зовнішнього середовища; управлінці можуть мати власні цілі, які не обов'язково співпадають з цілями організації, а це значить, що вони не можуть бути ідеальними виконавцями її інтересів фірми, оскільки у них можуть проявлятися власні пріоритети; психологічний прояв цього впливає й на інших, що призводить до зміни сутності такого рішення. Квазіраціональність у прийнятті фінансового рішення не значить, що вона повністю відмінна від раціонально прийнятого на засадах прибутковості, тут виступає на перший план більше суб'єктивна оцінка ситуації з позиції конкретної особи (індивідуума), яка базується більше на її поведінкових уподобаннях ніж на зважених розрахункових процедурах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова 40 доміанта інвестиційного зростання. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2018. 480 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).

2. Карпінський Б.А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння. Монографія. Львів : Логос, 2005. 496 с. (Серія „Фінансові стратегії”).

3. Твид Л. Психологія фінансов. М. : ИК „Аналитика”, 2002. 376 с.

4. Фестингер Л. Теорія когнитивного диссонанса. М. : Ювента, 1999. 320 с. (Серія „Мастерская психологии и психотерапии”).

5. Kahneman D., Tversky A. Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. Science. 1974. № 185 (4157). P. 1124–1131.

6. Shefrin H. Beyond Greed and Fear. Understanding Behavioral Finance and The Psychology of Investing. Oxford University Press. New York, 2016. 478 p.

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ: СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Таран Т.В., студентка

Добровольська О.В., д.е.н., професор

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У більшості країн існує грошово-кредитний орган, центральний банк, який контролює кількість грошей в обігу (пропозиція грошей) і вартість грошей (референтна процентна ставка). Обидва є фундаментальними змінними, на які центральний банк спирається, щоб вплинути на темпи зростання економіки та рівень цін. Кожен центральний банк надає різну відносну важливість економічному зростанню та цільовим цінам.

Більшість центральних банків мають загальні цілі, наприклад забезпечення економічної стабільності. Серед найпоширеніших конкретних цілей – досягнення помірної та стабільної інфляції, низького рівня безробіття, швидкого економічного зростання, тісної координації з фіскальною політикою та стабільного обмінного курсу.

Інші цілі можуть базуватися на дотриманні цілі інфляції. З цієї точки зору,

центральний банк хоче підтримувати рівень інфляції в діапазонах, які зазвичай є низькими, але позитивними.

Зараз центральні банки дистанціювалися від багатьох із цих цілей, зосередившись на кількох, переважно на гарантуванні помірної та стабільної інфляції протягом тривалого часу, яка відома як монетарна стабільність, оскільки спроба досягти різних монетарних цілей одночасно може здатися складним завданням.

Монетарна стабільність, або стабільність цін, або, кажучи подібними термінами, досягнення низької та стабільної інфляції протягом тривалого часу є фундаментальною умовою для забезпечення економічного зростання та розвитку в країні. Центральні банки мають низку повноважень для досягнення своїх цілей, таких як використання інструментів грошово-кредитної політики, параметрів, які можуть контролюватися монетарним органом. Результатом використання цих інструментів для реалізації монетарної політики стане узгоджений та відповідний комплекс заходів для досягнення поставлених цілей.

Тому зосередимося на описі деяких найпоширеніших монетарних інструментів, які має центральний банк для досягнення своїх цілей:

– операції на відкритому ринку – це купівля або продаж цінних паперів, переважно публічних, що здійснюються центральними банками з приватними банками, і навіть з можливістю їх розширення на фондовому ринку. Дана функція полягає в наступному: якщо центральний банк бажає збільшити пропозицію грошей, він купує цінні папери і таким чином, вливаючи гроші, збільшує ліквідність ринку. І навпаки, якщо намір полягає в зменшенні кількості грошей, центральний банк проводить операції з продажу цінних паперів, що передбачає вилучення грошей і зменшення ліквідності ринку, таким чином досягаючи скорочення грошової маси;

– позики, надані банкам: цей інструмент ґрунтується на політиці центрального банку щодо фінансування або рефінансування суб'єктів фінансового посередництва. Цей інструмент застосовується для процедури

авансування або випередження стягнення відсотків за кредитною операцією.

Підвищення процентної ставки або ставки переобліку збільшує вартість позики, що означає, що банки зменшать попит на ці позики.

– юридичний резерв: цей інструмент ґрунтується на вимозі центральних банків до фінансових установ зберігати депозити на спеціальному рахунку. Він визначається як обов'язковий відсоток, який банківські установи повинні підтримувати у формі депозиту в центральному банку, що, у свою чергу, породжує низку наслідків, які відрізняються залежно від фінансової системи та її характеристик, і можуть впливати на ліквідність, отриману від мультиплікатора валюти та монетарної експансії: якщо встановлено низький законодавчо встановлений відсоток резервів, це, безперечно, створить більшу грошову масу на ринку.

Одна з першочергових цілей цього механізму полягає в тому, щоб фінансові установи мали ліквідні резерви для вирішення можливих проблем, що виникають внаслідок відтоку банків. Цей інструмент є одним із найефективніших інструментів, доступних центральному банку, коли він хоче вплинути на рівні пропозиції грошей. Це пов'язано з тим, що він миттєво впливає на наявні резерви банківської системи, а отже, і на можливості експансії грошей вторинним каналом. За допомогою цих інструментів грошово-кредитна політика справляє великий вплив на економіку, стимулюючи її експансійною або скорочувальною монетарною політикою. Останнє трапляється у випадку, коли економіка переживає інфляційний період і коли центральний банк має контролювати це явище, переслідуючи одну зі своїх найважливіших цілей, а саме забезпечення монетарної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Департамент монетарної політики Національного банку України. Режим доступу: [//www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

2. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С.Стельмаха. К.: Центр наукових досліджень

Національного банку України, УБС НБУ, 2020. 404 с.

3. Формування монетарної економіки і монетарної політики Національного банку України в контексті розвитку світової економічної теорії: монографія/ авт. кол.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко, канд. екон. наук, доц. Г.Я. Стеблій. К.: УБС НБУ, 2019. 271 с.

4. Добровольська О.В., Мошник Є.М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю комерційного банку. *Електронний науковий журнал*, 2017. 86.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ

Кожевникова Н.В., студентка

Науковий керівник: Самойлова І.І., к. н. держ. управління, доцент

Державний податковий університет

Програмно-цільовий підхід є одним із найбільш дієвих методів управління у всьому світі, як на державному так і на місцевому рівнях. Він реалізується через цільові програми та забезпечує прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів та фактичними чи запланованими результатами їх використання відповідно до встановлених пріоритетів державної політики [1].

Поняття «програмно-цільове управління» трактують в широкому сенсі і як метод програмного втілення управлінських рішень, і як реалізація комплексного підходу при вирішенні соціально-економічних проблем.

Типова структура цільової програми, на прикладі області, повинна включати: характеристику проблеми, основні цілі і завдання, систему заходів, ресурсне забезпечення, механізм реалізації, способи управління і контролю над ходом її реалізації, а також оцінку очікуваної ефективності та соціально-економічних наслідків від її реалізації. При цьому, така програма повинна мати чітко визначену цільову спрямованість, точну адресність, часовий інтервал, обґрунтовані обсяги робіт і ресурсні витрати їх реалізації, прорахований

економічний і соціальний ефект (кінцевий результат реалізації програмних документів) [2].

Застосування такого програмно-цільового підходу для забезпечення ефективності функціонування системи управління розвитком територій передбачає створення фінансово-ресурсного забезпечення для досягнення поставлених цілей та повинне гарантувати цільову спрямованість їх використання.

Головна сутність програмно-цільового підходу до управління регіональним розвитком полягає у відборі основних цілей розвитку території, розробці взаємопов'язаних заходів щодо їх досягнення в заплановані терміни. Тобто, такий підхід реалізується за наступною схемою: «встановлення цілі – шляхи її досягнення – засоби реалізації – досягнення результату». Даний підхід орієнтований не на суб'єкт управління, його складові елементи і сформовану організаційну структуру, а на елементи програми і програмні дії. Програмно-цільове управління втілює системний підхід в управлінні економікою [2].

Загалом, програмно-цільове управління націлене на недопущення надмірної диференціації регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку, оптимізацію територіальних пропорцій в економіці, забезпечення ефективного функціонування регіональних ринків тощо. Застосування програмно-цільового підходу в регіоні сприяє становленню ефективного місцевого самоврядування, зміцнює його матеріально-фінансову та організаційну самостійність. Програмно-цільове управління надає можливість органам місцевого самоврядування вірно розставити акценти у освоєнні й без того обмежених бюджетних ресурсів та спрямовувати їх на вирішення першочергових проблем розвитку територій в рамках реалізації обласних цільових програм.

Разом з прийняттям Бюджетного кодексу, згідно якого державний бюджет виконується за програмно-цільовим методом, а бюджетні видатки на виконання заходів державних цільових програм здійснюється у форматі бюджетних програм, а державні замовники та виконавці державних цільових програм є

головними розпорядниками коштів за відповідними бюджетними програмами, в Україні цей підхід почали застосовувати ще з 2001 року [3]. Законодавство України наділяє місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування повноваженням розробляти цільові програми. Так, на сьогоднішній день діють Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання [4].

При цьому, незважаючи на наявність значної кількості стратегічних, прогнозних і програмних документів, ефективність політики регіонального розвитку в Україні є низькою у зв'язку із відсутністю чітко визначеної ієрархії стратегічних документів, однозначного трактування і розуміння суті та призначення різних видів програмних документів.

Найбільш проблемне місце – взаємовідношення Плану заходів з реалізації регіональної стратегії розвитку з Програмою соціально-економічного розвитку області та обласними цільовими програмами. Підвищення ефективності реалізації регіональної політики можливе лише за рахунок пошуку та визначення підходів до зближення цілей та заходів з реалізації регіональних Стратегій та обласних цільових програм.

На нашу думку, для отримання найкращих соціально-економічних результатів розвитку регіону, програмно-цільовий підхід до управління регіональним розвитком має здійснюватися на основі наступних принципів, а саме: формування, обґрунтування та організація розробки програмних документів. При цьому, програмні документи повинні мати соціальну спрямованість, пропорційність і збалансованість, пріоритетність заходів із соціального розвитку, узгодженість цілей програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кизим М. О., Феденко Г. М. Теорія та практика оцінки пріоритетності та результативності державних цільових програм в Україні. *Бізнес Інформ*, 2012. № 12. С. 6–13.

2. Абрамов Л.К., Азарова Т.В. Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у процесі їх реалізації: навчальний посібник. Кіровоград: ІСКМ, 2010. 100 с.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

4. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання / Міністерство економіки України. 06.12.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0367665-06#Text>

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ МІСТА КИЄВА

Слободян Я.С., студентка

Буряченко А.Е., д.е.н., професор, професор кафедри фінансів

ДВНЗ КНЕУ ім. Вадима Гетьмана

На сучасному етапі, в умовах поглиблення світової фінансово-економічної нестабільності, важливого значення набуває підвищення стійкості місцевих бюджетів, оскільки місцеві бюджети відіграють ключову роль у соціально-економічному розвитку як окремих територій, так і держави в цілому. Особливої уваги питання фінансової стійкості та фінансової самостійності місцевих бюджетів заслуговує через процеси фінансової децентралізації, які активно відбуваються в Україні, призводять до поступового зміцнення місцевих бюджетів, розширення їх фінансової спроможності, виконання місцевими органами влади своїх соціальних, економічних, регуляторних та інших функцій і завдань [1].

Аналіз динаміки основних показників бюджету м. Києва (табл. 1) показав, що базовим джерелом фінансових ресурсів бюджету міста Києва протягом аналізованого періоду є податкові надходження, питома вага яких складає понад

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

60% протягом 2016-2021рр. усіх доходів бюджету м. Києва. Протягом періоду можна спостерігати тенденцію до зростання частки податкових надходжень у доходах бюджету м. Києва. Більшість часина видатків бюджету спрямовується на соціально-культурну сферу (а саме: освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культура та мистецтво, фізична культура і спорт [4]

Таблиця 1

Основні показники для розрахунку фінансової стійкості бюджету міста Києва
за 2016–2021 рр., млрд грн

Показник / Рік	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Бюджетні доходи	29,268	35,004	41,735	48,532	49,534	61,100
Податкові доходи	24,731	30,122	36,484	44,016	46,069	55,809
Неподаткові доходи	4,104	4,416	4,708	4,082	3,004	4,548
Бюджетні доходи з урахуванням трансфертів	38,687	48,765	57,131	62,22	58,122	71,255
Бюджетні видатки	33,45	49,25	58,04	61,19	57,87	69,26
Бюджетні видатки з урахуванням трансфертів	33,57	49,52	58,20	61,35	57,95	69,40
Міжбюджетні трансферти з державного бюджету	9,419	13,761	15,396	13,688	8,587	10,155
Сума дотацій вирівнювання	0,0028	0,0058	0,1002	0,0538	0,0527	0,0525
Середня чисельність населення за рік	2906,60	2925,80	2934,50	2950,80	2967,40	2962,20

Джерело: сформовано автором на основі [2-4]

Відповідно до наведених у табл. 1 показників можна провести розрахунок фінансової стійкості бюджету міста Києва. Оцінка фінансової стійкості місцевого бюджету проведена на основі методики розробленої вченими Костирко Л.А., Велентейчик Н.Ю. у праці «Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів» [5].

Коефіцієнт бюджетного покриття показує здатність бюджету покривати доходами необхідні видатки [5]. Протягом аналізованого періоду можна спостерігати позитивну тенденцію до зростання показнику, що обумовлено більший темп приросту доходів ніж видатки.

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

Таблиця 2

Результати комплексного аналізу фінансової стійкості бюджету міста Києва за 2016-2021 рр.

Показник	Значущість	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Збалансованість місцевого бюджету							
Коефіцієнт бюджетного покриття	0,31	0,875	0,711	0,719	0,793	0,856	0,882
Коефіцієнт бюджетної стійкості	0,23	0,322	0,393	0,369	0,282	0,173	0,166
Коефіцієнт податкової стійкості	0,21	0,739	0,612	0,629	0,719	0,796	0,806
Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами	0,25	0,282	0,279	0,265	0,224	0,148	0,147
Укрупнений стандартизований показник УСПфз		0,57	0,51	0,51	0,52	0,51	0,52
Фінансова стійкість місцевого бюджету							
Коефіцієнт бюджетної залежності	0,3	0,243	0,282	0,269	0,220	0,148	0,143
Частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів	0,24	0,030	0,042	0,651	0,393	0,614	0,517
Коефіцієнт податкової самостійності	0,25	0,845	0,861	0,874	0,907	0,930	0,913
Коефіцієнт стійкості доходної бази	0,21	0,985	0,987	0,987	0,991	0,991	0,988
Укрупнений стандартизований показник УСПфсам		0,50	0,52	0,66	0,60	0,63	0,60
Ефективність бюджету							
Коефіцієнт дефіцитності бюджету	0,29	0,153	-0,015	-0,0184	0,0142	0,003	0,0268
Коефіцієнт бюджетної результативності	0,22	0,0101	0,0120	0,0142	0,0164	0,0167	0,0206
Коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення	0,22	0,0115	0,0168	0,0198	0,0207	0,0195	0,0234
Показник стабільності доходів бюджету	0,27	2,626	2,189	2,370	3,216	5,365	5,495
Укрупнений стандартизований показник УСПеб		0,77	0,62	0,67	0,91	1,49	1,54
Інтегральний показник фінансової стійкості ШФС		0,608	0,544	0,607	0,661	0,843	0,851

Джерело: розраховано автором на основі [2-4]

Розраховані показники коефіцієнта знаходяться приблизно на одному рівні у межах 0,711 – 0,882, що свідчить про достатній рівень покриття видатків власними доходами бюджету.

Коефіцієнт бюджетної стійкості, показує наскільки бюджет міста Києва залежний від міжбюджетних трансфертів. Як бачимо існує тенденція до зменшення залежності місцевого бюджету від державних органів влади та коефіцієнт вказує на достатній рівень фінансової самостійності.

Коефіцієнт покриття видатків міжбюджетними трансфертами характеризує міру впливу держави через міжбюджетні трансферти на формування дохідної бази бюджету м. Києва. Розрахункові значення цього показника вказують на забезпечення децентралізації фінансових ресурсів, тобто більша частина дохідної бази бюджету м. Києва формується за рахунок власних доходів. Коефіцієнт бюджетної залежності показує ступінь самостійності місцевого бюджету. Зважаючи на нормативне значення ($\leq 0,1$) можна сказати, що існує залежність місцевих органів від державної влади, що знижується протягом аналізованих років.

Щодо інтегрального показника фінансової стійкості бюджету м. Києва, то протягом 2016-2021 рр. він знаходиться в межах від 0,544 до 0,851 та має тенденцію до зростання. Підвищення інтегрального показника фінансової стійкості бюджету є наслідком збільшення власних надходжень до бюджету, також відзначається зниження залежності від фінансової допомоги з державного бюджету. Використання інтегрального показника, дає можливість оцінити фінансової стійкості бюджету із врахуванням здатності бюджету місцевого самоврядування покривати власні видатки за рахунок надходжень, ступеня фінансової самостійності місцевого бюджету та ефективності діяльності місцевої влади., а також визначити рейтинг бюджету місцевого самоврядування, зрозуміти проблемні місця та сформулювати пропозиції, щодо розвитку бюджету.

Отже, бачимо, що місцеві бюджети є фундаментом бюджетної системи країни, зміцнення якого відбивається на розвитку бюджетної політики та

фінансової безпеки держави. Саме тому першочерговим завданням державних органів влади має стати забезпечення збалансованості місцевих бюджетів і розвиток їх дохідної бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисяк Л.В., Дяченко М.К. Оцінка бюджетної стійкості: регіональний аспект. *Вісн. Дніпропетров. держ. фінансової академії*. Економічні науки. 2011. № 2. С. 62–68.

2. Міністерство фінансів України. *Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України»*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (Дата звернення 08.09.2022).

3. Головне управління статистики у м. Києві: офіційний сайт. Населення та міграція: Населення 1990 - 2021 рр. URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=527&lang=1> (Дата звернення 22.10.2022)

4. Київська міська рада: офіційний веб-сайт. Звіти про виконання бюджету міста Києва. URL: https://kmr.gov.ua/uk/zvit_kiev_bydjet (Дата звернення 08.09.2022).

5. Костирко Л.А., Велентейчик Н.Ю. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів. *Фінансовий простір*. 2016. № 1(21). С.83–90.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Черепанова В.О., к.е.н., професор

Ковальов Р.І., магістрант

НТУ «Харківський політехнічний інститут»

24 лютого 2022 року банківська система України зіткнулася з величезними викликами, що пов'язані з початком російської агресії.

Проаналізуємо, у якому стані була банківська система України до початку

бойових дій. Під кінець 2022 році фінансові потреби державного бюджету України на «погашення боргу та дефіциту» становлять понад 1,1 трлн грн, що складає приблизно 30 % ВВП всієї України і дефіцит понад ~750 млрд грн (17% ВВП) (за оцінками на основі прогнозу МВФ) [1].

Багато експертів стверджували, що банківська система не зможе підтримувати потреби клієнтів під час війни, але на початок листопаду 2022 року банківська система не дала жодних збоїв. Це сталося завдяки тому, що вона була добре капіталізованою, завершивши 2021 рік з рекордом прибутковості на суму 77,5 млрд грн.

За оцінками стійкості банків, яку провів НБУ в минулому році стійка, стабільна, високоліквідна та дуже добре капіталізована національна банківська система могла б відігравати значно помітнішу роль у кредитній підтримці воєнної економіки та державних фінансів.

Проаналізуємо, чому саме цього не відбувається в повній мірі. За період з початку року до 11.09.2022 року, Мінфін залучив суму приблизно у 172 млрд грн внутрішніх позик в національній валюті, з яких 100 млрд грн – за рахунок викупу державних ОВДП НБУ. Майже 48% гривневих позик (~ 82 млрд грн) було одразу використано на погашення поточних боргових зобов'язань. Комерційні банки України за березень-травень додатково вклали в державні цінні папери лише близько 10 млрд грн. Зараз банки, враховуючи наявну в них ліквідність, мають найбільший потенціал до збільшення свого портфеля ОВДП.

Окрім цього, на поточний рік у банківській системі пасивно обертається вже близько 180 млрд гривень надлишкової ліквідності, яку банки на постійній основікладають у депозитні сертифікати, отримуючи за це безризикову винагороду у 10,29% – 10,57% річних [2].

Разом з тим, процентні ставки банків за гривневими кредитами для бізнесу – зросли до 19,8 % річних [3]. Це обмежує доступність кредитів для бізнесу, а також збільшує витрати Уряду на підтримку кредитування за відповідними державними програмами.

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

Ресурси державного бюджету є обмеженими. Для розв'язання цієї проблеми Міністерству фінансів пропонується підвищити процентні ставки державних запозичень до «привабливих» для внутрішніх кредиторів рівнів, враховуючи рівень інфляції в країні.

Отже, рекомендації щодо покращення діяльності банківської системи України під час повномасштабних бойових дій наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Рекомендації щодо покращення банківської системи під час війни

Назва заходу	Очікувані результати покращення
Відновити репо-операції з ОВДП	Репо-операції з ОВДП – альтернативний інструмент регулювання банківської ліквідності. Це дозволить одночасно підтримувати ринок державних облігацій. Для цієї цілі доцільно запровадити випуск ультра-коротких 1-місячних ОВДП Мінфіну.
Зниження дохідності депозитних сертифікатів	Зниження дохідності депозитних сертифікатів стимулюватиме банки спрямовувати кошти у державні облігації та зменшить потреби у додатковій прямій емісії центрального банку. Економіка та Уряд отримають додатковий ресурс, який до останнього часу пасивно обертався в банківській системі.
Знизити процентну ставку НБУ за депозитними сертифікатами	Зниження процентної ставки НБУ за депозитними сертифікатами сприяє усуненню конкуренції між депозитними сертифікатами та державними облігаціями.
Знизити вартість внутрішніх державних запозичень	Зниження вартості внутрішніх державних запозичень, що сприяє збільшенню коштів Уряду для фінансування видатків

Таким чином, впровадження запропонованих рекомендацій у діяльність банківської системи України є заходами щодо фінансування видатків бюджету на потребу армії та відновлення економіки країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. INTERNATIONAL MONETARY FUND. URL: [WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022](https://www.imf.org/external/press/pr/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022)

2. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/bonds/>

3. Данилишин Б. Підвищення облікової ставки до 25%: чи виправдало очікування це рішення. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/20/692834/>

MONETARY POLICY OF UKRAINE: DEFENITION, TYPES AND INSTRUMENTS

Pivkach S.V., Master's student of the Department of Finance, Banking and Insurance
Supervisor: Kachula S., Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic University

Monetary policy is a set of measures carried out by the state in the person of the central bank in the sphere of monetary and financial and credit sectors, aimed at achieving the defined strategic goals of the economic development of the country, to maintain low rates of inflation, the stability of the national currency in terms of the exchange rate relationship with other currencies, ensuring foreign economic balance, since the activity of business entities in foreign markets and the balancing of money and commodity flows of the country as a participant in the world market is a mandatory condition for the stable economic development of the country, promotion of a high level of employment.

There are two types of monetary policy the expansionary policy and the policy of restriction in Ukraine.

The expansionary policy consists of the rapid growth of the money supply. Politicians are loosening control and restrictions on emission activity and refinancing operations of the central bank, on credit activity of commercial banks. They do this to strengthen the stimulation of business activity, economic growth, and reduction of unemployment, that is, those strategic goals that are exclusively in the real sector of the economy and do not affect the price level. On this basis, the demand in the consumer market is actively expanding, which stimulates the growth of the production

of goods and services for the population. However, the long-term implementation of such a policy leads to an uncontrolled increase in the money supply and high inflation, which causes severe negative consequences for the economy.

The policy of restriction consists of a sharp reduction in the supply of money, reducing its mass in circulation. This is achieved by limiting the monetary emission, tightening conditions and reducing the amount of refinancing by the central bank of commercial banks, reducing the amount of lending to business entities and the population. It is particularly effective in smoothing out cyclical fluctuations in business activity, as it makes it possible to prevent or slow down inflation in the event of an economic boom. But it degrades business activity, reduces employment, reduces the rate of economic growth, or even reduces the volume of production. Therefore, it is important to release restraining or restrictive monetary measures in a timely manner in order to prevent significant negative results in the economy.

The monetary policy of the National Bank is implemented using a modern system of tools:

- 1) operational objective of monetary policy;
- 2) the discount rate is the main tool of monetary policy;
- 3) corridor of interest rates for instruments of permanent access;
- 4) interventions in the foreign exchange market;
- 5) other tools.

Therefore, monetary policy is one of the instruments of state regulation of the economy. The goal is achieving equilibrium in the national market, characterized by full employment and the absence of inflation. The essence of this policy is to regulate the amount of money supply to stabilize the economy.

ПЕРСПЕКТИВНІ ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВИХ
ІННОВАЦІЙ В АПК

Поліщук В.Г., к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Михалюк А.М., здобувач вищої освіти факультету бізнесу та права

Луцький національний технічний університет

Україна зараз знаходиться у фазі свого становлення, яке супроводжується глибокими проблемами: військовими, фінансово-економічними, політичними, соціальними тощо. Цілком зрозуміло, що передумовою соціально-економічного розвитку повинно стати ефективне функціонування фінансового, а саме страхового, ринку. Страховий ринок є важливою частиною фінансової системи розвинених країн. Це складна багатофакторна, динамічна та структурована система економічних відносин, створена для задоволення потреб страхового захисту. На мікроекономічному рівні його роль полягає у забезпеченні своєчасного відшкодування збитків громадян та швидке відновлення виробничого процесу, а на макроекономічному рівні ринок страхування спрямований на забезпечення безперервності відтворювального процесу та економічного розвитку.

У недалекому майбутньому інноваційні технології стануть невід'ємною частиною успішного бізнесу. За об'єктами інновацій страхової діяльності інновації страхової діяльності можна поділити на такі види: продуктові, процесні, маркетингові та організаційні. Роль інновацій у страховій діяльності полягає у підвищенні ефективності діяльності, що сприяє максимізації прибутку або зниженню витрат. Технологія та її доступність у житті людей стають все більш важливими, і страховики повинні враховувати це, намагаючись працювати ефективно. Серед головних тенденцій, які поступово трансформують суспільство і, відповідно, страхову галузь, – цифровізація та поява цілого нового класу споживачів, які віддають перевагу онлайн-послугам і характеризуються своїми

вимогами до послуг і бажанням персоналізованих страхових продуктів.

Одним з напрямків страхових інновацій в АПК на сьогодні є індексне страхування. Одною з основних переваг індексного страхування регіональної врожайності – є проста і прозора процедура врегулювання збитків, оскільки відсутня необхідність проводити оцінку збитків на кожне застраховане поле. Основним недоліком такого страхування є ризик базису, а саме ситуацію, коли фактичне значення індексу, що відображає часові коливання розмірів врожайності в масштабі відносно великої територіальної одиниці, не збігається з реальними результатами конкретного агропідприємства [1].

Індексне страхування на інших ринках існує вже багато років. На даний момент цей вид страхування розвивається в багатьох сферах, таких як енергетика, готельний бізнес, ресторанний бізнес, – тобто у всіх тих сферах економіки, які залежать від погоди. Страхові інновації індексного страхування добре підходять для агрохолдингів. Крім того, вчені-фінансисти відзначають, що для розвитку індексного страхування необхідно буде впровадження масштабних інфраструктурних систем, що спричинить за собою значні фінансові вливання, а також будуть необхідні значні зміни в страховому законодавстві. Серед основних перспектив покращенню стану страхового покриття врожаю агрокультур, варто віднести використання переваг індексного страхування, що базується на значенні певних індексів, таких як індекс врожайності у певному регіоні та індексу погоди над класичним страхуванням, де страхові продукти базуються на оцінці збитків.

Як слушно зауважує Сосновська О.О., актуальні тенденції розвитку цифрової економіки вимагають створення нової бізнес-архітектури для розширення співробітництва в галузі стійких інновацій, застосування нових управлінських підходів до їх впровадження, швидкої адаптації до сучасних запитів успішного ведення бізнесу. З огляду на це, впровадження інновацій і розвиток страхування на засадах цифровізації наразі мають вирішальне значення для страховика майбутнього, що є своєчасним процесом, а саме: каталізатором

стратегічного розвитку страхового бізнесу, підвищення якості страхових продуктів та успішної діяльності в умовах все більш орієнтованого на клієнта фінансового сектора [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самошкіна І.Д. Індексне страхування у сільськогосподарському виробництві. Обліково-аналітичні та фінансово-економічні аспекти діяльності сільськогосподарських підприємств: колективна монографія / заг. ред. О.П. Славкової. Суми: Видавництво ПП Вінниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2019. С. 302–314.

2. Сосновська О.О. Інноватизація страхового бізнесу в умовах розвитку цифрової економіки. *Бізнесінформ*. 2021. №7. С. 62–69.

МОЖЛИВОСТІ ЗМЕНШЕННЯ СТРАХОВИХ ТАРИФІВ ПРИ СТРАХУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

Томашевський Ю.М., к.е.н.,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Львівський національний університет природокористування

Слабкий розвиток ринку страхування сільського господарства стримує загалом розвиток аграрного сектору економіки та сталі економічне зростання суспільства. В Україні цей ринок знаходиться на досить низькому рівні та має низку невирішених проблем. Основною з них є високий рівень страхових тарифів при страхуванні сільськогосподарських культур. З іншого боку, складний фінансово-економічний стан більшості виробників сільськогосподарської продукції також не сприяє поширенню страхування в аграрній сфері. Тому навіть сільськогосподарські товаровиробники, що є високорентабельними, не мають бажання страхувати сільськогосподарські культури.

На сьогоднішній час питання тарифної політики на ринку сільськогосподарського страхування потребує удосконалення, тобто розробки і впровадження нової градації таких тарифів, які залежатимуть від страхового забезпечення, наявності і розміру франшизи, рівня збитковості страхової суми, повноти покриття збитків тощо. Адже формування ефективної системи страхування урожаю сільськогосподарських культур, яка більшою мірою залежатиме від розмірів страхових тарифів є важливим завданням, яке потребує нагального вирішення.

Одним з методів, який дозволяє мінімізувати ризик, це специфічний прийом – поділ ризику, завдяки якому зменшується кумуляція збитків і величина збитків у разі настання ризику. Поділ зменшує залежність між випадком та причиною, або вірогідність того, що подія не буде впливати на весь об'єкт страхування. Методи, які використовуються на такому етапі ідентифікації ризиків як фінансування, ґрунтуються на документальній звітності, експертизі та розрахункових показниках (абсолютних та відносних величинах).

При розрахунку страхових тарифів зі страхування врожаю сільськогосподарських культур страхова компанія повинна враховувати об'єктивні чинники, які впливають на величину даного тарифу, тобто, чинне законодавство, соціально-економічні передумови, природно-кліматичні умови, математичні розрахунки, статистичні показники та власний досвід роботи.

У практиці страхування врожаю сільськогосподарських культур при введенні нового страхового продукту часто доводиться застосовувати позичені величини нетто-премій. З часом у страховиків накопичується база статистичних даних і виникає необхідність коригування величин нетто-премій на основі власного досвіду. Це стосується лише величини нетто-ставки без ризикової надбавки. Вводиться інтуїтивний коефіцієнт довіри до чужих даних. Застосовують класичну теорію довіри. У кінцевому підсумку одержують два значення величини скоригованої нетто-ставки – нижню і верхню межі (інтервал).

На формування тарифних ставок суттєво впливають показники врожайності

сільськогосподарських культур. Оскільки дана величина матиме різні значення залежно від регіону, впливу природних факторів, дотримання агротехнічних умов, то відповідно й розміри страхових тарифів будуть неоднакові.

Необхідно також враховувати вплив окремих факторів, зокрема: випадкову величину природних коливань урожайності, величину заявлених збитків, випадкову величину катастрофічних втрат врожайності, рентабельність врожаю сільськогосподарських культур. Це дасть змогу зменшити розміри тарифних ставок і зробити страхову послугу доступнішою для страхувальників.

Отже, існує два способи зниження розміру страхового тарифу:

1. Шляхом надання можливості виробнику вибирати оптимальну норму страхового забезпечення: чим більша норма, тим більший розмір тарифу;

2. Через диференціацію коливання врожайності, тобто завдяки страхуванню визначених рівнів відхилення фактичної врожайності сільськогосподарської культури від її середнього рівня в бік зменшення: більший рівень відхилення, відповідно більший розмір тарифу.

Таким чином, сумарне фінансове навантаження на сільськогосподарське підприємство є своєрідною мірою ринкової привабливості при виборі кредитного і страхового продукту. Воно також може бути основним орієнтиром для визначення поведінки основних учасників ринку – сільськогосподарських підприємств, страховиків і банків.

Страхова тарифна ставка є одним з двох основних компонентів формування фінансового навантаження. Тому його вибір має здійснюватися не тільки з ринкових міркувань, але і з врахуванням ринкових пропозицій кредитно-страхового продукту. Такий підхід забезпечить відповідний можливостям сільськогосподарських виробників та їх цілям варіант ринкової поведінки, вибір страхової компанії та банку-партнера. Тому важливо здійснювати аналіз та оцінку сукупного фінансового навантаження на сільськогосподарські підприємства.

Можливість зменшення страхового тарифу, а також дослідження впливу

різних чинників на його величину, зацікавленість потенційних клієнтів-страхувальників у проведенні страхування врожаю сільськогосподарських культур, підвищення рівня здійснення страхового захисту має стати поштовхом до розробки та впровадження пакетів комплексного надання страхових послуг та їх привабливості для страхувальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук Т. Агрострахування в Україні – системний підхід. *Агробізнес сьогодні*, 2019. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ahrostrakhuvannia/item/14097-ahrostrakhuvannia-v-ukraini-systemnyi-pidkhd.html> [Дата звернення 15 вересня 2022].

2. Прокопчук О.Т., Улянич Ю.В., Бечко В.П., 2014. Особливості страхування аграрних ризиків у країнах світу. *Актуальні проблеми економіки (науковий економічний журнал)*, 3(153), С. 46–53.

3. Роше Г., Шинкаренко Р., Гринюк І., Якубович В. Як забезпечити стабільність агробізнесу? *Агробізнес сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ahrostrakhuvannia/item/8148-iaak-zabezpechyty-stabilnist-ahrobiznesu.html> [Дата звернення 15 вересня 2022].

4. Смоленюк Р.П. 2010. Ефективність управління ризиками у сільськогосподарському виробництві. *Наука й економіка*, 2(18), С. 20–25.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Гаврікова А.В., к.е.н.,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва

Оліфіровська М.С., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Донбаська державна машинобудівна академія

Стрімкий перехід до ринкової економіки України в 1991 р., після проголошення її незалежності, з часом потребував вирішення головних стратегічних питань аграрно-промислової держави – це перспективи подальшого

розвитку сталої економіки і продаж землі сільськогосподарського призначення. Відповіді на ці питання актуальні у сьогоденні та мають впливовий характер не лише на розвиток України, але і знаходять відлуння в межах світової економіки.

Після військового вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року поведінка міжнародних партнерів дає можливість стверджувати, що її суверенітет і роль у світовій економіці мають вагомe значення. Прес-служба Міністерства аграрної політики та продовольства України повідомляє, що через морські порти Одеської області за 88 днів роботи «зернового коридору» експортовано 3,7 млн тон кукурудзи та 2,6 млн. тон пшениці.

Частка Африки в загальній структурі відвантажень пшениці становить 25,16 %. До країн, які потерпають від гуманітарної кризи, вивезено 23% пшениці. Наприклад, лише 27 жовтня 2022 року, у межах реалізації «зернової ініціативи» з портів «Чорноморськ» та «Південний» вийшли 7 суден зі 102 тис. тон агропродукції. Судна прямували до країн Африки, Азії та Європи [1]. Ці факти підтверджують значимість питання щодо перспектив розвитку аграрного сектору, ринку землі в Україні та, як похідної, продовольчої безпеки на світовому рівні.

Земля – має дуже великий вплив на людину: від хімічного складу землі залежить рівень життя людини та її тривалість; процес розвитку матеріальних та духовних цінностей; формування історії та культури цілих поколінь народів. Згідно останніх досліджень, проведеного U.S. Geological Survey, розподілу сільськогосподарських земель у світі, сукупна площа орних земель у світі сягає 1,87 млрд. га, що на 15-20% більше в порівнянні з раніше проведеними оцінками. Загалом, орні землі становлять 12,6 % поверхні суші Землі, які зосереджені в Європі і Південній Азії. Україна має найвище співвідношення орних земель до загальної площі займаної території – 74,82 %, а за площею розорених земель у світі вона посідає 6 місце [2].

Нещодавно науковці визначили етапи формування ринку сільськогосподарських земель в Україні [3, с. 39; 4, с. 203], однак, враховуючи зміни на законодавчому рівні, [5] їх кількість слід розширити і зробити уточнення

періодів, що зроблено нижче:

1. Перший етап (1991 р. по 1997 р.) – це роздержавлення земель (у березні 1991 р. набув чинності перший український Земельний кодекс) і передачею їх у власність колективним сільськогосподарським підприємствам;

2. Другий етап (1997 р. – 2000 р.) – це формування приватної власності на землю і паювання роздержавлених земель сільськогосподарських підприємств з отриманням земельних сертифікатів;

3. Третій етап (2000 р. – 01.08.2021 р.) характеризується розвитком орендних відносин, підготовкою до іпотечного кредитування, формуванням ефективного правового поля і посиленням ролі держави на ринку землі;

4. Четвертий етап (I підетап почався 01 липня 2021 р. і повинен завершитися в 2023 р.) – це обіг земель сільськогосподарського призначення, який повинен відбуватися між громадянами України (максимальний розмір – 100 га на людину); II-й підетап починається з 2024 р. – поряд з фізичними особами землю зможуть купувати також юридичні особи, створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) які є лише громадяни України та/або держава, та/або територіальні громади, територіальні громади та держава (максимальний розмір придбаної землі може становити 10 тис. га).

У зв'язку з введенням військового стану в Україні 24 лютого 2022 року проведення земельної реформи було призупинено, але 19 травня 2022 року Нотаріальна палата України повідомила про відновлення взаємодії і доступ до Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, а підприємці знову отримали право купувати угіддя.

Більшість ділянок державної та комунальної власності (крім сільськогосподарських угідь) й надалі реалізуються через електронні аукціони, за організацію та проведення яких відповідає електронна торгова система ProZorro.Sale [5], що дозволило у період військового стану поступово активувати ринок землі в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зерновий коридор: Україна вже експортувала 3,7 мільйонів тон кукурудзи та 2,6 мільйонів тон пшениці. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3602381-zernovij-koridor-ukraina-vze-eksportovala-37-miljona-ton-kukurudzi-ta-26-miljona-ton-psenici.html> (дата звернення: 14.11.2022).

2. Україна входить в ТОП-10 країн світу за площами орних земель. URL: <https://superagronom.com/news/8942-ukrayina-vhodit-v-top-10-krayin-svitu-za-ploschami-ornih-zemel> (дата звернення: 11.11.2022 р.)

3. Живко З. Б., Руда О. І., Мартин О. М. Екологічнобезпечне функціонування ринку сільськогосподарських земель в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія економічна. 2016. №2. С. 36–45. URL: https://www1.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/library/visnyky/nvse/02_2016/16gzbvzu.pdf

4. Зигрій О., Мідрик Р., Садівська Г. Перспективи розвитку ринку землі в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 4 (12). 2017. С. 202–206 URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28553/1/%D0%97%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf>

5. Українська універсальна біржа. Як відбувається продаж землі під час воєнного стану. URL: <https://sale.uub.com.ua/news/prodazh-zemli-u-vojennyj-chas-v-ukraїni> (дата звернення: 14.11.2022 р.)

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЗЕМЛІ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Гаврікова А.В., к.е.н.,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва

Гребельський Д.С., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Донбаська державна машинобудівна академія

Україна – це молода амбіційна держава, яка прагне розвиватися в європейську напрямі та впроваджує нові реформи для покращення рівня життя кожного громадянина. Глобальні зміни у земельних відносинах держави

відбулися з 1 липня 2021 року [1], коли припинив діяти мораторій на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. Однак, як стверджують аналітики [2], причинами відсутності значної кількості угод купівлі-продажу земельних ділянок після гучного відкриття ринку землі є:

– попит перевищує пропозиції через небажання власників продавати землю за різних обставин (прогнозування експертами зростання цін на землю в найближчі декілька років, на основі того, що в 2024 р. купівля ділянок стане доступною для юридичних осіб; відбувається фіксація попередніх домовленостей між землекористувачем та власником ділянки та інше);

– неготовність нотаріусів посвідчувати (серед чинників, які вплинули на таке відношення – це багато нових правил поряд з великою відповідальністю, процедура перевірки займає багато часу, фактично весь робочий день, а з відси впливає і велика вартість послуг нотаріуса);

– колізії в законодавстві (наприклад, відносно права спільної сумісної власності, що передбачена для земельних ділянок, розмір яких не перевищує норми безоплатної приватизації або використання пільг для сплати податків під час першого продажу та інші);

– неринкова оцінка землі (система автоматично розраховує вартість, з якої необхідно сплатити податки, а в багатьох випадках цифра в рази вище ринкової та реальної вартості землі).

У зв'язку з введенням військового стану в Україні 24 лютого 2022 року сценарій проведення реформ було змінено: «Земельні ділянки, права оренди емфітевзису щодо яких були раніше виставлені на земельні торги, але переможець у яких на момент введення воєнного стану не визначений, підлягають передачі в оренду на строк до 1 року без проведення земельних торгів. Земельні торги щодо набуття права оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, які були оголошені і не завершені до набрання чинності пунктом 27 Розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЛОКАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

(тобто до 07.04.2022 р. – дати введення у дію Закону № 2145), вважаються скасованими. Оголошення нових земельних торгів щодо набуття права оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності забороняється» [3]. З іншого боку, з метою безпеки та втрати інформації тимчасово призупинили функціонування більшість державних електронних реєстрів, в тому числі й Державний земельний кадастр та Державний реєстр речових прав, які було поновлено лише з 19.05.2022 р. і підприємці знову отримали право купувати угіддя, динаміка прояву якого представлена на рис. 1.

Рис. 1 Динаміка кількості земельних операцій в Україні [4]

Враховуючи те, що ринок землі функціонує дуже короткий час, то висвітлені проблеми залишаються актуальними і в сьогоднішні, а через війну перелік їх розширився у наступному напрямі: по-перше, пошкодження землі в період здійснення військових дій (отримані збитки можуть призвести до нових фінансових вкладень з боку власників або небажання її придбати з боку покупців); по-друге, скоротилася кількість потенційних покупців землі через збільшення рівня інфляції і падіння їх платоспроможності або небажання брати на себе ризики, що пов'язані з невизначеністю тривалості проведення воєнних дій в Україні або втрати власного капіталу й прогнозованої економічної вигоди

через вплив фактору часу. Представлений перелік проблем носить комбінований характер, проте, рішення кожної з них може привести до перезапуску ринку землі та підвищення економічного потенціалу держави в період військового стану тим самим наближаючи її перемогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Суть і значення зняття мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. URL: https://armadumlawyers.com/article/sut_i_znachennya_znyattya_moratoriyu_na_kupivlyuprodazh_zemli_silskogospodarskogo_priznachennya (дата звернення: 10.11.2022).

2. Кравцов І. Ринок є, землі немає. Перші результати скасування мораторію. (20.10.2021). URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/rezultati-vidkrittya-rinku-zemli-shcho-zavazhaye-reformi-novini-ukrajini-50190307.html> (дата звернення: 10.11.2022).

3. Розпорядження сільгоспземлями в період воєнного стану – основне в законі № 2145. Правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону. (15.04.2022). URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14801> (дата звернення: 13.11.2022).

4. За тиждень в Україні було продано понад 400 земельних ділянок URL: <https://kurkul.com/news/31432-za-tijden-v-ukrayini-bulo-prodano-ponad-400-zemelnih-dilyanok-s-g-priznachennya> (дата звернення: 10.11.2022).

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ

Білявська Ю.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Державний торговельно-економічний університет

Цифрові технології це ключові тенденції розвитку підприємств не лише сьогодні, але і майбутнього, а кібербезпека стає дедалі актуальнішим напрямком наукових досліджень. Сьогодні, коли країна знаходиться в умовах воєнного стану, не лише для ІТ-фахівців, але й для будь якого громадянина важливими є цифрова грамотність, дотримання цифрового етикету та правил кібергігієни. З початком війни ІТ-фахівці з усієї країни долучилися до кіберполіції та зуміли дати відсіч агресору. В результаті злагоджених дій були виведені з ладу критично важливі інформаційні системи окупанта. Проте і пересічним українцям необхідно дотримуватися вимог кібергігієни, оскільки інформаційний простір активно використовується ворогом для поширення фейків, діпфейків, підробки сайтів, фішингових атак, заволодіння акаунтами тощо.

Впровадження режимів віддаленої роботи, дистанційного навчання, практик міжособистісного спілкування і відеоконференцій докорінно змінює світовий кіберпростір. В Україні політика щодо кібербезпеки покладається на низку державних органів: Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національну поліцію України, Службу безпеки України, Міністерство оборони України, Генеральний штаб Збройних Сил України, розвідувальні органи, Національний банк України. В кожному із зазначених органів діють відповідні підрозділи [1, с. 35]

З метою покращення ефективності діяльності підприємства керівники з кібербезпеки сфокусовані на технологіях, а також на тісній співпраці з бізнес-командами. Результатом такої взаємодії є готовність кіберуправління боротися

зі зловмисниками на рівних, даючи відсіч і відбиваючи атаки з небаченою раніше результативністю. Нещодавні зміни бізнес-моделей спонукали багато підприємств прискорити реалізацію програм цифровізації. Керівники підприємств дедалі частіше звертаються до фахівців з інформаційної безпеки за допомогою у питаннях підвищення стійкості інформаційної системи та створення цінності захисту для бізнесу.

Таким чином, встановлено, що нова ера кібербезпеки вимагає цілком нових підходів до управління підприємством та його ресурсами, зокрема інформаційними. Успіх таких змін значною мірою залежить від того, як гнучко організовані бізнес-процеси на підприємстві, а також як імплементуються нові моделі та методи роботи. Пандемія надала важливий поштовх навчитися вирішувати проблеми, пов'язані зі змінами в кадровій моделі, і планувати альтернативні сценарії поведінки за непередбачуваних подій. Кожен третій фахівець має намір отримувати цілодобову ІТ-підтримку і збільшити кількість навчань з питань ІТ-безпеки для співробітників. Майже 15 % ІТ-фахівців планують впровадження електронного документообігу та токенів (носіїв захищеного ключа), що дасть змогу якісно та безпечно працювати з інформацією. Нинішня ситуація вимагає абсолютно нових підходів до управління підприємством та його ресурсами. Успіх цих змін, а відтак, і виживання підприємства за сучасних умов, значною мірою залежить від того, наскільки гнучко організовуються бізнес-процеси та як швидко відбувається перехід до нових методів роботи. Через постійні зміни та неможливість точно спланувати цей процес, підприємства відчули наслідки кібер-ризиків більшою мірою, ніж це відбувалося раніше. Ці аргументи обумовлюють необхідність дотримання нової моделі кібербезпеки підприємства за умов COVID-реальності та воєнного стану (табл. 1).

Отже, сучасні підприємства мають бути обізнані з підвищеними кіберризиками при застосуванні віддаленої праці в умовах пандемії COVID-19, про які потрібно замислитись керівникам підприємств.

Кібербезпека за умов COVID-реальності та воєнного стану

Проблема	Характеристика	Рекомендації щодо вирішення	Платформи для роботи
Не захищене віддалене підключення до підприємства (офісу)	Не всі підприємства технічно готові до впровадження масової віддаленої роботи. IT-персонал під тиском часу може придбати і запропонувати не найбільш безпечні рішення	Доречно впровадити багатофакторну аутентифікацію для доступу до даних підприємства і використовувати безпечні і надійні хмарні рішення для співпраці по бізнес-процесах	Microsoft Teams, Google Hangouts, Meet, LogMeIn, Emergency Remote Work Kit, Cisco Webex
Розширене використання офісної техніки в особистих цілях	Підвищення ризику зараження робочої техніки вірусами або зловмисним програмним забезпеченням під час відвідування менш захищених веб-сайтів (пов'язаних із особистими інтересами)	Доречно оновлювати офісне обладнання автоматично, дотримуючись порад постачальника програмного забезпечення	Особливо важливо оновлювати веб-переглядачі та відповідне програмне забезпечення сторонніх виробників (наприклад, програми для перегляду PDF-файлів, Flash-програми та Java)
Спроби фішингових атак, які експлуатують тематику COVID-19	Багато злочинних кібергруп змінили свою тактику на використання матеріалів COVID-19 в якості приманки. Створено велике число підроблених веб-сайтів, пов'язаних із COVID-19	Консультації співробітників щодо моніторингу новин про COVID-19 в Україні та світі з використанням суто офіційних джерел інформації	Веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України, Центру громадського здоров'я або внутрішні корпоративні ресурси підприємства

Джерело: узагальнено на основі даних ТОВ «КПМГ-Україна» [2]

Таким чином, встановлено, що нова ера кібербезпеки вимагає цілком нових підходів до управління підприємством та його ресурсами, зокрема інформаційними. Успіх таких змін значною мірою залежить від того, як гнучко організовані бізнес-процеси на підприємстві, а також як імplementуються нові моделі та методи роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білявська Ю., Микитенко Н., Шестак Я. Кібербезпека та захист інформації під час пандемії COVID19. *Міжнародний науково-практичний журнал «Товари і ринки»*, 2021. № 1. С. 34–46.

2. Офіційний сайт ТОВ «КПМГ-Україна». URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/about/overview.html>

КОУЧИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Білявський В.М., к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Лисенко М.С., студент бакалаврату

Національний авіаційний університет

У пошуках ідеальної формули успіху спеціалістами у сфері менеджменту випробовувалися різні методи оцінювання ефективності управління, одним з найбільш дієвих виявився коучинг. Будучи інструментом для саморозвитку та досягнення особистих цілей, цей підхід також почав використовуватися на підприємствах. Наразі, коучинг все більше набирає популярності і керівники провідних компаній світу вже давно використовують його, як інструмент для підвищення ефективності роботи персоналу.

Одним з найбільш відомих дослідників та практиків коучингу є Дж. Вітмор – бізнес-тренер, засновник моделі *GROW*, автор багатьох наукових публікацій про лідерство та управління. З вітчизняних практиків слід виділити Білявська Ю.В., Козик М.В., Маховка В.М., Миколайчук І.П., Нежинська О.О., Тищенко В.М., Черненко О.В. тощо.

Існує безліч видів менеджменту, однак найбільш затребуваний серед них це саме менеджмент персоналу. Декілька десятиліть тому людина найбільше прагнула задоволення своїх базових потреб (піраміда Маслоу), однак наразі коли

комфорт цивілізованого світу став чимось повсякденним і звичним, людина прагне задоволення вищих потреб, таких як: визнання, повага з боку інших, самоповага, самореалізація тощо. Саме на вивченні цих інструментів зосереджує свою увагу коучинг, оскільки він побудований на принципах психології та допомагає управлінському персоналу отримувати бажаний результат і при цьому задовольняти потреби підлеглих [1].

Коучинг, як один із елементів управління персоналом підприємства, допомагає людині розвиватися, більш детально пізнавати себе та свої можливості, розкриваючи свій внутрішній потенціал. Для цього менеджменту підприємства слід досить близько комунікувати із своїми підлеглими, радитися з ними під час прийняття важливих управлінських рішень, з часом підвищувати складність виконуваних завдань і розширювати спектр відповідальності кожного працівника, а також створювати так звану культуру довіри та підтримки всередині колективу підприємства. Тобто, створити таке середовище для роботи, де кожна особистість будуть поважати та вважати професіоналом своєї справи, а також де підлеглі можуть звернутися за допомогою й порадою до свого безпосереднього керівника без остраху бути розкритикованим, приниженим чи навіть звільненим. Саме таким чином можна сформулювати головний принцип коучингового підходу щодо управління персоналом [2].

Зазвичай для інтеграції такого методу управління менеджменту підприємства варто проходити відповідні курси або ж наймати коуча-спеціаліста з зовні, який буде радником керівника і зможе професійно ввести елементи інноваційних технологій в управлінні.

Коучинг має ряд недоліків та переваг щодо імплементації їх діяльність будь якого суб'єкта господарювання [3]. До переваг його слід віднести:

- мотивацію, яка підштовхує персонал підприємства краще виконувати свої завдання на більш професійному рівні;
- формування згуртованого колективу на підприємстві;
- тайм-менеджмент, а саме вміння персоналу ефективно розпоряджатися

своїм часом;

- зростання рівня довіри між менеджментом та іншим персоналом підприємства.

До недоліків його можна віднести:

- кожна людина є особистістю, відповідно коучу не так легко знайти до нього підхід та розпочати сесію (до відвертої людини коуч знайде підхід одразу, а до замкнутої особистості, неговіркої потрібно на це значно більше часу);
- в Україні коучинг не так широко поширений, як закордонній практиці.

Підприємства не часто використовують цей інструмент оптимізації, бо керівникам страшно звертатися до чогось нового й невідомого, тому і управління на багатьох вітчизняних підприємствах є не досить ефективним [4]. Також, слід відмітити, що є певне небажання звертатися до професійного коуча з причини відсутності довіри до нього, що у свою чергу затримує імплементацію цього напрямку у систему управління підприємства. Однак, якщо є проблеми у роботі підприємства і співробітники не можуть самостійно їх вирішити то покращення результатів можливе лише після професійної роботи коуча.

Для ефективного використання коучингу на підприємствах в умовах євроінтеграційних процесів, як певну альтернативу, можна запропонувати звернення до коуча дистанційно (коли можна приховати своє зображення), що часто практикується у ЄС, бо такий спосіб більше викликає довіри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нежинська О.О., Тищенко В.М. Основи коучингу : навчальний посібник. Київ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. 220 с.
2. Маховка В.М., Козик М.В. Проблематика впровадження коучингу в систему управління персоналом організації. *Інфраструктура ринку*, 2018. Вип. 21. С. 131–136.
3. Черненко О.В. Застосування коучинг-методу в системі управління

персоналом торгової організації для підвищення продуктивності праці. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2019. № 2 (54). С.159–168. DOI: 10.31732/2663-2209-2019-53-159-168.

4. Білявська Ю., Варава В. Фахівець епохи інновацій: сценарії розвитку ринку праці. *Науковий фаховий журнал «Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право»*. К. : ДТЕУ, 2022. № 3. С. 35–50. DOI: 10.31617/zt.knute.2022(122)03.

СУТНІСТЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Варава В.С., здобувач освітнього ступеня бакалавр
Науковий керівник: Білявська Ю.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Державний торговельно-економічний університет

Цифрова трансформація бізнесу передбачає перебудову системи менеджменту бізнес-організації і низку управлінських рішень, зокрема, розроблення цифрової стратегії фірми та повну зміну чинної бізнес-моделі.

Цифрова стратегія – це стратегія конверсії організації на цифрову, в якій у зв'язку зі змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі організації співдія бізнес-організації та її аудиторії, персональні пропозиції продуктів та послуг, прийняття рішень на основі даних забезпечується саме шляхом цифрових зв'язків.

Притримуючись цифрової стратегії, організації необхідна перш за все цифрової трансформації її бізнес-моделі, тобто способу створення цінності для споживача та отримання прибутку [2, с 51].

Свого часу Д. Шальмо та К. Уільмс – німецькі економісти, сформували певний порядок розташування етапів цифрової трансформації бізнес-моделі, представлений на рис. 1. При цьому перед менеджерами цифрових бізнес-організацій постають такі базові, але необхідні завдання:

– реорганізація субординаційної структури;

**ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ:
ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ**

- дотримання принципів проектування;
- щоб мати змогу керувати цифровою програмою, створення спецпідрозділу з окремою посадою CDO (з англ. Chief Digital Officer – «директор з цифрових технологій»);
- вирішення функцій призначеного кадра на дану посаду від обов’язків СІО (з англ. Chief Information Officer – директор з інформаційних технологій);
- набуття цифрової компетентності та відповідних навичок працівниками бізнес-організацій [2, с. 53].

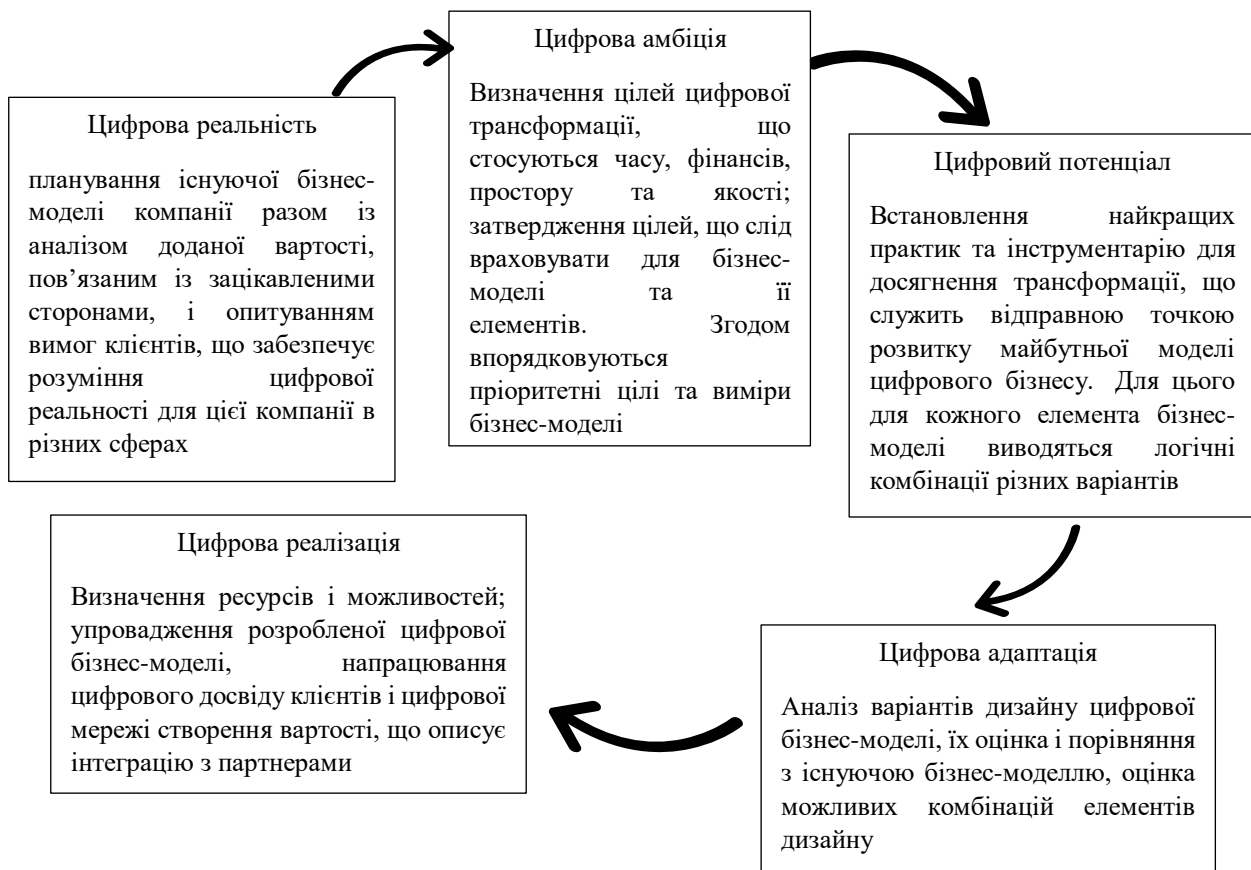

Рис. 1 Етапи цифрової трансформації бізнес-моделі

Джерело: розроблено автором за [3]

Європейський Союз визнав «Цифрову компетентність» однією з 8 компетенцій, що є важілями повноцінного життя та діяльності. Її категорії та зміст представлені в табл. 1.

Категорії цифрової компетенції та їх зміст

Інформаційна грамотність та грамотність щодо роботи з даними	Пошук, відбір даних, інформації та цифрового наповнення
	Оцінка даних, інформації та цифровий наповнення
	Управління й доцільне використання даних, інформації та цифрового наповнення
Комунікація та взаємодія	Спілкування шляхом залучення цифрових технологій
	Поширення інформації шляхом залучення цифрових технологій
	Комунікативний зв'язок із суспільством, користування державними та приватними послугами із залученням цифрових технологій
	Безпосередня заємодія із залученням цифрових технологій
	Володіння правилами поведінки в цифровому середовищі
	Обізнаність й практичне використання «нетикету» (від англ. network та etiquette)
Цифровий контент	Створення цифрового контенту
	Створення нового цифрового контенту шляхом покращення й виведення на вищий рівень вже існуючого
	Обізнаність щодо авторських прав та політики ліцензування відносно даних, інформації та цифрового контенту
	Навички в практичній сфері інформаційних технологій, зокрема написання програмних кодів
Безпека	Захист пристроїв та інформаційного наповнення, обізнаність щодо заходів безпеки, загроз і ризиків
	Захист приватності й персональних даних
	Знання та навички збереження здоров'я як свого так і оточуючих в розрізі екологічних проблем залучення цифрових технологій, ризиків і загроз безпеці громадян
	Захист довкілля в розрізі подальшої утилізації наслідків залучення цифрових технологій, обізнаність щодо нанесення можливої шкоди, наприклад, по об'єктам критичної інфраструктури
Вирішення проблем	Генерація ідей щодо вирішення технічних проблем із комп'ютерними мережами, програмним забезпеченням, технікою
	Детермінація потреб з подальшою пропозицією відповідних технічних рішень
	Задля вирішення як повсякденних, так і професійних проблем, індивідуальне чи колективне креативне створення нових процесів та продуктів, пов'язаних з цифровими технологіями
	Самостійне визначення потреби в набутті нових цифрових навичок

Джерело: сформовано автором за [1]

Отже, в умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій та глобалізаційних перетворень цифровізація виступає рушійною силою змін в

менеджменті й управлінських рішеннях. З метою скорочення витрат, поліпшення якості послуг і продуктів, збільшення продуктивності організаціям слід дотримуватись цифрової трансформації бізнес-моделей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Цифрова» грамотність (або «цифрова» компетентність). URL: <http://maubzpr.com/tsyfrova-hramotnist-abo-tsyfrova/>
2. Правове забезпечення віртуалізації інфраструктури національної економіки України : монографія / О.В. Шаповалова, Л.С. Шевченко, А.В. Стріжкова та ін. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2019. 184 с.
3. Shalmo D., Christopher A. W., Boardman L. Digital transformation of bussines models – best practice, enablers and roadmap. *International Journal of Innovation Management*, 2017. Vol. 21 (08). P. 1–17.

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ

Котковський В.С., д. е. н., доцент,

завідувач кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін

Гайнуліна В.Ю., учениця КСШ №70

Криворізький факультет Національного університету «Одеська юридична академія»

Процеси розвитку реклами, яка традиційно розглядається як інструмент маркетингу, тісно взаємопов'язані не тільки з розвитком мас-медіа; на сьогоднішній день реклама є одним з головних видів комунікації і впливає не тільки на економічні і соціальні, але й на правові відносини.

Питанням створенням та розповсюдженням порівняльної реклами займались такі фахівці як О. Бакалінська, Н. Журавльова, Л. Микитенко, Є. Ромат, Н. Саніахметова, А. Черемнова тощо.

В Україні рекламна діяльність регулюється Законом України «Про рекламу» [1], який визначає засади рекламної діяльності, а також регулює відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами. В абзаці 9 ч. 1 ст. 1 даного закону зазначено, що «порівняльна реклама – реклама, що містить порівняння з іншими особами та/або товарами (діяльністю) іншої особи, прямо чи опосередковано ідентифікує конкурента або товари чи послуги, що пропонуються конкурентом» [1].

Крім того, внесені зміни до ч. 1 і 7 ст. 33 Господарського кодексу України визначили, що «порівняльною є реклама, що містить порівняння з іншими особами, товарами (діяльністю) іншої особи, прямо чи опосередковано ідентифікує конкурента або товари чи послуги, що пропонуються конкурентом. Не визнається неправомірним порівняння в рекламі у випадках, передбачених законодавством України» [2]. А ч. 6 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» доповнили абзацом восьмим такого змісту: «використання знака у порівняльній рекламі, що здійснюється відповідно до законодавства про рекламу, про захист від недобросовісної конкуренції та не відноситься до нечесної підприємницької практики» [3].

З дня набуття чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гармонізації законодавства в сфері порівняльної реклами з правом Європейського союзу», порівняльна реклама має гармонізувати вітчизняне законодавство в сфері порівняльної реклами з правом Євросоюзу та посилити національну систему захисту прав споживачів [4].

Використання порівняльної реклами дозволяється у разі, якщо [1]:

1) реклама не містить визначених законодавством про захист прав споживачів ознак нечесної підприємницької практики;

2) реклама порівнює однорідні (подібні) товари, які задовольняють одні й ті самі потреби або мають однакове призначення, чи порівнює діяльність, що охоплюється однією сферою чи одним видом діяльності;

3) реклама об'єктивно порівнює одну або кілька суттєвих, співставних та

репрезентативних характеристик однорідного (подібного) товару, діяльності, в тому числі ціну, інформація про які може вплинути на рішення споживача при здійсненні вибору;

4) реклама не дискредитує, не містить неправдивої інформації про якість однорідних (подібних) товарів інших виробників або продавців, не дискредитує діяльність чи становище інших осіб, репутацію торговельних марок, комерційних (фірмових) найменувань, інші особливості конкурентів або зазначення місць походження товару;

5) щодо товару із зазначенням (простим або кваліфікованим) походження порівняння здійснюється щодо товару з аналогічним зазначенням;

б) реклама не створює змішування між рекламодавцем і конкурентом, між товарами, торговельними марками, комерційним (фірмовим) найменуванням та іншими позначеннями рекламодавця та конкурентів;

7) товар конкурента, захищений торговельною маркою або комерційним найменуванням, не зображено способом імітації.

Отже, порівняльну рекламу дозволено використовувати, якщо порівнюються [5]: товари або діяльність, які мають одне призначення; зіставні характеристики товару, наприклад, ціна; товари однакового походження. Якщо товар конкурента захищено торговельною маркою, його треба показати повністю, а не з імітовано. У рекламі не повинно бути ознак нечесної підприємницької практики та неправдивої інформації про якість товарів, товари не можна дискредитувати. Правила поширюються і на медичну галузь, і на ринок цінних паперів, оскільки заборону на порівняльну рекламу в цих сферах зняли.

Таким чином, відносини, які виникають у сфері порівняльної реклами, регулюються Законом України «Про рекламу» з урахуванням особливостей, визначених законодавством України про захист від недобросовісної конкуренції. Відповідальність за неправомірне порівняння в рекламі та недотримання встановлених законодавством вимог щодо змісту порівняльної реклами несе рекламодавець.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. №39. Ст. 181.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2001 р. №436-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2003. №№18-22. ст. 144.
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. №3689-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1994. № 7. ст. 36.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гармонізації законодавства в сфері порівняльної реклами з правом Європейського союзу: Закон України від 12.11.2019 р. № 286-IX. *Відомості Верховної Ради України*, 2020. № 2. ст. 10.
5. Головне управління Держпродспоживслужби в Київській області: Офіційний сайт. URL: <http://oblvet.org.ua/novini/novi-pravila-vikoristannya-porivnyalno-reklami-v-ukrani>.

РЕКЛАМНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Романчик Т.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри маркетингу

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Стан рекламного ринку завжди є одним із найбільш чутливих показників розвитку економіки. Чим він більший, тим кращою є ситуація в країні. З початком повномасштабних військових дій на території України багато бізнесів припинили свою роботу. Не став виключенням і рекламний бізнес. За даними організації ІАВ Україна, 74% рекламних агенцій у країні вимушені були перервати свою комерційну діяльність. Не припиняли свою роботу лише рекламні агенції, які працювали на зовнішньому ринку. На внутрішньому ринку рекламний бізнес на деякий час зовсім припинив існування.

На початковому етапі війни за психологічним станом населення будь-які рекламні повідомлення вважалися неетичними, тому реклама як така повністю

зникла зі ЗМІ. Відновлення рекламної активності спостерігалось дуже поступово, починаючи з реклами соціальних проєктів, просування товарів першої необхідності та товарів повсякденного попиту. Пожвавлення реклами здебільшого відбувалося в соціальних медіа. Невелике пожвавлення рекламного бізнесу почалось через кілька місяців на територіях, менш постраждалих від ворожого нападу, куди перемістилася частина населення. У цих областях було більше можливостей для нормальної праці підприємств та продажі товарів.

Відновлення роботи рекламних компаній починалося з невеликих проєктів з незначною кількістю рекламодавців. За часів ковідної кризи суб'єкти ринку навчилися взаємодіяти у віддаленому форматі. В умовах, що склалися, такі навички стали найбільш актуальними. Тому вже на початку квітня почався рестарт роботи рекламної галузі, коли дві медіагрупи (Starlight Media та 1+1 media), які до 24 лютого були найуспішнішими у рекламній діяльності, публічно оголосили про початок консультацій щодо відновлення рекламних проєктів.

Основними напрямками відновлення роботи та, відповідно, сфери діяльності, що найраніше почали відновлювальний процес у рекламному бізнесі, стали інтернет-рітейл, фінансові установи і мобільний зв'язок. Наступними в черзі стали підприємства фармацевтичного ринку.

Війна внесла зміни в життя всіх українців. Але одне з головних завдань, яке постало перед бізнесом – працювати попри воєнний стан, сплачувати податки, аби підтримати економіку країни та зберегти робочі місця для українців. Жоден бізнес не може працювати без реклами. І війна це підтвердила. Але нові умови зажадали кардинальних змін у налагодженні ринкових процесів та взаємодії зі споживачами. Брендам довелося знову вчитися комунікувати зі своєю аудиторією. Сьогодні треба розуміти, які сюжети, інтонації, посили є доречними. Наразі багато компаній роблять акцент на соціальні або іміджеві повідомлення. Основними меседжами у рекламних креативах стали допомога ЗСУ та підтримання бізнесу під час війни. Великої підтримки набула широкомасштабна зовнішня реклама на підтримку патріотичних сил. Нормою

стало говорити в рекламі:

- скільки грошей компанія віддала на потреби армії;
- що відсоток від продажу йде на потреби оборони;
- що підприємство далі працює і забезпечує українців товарами та послугами;
- що компанія далі наймає людей на роботу.

Відбудовуючи комунікацію зі своєю цільовою аудиторією, наразі треба враховувати чинники психологічного стану людей. При відновленні промо слід пам'ятати, що люди зараз можуть гостро реагувати на все. Тому важливо:

- ретельно обирати географію рекламної кампанії;
- переконатися у доречності рекламного меседжу;
- за можливості слідкувати, щоб реклама продукту не опинилася поряд із чутливим контентом та в результаті не викликала негатив;
- оперативно реагувати на переміщення зон бойових дій та реакцію аудиторії.

Сьогодні дуже складно прорахувати, яким буде український рекламний ринок у подальшому, якими темпами він буде розвиватися. Жоден з експертів не береться сьогодні прогнозувати його розвиток. Але зрозуміло, що він буде.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусаченко В. Зовнішня реклама України в умовах воєнного стану. URL: <https://eba.com.ua/zovnishnya-reklama-ukrayiny-v-umovah-voyennogo-stanu/>
2. Нагі С., Косенко О.П., Перерва П.Г. Форми та методи інтелектуального маркетингу в середовищі цифрової економіки. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/57507>
3. Петренко Г. Реклама воєнного часу. URL: <https://detector.media/rinok/article/198292/2022-04-11-reklama-voienno-go-chasu/>
4. Реклама – зброя українського бізнесу. Чому зараз і що змінилось? URL: <https://inweb.ua/blog/ua/reklama-oruzhie-ukrainskogo-biznesa/>

РОЗРОБКА ІНТЕРНЕТ-ВІЗИТКИ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА
СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Конопацький О.Д., здобувач освіти

Науковий керівник: Котковський В.С., д. е. н., доцент,

завідувач кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін

Криворізький факультет Національного університету «Одеська юридична академія»

Інтернет – феномен який змінив світ! Зараз не можливо уявити, будь яку цивілізовану людину, яка б нечула та не використовувала інтернет. В інтернеті знаходиться більша частина нашого життя, починаючи від соціальних мереж, закінчуючи різноманітними інтернет-послугами. Через те, життєво необхідно вміти ним користуватися і знати його інструменти.

Якщо ми ведемо мову про малий та середній бізнес, то інтернет може виявитись не тільки інструментом просування, але й основним засобом комунікації з клієнтом. Отже, основними способами представництва бізнесу в інтернеті є [1]:

- представництво за допомогою мереж та е-молів;
- представництво за допомогою інтернет-візитки та інтернет-вітрини;
- представництво за допомогою повноцінного інтернет-ресурсу, тобто інтернет-магазину.

Об'єктом дослідження є саме процес розробки сайту-візитки компанії. Сайт-візитка представляє собою «простий невеликий веб-ресурс, що складається з однієї або декількох сторінок, на яких вказана головна інформація про компанію, продукт, послугу або особистості» [2].

Якщо ж порівнювати з більш постим способом (представництво за допомогою соціальних мереж та за допомогою е-молів), то вітрина теж має відчутні переваги, а саме:

- можливістю створення індивідуального дизайну;

- можливість більш ефективного маркетингового просування;
- можливість розширення функціональності (створення: фільтрів, фотогалереї, системи відгуків, розсилки і т.д.);
- можливість масштабування в повноцінний інтернет-магазин.

Що ми маємо? На перший погляд може здатися – ідеальний інструмент для бізнесу в інтернеті. Але не має нічого ідеального; недоліками можна вважати:

- відсутність повноцінної автоматизації, інтернет-візитка здатна лише на збір інформації;
- необхідність маркетингового просування;
- не дуже гарна репутація у виду такого сайту.

В результаті аналізу інформаційних систем було визначено, що інтернет-візитки часто використовуються для продажу низькосортних товарів та товарів – підробок. Це в свою чергу з самого початку може визвати, недовіру, та неприязнь то сайту, і загалом до товару, спираючись на існуючі чутки, або на власний негативних досвід. Ця особливість притаманна цьому виду сайтів за такими причинами [3]:

- легкого способу створення сайту;
- відсутністю модерації (тобто відсутність людей які мають змогу перевірити оригінальність товару, саме такі люди модерують соціальні мережі та е-моли).

Але все одно інтернет-візитку можна назвати «золотою серединою», бо вважається більш серйозною, ніж сторінка в соціальних мережах та е-молах, і не потребує багато коштів для початку.

Розглядаючи механізм роботи таких сайтів, було досліджено, що він виглядає таким чином, наведеним на рис 1. На рис. 1 видно, що відсутні такі ускладнюючі механізм методи, які притаманні інтернет-магазину. А саме: перевірка товару в кошику; перевірка наявності товару на складі; перевірка найближчого до клієнта складу тощо. Такі методи попросту не потрібні із-за масштабів самого бізнесу.

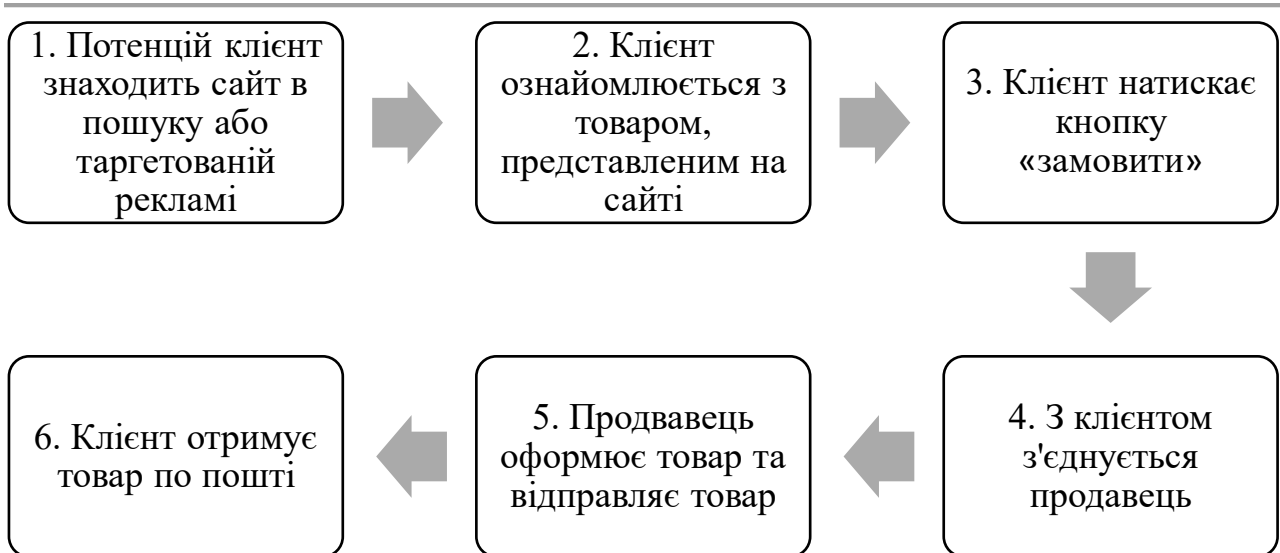

Рис. 1. Механізм роботи інтернет-візитки для підприємств малого та середнього бізнесу

Підсумовуючи, все вище досліджене, можна зробити висновок, що інтернет-візитка – це інструмент, який блискуче підходить для підприємств малого та середнього бізнесу. Вона має достатній функціонал і відносну простоту створення і не важку підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Team OwlWeb: Розробка інтернет-вітрини. URL: <https://owlweb.com.ua/products/internet-vtrina>.

2. WebDev&Seo: Офіційний сайт. URL: <https://webdevandseo.com.ua/site-business-card-practical-guide>.

3. Вікіпедія: Вільна електронна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

КІБЕРБЕЗПЕКА В ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТІ

Мисик В.М., аспірантка

Науковий керівник: Жежуха Володимир Йосипович, к.е.н., доцент,
доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
заступник директора Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка»

У засобах масової інформації часто висвітлюють проблему кібератак на великі банки та комерційні установи, але під загрозою знаходяться всі галузі. Індустрія заходів, зокрема, не є виключенням. Ризики потрапляння особистих та фінансових даних до рук хакерів, готових до захоплення, продовжують зростати. Департамент цифрових технологій, культури, медіа та спорту в останньому проведеному дослідженні «Опитуванні порушень кібербезпеки» показав, що третина компаній (32%) і дві з десяти благодійних організацій виявили порушення безпеки за останні дванадцять місяців – від дрібного шахрайського електронного листа, який отримують 75% підприємств, до великомасштабного пограбування цінної інформації [1]. Це дозволяє стверджувати, що кібербезпека має бути головним пріоритетом під час планування івентів та формування інформаційної бази по минулих подіях та отриманому досвіді.

Великі обсяги даних від купівлі квитків до заповнення форм із важливою інформацією записуються для цілей подальшого використання івент-менеджерами. Оскільки щорічно проводиться більше 1,3 мільярда корпоративних заходів, є достатньо можливостей для отримання цієї інформації. Крім того, кількість людей на заходах робить його ще більш привабливим для кіберзлодіїв. Минулого року лише у Великій Британії заходи відвідали понад 85 мільйонів людей, кожен із яких надав свої цінні особисті та фінансові дані [1].

У міру розвитку технологій і зростання ймовірності кіберзлому зростає й технологія боротьби з ним. Є багато варіантів, які допоможуть убезпечити всіх учасників від кіберкрадіжок.

1) Знання це сила. Варто переконатися, що всі члени команди з організації заходу, від координаторів до технічної групи, пройшли навчання з розглянутих питань, що зробить організовану подію безпечнішою. Найкращий спосіб зробити це – залучити спеціалістів з кібербезпеки для деталізованого інструктажу [2].

2) Мережі Wi-Fi є шлюзом для доступу хакерів до інформації. Помічаючи «захищену мережу» ми помилково припускаємо, що це безпечна зона, щоб робити з нею все, що заманеться. Проте без зашифрованого пароля ці мережі стають платформою для хакерів, які потенційно можуть отримати інформацію коли і як їм заманеться. Додавання додаткового бар'єру у вигляді складного пароля запобігатиме шахрайській діяльності та забезпечить безпеку команді івент-менеджменту та гостям. Щоб уникнути будь-яких незручностей для гостей, можна розмістити карти Wi-Fi навколо закладу з усією необхідною інформацією [1].

3) Для організаторів заходів є нескінченний список зовнішніх сайтів або інструментів, які формують івент. Швидше за все, вони міститимуть платформу для продажу квитків, програми для реєстрації та технологію для відстеження активності кожного учасника. Усі ці вкрай необхідні платформи зберігають конфіденційну інформацію. Необхідно провести дослідження, перш ніж робити інвестиції, щоб гарантувати, що вони вжили правильних заходів для захисту даних всіх учасників [2].

4) Найефективнішим способом захисту івент даних є інформування відвідувачів про потенційні ризики. Це змусить їх двічі подумати, перш ніж вводити свої фінансові дані в спільній мережі або завантажувати пошкоджені файли. Крім того, слід обмежити ємність завантажень і потокового передавання, щоб запобігти потраплянню небезпечних файлів [1].

Отже, для організаторів подій надзвичайно важливо мати гарний план кібербезпеки. Хакери завжди шукають просту точку входу для доступу до конфіденційних і цінних даних, а івенти можуть запропонувати їм вихід до баз даних численної кількості організацій та окремих індивідів. Організатори заходів

повинні серйозно поставитися до кібербезпеки, особливо тому, що події стають все більш цифровими, що розвиваються завдяки таким технологіям, як AI, а це робота зі все більшою кількістю важливих даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Should we be concerned about cybersecurity at events? URL: <https://www.8northumberland.co.uk/blog/cyber-security-at-events/> (дата звернення: 20.10.2022).

2. Event Planning Tips. URL: <https://speednetworking.com/too-many-event-planners-arent-thinking-about-cyber-security-heres-why-they-should-be/> (дата звернення: 20.10.2022).

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Дига А.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Гращенко І.С., к.е.н., доцент

Національний авіаційний університет

Цифрова трансформація бізнес-середовища є невід'ємною частиною стратегічного бачення розвитку України. У реаліях конкурентного ринкового середовища підприємства повинні систематично аналізувати актуальні зміни зовнішнього середовища, переглядати власні бізнес-моделі відносин з клієнтами, виробництва і реалізації продукції та послуг з метою забезпечення своєї життєздатності і конкурентоспроможності у майбутньому. В умовах швидкого темпу digital-трансформації спостерігається загальний тренд збільшення попиту на послуги консалтингових компаній, які супроводжують своїх клієнтів у процесах планування, організації і контролю впровадження технологічних рішень у процесі функціонування підприємства.

З іншого боку, паралельно з трансформацією бізнес-середовища змінюється і консалтингова індустрія. У минулому сфера консалтингових послуг не завжди була у центрі змін власних бізнес-моделей [1]. Але сьогодні вона все

більше адаптується до нових потреб своїх клієнтів і, отже, інвестує значні кошти в оцифрування власних процесів і пропозицій. У свою чергу, інтеграція сучасних технологій і програмного забезпечення надають ряд переваг процесу інтенсивного консультування клієнтів:

- використання інтелектуальних цифрових рішень збільшує відповідальність з боку клієнта, що створює можливість працювати більш незалежно, виконувати проекти більш ефективно, збільшуючи при цьому їх рентабельність;

- за допомогою цифрових інструментів можна скоротити витрати на консультаційні ресурси та заощадити грошові ресурси [2].

Далі подано список основні сфери впливу процесів цифрової трансформації на консалтингові компанії в Україні:

1. Демократизація знань – має найбільшу сферу впливу на консалтинг у міру своєї прямої дії на інформацію, на якій базується консалтингова діяльність. Цифрові технології значно збільшили доступ до найкращих консалтингових практик (кейси, фреймворки, методики).

2. Талант на вимогу – створює нові можливості для індивідуальних консультантів у міру розвитку ринку фрілансу. Очікується, що стандартна модель співпраці з талантами «знайди та втримай» зміниться на модель «залучай за потреби»

3. AI (Штучний інтелект) у ролі консультанта – трансформує бізнес-модель консалтингу на комбіновану, а з часом і на цифрову. Передбачається, що використання «штучного інтелекту» значно збільшить якість і швидкість обслуговування консалтингових проектів, отже, частка «штучного інтелекту» в одноманітних рутинних процесах обслуговування зростатиме.

4. UBERизація – передбачає стрімкий розвиток онлайн-платформ різної спеціалізації: навчальні маркетплейси, інноваційні платформи для краудсорсингу, маркетплейси експертів [3].

На рис. 1 представлено трансформацію бізнес-моделі консалтингових

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

послуг від класичної до суто цифрової. З огляду на представлену інформацію слід зауважити, що цифрова модель базується на використанні всіх доступних цифрових технологій під адмініструванням Штучного інтелекту. З таких умов Штучний інтелект стане кращим консультантом ніж людина, у той час як роль консультанта буде зведено лише до верифікації або дозволу використання запропонованих AI рішень [3].

Рис. 1 Трансформація моделі консалтингових послуг [3]

Консалтингові компанії пропонують послуги і продукти з цифровою підтримкою, щоб створити новий досвід консалтингу та додати додаткову цінність для клієнтів, розробити інноваційні моделі доходів, автоматизувати консультаційні процеси та оптимізувати внутрішні витрати на консалтинговий проект і ресурси [2]. І клієнти, і консультанти визнали переваги нових медіа та технологій. Таким чином, технологічної модернізації консалтингової індустрії не уникнути, кращою стратегією буде наслідувати прикладу основних найкращих практик, які вже роблять значні інвестиції в автоматизацію консалтингових процесів, аналітику та штучний інтелект.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anthony Larsson. Consulting in the digital era? The role of tomorrow's management consultants. Anthony Larsson, Nicole Andersson, Peter Markowski, Ivy

Mayor. 2019. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/10.4324_9780429317866-15.pdf.

2. Минко Н. А. Консалтингове обслуговування в умовах цифрових трансформацій бізнесу. «Право», 2021. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/biznes_2021.pdf.

3. Вплив цифровізації на ринок консалтингових. Аналітичний звіт. Merezha. 2021. URL: https://www.merezha.ua/report/impact_of_digitalization_2021.pdf.

СУТНІСТЬ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ ВРАЖЕНЬ

Косенко С.А., здобувачка освіти

Перерва Петро Григорович, д.е.н., професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Останніми роками активно впроваджується в ринкову діяльність підприємств та організацій концептуальні положення нової економіки – економіки вражень. Концепцію економіки вражень було вперше запропоновано американцями Дж.Б. Пайном та Дж.Х. Гілмор [1]. На їхню думку, споживачі ставлять враження від товарів вище за цінність самих товарів та послуг. На наш погляд, виробники товарів стоять перед дилемою, що робити, коли споживачам в багатьох випадках набридають однотипні масові товари, пропоновані виробниками. Виходом із такої ситуації є випуск нового продукту під вузьку аудиторію (невеликий ринковий сегмент), але виробляти речі, які б задовольняли запитами окремих споживачів, досить трудомістко і затратно. У таких умовах майбутнє за виробництвом масових товарів, які враховуватимуть запити окремих споживачів. У період економіки вражень люди прагнуть купувати речі психологічно їм близькі.

Фахівці виділяють низку тенденцій, що свідчать про становлення економіки вражень:

– зростання галузей та ринків, орієнтованих на формування вражень

(індустрія розваг, кіноіндустрія, туризм, готельні та ресторанный послуги);

- збільшення частки послуг у ВВП;
- зростання послуг як диференціаторів товарної пропозиції підприємства;
- зростання емоційних факторів і факторів, пов'язаних зі створенням

вражень, в комунікаційних компаніях з просування товарів і послуг. Ще однією обставиною, яка є підставою для розвитку економіки вражень, виступає той факт, що споживча цінність послуг помітно знижується, що потребує індивідуальної пропозиції, яка матиме особистісний характер, що дозволяє відрізнити споживання однієї послуги від іншої. До споживчої цінності у руслі економіки вражень додається цінність враження, що з процесом придбання послуги [7]. Коли людина купує послугу, вона купує низку дій, які виконуються від її імені. Але коли вона купує враження, вона платить за незабутні хвилини свого життя, підготовлені компанією, тобто за свої власні почуття. Економіка вражень надала імпульс розвитку емоційного маркетингу, що базується на побудові емоційного зв'язку з брендом, та маркетингу вражень.

Маркетинг вражень – це поняття, яке міцно увійшло лексикон маркетингових фахівців завдяки роботі Бернда Шмитта [2]. Автор концепції «маркетинг вражень» досліджував, як компанії змушуючи клієнтів відчувати, думати, формувати відносини, стимулюють їх діяти (вибирати та купувати) предмети маркетингу, бренди та місця продажу. В рамках сучасних концепцій маркетингу враження розглядаються як наслідки успішного просування товару чи послуги, що стимулюють зростання продажів. Споживачу все частіше важливіше не те, що він отримує, а як він це отримує – які емоції та почуття відчуває у процесі споживання послуги чи товару». Маркетинг вражень слід розглядати як синтетичний тип маркетингу, який поєднує подієвий маркетинг, маркетинг взаємин, шоу-маркетинг і таке ін.

Маркетинг вражень використовується для:

- побудови відносин;
- підвищення обізнаності;

- підвищення лояльності;
- визначення актуальності;
- формування спогадів;
- стимулювання позитивного «сарафанного радіо»;
- зміни свідомості незадоволених клієнтів;
- розширення цільової аудиторії і таке ін.

Фахівці все частіше заявляють про те, що споживач набуває не просто товару чи послуги, а й супутнього враження, у тому числі від самого процесу покупки. Споживачі, які втомилися від стандартизованої продукції, прагнуть отримати кастомізований товар, який також відповідає їхньому внутрішньому світу. Компанія має стати «режисером вражень», а клієнти – «глядачами» чи «гостями».

На наш погляд, значний імпульс маркетингу вражень дала сфера послуг. Розвиток потреб призводить до виникнення нової споживчої цінності - враження, що особливо активно проявляється на ринку послуг масового харчування. У сучасних умовах важливим є не лише сам зміст послуги, а й індивідуальне враження від кожного відвідування кафе/ресторану. Ідеї маркетингу вражень, на наш погляд, знаходять реалізацію при просуванні освітніх послуг та брендів освітніх закладів.

Як сформований напрям маркетингу вражень можна розглядати подієву комунікацію навчальних закладів вищої освіти. Довгий час подієва комунікація розглядалася як напрямок PR-діяльності. Становлення економіки вражень та маркетингу вражень як одного з атрибутів нової економіки змушує дивитися на спеціальну подію у дещо іншому ракурсі. Під інструментами, об'єднаними поняттям «подієвий маркетинг», розуміються заходи, орієнтовані на просування товарів та послуг, формування іміджу організації. До інструментів подієвого маркетингу також належать «штучні» – спеціально розроблені події. В останні роки спеціальним подіям відводиться особлива роль у просуванні компаній, брендів, товарів та послуг. Освітні установи активно використовують

інструментарій подієвого маркетингу. Це з тим, що традиційні методи просування мають досить високу вартість за низької ефективності або не забезпечують необхідного виходу на цільові аудиторії.

Причина зростання інтересу до маркетингу вражень полягає в тому, що він працює – важливий і практично корисний, як для брендів, так і для споживачів. Концепція маркетингу вражень, пропонуючи брендам способи комунікації з клієнтами у своєму власному середовищі, допомагає досягти значних маркетингових результатів, що призводить до збільшення віддачі від маркетингових зусиль. Створення відмінного клієнтського досвіду може забезпечити величезну економічну цінність для підприємств та організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пайн Дж. Б., Гилмор Дж. Х. Економіка впечатлений. URL: <http://www.litmir.net/br/?b=10182&p=2>
2. Schmitt В. Experiential marketing: how to get customers to sense, feel, think, act, and relate to your company and brand. The free press, NY. 1999. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.marketch.su/pdf/Schmitt_Experiential_marketing_1999.pdf
3. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Compliance risk in the enterprise. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»*: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 54–57.
4. Pererva, P., Kuchynskyi, V., Kobielieva, T., Kosenko, A., Maslak, O. Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2021. 4 (13 (112)), p. 6–14.
5. Антикризисний механізм сталого розвитку підприємства : монографія / В.Л.Товажнянський [та ін.] ; ред.: П.Г.Перерва, Л.Л.Товажнянський. Харків : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 705 с.

6. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник / П.Г.Перерва [та ін.] ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків, 2020. 893 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>
7. Інтелектуальна власність: магістерський курс : підручник / П.Г. Перерва [та ін.]; ред.: П.Г. Перерва, В.І. Борзенко, Т.О. Кобелева ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Планета-Прінт, 2019. 1002 с.
8. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>
9. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*, 2018. № 1 (35). С. 98–106. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No1/98.pdf>
10. Научные основы маркетинга инноваций : монография в 3 т. Том 3. / под ред. С.Н.Ильяшенко. Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус», 2013. 334 с.
11. Перерва П.Г. Кобелева Т.О. Теоретичні засади комплаєнс-моніторингу в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. *Екон. науки: зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2019. 1. С. 65–72.
12. Перерва П.Г. Кобелева Т.О. Цінова політика підприємства та її вплив на ринкову кон'юнктуру та конкурентоспроможність продукції. *Вісник НТУ "ХПІ" : зб. наук. пр. Економ. науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 27. С. 58–61.

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ОРГАНІЗАЦІЇ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Кравчук Ю.О., магістрант

Науковий керівник: Лалуєва Н.М., викладач-стажист кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Стрімкий розвиток сучасних технологій зумовлює потребу у пришвидшеному введенні новітніх способів та засобів управління в усі сфери життя, зокрема й в сферу кадрового забезпечення організації. При цьому цифрові зміни у суспільстві та їх трансформація, вимагають актуалізації і модернізації існуючих HR-технологій, а також спонукають організації до побудови нових HR-стратегій. Цифровий HR передбачає застосування у діяльності організації різноманітних мобільних додатків та цифрових платформ, хмарних сервісів, можливостей штучного інтелекту. Він забезпечує високу продуктивність працівників, підвищення конкурентоспроможності компанії, інноваційність процесів, гнучкість та адаптивність організації до змін. На жаль, впровадження новітніх HR-технологій в Україні відбувається точково та незавжди є ефективним.

Цифровий менеджмент персоналу – це не тільки оцифрування, але й оптимізація HR-процесів, в яких соціальні, мобільні, аналітичні і хмарні технології використовуються для підвищення ефективності, дієвості та взаємозв'язку людських ресурсів [3].

Перехід до цифровізації є новим етапом розвитку управління кадровим забезпеченням та надає змогу службам з персоналу вийти на новий рівень менеджменту, де мають бути застосовані цифрові інструменти відповідно до особливостей розвитку середовища реалізації функції менеджменту персоналу.

Нами було згруповано дані, що стосуються можливостей та тенденцій HR-технологій в рамках управління кадровим забезпеченням (табл. 1).

Можливості та тенденції HR-технологій в умовах цифровізації

Цифрові технології	Особливості цифрових технологій та їх HR-процеси	Програм. забезпеч.	Компанії
Мобільні додатки та автоматизовані HR-процеси.	Використання мобільних інструментів, що вбудовані в автоматизовану систему управління організацією. Ці мобільні додатки дозволяють здійснювати як прості функції менеджменту (керувати часом, планувати зустрічі, вести ділове листування, регулювати свій робочий час, оптимізувати план дій тощо) так і специфічні HR-функції (онлайн рекрутинг, автоматизація HR-сервісів, відстеження та оцінка якості, онлайн навчання, розвиток і кар'єрне просування, забезпечення зворотного зв'язку тощо).	Skillange Bot, Gmail Bot, Plop, Birthday Bot, AI Partner,	Uber, Uklon, Arbnb, KFC
Хмарні сервіси	Хмарні сервіси допомагають полегшувати процес рекрутингу (потокове опрацювання запитів, автоматична обробка інформації для прийняття рішення та інструменти швидкого зворотного зв'язку), покращувати якість трудового життя (за рахунок полегшення комунікацій), розширювати доступність інновацій (збереження та поширення креативних ідей), зменшувати робоче перевантаження (автоматизація рутинної роботи), підвищувати безпеку зберігання HR-інформації.	Oracle, SAP, ADP, Ultimate, Ceridian, Infor, Gusto, Paycor.	Talentsoft, Android, Twitter
Аналіз великих даних	Використання аналітики в рамках HR-цифровізації дозволяє не лише зберігати необхідні дані, але й аналізувати їх, оцінювати, приймати обґрунтовані та об'єктивні рішення на основі проведеного аналізу, більш ефективно використовувати ресурси. BigData та інші аналітичні програми виступають ефективними інструментами для прийняття рішень та їх прогнозування, застосовуються ці програми з метою візуалізації та аналізу великого об'єму даних, поєднують у собі методи інтелектуального аналізу та прогнозні методи.	Workforce Now, Visier, Sense, Workday Prism Analytics	Amazon, Walmart, Tesco
Доповнена реальність (VR).	Застосування технологій доповненої реальності розширює можливості залучення талантів, сприяє навчанню та розвитку персоналу. Віртуалізація внутрішнього середовища організації допомагає новим кандидатам швидше пройти процес адаптації, миттєво скласти уявлення про робочий процес в організації, та одночасно надає рекрутерам інформацію щодо поведінки кандидата, його особистісних характеристик та особливостей. Окрім цього доповнена реальність трансформує процеси навчання і розвитку, дозволяючи максимально повно зануритись у отримуваний досвід, зробити його унікальним.	ARKit, ARCore, EasyAR, DeepAR	Hilton, Deutsche Bank, Vantage Point.
Штучний інтелект (AI).	Штучний інтелект (AI) – це технологія, яка використовується для виконання завдань, що потребують певного рівня інтелекту. Його відмінність від звичайного програмного забезпечення полягає в швидкості обчислень значної кількості нових якісних даних завдяки вдосконаленим алгоритмам. Інтегровані програмні продукти, продумані алгоритми відповідей на дії та слова користувачів дозволяють створити «образ людини», здатної ефективно взаємодіяти з кандидатами на вакансію, новими співробітниками, які проходять адаптаційне навчання, HR-менеджерами та лінійними керівниками під час створення аналітичних звітів.	Textio, Entelo, Hiretual, IDEAL, Hacker Rank.	Amazon, Taobao, HyperCity, Blizzard.

Джерело: складено автором на основі [1, 3]

Проаналізуємо більш детально цифрові технології, що використовуються, їх особливості та HR-процеси, які вони в себе включають, а також розглянемо програмне забезпечення, яке використовується та перелік компаній, які застосовують ту чи іншу технологію у своїй діяльності.

При виборі HR-технологій компаніям необхідно звертати увагу на її функціонал та безпеку. Стосовно функціоналу, то тут кожна компанія має розуміти, які складові та модулі для неї важливіші та які вона буде використовувати частіше. Тому при виборі необхідно буде обрати таку технологію, яка буде надавати максимальну кількість необхідних функцій.

Досвід української HR-практики показує, що більшість організацій навіть не намагаються максимізувати процеси цифровізації та їх можливості: найбільш використовуваними є соціальні мережі, сайти пошуку роботи, чати (Telegram, Viber) та пошта – оскільки відсутність даних ресурсів унеможлиблює процеси у сфері HR. Більшість HR-менеджерів та керівників компаній все ж таки намагаються йти в ногу з часом та використовувати наявні можливості, з метою адаптації трудових ресурсів до вимог сучасності. Попри це залишаються такі працівники, які мають власні страхи, побоювання або упередження, через які їм важко переступити, тому вони й відмовляються від цифровізації [2].

Отже, управління кадровим забезпеченням знаходиться сьогодні під впливом новітніх технологій, що викликані цифровізацією суспільства. HR-стратегії повинні передбачати застосування різноманітних HR-технологій: мобільних додатків, хмарних та аналітичних технологій, штучного інтелекту та доповненої реальності. Адже за рахунок цього відбувається розвиток компанії та підвищення її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бей Г.В., Середа Г.В. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. *Економіка і організація управління*, 2019. № 2(34). С. 93–101.

2. Варіс І.О., Кравчук О.І., Паращук Є.Ю. Цифровізація бізнес-процесів менеджменту персоналу: можливості HRM-систем. *Галицький економічний вісник*. Т: ТНТУ, 2022. Том 74. № 1. С. 90–102.

3. Кравчук О.І., Варіс І.О., Заривних К.В. Цифрові технології менеджменту персоналу: тенденції та виклики в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*, 2021. № 26.

ЦИФРОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ЗМІНАМИ ПРИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННІ

Півхлопко Д.Р., студентка 1-го курсу магістратури

Науковий керівник: Лалуєва Н.М., викладач кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

У сучасному світі міжнародна та національна економіка посилюється впровадження цифровізації у всі сфери життя. Завдяки цьому відбувається перехід до кардинально інших технологічних, соціальних та економічних реальностей. Впровадження цифрових інформаційних технологій змінює цілі галузі економіки, суспільства, а разом з цим змінюються і управлінські моделі.

Цифровізація та створення інформаційного простору можна назвати інноваційним процесом, який призводить до виникнення певних суперечок при поєднанні з виробничим процесом на підприємстві. Одним із ключових чинників, який призводить до зниження ефективності проектів цифровізації підприємства є опір персоналу, що спонукає до розробки практичних підходів у цій сфері.

Запровадження і використання інформаційних технологій у процес управління організацією дає можливість за рахунок меншого впливу людського чинника підвищити керованість процесу. Знижуються витрати на заробітну плату працівникам, скорочується об'єм паперової роботи. Таке впровадження

дозволяє підвищити оперативність та достовірність інформації, забезпечити прозорість системи управління, її централізованість та ефективність використання.

З цього випливає, що для усунення всіх неточностей процес впровадження цифрових інформаційних технологій вимагає впровадження значних організаційних змін. Проведення таких змін відбувається у всіх сферах діяльності на підприємстві. До таких сфер можна віднести системи і технології управління, процеси і функціональні обов'язки персоналу, в організаційній і виробничій структурах, діловій та корпоративній культурах організації.

Організаційні зміни – це інноваційний процес, що характеризується наявністю якісних та кількісних перетворень у складових внутрішнього середовища підприємства, спрямованих на придбання нових або втрату колишніх властивостей з метою адаптації до зовнішніх і внутрішніх чинників функціонування [3].

Особливості реалізації організаційних змін, що стосуються впровадження ІТ зумовлюють виникнення опору персоналу. Опір персоналу у процесі впровадження ІТ потрібно розглядати як природну реакцію людей на заплановані зміни. Також, опір можна розглядати як певний набір поведінки, який зумовлений негативними наслідками через впроваджену цифровізацію. В такій ситуації необхідно здійснити аналіз чинників опору та розробки управлінських рішень, які повинні бути спрямовані на запобігання та зменшення незапланованих ресурсних витрат, які виникають під впливом чинників.

Одна з теорій, яка дуже часто використовується при управлінні опором персоналу виступає теорія Курта Левіна. Відповідно до цієї теорії у будь-який момент часу в організації є динамічна рівновага сил, яка підтримує та стримує будь-яку практику [3]. Натомість, коли в організації проводиться нововведення, змінюється рівновага, і стає необхідним впровадження одного з способів дії (при використанні кількох способів підвищується ймовірність успіху): застосування нових сил, що підтримують зміну; усунення перешкоджаючих сил; перетворення

стримує сили на ту, яка буде підтримувати.

До основних чинників, які викликають опір персоналу щодо провадження ІТ, слід віднести відсутність необхідних цифрових навичок персоналу. Цифровізація може сприйматися працівниками як джерело загроз і проблем, так як працівники повинні конкурувати в умовах заміщення стандартних трудових операцій та виконання низькокваліфікованої праці, шляхом впровадження нових технологій.

Найбільш дієвим методом підготовки персоналу, щодо впровадження ІТ постає процес перенавчання, а саме підвищення кваліфікації [2]. За результатами дослідження PwC, 77% з 22 тис. опитаних співробітників компаній у всьому світі відзначили, що хотіли б розвинути цифрові навички, що виходять за межі їхніх звичайних обов'язків, та пройти перенавчання, проте лише 33% з них вважають, що їм була надана така можливість [1]. Також це можна підтвердити опитуванням керівників компаній, більшість з яких визнає, що головною загрозою для зростання в умовах цифровізації постає низький рівень цифрових компетентностей.

Отже, в сучасному світі одним із чинників успіху підприємств виступає впровадження та застосування цифрових ІТ. Опір змінам в процесі впровадження ІТ зумовлений низкою чинників та потребує розробки відповідних управлінських рішень. Вони мають бути спрямовані на формування підтримки процесів цифровізації та підвищення їх ефективності та результативності. Для застосування дієвих методів подолання опору змінам і підвищення мотивації персоналу необхідно розробити механізм формування персоналізованих програм навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піщупіна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти: доповідь. Центр Разумкова. Київ, жовтень 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.

2. Ремньова Л., Забаштанська Т. Концептуальні засади навчання персоналу в умовах діджитал-трансформації бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2021. № 1(25). С. 45–53.

3. Сивицька І., Синиченко А. Управління організаційними змінами в процесі впровадження інформаційних технологій в умовах цифровізації економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2021. № 3. С. 46–53. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prpu_2021_3_7

ВПЛИВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Рибалко-Рак Л.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту

Мустафіна Г.М., здобувач освітньої програми «Менеджмент і адміністрування»

Яковенко Є.І., здобувач освітньої програми «Менеджмент і адміністрування»

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

У системі менеджменту підприємства управління ризиками співвідноситься з процесом впливу суб'єкта управління на об'єкт управління з метою зниження ймовірності виникнення негативних ситуацій в перспективі, своєчасного уникнення та мінімізації негативних впливів на господарсько-фінансову діяльність підприємства, сталого розвитку підприємства. Процес управління ризиком ґрунтується на техніко-технологічному і економічному аналізі потенціалу підприємства.

Проблематику управління ризиками в соціально-економічних системах досліджено у працях іноземних та вітчизняних вчених, зокрема, це – Дж. Кейнс, А. Маршалл, Ю. Шумпетер, Ю. Брігхем, С. Хьюс, Ю. Білик, П. Верченко, В. Вітлінський, М. Войнаренко, В. Гранатуров, С. Ілляшенко, Н. Подольчак, О. Стешенко, Черкасов, О. Ястремський тощо. Відповідно дослідженню сутності потенціалу підприємств та його складових присвячено дослідження таких науковців як Я. Барібіна, Н. Богацька, Н. Василик, А. Глінська-Невес,

В. Горбунов, М. Дергалюк, А. Закжевська-Білявська, А. Камінська, Л. Коваль, П. Круш, В. Кілар, Є. Лапін, М. Маградзе, М. Матеюн, Н. Навроцький, І. Плікус, Т. Ружицька, Д. Сітчінава, М. Татар, К. Чумаков, Т. Шабатура, К. Шиманська. В умовах цифрової трансформації є актуальними дослідження В. Апалькова, Д. Белла, О. Білоуса, С. Веретюка, Дж. Гелбрейта, С. Коляденко, Т. Месенбурга, Д. Тапскотта, К. Шваба тощо, де обґрунтовано питання становлення та розвитку цифровізації.

Формування системи управління ризиками на підприємстві створює можливості для ідентифікації наявних ризиків, встановлення рівня конкретної небезпеки, застосування методів і інструментів управління спрямованих на нейтралізацію факторів та умов негативного впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства. Потенціал підприємства – це матеріальні, фінансові та людські ресурси, ефективне формування і управління якими забезпечує певний рівень прибутку від реалізації вироблених економічних благ [1]. Це пояснюється тим, що діяльність усіх підприємств ґрунтується на відносно тотожних вхідних ресурсах, а кінцевий результат господарювання залежатиме від способу їх використання для досягнення встановлених цілей. Тому ефективний процес управління ризиками має прямий вплив на розкриття потенціалу підприємства, особливо в умовах динамічного та складного зовнішнього середовища функціонування. Відповідно, потенціал визначає здатність підприємства до розвитку, забезпечення економічної безпеки, фінансової стійкості, конкурентоспроможності, і особливу роль у досягненні цього відведено саме системі управління ризиками підприємства.

На сьогодні цифровізація розглядається як використання можливостей он-лайн та інноваційних цифрових технологій усіма учасниками економічної системи [2]. Цифровізація, у свою чергу, спрямована на диджиталізацію всіх світових ресурсів, тобто перенесення інформації із фізичних носіїв на цифрові, і формування мережевих платформ взаємодії.

В межах дослідження щодо обґрунтування впливу управління ризиками на

потенціал підприємства значущим є визначення цифрової трансформації у менеджменті як процесу інтеграції цифрових технологій у всі напрями бізнес-діяльності підприємства, що, в свою чергу, вимагає змін у технології, культурі, організації. Саме ефективний процес управління ризиками, на засадах новітніх процесів цифровізації, робить потенціал кожного окремого підприємства унікальним і неповторним, тобто таким, що має певні властивості, притаманні саме цьому суб'єкту господарювання.

В умовах цифровізації проходить трансформація підходу до оцінки ризиків та організації формування системи управління ризиками із фінансовоорієнтованої на персоналорієнтовану, що відображає визначальну роль людини у загальній системі менеджменту підприємства, що і є напрямом подальших наукових розвідок у запропонованій проблематиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барибіна Я.О. Підходи до визначення сутності поняття «потенціал» у категоріальному апараті. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*, 2011. № 6 (2). С. 48–53.

2. Ляшенко В.І. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія; НАН України, Інститут економіки промисловості. Київ, 2018. 252 с.

АУДИТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Русєва С.С., студентка

Замлинський В.А., д.е.н., професор

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

Основна мета аудиту маркетингових комунікацій полягає в тому, щоб покращити ефективність бізнес процесів і залучись до інвестиційних проектів, що вплине на конкурентоспроможність підприємства. Отже, потрібно

**ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ:
ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ**

переконатися, що комунікація ведеться відповідно до стратегії, винайти резерви і зробити її більш ефективною. Також вона повинна враховувати загальні людські цінності та етичну поведінку. Важливо мати чітку систему комунікацій бренду та репутаційне маркетингове позиціонування, що поряд з проведенням незалежної експертизи фінансової звітності (ESG звітності зокрема) посилить потенціал підприємства.

Аудит маркетингової комунікаційної політики підприємства можна розглядати як аналіз і оцінку процесу реалізації маркетингових комунікацій, тобто його зв'язків з громадськістю, особистих продажів, взаємодії обох партнерів. Найчастіше комунікаційний аудит використовується саме для розробки стратегії управління репутацією підприємства, а також для виявлення його ключових комунікаційних проблем, діагностики іміджу компанії і розробки загальної інформаційної стратегії фірми. Виходячи з цього, його можна пояснити як комунікаційні розриви між підприємством і його аудиторією, зокрема, це може бути розрив в розумінні, в сприйнятті або в діях. Комплексний аудит політики маркетингових комунікацій формулюється в напрямках, наведених у табл. 1.

Таблиця 1

Основні напрями комплексного аудиту політики маркетингових комунікацій

Напрямок	Вміст	Результат
Комунікаційний аудит. Середовище	Прогноз розвитку ринку та аналіз інформаційних потоків. Середовище (зовнішнє та внутрішнє, взаємодія)	Перспективи комунікацій. Мікроклімат
Зв'язки з аудиторією та ЗМІ	Аналіз конкурентів, ЗМІ, ТБ, радіо (постійні контакти)	Стан інформаційно-комунікаційних зв'язків
Аудит корпоративних комунікацій	Аудит в рамках корпоративних відносин та їх культури	Мікроклімат
Аналіз ситуації, що склалася на підприємстві	Аудит системи, компетентності та унікальності підприємства	Перспективи маркетингової політики
Аудит взаємодії з цільовою аудиторією	Позиціонування поняття і сприйняття аудиторії	Ступінь когнітивного дисонансу
Аналіз комунікаційних засобів. Політика	Аудит реклами, комунікації, продажів та спонсорства	Порівняння результатів з їх витратами
Ризики	Аналіз факторів негативного впливу на підприємство	Рівень стратегічних ризиків. Заходи протидії

Активне спілкування є одним з найважливіших кроків до успіху будь-якої справи. Коли спілкування побудовано неефективно, то результат, відповідно, дасть, врешті-решт гальмування і наростання безладу на підприємстві.

Існує концепція ефективності комплексу маркетингових комунікацій - їх вплив на отримання бажаних для підприємства результатів, що вимірюється в співвідношенні витрат на їх досягнення.

Алгоритм аудиту ефективності системи складається з шести етапів:

1) ми повинні проаналізувати всю комунікаційну діяльність, здійснювану цим підприємством;

2) потрібно поставити свої цілі, плани і пояснити інструменти комунікаційної політики для кожного сегмента ринку;

3) потрібно розрахувати витрати на заходи, іншими словами, оцінити загальний бюджет на просування по службі;

4) розглядати економічні та комунікативні ефекти діяльності, тобто результати за певний проміжок часу;

5) порівнювати результати з витратами, і завдяки цьому аналізуємо економічну та комунікативну ефективність;

6) коригувати попередні дії для розробки комунікаційної стратегії.

Комунікація завжди має свою систему, яку на практиці слід постійно вдосконалювати, впроваджувати нові елементи, а згодом і оцінювати. Першим пунктом розробки комунікаційної стратегії є з'ясування стану комунікативного здоров'я підприємства. Головне, що необхідно знати менеджерам - наскільки добре функціонують їх системи зв'язку в даний момент. Це вимагає певної відповідальності, так як це означає, що якщо необхідна інформація не дійде до своєї цільової аудиторії, то піде усунення блокування в каналах комунікації.

В аудиторській практиці, як правило, комунікація між аудитором і керівництвом має деякі недоліки, а комунікаційний аудит визначає, наскільки ефективними є поточні комунікаційні інструменти, виявляє їх сильні та слабкі сторони, а також дає пропозиції та рекомендації щодо подальшого розвитку.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що ефективність маркетингових комунікацій та якість аудиторських заходів може принести позитивні результати виключно за умови використання новітніх інформаційно комунікаційних технологій як засобу формування тісних взаємостосунків з клієнтами та інвесторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zamlynskyi, V., Minakova S., Livinskyi A., Al Ali, Camara Balla Moussa (2022) Information and communication technologies as a tool and incentive for strategic decision making. *Naukovyi Visnyk Nationalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2022. (2): 129-134. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2022-2/129>

2. Zamlynskyi V.A., Buzunar A.V., Adil Mohamed Abdalla Sultan Al Ali. The role of communication management in business administration of the company. *Modern trends in the development of financial and innovation-investment processes in Ukraine: IV International scientific-practical conference*. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/fiip/fiip2021/paper/viewFile/11874/9938>

2. Ковальова Г. Аль Алі, Замлинський В.А. Бізнес-репутація компанії як один із найважливіших компонентів успіху компанії. *Економіка. Фінанси. Право*, 2021. № 6/2. С. 29–32. URL: http://efp.in.ua/public_html/uploads/journals/306/efp_06-2_2021.pdf#page=29

3. Victor Zamlynskyi; Iryna Kryukova; Olga Zamlynska; Nataliia Skrypnyk; Nadiia Reznik; Camara Balla Moussa Coaching as a Tool for Adaptive Personnel Management of Modern Companies 2022, Book chapter. DOI: 10.1007/978-3-031-08954-1_26

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СФЕРІ МАРКЕТИНГУ

Яременко А.Г., студентка

Кубатко О.В., д.е.н.,

доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування

Сумський державний університет

Цифровій трансформації сприяє активний розвиток технологій, технологізація економіки. Відповідно до стратегії «Україна 2030e – країна з розвинутою цифровою економікою» [1] цифровізація розглядається як впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: промислові виробництва, сфера послуг, виробництво продуктів та одягу тощо. В умовах стрімкого розвитку технологій, саме сфера маркетингу зазнала радикальних змін.

Діджиталізація маркетингової діяльності потребує освоєння нових цифрових платформ, які використовують для налагодження взаємодії зі споживачами. Нові канали просування та комунікації дають можливість забезпечити суттєво якісніший сервіс, а також покращити клієнтський досвід в цілому. Соціальні мережі, мобільні додатки, торгівля через інтернет-магазини та інші платформи – усе це є прикладами таких нових каналів та технологій комунікації. До того ж, на даних платформах можна додатково автоматизувати певні процеси, що дозволить оптимізувати витрати часу робітника, чисельність персоналу, а також більш ефективно використовувати ресурси, у тому числі фінансові.

На даний час наявна велика кількість різноманітних платформ та соціальних мереж, де підприємець чи фірма можуть взаємодіяти з клієнтом та продавати свої послуги і товари. Станом на 2021 рік Facebook є найпопулярнішою мережею у світі, де зареєстровано 2,7 мільярда користувачів (рис. 1).

Оскільки цифровий маркетинг наразі є досить актуальною та популярною сферою, а поріг входу в дану діяльність досить низький, існує виклика кількість

некваліфікованих спеціалістів, що не допомагають бізнесу розвиватись, а навпаки, лише витрачають фінансові ресурси та час. До того ж, щоб ефективно використовувати інструменти цифрового маркетингу, важливо оперативно реагувати на запити клієнтів в реальному часі, а також вміти управляти складними взаєминами з клієнтами.

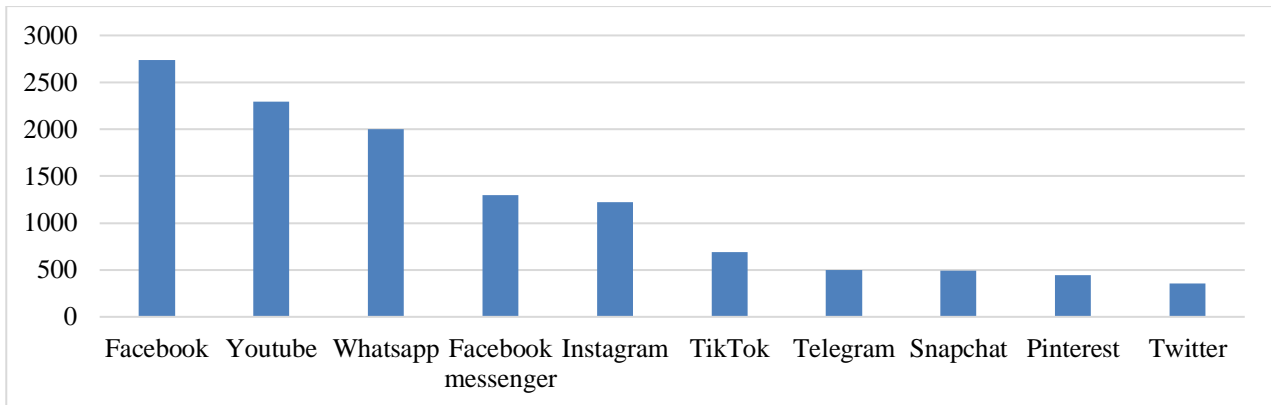

Рис.1 Найпопулярніші соціальні мережі у світі за кількістю користувачів у 2021 р. [2]

Цифровізація – це вже невід’ємний процес розвитку сучасного ринку. Проте, як і будь-які інновації, спершу викликає певні сумніви у більшій частині користувачів. Небажання суб’єктів господарювання використовувати цифрові технології, може привести до втрати клієнтів, суттєвого зменшення обсягу продажів, втрата бізнес-партерів та навіть іміджу бренду на ринку.

Сучасні умови ринку вимагають присутності в Інтернеті, а використання інструментів цифрового маркетингу суттєво сприяє ефективній підприємницькій діяльності. Цифровий маркетинг – це комплекс рішення, що дозволяє оптимізувати виробництво чи процес надання послуг, посилити імідж бренду, тим самим зміцнивши конкурентні позиції та рівень впливу на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна – 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
2. Database Statista. URL: <https://www.statista.com/>

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СФЕРУ МАРКЕТИНГУ

Янчевський В.Р., студент

Фроленкова Н.А., к.е.н, доцент

Національний університет водного господарства та природокористування

Війна принесла людям у всьому світі нестабільність та економічні проблеми. Не дивно, що ці події спричинили навантаження на всю індустрію цифрової реклами. Значну частину програмного забезпечення та технологій, які використовують у світі, проєктують, створюють і керують розробники та інженери в Україні. За даними CNBC, WhatsApp, Gitlab, Solana і Grammarly були заснованими або співзаснованими українцями [1].

Інформаційно-пропагандистська роль відіграє значну роль як усередині Росії та України, так і на міжнародній арені. У перші тижні війни Кремль обмежив доступ до Facebook у Росії та наказав Google «обмежити рекламу, яка, за її словами, містить недостовірну інформацію про втрати російських військ». На це також відреагував сектор підприємців. Щоб запобігти монетизації російських контент-каналів на контенті, пов'язаному з війною, Meta призупинила рекламу, націлену на людей у Росії, заборонила рекламу з підтримуваних Росією ЗМІ та заборонила рекламодавцям із Росії запускати або керувати рекламними кампаніями на платформі. Крім того, реклама з посиланнями на два відомі сайти, спонсоровані Кремлем, Russia Today і Sputnik, була прихована від інших каналів контенту.

Як і слід було очікувати, найбільш відчутний вплив війни відчула Європа. Однак для багатьох брендів нестабільність на світових ринках призводить до підвищення цін та інших економічних проблем. Це призводить до ослаблення споживчої сили, що безпосередньо впливає на рекламні бюджети.

Оскільки інфляція зростає та курси валют коливаються, експерти прогнозують, що споживачам доведеться скорегувати свої звички покупців і переходити на більш дешеві бренди. Це підтверджується в іншому дослідженні,

згідно з яким майже 70% споживачів вважають, що зараз панує рецесія [2]. На жаль, через занепокоєння безпекою бренду багато рекламодавців вибірково підбирають веб-сайти, на яких вони розміщують рекламу. Вони відфільтровують новини та історії з України чи Росії, впливаючи на видавців і за межами Європи.

Природа програмної реклами є складною, і рекламодавці часто не можуть контролювати контекст, у якому відображаються їхні оголошення. У результаті багато міжнародних брендів оголосили, що призупинять бізнес з Росією з тієї ж причини. Для видавців скорочення витрат на рекламу, глобальний економічний спад і невизначеність, а також нещодавно запроваджені обмеження монетизації сприяють зниженню eCPM і доходу від реклами.

На початку конфлікту Всесвітня Федерація Рекламодавців (WFA) опублікувала вказівки для медіа-покупців і продавців щодо переоцінки програмних витрат, щоб переконатися, що їхні рекламні бюджети не сприяють поширенню пропаганди. Деякі компанії вирішили піти в наступ і запустили власні цифрові рекламні кампанії, щоб боротися з наративами про агресію. Використовуючи цільову цифрову рекламу, професіонали AdTech обходять російську медіа-цензуру та доставляють новини із зовнішнього світу російським громадянам через оголошення на певних сайтах. Ініціатива Good-Loop під керівництвом експерта з цифрового маркетингу Роба Блекі забезпечила російській аудиторії понад 2 мільйони показів новинної реклами та 42 000 кліків.

Оскільки переважна більшість західних компаній одноголосно підтримували або залишалися нейтральними щодо України, місцеві рекламні компанії знайшли унікальну можливість, яка також вплинула на AdTech. Українське незалежне креативне агентство Vanda Agency у партнерстві з іншими місцевими агенціями та українською владою запустила кампанію “Bravery to be Ukraine”, яка зібрала понад 40 мільйонів показів поза домом у понад 140 містах США, Канади та країн Європи. За даними Posterscope Ukraine, це була найдорожча рекламна кампанія Out of Home в Україні.

За даними Єльської школи менеджменту [3], понад 1000 міжнародних

компаній публічно пообіцяли обмежити діяльність у Росії. Amazon, наприклад, припинив поставки до Росії та припинив доступ до потокового відео Prime Video в Росії. Потокові платформи Discovery та Netflix також призупинили послуги, у результаті чого Netflix втратив 700 000 облікових записів. Крім того, хоча ці компанії припинили свої послуги, приблизно чотири мільйони росіян також покинули країну, включаючи 70 000 ІТ-фахівців.

Обсяг російського рекламного ринку в 2021 році склав історичний максимум в 578,3 млрд рублів (\$8,76 млрд), згідно до даних Асоціації комунікаційних агентств Росії[4]. BidMind прогнозує, що обсяг витрат на цифрову рекламу в Росії в 2022 році може впасти на 19%. Це станеться не тільки через рішення призупинити інвестиції в рекламу від великих рекламодавців, а й через брак рекламних ресурсів, оскільки такі гіганти, як Google і Meta, припинили свою діяльність.

Той факт, що уряди брали участь у реальних рекламних кампаніях, пов'язаних із конфліктом, показує, наскільки цей інструмент важливий у війні. AdTech матиме вплив у будь-якому конфлікті,. Рекламні агентства, програмні платформи та інші мають бути готові до можливого конфлікту, навіть якщо вони не працюють у країнах, які безпосередньо в них залучені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. How the war in Ukraine is impacting the advertising industry. URL: <https://bit.ly/3fYs1cp>
2. New Study Measures Effects of “Recession” On Brand Loyalty. URL: <https://bit.ly/3UyNU0L>
3. Over 1,000 Companies Have Curtailed Operations in Russia—But Some Remain. URL: <https://bit.ly/3GfAJxw>
4. АКАР: объём рекламного рынка в 2021 году достиг 578 млрд рублей. URL: <https://bit.ly/3Gb19mr>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Марусей Т.В., к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

В сучасних умовах в якості ключового фактора розвитку економіки ХХІ століття виступають дані, представлені в цифровій формі. У зв'язку з цим ІТ-технологіям відводиться першорядна роль. Стрімкий розвиток цифрової економіки в світі забезпечує підвищення конкурентоспроможності держав, галузей, підприємств. Виникнення інформаційного суспільства, яке формує цифрову, віртуальну реальність зі специфічними соціальними, культурними, споживчими практиками, багато в чому зумовило інноваційні процеси в сфері туризму. Тому актуальним питанням на сучасному етапі є розвиток туризму як особливого соціокультурного явища, що об'єднує як історико-культурну спадщину держави, так і найсучасніші інформаційні технології в сфері територіального розвитку та комунікацій.

На сьогодні цифрова економіка в Україні є пріоритетним напрямом державного розвитку. У 2016 р. Уряд ухвалив концепцію розвитку електронних послуг в Україні, а 27 вересня 2019 р. відбулася презентація Міністерства цифрової трансформації України, що є вагомим заявкою до переходу нашої країни в еру цифрової економіки.

Цифровізація або діджиталізація є основою для розвитку сучасного бізнесу. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) кількість міжнародних туристів досягне 1,8 мільярдів осіб до 2030 р. або раніше. Оскільки цей сектор зросте скоріше за міжнародну економіку і міжнародну торгівлю, важливого значення набуває виокремлення його сталого розвитку та інтеграція з моделями розвитку виробництва та споживання міжнародних товарів і послуг [2].

Під цифровою економікою (англ. «digital economy») пропонуємо розуміти

економіку, що базується на цифрових комп'ютерних технологіях. Варто зауважити і той факт, що все частіше цифрова економіка переплітається з традиційною економікою, роблячи чітке розмежування складнішим. Діджиталізацію/цифровізацію тлумачимо як виробництво, продаж й постачання продуктів через комп'ютерні мережі [1].

Діджиталізація вже декілька років є головним трендом та чинником зростання бізнесу. Технології трансформували як бізнес, так і його підходи до клієнтів. Digital революція не оминула і туристичний бізнес. Навпаки, у туристичному бізнесі не залишилось сегментів, яких вона б не зачепила. Достатньо кількох хвилин, аби спланувати мандрівку: миттєво забронювати літак, прочитати відгук про будь-який ресторан, знайти та орендувати житло у будь-якому куточку світу. Технології зробили це все можливим і піднесли на новий рівень.

Розвиток цифрової економіки формує основні тенденції розвитку туристичного ринку в усьому світі, в тому числі, і в Україні. На думку експертів, найбільш важливими серед них є: «глобалізація туристичного бізнесу; активний розвиток транснаціональних Інтернет ресурсів; зближення постачальників туристичних послуг та споживачів; поява нових каналів дистрибуції; масовий вихід офлайн компаній в Інтернет; зміна моделі споживання: персоніфікація підходу в організації подорожі; використання мобільних додатків» [2].

В даний час туристичний бізнес зазнає значних змін. Це пов'язано, насамперед, із впливом викликів, продиктованих економічними, політичними та, найголовніше, біологічними факторами. Експерти пророкують туристичному бізнесу цілу низку змін та трансформацій, які в найближчі роки можуть серйозно змінити структуру світового туристського ринку. Наразі туризм характеризується важкою кризою, спричиненою пандемією COVID-19. Для зменшення впливу негативних наслідків пандемії бізнес-процеси у туризмі дедалі більше переходять в інноваційний цифровий простір – інформаційно-комунікаційне середовище для взаємодії зі споживачами послуг та просування

туристських можливостей туристичних дестинацій. Цифровізація – важливий інструмент, який сприятиме відновленню та подальшому розвитку сфери туризму після пандемії COVID-19, яка прискорила і так високі темпи впровадження цифрових технологій у всі етапи формування, просування та споживання туристичного продукту, внесла корективи у функціонування туристичної галузі в цілому та поведінки туристів зокрема. Вже сьогодні туризм та його стандарти значно відрізняються від того, що було на туристському ринку ще десять років тому. Нові цифрові технології сприяють збільшенню комфортності та поінформованості туристів. Туристський попит вже давно залежить не тільки від турагентства, а й від інфраструктури, доступності інформації, від роботи систем бронювання, від інноваційних технологій «smart-міст».

Цифрові рішення розглядаються як фактор, який істотно впливає на трансформацію туристичної галузі в даний час, і в майбутньому, як прогнозують експерти, його вплив лише посилиться. Цифрові сервіси називають одними із найперспективніших інструментів сталого розвитку туристичного сектора та комплексного просування туристичних продуктів. Прогнозується, що цифрові рішення супроводжуватимуть туристів на всіх етапах – від планування відпочинку до обміну враженнями після його завершення. Міністерство культури та інформаційної політики України представило проекти цифрової трансформації у сфері культури та туризму на найближчі три роки, до кінця 2023 року має бути реалізовано масштабні цифрових проєкти – е-Спадщина, е-Мистецтво, е-Туризм, які дозволять створити умови для осучаснення та прозорості ведення процесів у сферах охорони культурної спадщини, мистецтва, туризму та курортів [3].

Отже, тенденція цифровізації різних суспільних сфер у глобальному масштабі є очевидною. Цей процес є основою для нового ступеня «технологічних» перегонів, наслідком яких має стати геополітичне та гео економічне лідерство. Одночасно це шанс як для розвинутих країн, так і для

країн, що розвиваються, поліпшити своє внутрішнє соціально-економічне становище. Сьогодні головним порядком денним для більшості країн світу є цифрова трансформація та створення гіперконкурентної цифрової економіки. Таким чином, цифрова трансформація є винятковим за своєю швидкістю і масштабом явищем, що ставить під сумнів традиційне мислення щодо найбільш ефективного способу організації економічної та соціальної діяльності, а цифровізація туризму сприяє прискореному розвитку сфери туризму, перетворенню її на високоефективну, інтегровану галузь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грабчук І.Ф., Ремінська О.А., Курінна Ю.Ю. Інноваційні переваги розвитку цифрової економіки на підприємствах. *Причорноморські економічні студії*, 2020. Випуск 59-1. DOI: doi.org/10.32843/bses.59-19
2. Марусей Т.В. Діджиталізація туристичного сектору як інструмент розвитку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*, 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8116>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.73
3. МКІП представило проекти цифрової трансформації у сфері культури та туризму. URL: <https://mkip.gov.ua/news/5022.html>

ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Юсюк І.В., студентка

Науковий керівник: Кузьміна О.В., к.е.н,

доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки

Національний авіаційний університет

У даний час цифрові технології стрімко поширюються, впливаючи практично на всі сфери життя людини та постійно змінюючись разом із змінами навколишнього середовища. Така тенденція створює значні виклики для

корпоративної діяльності та вимагає від компаній постійної адаптації до нових реалій. Насамперед це стосується процесів управління, а саме плавної зміни бізнес-процесів компаній відповідно до сучасних викликів, загроз і ризиків. У зв'язку з чим постає необхідність дослідити особливості діджиталізації діяльності підприємств в сучасних умовах.

За своєю природою зміни – це складний, багатовимірний процес, який вимагає часу. Перші дослідження з даного питання з'явилися в 1950-х роках. У 1970-х роках діджиталізація почала конкретно визначатись. Глобальний Інтернет докорінно змінив суспільство з 1990-х років, а у 2018 році цифрові послуги та технології увійшли в життя пересічного громадянина [2].

Науковці визначають цифровізацію, як процес зміни способів діяльності підприємств шляхом запровадження цифрових технологій та сервісів відповідно до загальної концепції цифрової трансформації. В свою чергу цифрова трансформація виступає як об'єктивний процес розвитку сучасного суспільства, який притаманний будь-якому виду бізнесу. Іноземні автори до технологічних змін на підприємстві також додають структурні зміни у взаємовідносинах на підприємстві від топ-менеджменту до працівників.

Діджиталізація бізнес-процесів компаній визначається прийнятою концепцією цифровізації економіки відповідно до країни та темпам її розвитку.

Відмінності в методах цифровізації економіки в різних країнах залежать від рівня соціально-економічного розвитку, який впливає на вибір бізнес-процесів компаніями в кожній країні. У великих країнах бізнес-моделі зосереджені на створенні та експорті цифрових технологій, послуг, товарів і медіа; у перспективних країнах – на забезпеченні якості та послідовності доступу до цифрових інструментів; в країнах, що уповільнюються – на інклюзивний розвиток економіки; у проблемних країнах – на розвиток базової інфраструктури й інституціонального середовища. Загалом можна сказати, що бізнес-процеси будь-якої країни в умовах цифровізації рухаються в бік розробки та впровадження нових можливостей, процесів та систем для того, щоб робота

проходила по-новому. Водночас потрібно враховувати, що бізнес-процеси стають розумнішими, що дозволяє стратегічно впроваджувати технології, зокрема штучний інтелект, спрямовані на подолання викликів мінливого світу. Слід відмітити, що більшість компаній, що залучають до своєї роботи системи штучного інтелекту, відмічають зростання прибутку. Наприклад, за даними McKinsey Global Institute 2018 р., в аналітичній роботі підприємств логістики та транспорту технології штучного інтелекту дорівнюють 89% [1].

Виділимо основні ознаки та властивості цифрової трансформації бізнес-процесів компаній:

- зміна філософії управління компанією у відповідності до об'єктивних технологічних змін в економіці;
- зміна структури економіки за рахунок перенесення центру створення доданої вартості в сферу цифрових ресурсів;
- фундаментальні зміни операційної діяльності компаній;
- широке впровадження технологічних інновацій з використанням гнучких адаптаційних механізмів;
- забезпечення відповідності робочих процесів компанії технологіям;
- складний багатовимірний і багатоступінчастий процес, який змінює соціально-економічну парадигму;
- наявність у компанії стратегії, розумних систем, глибокої аналітики і хмарної архітектури [3].

Практика діджиталізації компаній різної діяльності дає можливість зауважити, що не враховуючи вищенаведене неможливо забезпечити гнучкість та стійкість бізнесу в даний час.

Перспективи трансформації бізнес-процесів компаній полягають в площині затвердженої стратегії сталого розвитку у світі, їхня ефективність оцінюється за допомогою трьох категорій: довкілля, суспільство та якість управління [2].

Вище згадані категорії зосереджені на всеосяжному впровадженні

розумних систем в бізнес-процеси компаній, котрі схематично пропонуємо представити так як показано на рис. 1.

Рис. 1 Блок-схема цифрової трансформації бізнес-процесу компанії

Отже, сучасна цифровізація надає найкращі можливості та водночас нові виклики і загрози для розвитку прогресивного суспільства і національних економік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Applications and value of deep learning. McKinsey Global Institute. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights>.
2. Дергачова Г.М. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. 2020. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/download/216367/216461>.
3. Цифрова трансформація бізнесу. URL: <https://techempert.ua/digital-transformation-of-business/>.

**СУЧАСНА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА З ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ**

Черепанова В.О., к.е.н., професор

Курочкіна М.Ю., магістрант

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Приватне акціонерне товариство «Волиньхолдінг» було засновано у 1994 році. З кінця 2003 року підприємство стало дочірньою компанією великої корпорації Nestlé S.A. ПрАТ «Волиньхолдінг» складається з фабрики з виробництва холодних соусів (майонез, кетчуп, гірчиця та інші соуси ТМ «Торчин»), а також дистрибуційний центр на базі нової фабрики з виробництва харчових продуктів у Луцькому районі Волинської області [1]. Однак, залишаються проблеми щодо організації маркетингової діяльності, у тому числі у питаннях комунікаційної політики експортної діяльності (табл.1).

Таблиця 1

Проблеми та шляхи вдосконалення маркетингової складової діяльності

ПрАТ «Волиньхолдінг»

Проблеми	Шляхи вдосконалення
Відсутність відділу маркетингу	Створення маркетингового підрозділу з кількома кваліфікованими спеціалістами, які будуть розробляти ефективну маркетингову політику для торгової марки, демонструючи не лише інформацію про акційні позиції, але й займаючись просуванням продукції і виведенням поняття бренду на нові міжнародні ринки.
Застаріла маркетингова політика	Аналіз сучасної ситуації на внутрішньому та зовнішньому ринку, підготовка актуальних маркетингових стратегій.
Продовження використання неефективних способів рекламування	Необхідно дослідити ефективність рекламних операцій за останні роки та визначитися, наскільки рентабельною є їх використання.
Ігнорування соціальних мереж як сучасного інструменту просування продукції	Впровадження активного використання соціальних мереж (YouTube, Facebook, Instagram) задля підвищення економічних та соціальних показників підприємства. Цим має займатися маркетинговий відділ.
Недосконалість власного офіційного сайту	Необхідно розглянути офіційні сайти компаній конкурентів та вирішити, чи є власний інформаційний ресурс достатньо конкурентоздатним.
Відсутність міжнародних рекламних інтеграцій в соціальних мережах, інтернет-платформах	Розробка маркетингових стратегій і проектів, орієнтованих на зовнішні ринки збуту.

Основний маркетинговий план ПрАТ «Волиньхолдінг» стосується тісної співпраці з популярними Instagram-блогерами, тобто food-тематики по відношенню до Польщі, оскільки найефективніше буде розвивати польський сегмент ринку. Для початку потрібно проаналізувати найпопулярніші медіа ресурси в Польщі.

Згідно з інфографікою, можемо бачити, що незмінними лідерами залишаються Google, YouTube та Facebook, Instagram.

Здійснюючи пошук у системі Google, ми отримуємо перелік посилань, на які можна натиснути і перейти на сайт. Але окрім звичайних кліків, на сторінці можна побачити декілька блоків під назвою «Реклама за запитом». Це контекстна реклама. Її принцип полягає у тому, що реклама орієнтується на зміст інтернет-сторінки вручну або автоматично, а також може бути подана у вигляді банера чи текстового оголошення.

Отже, ТМ «Торчин» може попрацювати у напрямі контекстної реклами, розміщуються оголошення біля пошукових запитів, що стосуються теми кетчупів, томатів, пасти та іншої тематики, пов'язаної з кулінарією. Проте варто зазначити, що в такому випадку ПрАТ «Волиньхолдінг» має удосконалити власні інформаційні ресурси, які також є неприємним недоліком компанії. У випадку розміщення контекстної реклами, споживач навряд забажає купувати оптовий розмір соусів. Тому при натисненні на оголошення він має потрапляти до офіційного сайту ТМ «Торчин», що матиме функціонал інтернет-магазину.

Друге місце серед найпопулярніших сайтів Польщі – відеоплатформу YouTube. Потрібно створити польський аналог українського каналу «Смачні Історії ТОРЧИН» [2]. Там можна будувати рекламні ролики, створити кулінарне шоу з рецептами, в яких можна використовувати продукцію «Торчин», співпрацювати з блогерами. Замикає трійку найпопулярніших сайтів Польщі соціальна мережа Facebook. Розвиваючи свою медіа-діяльність, ТМ «Торчин» матиме можливість звертати увагу на свій бренд нових потенційних споживачів, або ж просто рекламувати нові лінійки продукції чи тематичні акційні позиції.

Останнім та найбільш придатним до інтеграції, на мою думку, є Instagram [3]. Він входить у десятку найбільш популярних інтернет-ресурсів серед поляків та має охоплення близько 30%. Додатковою особливістю можна вважати те, що діджитал-реклама – це загалом канал для молоді, оскільки покоління, що народилося у минулому десятилітті могло вже навіть не застати телебачення як основний ресурс отримання розважального та пізнавального контенту.

Одним із варіантів для поштовху щодо підвищення конкурентоспроможності приватного акціонерного товариства «Волиньхолдінг», а саме його торгової марки «Торчин» є підтримання своєї медіа-діяльності у соціальних мережах та вдосконалення власних інформаційних ресурсів [3]. На практиці це може бути реалізовано як сповіщення про нові акції, підтримання популярних серед молоді тенденцій, реагування на новини кулінарного світу, коллаборація з популярними food-блогерами та кулінарними шоу, розвиток свого каналу на YouTube. Таким чином, нами запропоновано заходи з підвищення ефективності рекламної діяльності ПрАТ «Волиньхолдінг» щодо експортних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як українське підприємство з волинського селища стало частиною всесвітньої корпорації «Nestlé» та вийшло на європейський ринок. ВолиньOnline. 2019. URL: <https://volynonline.com/yak-ukrayinskepidpriyemstvo-z-volinskogo-selishha-stalo-chastinoyu-vsesvitnoyikorporatsiyi-nestle-ta-viyshlo-na-yevropeyskiy-rinok-ekskursiyavirobnitstvom/>.

2. YouTube-сторінка Смачні історії ТОРЧИН. YouTube. 2021. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCVJZo73xtRMSGN6OxWzRuKA/videos?view=0&sort=dd>

3. Как ведут себя пользователи в интернете. Статистика 2018-2019 для eCommerce. eCommerce. 2019. URL: <https://esputnik.com/blog/kak-vedutsebya-polzovateli-v-internete-statistika-2018-2019-dlya-ecommerce>.

СТРАТЕГІЯ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО СЕРВІСУ В СФЕРІ

CALL-ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ

Мандзюк Л.Ю., студентка

Замлинський В.А., д.е.н., професор

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

За результатами дослідження аудиторії інтернету Factum Group Ukraine за допомогою постійно діючої репрезентативної панелі інтернет-користувачів, на домашні та робочі комп'ютери яких встановлене спеціальне ПЗ станом на вересень 2019 року прийшли висновку, що доля регулярних користувачів інтернетом становить 71% та продовжує зростати, з них: 15% – люди від 15 до 24 років, 25% – від 25-34 років, 21% – 35-44 роки, 18% – 45-54 роки та ін. Найбільша кількість людей (66%) використовують для доступу мобільний телефон або смартфон, відповідно, основний споживач товарів та послуг більшу кількість часу проводить online [1].

Ринок продавця наразі перейшов у ринок покупця і станом на сьогодні покупці звертають більше уваги на сервіс компанії ніж на ціну товару. Таким чином індивідуальний підхід до клієнта та покращення клієнтського сервісу компанії – запорука збільшення лояльності клієнта, підвищення іміджу та рівня пізнаваності компанії [2].

Найбільш актуальними каналами зв'язку в умовах пріоритетів інноваційної модернізації економіки України і реаліях сьогодення виступають месенджери та чат-боти. За результатами дослідження телефони використовуються для обміну повідомленнями частіше ніж для інших цілей. Flurry Analytics [3], виявили, що з кожним роком зростає потреба в мобільних додатках для обміну повідомленнями. Крім того, за даними BI Intelligence [4], сукупний обсяг користувальницької аудиторії чотирьох провідних месенджерів Telegram, WeChat, Messenger, Viber перевищив аудиторію чотирьох найбільших соціальних мереж Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn.

Тому є актуальною розробка стратегії впровадження чат-ботів в колл-центри організацій та оптимізація навантаження на персонал [5].

Основні завдання, що повинен вирішувати call-center, зводяться до шести пунктів:

- Обробка потоку вхідних дзвінків від постійних клієнтів, нових покупців і замовників.

- Створення можливості прослухати інформацію про виклик (і сам дзвінок) у вигляді голосових повідомлень, а також забезпечення доступу до цих даних в автоматичному режимі.

- Розвантаження операторів і співробітників компанії від виконання рутинних дій. Сучасне обладнання дає змогу автоматизувати низку завдань. Наприклад, відповіді на типові запитання клієнтів: «як проїхати до офісу», «скільки коштує товар або послуга», «час роботи» та інші.

- Проведення рекламних акцій, соціопитувань і попередніх продажів товарів і послуг.

- Сервісна служба, підтримка споживачів.

- Організація ефективного зв'язку завдяки зниженню часу очікування відповіді, використанню в спілкуванні сценаріїв продажів.

Аналізуючи задачі можемо делегувати на чат-бот такі функції: надання консультативної інформації щодо місцезнаходження, прайсу, спектру послуг, що надає компанія, оформлення замовлення, налаштування автоматичної розсилки щодо акцій, спеціальних пропозицій та соціопитувань, та можливість залишити звернення отримання зворотного зв'язку від оператора щодо свого питання через чат. В результаті зможемо знизити час очікування відповіді, що зможемо відслідкувати за збільшення показника KPI FRT (час першої відповіді) та зменшенню відсотку заблокованих дзвінків. Введення в експлуатацію чат-ботів дозволить зменшити кількість операторів колл-центру в лінії, що оптимізує витрати підприємства.

Для підвищення клієнтоорієнтованості компанії рекомендовано

переглянути процеси з точки зору споживача та оптимізувати канали зв'язку з компанією на прикладі введення в експлуатацію чат-ботів. Додатково рекомендовано доопрацювати мобільний додаток та покращити інформаційне наповнення сайту. При зниженні КРІ показника FCR (вирішення питання за один дзвінок) рекомендовано впровадити систему «вибачення» декількох рівнів в залежності від тривалості розгляду питання клієнта. Створення соціальних мереж компанії для консультацій клієнтів та оперативних сповіщень. Підвищення активу в соціальних мережах забезпечить конкурс «найкраща пропозиція щодо аватару профілю» з винагородою за кращий варіант.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження інтернет – аудиторії. URL: <https://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>
2. Cleveland, Brad, and Julia Mayben. Call center management on fast forward: succeeding in today's dynamic inbound environment. ICMI Inc., 1997.
3. URL: <https://www.slideshare.net/BayramAnnakov/flurry-analytics>
4. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/business-intelligence>
5. Aksin, Zeynep, Mor Armony, and Vijay Mehrotra. «The modern call center: A multi-disciplinary perspective on operations management research». *Production and operations management*, 2007. 16.6. P. 665–688.
6. Butler, David L. Bottom-line call center management. Routledge, 2007.
7. Коптіль Т.С. Шляхи удосконалення організації надання аутсорсингових послуг на прикладі діяльності VTS Group call-center. Diss. Чернігів, 2020.
8. Думенкова Т.Г. «Управління обслуговуванням споживачів у call-центрах». *Ефективність державного управління*, 2018. 55.
9. Ілляшенко С.М. Сучасні тенденції застосування Internet-технологій у маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2011. №4(2). С. 64–74.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СФЕРІ РИНКУ
СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Ніколаєва А.М., к.е.н.,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Тарасюк В.А., магістрант

Луцький національний технічний університет

В умовах діджиталізації економіки відбувається трансформація фінансових і страхових послуг, які стрімко розвиваються в цифровому форматі і приходять на зміну традиційним формам і методам взаємодії з клієнтами. На ринку страхування відбувається активний процес цифровізації, який пов'язаний з використанням цифрових технологій страховиками. У зв'язку з цим цифрове страхування є способом задоволення потреби клієнта в страховому захисті, що здійснюється з використанням цифрових технологій.

В цілому під FinTech розуміють фінансові інновації, створені за допомогою технологій, що призводять до появи нових бізнес-моделей, додатків, процесів чи продуктів, що здійснюють суттєвий вплив на фінансові ринки, фінансові установи і способи надання фінансових послуг. Застосування FinTech в страховому секторі відомо як InsurTech. Проаналізуємо сучасні цифрові технології, що можуть стати драйвером розвитку вітчизняного страхового ринку. Страхування має свою специфіку і вимагає застосування не лише базових, а й прикладних технологій. У страховому бізнесі здійснюється безперервний пошук ефективних технологій та методів підвищення рентабельності. Найбільшої уваги, на наш погляд, заслуговують такі технології, як: великі дані; блокчейн; хмарні обчислення; штучний інтелект та Інтернет речей.

Використання технології великих даних є основою розвитку InsurTech, оскільки дозволяє підвищити ефективність страхової галузі в Україні, застосовується для зберігання та аналітики даних, що дозволяє розробляти клієнтоорієнтовані стратегії розвитку для страхової галузі; посилення

внутрішнього андеррайтингу страхових компаній; підвищення якості обслуговування клієнтів. Застосування блокчейну підвищує цінність і ефективність використання великих даних, що дозволяє страховим компаніям створювати інноваційні страхові товари; здійснювати перетворення страхової інфраструктури; створювати інтелектуальний Інтернет речей; запобігати шахрайству в сфері страхування; підвищувати операційну ефективність за допомогою smart-договорів. Хмарні обчислення дозволяють обробляти великі дані, застосовують при персональному ціноутворенні; онлайн продажу страхових продуктів; створенні відносно недорогої ІТ-інфраструктури страхової галузі.

Використання в страховому бізнесі штучного інтелекту дозволить створити високотехнологічні інструменти для споживачів страхування в Україні. Сферою застосування може бути інтелектуальна система обслуговування клієнтів для оптимізації страхових послуг; інтелектуальні системи андеррайтингу для зниження ризиків, пов'язаних із компенсацією збитків; інтелектуальні моделі ціноутворення для оптимізації ціноутворення продукції. За допомогою Інтернету речей створюється фундамент для розробки нових страхових продуктів, і навіть системи, за допомогою яких страховики можуть здійснювати поточний контроль над застрахованими об'єктами. Ця технологія може застосовуватися в сфері створення попиту на розвиток нових, інноваційних, страхових продуктів, а також телематики у сфері запобігання і попередження страхових ризиків.

В цілому, на думку Ю.М. Клапківа, «технології, що використовуються на ринку страхових послуг, можуть вплинути на скорочення недоліків дистрибуції на ринку, зокрема через обмеження проблеми асиметрії інформації, зменшення операційних витрат і зниження бар'єрів контакту із клієнтом» [1, с. 254].

Таким чином, використання страхових технологій забезпечує страховим компаніям конкурентну перевагу, що дозволяє отримувати бажаний прибуток та утримувати міцні позиції на ринку страхових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.

ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Кононенко Я.В., к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Аналіз статистичної інформації дає змогу зробити висновок, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які є базисом формування й реалізації цифрових стратегій або їх елементів на підприємствах України, стало можливим завдяки щорічному зростанню частки цифрових даних, що створюється, зберігається та опрацьовується.

Зростання кількості цифрових продуктів, процесів та послуг спричинило активне дослідження цифрових стратегій. Цифрова стратегія бізнесу є стратегією, яка сформована та реалізується через використання цифрових ресурсів для створення диференційних значень та консолідована із корпоративною стратегією підприємства.

Цифрова стратегія є частиною бізнес-стратегії, на якій фокусуються проекти діджиталізації. Вона складається із цифрового бачення компанії й виражає бізнес-цілі та пріоритети стратегії за допомогою цифрових планів.

Зокрема, цілі цифрової стратегії організації досягатимуться через інструменти: цифрового маркетингу; діджиталізації бізнес-процесів; присутності в Інтернеті; e-commerce; управління бізнес-гнучкістю.

До інструментів цифрового маркетингу, наприклад, належать: пошукова оптимізація, контент маркетинг, E-mail маркетинг, маркетинг у соціальних мережах, онлайн-реклама, контекстна реклама, Веб-аналітика, мобільний маркетинг.

Управління бізнес-гнучкістю передбачає формування цифрового центру, в

якому бізнес моделі, пропозиції й ланцюги вартості майже повністю оцифровані. Використовуючи комплексний підхід до трактування цифрової стратегії малого бізнесу, пропонуємо визначати її як бізнес-стратегію, яка формується інтуїтивно, виходячи з потреб ринку та базується на можливостях цифрової економіки за рахунок використання цифрових ресурсів у різних бізнес-функціях [1; 2].

Отже, цифрова трансформація вже зайняла важливе місце в діяльності організацій. Аналіз існуючих визначень терміну «цифрова трансформація» показує, що загальним для цих визначень є те, що цифрова трансформація підприємства виходить за рамки традиційних функцій діяльності підприємства, починаючи переходом від паперових до електронних документів й до інтелектуальних цифрових технологій та цифрових сервісів у всіх сферах діяльності, що призводить до багатьох важливих змін, включаючи способи мислення, заохочення інновацій, організацію бізнес процесів, організаційну структуру та організаційну культуру.

Серед тенденцій, які відрізняють цифровий процес діяльності організації від традиційних процесів, є:

- використання існуючих технологій для скорочення витрат, збору даних та забезпечення кращого досвіду роботи з клієнтами;
- прийняття концепції цифрової трансформації та необхідних культурних зрушень. Управління цифровими послугами може потребувати організаційної перебудови;
- дослідження нових бізнес-моделей, які ставлять досвід клієнтів у центрі цифрової стратегії [3].

Вважаємо також, що інструменти цифрової стратегії мають спочатку створювати ідеальне інтелектуальне підключене робоче місце з такими компетенціями:

- хмарні послуги, послуги безпеки, керовані ІТ-послуги, керовані послуги застосунків, послуги з управління робочими процесами та автоматизації, інтелектуальне управління інформацією, керовані послуги друку.

У більшості організацій посилення можливостей в цих категоріях буде підтримувати способи спілкування, співпраці, підключення та надання послуг. Занадто часто організації впроваджують ці інструменти ізольовано один від одного, не спираючись на цілісну стратегію цифрової трансформації, що потребує подальшого вивчення та вдосконалення [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кіржецька М., Кіржецький Ю. *Особливості цифрової стратегії підприємства залежно від розміру бізнесу. Галицький економічний вісник.* 2020. № 5(66). С. 7–15.

2. Веретенникова Г.Б., Устименко О.С. Діджиталізація, як інструмент управління підприємством. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 22 квіт. 2021 р. : тези допов. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид. «Політехніка», 2021. С. 42–43.

4. Нікітін Ю.О., Кульчицький О.І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. *Маркетинг і цифрові технології.* Том 3, № 4, 2019. С. 77–87.

5. Набір інструментів для цифрового робочого місця. URL: <https://www.konicaminolta.ua/uk-ua/rethink-work/tools/build-your-digital-transformation-toolbox-for-an-i>.

ОСНОВНІ ТРИГЕРИ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ СПОЖИВЧОГО РИНКУ

Чміль Г.Л., д.е.н., доцент,

професор кафедри маркетингу, управління репутацією та клієнтським досвідом
Державний біотехнологічний університет

Сьогодні людство знаходиться на етапі розвитку четвертої промислової революції, яка вносить корінні зміни в суспільне виробництво, розподіл та перерозподіл, систему соціально-економічних відносин та ринок праці. Ця

революція відзначається як «цифрова», що передбачає перехід до нової парадигми інформаційно-комунікаційного розвитку та активного використання трендів концепції «Індустрія 4.0». Цифровізація стає повсюдним процесом і надає великі можливості для розвитку суб'єктів ринку всіх сфер економіки. Розвиток цифрової економіки нині в Україні здійснюється відповідно до Цифрової адженди України – 2020, яка є первинним документом для суб'єктів споживчого ринку в контексті використання цифрових технологій [1]. Зміни у виробництві в період четвертої промислової революції обумовлені поширенням інформаційно-комунікаційних технологій та концепт таких як: робототехніка, Big data («великі дані»), Інтернет речей (Internet of Things – IoT), кіберфізичні системи, хмарні технології (Cloud technologies), штучний інтелект (Artificial intelligence – AI), предиктивна аналітика (Predictive analytics – PA), штучний інтелект (Artificial intelligence – AI), кіберфізичні системи, віртуальна реальність (Virtual reality – VR), адитивне (додаткове) виробництво (Additive Manufacturing). Використання зазначених технологій сприяють появі в економічному середовищі XXI століття «розумних» підприємств (смарт-підприємства або смарт-фабрики) з «розумним» виробництвом (смарт- або інтелектуальне виробництво) або з моделюванням та створенням продукції, матеріалів, товарів при використанні 3D-друку, головними покликами яких в умовах сталого розвитку ринку є: оптимізація господарських процесів (підвищення ефективності, гнучкості та динамічності); інтелектуалізація виробництва; виробництво з персоналізованими побажаннями; енергозбереження ресурсів. Внаслідок використання різних інноваційних технологій для виготовлення промислової продукції (товарів) вважаємо за доцільне виокремлювати «розумне виробництво», що визначається як «концепція «цифровізації» промислових виробництв з метою покращення їх операційної діяльності та бізнес-ефективності, робота в межах 5-го і 6-го технологічного укладу» та виробництво товарів на 3D-принтері при використанні адитивних технологій, коли «будь-яка людина з доступом до

3Dпринтера може надрукувати будь-який об'єкт, маючи лише цифрову схему» [2, с. 120]. Основною ідеєю «розумного виробництва» є «використання цифрової інформації та цифровізація логістичних процесів і, таким чином, розбудова логістичних мереж та розподіл процесів виробництва в рамках видозміненого інтегрованого ланцюга виробництва» [3, с. 41].

Результати Четвертої промислової революції сприяли модернізації процесів господарської діяльності, а також і сучасного ритейлу та його комунікаційних зв'язків зі стейкхолдерами, а також зміні простору суб'єктів споживчого ринку. Технологічна трансформація організації діяльності суб'єктів ритейлу відбувається в розрізі таких господарських операцій як: QR-кодування або штрих-кодування товарів, сканування, самообслуговування (зокрема, в частині розрахунків за товар при використанні платіжних карток або через додаток google play в мобільному телефоні), трансакційні операції, використання з RFID-технологій в приміщеннях складу та торгових залах для контролю, використання інформаційно-навігаційних систем для автоматизованого визначення локації транспорту з ціллю підвищення ефективності логістичної діяльності торговельних підприємств [4]. Поява смартфонів у більшості населення, поширення 4G сприяло значному розвитку електронної та мобільної торгівлі, де робиться все частіше покупки та стрімко зростає кількість учасників он-лайн ритейлу. Це знаменує зміщення фокусу від масового виробництва до масового налаштування, завдяки гнучкому виробництву та скороченню термінів виконання. Подібним чином відбудеться перехід від великих заводів, що орієнтовані на продукт, до смарт-підприємств з високотехнологічним обладнанням, яке може виробляти кілька продуктів за конкурентоспроможною вартістю. Гнучкість також проявляється у здатності працювати віддалено, використовуючи такі технології, як доповнена реальність, що є надзвичайно актуальним. Показники успіху для бізнесу також змінюються від досягнення економічної ефективності до отримання вищої рентабельності вкладеного капіталу (ROCE – return on capital employed).

Таким чином, Індустрія 4.0 підвищує прибутковість діяльності за рахунок

високої адаптації, зменшення витрат робочої сили та складності виробничих процесів. Одночасно із тим вона дозволяє зменшити рівень залученого капіталу, забезпечуючи більшу гнучкість та використання активів. Індустрія 4.0 дозволяє здійснювати масову кастомізацію, що забезпечує високу гнучкість для підприємства у задоволенні різновекторних потреб споживчого ринку, суб'єкти якого які все частіше віддають перевагу більш адаптованим продуктам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифрова адженда України – 2020: проект. 2016.
URL: <https://uccci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
2. Чміль Г.Л. Комплексна оцінка ефективності комерційної діяльності підприємств роздрібної торгівлі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* 2018. Т. 29 (68). № 4. С. 117–122.
URL: http://econ.vernadskeyournals.in.ua/journals/2018/29_68_4/29_68_4.pdf#page=123
3. Nesterenko O.O., Kovalevska N.S., Nesterenko I.V. Audit of integrated reporting in the context of sustainable development: monograph, State Biotechnology University. Tallinn: Teadmus OÜ, 2021. 112 p.
URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/8624>.
4. Краус К.М., Краус Н.М., Штепа О.В. Індустрія x.0 і індустрія 4.0 в умовах цифрової трансформації та інноваційної стратегії розвитку національної економіки. *Ефективна економіка.* 2021. № 5.
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8901>.

DIGITALIZATION OF INTELLECTUAL PROPERTY: TRENDS OF
DEVELOPMENT

Vydrya Ye., student, Business Economics and International Economic Relations
Department

Maslak M., Ph.D. of Economics, Associate Professor, Business Economics and
International Economic Relations Department

Matrosova V., Ph.D. of Economics, Professor, Business Economics and International
Economic Relations Department

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

Korobka V., student

Kremenchuk Mykhailo Otrohradskyi National University

Danylchenko V.

Along with the popularization of technology, the "race of innovation", free access to information and the improvement of the introduction of artificial intelligence in the service sector, law and even the economy, the effect of digitalization is spreading more and more. In simple words, digitalization is the introduction of the latest technologies in numerous areas of society. Studying and forecasting the further development of digitalization is of great interest to scientists and is incredibly relevant today. Digitalization as a phenomenon has long been familiar to international and Ukrainian society. Digitalization of processes, powerful electronic databases, artificial intelligence - have long been a natural reflection of economic globalization, which has already affected all spheres of modern life [1].

The only fundamental principle of digitalization is the idea of improving the processes of human life through the use of modern technologies in various spheres of public life. The introduction of innovative technologies at enterprises is no longer the latest trend in the life of mankind, but the direction of civilization development, the latest "litmus test" of society change. Simultaneous digitalization in the sphere of economy, education and culture is a consequence of the globalization of society.

One of the indicators of the digitalization of intellectual property is the

digitalization of legal processes and law in general. It is advisable to consider the digitalization of intellectual property from two almost contradictory but complementary parts: as a factor of change and as a means of improving the efficiency of regulation of intellectual property protection. The DESI index (The Digital Economy and Society Index) is used to assess the global state of digitalization. This index assesses the digital potential and evolution of the European Union countries. The index is formed based on the assessment of indicators of human capital, digital public services, integration of digital technologies, quality of communications and use of the Internet [2].

Ukraine is not a member of the EU, and the DESI index is not officially defined for it. The lack of information to conduct similar statistics arose due to the lack of relevant information and reporting. In the current sense, the adjustment of the existing norms is insufficient for the proper protection of intellectual property, so there is an urgent need to introduce new digital means of protection of patents, related and copyright, and coding of the unified register, which will provide the possibility of reporting and processing information. Some experts believe that the path to proper protection of intellectual property rights in Ukraine should go hand in hand with ensuring one of the main state functions of general property protection. Organized financial markets, such as well-organized stock exchanges, can perform an important property rights protection function. Modern information and communication technologies such as blockchain or cloud technologies can be effectively applied in global financial markets to attract investments from all over the world on competitive terms [3-5].

Promotion of all components of the intellectual property rights index, which plays an important role in the capitalization of Ukraine and is promising for the development of media, communication and medical technologies, etc.

REFERENCES

1. Grishko, N., Maslak, O., Vorobiova, K., & Hlazunova, O. (2018). The optimization of the management mechanism of the intellectual capital of Ukraine.

2. Esses D., Csete M. S., & Németh B. (2021). Sustainability and digital transformation in the Visegrad Group of Central European Countries. *Sustainability* 2021, Vol. 13 (5833), No. 11.

3. Yakovenko Ya.Yu, Maslak, O.I., & Maslak M.V. (2022). Creative and economic nature of intellectual property in the era of high-tech content. "Project management. perspectives of the development of the project and neuro management, information technologies of management, technologies of creation and use of objects of intellectual property rights". Dnipro, 232–235.

5. Myskovets, N. P. (2019). Digitalization in Ukraine and the world. *Scientific notes of Vernadsky Taurida National University. Series: Economics and Management*, Vol. 30 (69), No. 4 (2), 60–65.

6. Hlazunova, O., Maslak, O., Grishko, N., & Maslak, M. (2016). Intellectual capital as a factor of economic development of Ukraine. *Journal of Turiba University "Acta Prosperitatis"*, 7, 104–118.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ І ТРЕНДИ ДЛЯ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БІЗНЕСУ

Білик М.Ю., к.е.н., ст. викладач кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Олійник Є.В., к.е.н., ст. викладач кафедри обліку і фінансів

Марченко В.В., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Петросян Варужан (Petrosjan Varujean), підприємець, Нідерланди

За останні кілька десятиліть цифрові технології стали найбільш руйнівною та перетворюючою силою у всіх секторах та економіках. Швидкість прориву, інновацій та поширення цих технологій є безпрецедентною і має глибокі наслідки для розвитку економіки [3, с. 298]. Цифрова економіка може додатково оптимізувати промислову структуру та збільшити кількість робочих місць за

допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), Інтернету та інших інтелектуальних засобів, значно покращуючи економічний розвиток у країнах. Зокрема, цифрова економіка відіграла активну роль у пом'якшенні економічних втрат і сприянні економічному відновленню під час боротьби з коронавірусною хворобою 2019 (COVID-19) [2, с. 57].

Деякі тренди, які, на нашу думку, відіграватимуть основну роль у 2023 році та в наступний період, включають [1, 4-6]:

- У міру того, як все більше компаній використовують хмарні та сервісні ІТ для впровадження інновацій та перетворень, а також зі збільшенням числа постачальників ХааS, буде потрібна додаткова робота для управління технічними та операційними складнощами гібридних мультихмарних підходів.

- Створення ланцюжків постачання майбутнього. У міру того, як технологічні компанії продовжують відновлюватися після збоїв у ланцюжках поставок, спричинених пандемією, вони активно готуватимуться до майбутньої невизначеності та інших системних ризиків. Для цього вони будуть створювати системи з кращою видимістю та відмовостійкістю.

- Створення наступної ітерації гібридної робочої сили. Маючи великий досвід використання гібридної робочої сили у своїх колективних поясах, технологічні компанії розвиватимуть свою культуру, прискорюватимуть експерименти з рішеннями для спільної роботи та розроблятимуть ефективніші підходи до управління податковими наслідками.

- Створення стійкого майбутнього. Хоча технологічна галузь працює над вирішенням критичних проблем сталого розвитку, зростаючий тиск з боку зацікавлених сторін та можливі зміни в правилах звітності в галузі охорони навколишнього середовища, соціальної сфери та управління (ESG) спонукають технологічні компанії приділяти більше уваги скороченню та обігу назад впливу на довкілля.

- Кластеризація.

Зупинимось на описанні останнього тренду більш докладніше. Стає

очевидним, що задля досягнення ефекту від втілення концепції «Індустрія 4.0» потрібно формування ІТ-платформи, тобто свого роду домену кластерного середовища – сучасну інноваційну платформу нового покоління. Роль подібних цифрових ІТ-платформ можуть взяти на себе ІТ-кластери, здатні транслювати передові ІТ-продукти та ІТ-контенти (3D-друк, моделі цифрових утворень, роботехніка, злиття штучних та біологічних інтелектів через інтерфейс мозкової машини, гена інженерія тощо) на велику периферію країни. Сьогодні успішно функціонуючі ІТ-кластери створюють унікальні можливості для володіння ринками в епоху інформаційної революції та глобальної цифровізації простору.

Кластери можна представити як полігони для експериментів з рішеннями, пропонованими Індустрією 4.0. Вони відіграють роль ядра платформних мережових архітектур, формують сприятливе середовище для створення та поширення знань і є майданчиком для реалізації складних проектів. Продовжує відігравати важливу роль фактор просторової близькості. Не всі взаємини із зовнішніми контрагентами можуть бути переведені у формат віддаленої взаємодії. Компанії, що входять до кластерів, повсюдно впроваджують новітні ІТ-рішення для обслуговування споживачів, проте значно меншою мірою готові до переходу на дистанційну комунікацію з субпідрядниками, постачальниками та іншими партнерами. Таким чином, кластери як гібридний організаційний формат, що поєднує кооперацію та конкуренцію, можуть забезпечити сприятливі умови для цифрової трансформації бізнесу та набуття необхідних компетенцій. Кластери здатні стимулювати технологічний прогрес та забезпечити плавну цифрову трансформацію бізнесу. Найбільші можливості у кластерів, які входять до відповідних національних стратегій або цільових програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка платформ як основа для розробки корпоративної бізнес-стратегії та особливості її реалізації в умовах цифрових трансформацій у бізнес-середовищі / О.І. Маслак [та ін.] // *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2022.

№ 1. С. 46–51.

2. Ковальчук С.В., Ковінько О.М., Лісовський І.В. Роль цифрового маркетингу в активізації міжнародної бізнес-діяльності підприємств. *Маркетинг і цифрові технології*, 2019. № 1(2). С. 55–73.

3. Марчук О.О. Цифровий маркетинг як інноваційний інструмент управління. *Економіка і суспільство*, 2018. № 17. С. 296–299.

4. Труніна І.М., Білик М.Ю., Чорна М.О. Проблеми розвитку інноваційних бізнес-процесів на підприємствах готельної індустрії. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2021. Випуск 7 (40). С. 25–32.

5. Deloitte (2021). Тренди цифровізації економіки у 2021 році. URL: [https://www.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/Press-release/RWD% 212110%21UA.pdf](https://www.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/Press-release/RWD%202110%20UA.pdf)

6. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Hlazunova O.O., Pererva P.G. and Yakovenko Y.Y. (2021), «Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy». *2021 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES)*, 2021, pp. 1-5, doi: 10.1109/MEES52427.2021.9598744.

ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Білик М.Ю., к.е.н., ст. викладач кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму

Олійник Є.В., к.е.н., ст. викладач кафедри обліку і фінансів

Яворський В.В. к.е.н., директор ПрАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю»

Бала В.В., к.е.н., директор ТОВ «ЕКОТЕХ-С»

На сьогоднішній день Інтернет речей (IoT) є основним способом збору даних. який генерується мільярдами підключених електронних пристроїв. Дані можна збирати через підключені пристрої, такі як датчики, лічильники,

радіочастотна ідентифікація та інші гаджети, які можуть бути вбудовані в різні гаджети, підключені до Інтернету, які використовуються в повсякденному житті. Із зростанням цифровізації глобальної економіки, ланцюг створення вартості даних відбувається в кількох країнах одночасно, що призводить до збільшення транскордонних потоків даних у майбутньому без втручання людини [4].

На думку аналітиків компанії Cisco, перехід Інтернету людей до Інтернету речей – це період часу, коли кількість підключених до мережі речей (матеріальних об'єктів) перевищила кількість людей, які користуються Інтернетом. Згідно з дослідженням, проведеним компанією Juniper Research, кількість пристроїв, що мають доступ до інтернету, у 2019 році досягла 21 мільярдів.

Розмір глобального ринку Інтернету речей у 2020 році становив 308,97 мільярда доларів США. За прогнозами, ринок зростатиме з 381,30 мільярда доларів США у 2021 році до 1,85 трильйона доларів США у 2028 році, що означає щорічне зростання на 25,4% протягом 2021–2028 років. На Китай, США та Західну Європу будуть припадати близько 3/4 усіх витрат на IoT [1]. Очікується, що до 2025 року в середньому на людину буде припадати майже чотири пристрої IoT. За оцінками проекту GSMA (2019a), загальна кількість підключень IoT збільшиться з 9,1 мільярда в 2018 році до 25,2 мільярда в 2025 році. Це становитиме 1,1 трильйона доларів доходу від IoT до 2025 р. Однак цей дохід буде нерівномірно розподілений за регіонами, як показано на рис. 1.

За оцінками, у 2018 році світова економіка отримала прибутки на 175 мільярдів доларів за рахунок підвищення продуктивності підприємства від використання IoT; це еквівалентно 0,2 відсотка ВВП. Очікується, що до 2025 року переваги від зростання продуктивності бізнес-використання IoT зростуть до 3,7 трильйонів доларів США, тобто 0,34 відсотка світового ВВП. Сполучені Штати та Китай лідирують у світі за підвищенням продуктивності IoT, на які припадає понад 50 відсотків глобальних переваг [2].

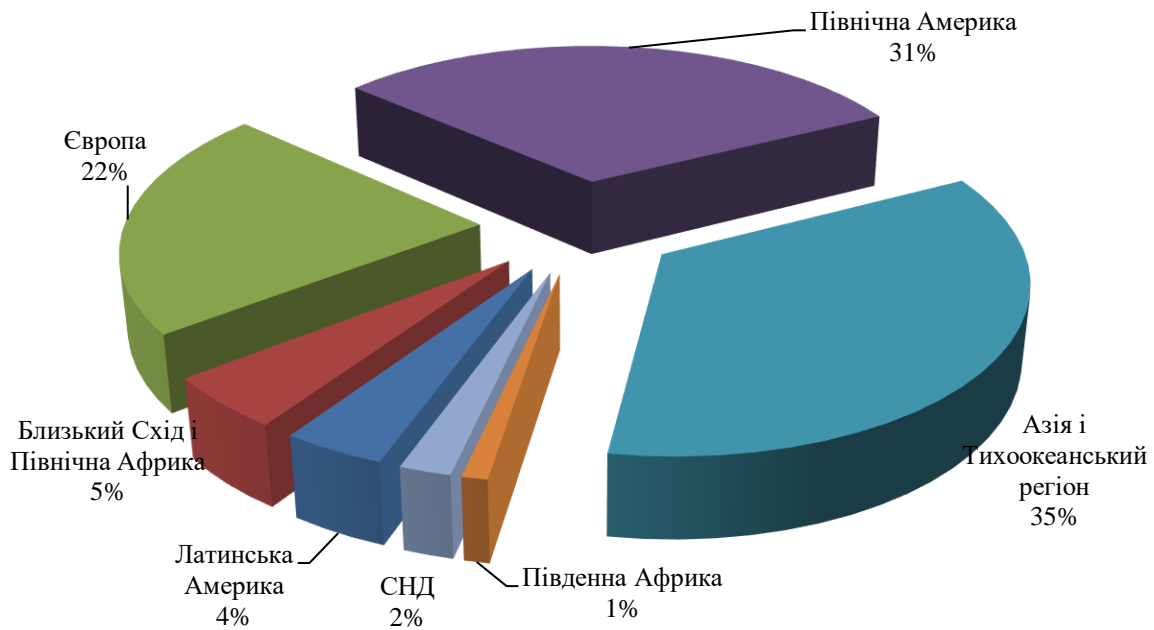

Рис.1 Географічний розподіл доходів від Інтернету речей до 2025р., %

З точки зору секторів, до 2025 року використання IoT у промисловості складатиме більше половини загального доходу, далі слідують використання IoT під час проектування розумних будинків, які становитимуть 23% від загальної кількості. Побутова електроніка становитиме 15%, а підключені транспортні засоби та розумні міста становитимуть 5 і 4 відсотки від загальної кількості відповідно [3].

Отже, інтернет речей – це мережа речей з чіткою ідентифікацією елементів, вбудованим програмним інтелектом, датчиками та повсюдним підключенням до інтернету, і її поширення відбувається у всьому світі - і в розвинених, і в країнах, що розвиваються, – високими темпами [5]. Інтернет речей, як нова концепція взаємодії матеріального та цифрового світу, є невід’ємною складовою цифрової економіки – нової парадигми розвитку економіки та суспільства, заснованої на мережевих комунікаціях. Застосування технології IoT змінить вигляд багатьох індустрій та областей життєдіяльності – як з урахуванням економічної складової, так і з погляду споживчого досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNCTAD (2021d). Technology and Innovation Report 2021: Catching technological waves: Innovation with equity. United Nations publication, sales No. E.21.II.D.8. New York and Geneva.
2. Taylor RD (2020). “Data localization”: The internet in the balance. *Telecommunications Policy*, 44(8): 102003.
3. OECD (2020). Mapping Approaches to Data and Data Flows. Report for the G20 Digital Economy Task Force, Saudi Arabia. OECD, Paris.
4. Яковенко Я.Ю. Концепція управління стійким розвитком підприємств. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*, 2019. № 36. С. 75–81.
5. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Hlazunova O.O., Pererva P.G. and Yakovenko Y.Y. (2021), «Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy», *2021 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES)*, 2021, pp. 1–5, doi: 10.1109/MEES52427.2021.9598744.

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СИСТЕМА ЗАХОДІВ В ОРГАНАХ
МІСЦЕВОГО САМВОВРЯДУВАННЯ

Бабій К.Р., студентка

Юричина І.А., викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

На сьогоднішній день проблеми антикризового менеджменту в публічному управлінні є досить актуальною. Ми живемо в час змін. Непередбанувані зміни – це кризи. Криза вимагає від людини миттєвої реакції, вимагає вирішення певної ситуації. Від рішень державних службовців залежить доля країни. Кризова ситуація вимагає послідовних дій на відновлення суспільної довіри та цілісності управлінських механізмів.

Антикризовий менеджмент – це система управлінських заходів і рішень, спрямованих на діагностику, запобігання, профілактику, ліквідацію кризових

явищ і нейтралізацію дії кризи в майбутньому. В антикризовому управлінні вирішальне значення має стратегія управління. Коли стає явною неминучість кризи, неможливість її усунути чи сповільнити, у стратегії антикризового управління головна увага приділяється проблемам і засобам виходу з кризи.

Визначається шість функцій антикризового менеджменту::

1. передкризове управління;
2. управління в умовах кризи;
3. управління виходу з кризи;
4. стабілізація нестійких ситуацій;
5. мінімізація втрат і втрачених можливостей;
6. своєчасне ухвалення рішень.

Для того, щоб антикризовий менеджмент був ефективний, можна виділити такі принципи ефективності антикризового управління, як науковий аналіз та прогнозування тенденцій; методологія розробки ризикованих рішень; якість антикризової програми; стратегія в управлінні; мистецтво антикризового управління; професіоналізм антикризового управління; оперативність, гнучкість управління, фактор часу; моніторинг кризових ситуацій; людський фактор: персонал, цінності, мотивація.

Зміни в українському суспільстві не тільки поглибили існуючі кризові явища, а й спровокували нові. Так, події останніх років, що відбулися в політичній і економічній сферах, свідчать про необхідність застосування антикризового менеджменту в державному управлінні, для якого на сьогодні характерні суперечності та конфлікти, що і призводять до кризового стану. Тому ефективність функціонування соціально-економічної та політичної систем держави залежить від упровадження в державне управління різних рівнів антикризового менеджменту.

Кризова ситуація – це переломний стан, що розповсюджується на всю систему і потребує наявності стратегії.

Якщо ми бачимо, що кризова ситуація настає, потрібно зробити

діагностику можливих наслідків.

Стратегічні напрямки виходу з кризи передбачають:

- систему антикризового управління,
- механізм антикризового управління,
- процеси антикризового управління,
- процеси інтеграції або дезінтеграції антикризового управління.

Задачі діагностики:

1. здійснити комплексний аналіз результатів діяльності (політичної, економічної та фінансової) управлінських органів та реального стану справ в країні, регіоні, галузі, установі, вивчити динаміку найважливіших обсягів (ВВП, доходів та витрат бюджету тощо);

2. визначити основні причини виникнення та поглиблення кризи;

3. оцінити масштаб і можливі наслідки подальшого поглиблення кризових явищ, ймовірність і терміни виникнення ситуації;

4. здійснити аналіз і прогнозування розвитку ситуації для визначення сприятливого зовнішнього середовища для подолання кризи;

5. оцінити внутрішні можливості щодо локалізації та подолання кризових явищ.

Залежно від результатів діагностики можна визначити чи очікується криза чи ні. На сьогоднішній день криза є циклічною. Зараз ми живемо у світі які постійно змінюється. Це виклик який виникає перед управлінцям щороку. Кризи є різні та різного, вони бувають соціальні, економічні, політичні. Якщо ми кажемо про кризи в державному управлінні, то це, як правило, виникає від соціально-економічних, політичних та інших причин.

Коли криза приходить, це означає, що так як було вже не буде. Одна із головних обставин, яка дає можливість чи розпізнати кризу чи не звертати на неї серйозну увагу це наявність чи відсутність в державі чесного діалогу між державою і суспільством. В основі такого діалога має бути високо-системно деполітизована високопрофесійна діагностика реального стану справ.

Наслідки кризи залежать від ефективності антикризового управління, що може або пом'якшувати, або загострювати кризу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутко М.П., Оліфіренко Л.Д. Антикризові стратегії публічного управління. URL: <http://ir.stu.cn.ua/jspui/bitstream/123456789/16896/1/Антикризові%20стратегії%20публічного%20управління..pdf> file:///C:/Users/HP/Downloads/vnaddy_2016_4_14.pdf
2. Геєць В. Державне управління в умовах світової кризи системного характеру. *Вісник Державної служби України*, 2011. № 2. С. 30–43.
3. Іванюта С. Антикризове управління : навч. посіб. Центр учб. літ., 2007. 288 с.

ПРИНЦИПИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМИ СТРУКТУРАМИ У СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

Гринько Т.В., д.е.н., професор, декан факультету економіки

Лихачевська А.Ю., аспірантка

Романова Л.П., студентка

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Формування та розвиток системи стратегічного менеджменту в умовах підприємницьких структур є безперервним управлінським процесом. У міру досягнення результатів діяльності на будь-якому рівні управління організацією необхідно оцінювати наслідки та коригувати стратегію в міру потреби, особливо в умовах кризових явищ. Залежно від стратегічного бачення, місії підприємства, конкурентної позиції, ресурсів та можливостей, існує безліч стратегічних рішень про те, як спрямовувати свої інвестиції в технології та як узгоджувати технології з бізнес-стратегією, що особливо актуально в сучасних кризових умовах.

Крім того, у міру зростання та зміни, підприємницькі структури мають розробляти різні стратегії: існуючі стратегії мають змінюватись і розроблятись

нові стратегії. Все це є частиною безперервного процесу удосконалення бізнесу з метою досягнення успіху та досягнення цілей підприємницької структури у довгостроковій перспективі.

Усе вищесказане вказує на необхідність перегляду та певної корекції базових принципів стратегічного управління підприємницькими структурами стосовно специфічних умов сучасних криз, а також з метою встановлення взаємозв'язку з постулатами та закономірностями циклічного розвитку в умовах нового технологічного укладу, що передбачає стійкий перехід до цифровізації соціально-економічних систем на основі використання штучного інтелекту, здатного не тільки виключно до аналітики даних, нехай і значних з погляду обсягу оброблюваної соціально-економічної інформації, а й до прийняття грамотних та ефективних управлінських рішень у рамках реалізації існуючих чи нових бізнес-стратегій [3]. Отже, принципи стратегічного управління підприємницькими структурами у сучасних кризових умовах наведено на рис. 1.

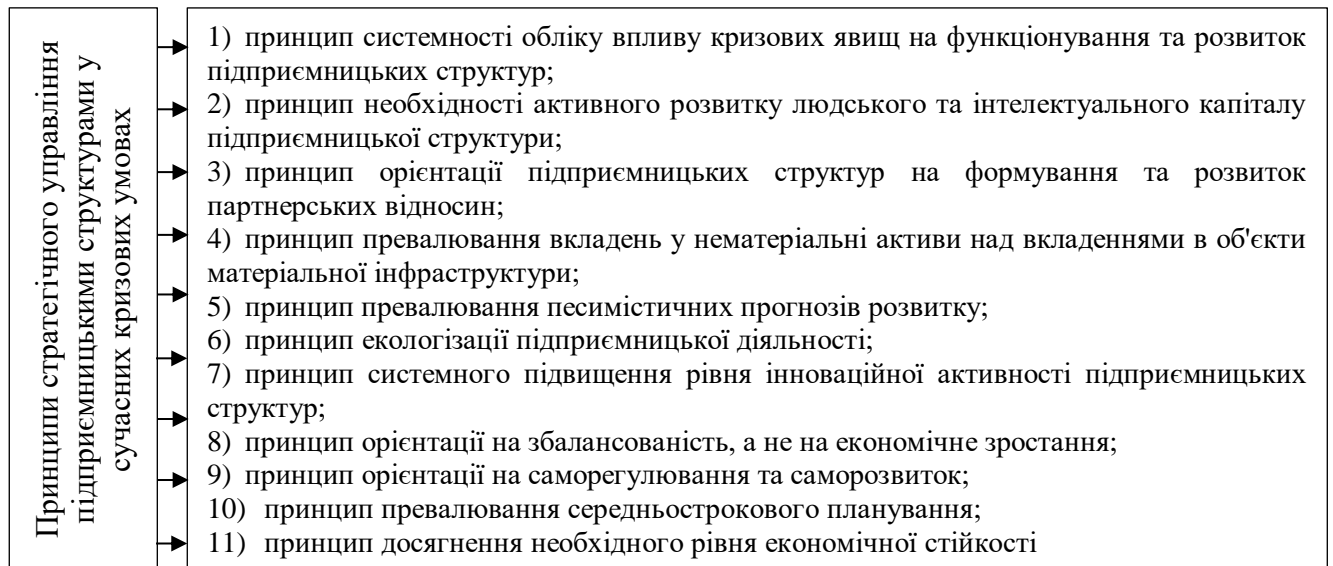

Рис. 1 Принципи стратегічного управління підприємницькими структурами у сучасних кризових умовах

Реалізація перелічених вище принципів залежатиме також від конкретної ринкової ситуації та фази кризового явища, оскільки сама криза та її форми

активно впливатимуть на вибір тієї чи іншої позиції в умовах організаційних змін. Наприклад, незважаючи на важливість екологізації як ключового вектору в сучасній політиці промислових та інших підприємств з точки зору формування певної лояльності з боку клієнтів, які, здебільшого, особливо молодь, налаштовані на збереження навколишньої екосистеми та дотримання високих вимог екологічності з боку підприємницьких структур, так і дотримання норм державного регулювання в галузі охорони навколишнього середовища, повинні вибирати між спеціалізованими витратами на підтримку екологічної рівноваги та балансу в рамках переходу до зеленої економіки та вирішенням проблем в операційній діяльності в умовах кризи. Таким чином, підприємницька структура поставлена в даному випадку перед вибором між двома альтернативними варіантами економічної поведінки. Безсумнівно, будь-яка кризова ситуація за інших рівних умов для підприємницьких структур практично завжди призводить до необхідності здійснення вибору з точки зору скорочення витрат на поточну та стратегічну діяльність у зв'язку з необхідністю забезпечення беззбитковості ведення бізнес-процесів [1].

Якщо в умовах криз минулих років можна було однозначно говорити тільки про її негативні наслідки для економічних суб'єктів, то в сучасних реаліях використання вищезазначених принципів може стати навпаки певним імпульсом для майбутнього системного зростання в умовах інноваційної економіки [2]. Наприклад, зростання віртуалізації бізнес-процесів сприяє зниженню витрат на ведення підприємницької діяльності за рахунок впровадження дистанційних технологій в управлінні окремими ресурсами організації, створення віртуальних просторів та цифрових сервісів для взаємодії з існуючими та потенційними клієнтами, зміни структури та величини основних засобів на користь віртуальних майданчиків, що особливо помітно стосовно організаційно-економічних умов функціонування підприємств більшості секторів сучасної сфери послуг.

Таким чином, віртуалізація та її вплив на стратегічний розвиток

підприємницьких структур в умовах кризових явищ навпаки сприяють зростанню продуктивності праці та економії на певних статтях витрат, що позитивно впливає і на практичні аспекти забезпечення стійкості підприємницьких структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гвініашвілі Т.З., Гринько Т.В. Механізм функціонування суб'єктів підприємництва в контексті економічної безпеки країни. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 3(15). С. 58–64.
2. Гринько Т.В. Теоретико-методологические основы адаптивного инновационного развития. *Экономика промышленности*. Институт экономики промышленности НАН Украины, 2011. № 2–3. С. 54–55.
3. Pasmawati, Y., Tontowi, A. E., Hartono, B., & Wijayanto, T. (2022). Strategy for Improving Crowdfunding Investments in Startup Business. *European Journal of Management Issues*, 30(1), 17–24. <https://doi.org/10.15421/192202>

ПРОЦЕСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Чеголя К.Ю., студентка

Сорока А.О., аспірант кафедри економіки

Динько І.Ю., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Шімпф Карін, к.е.н., завідувачка навчальним відділом економічного факультету

Магдебурзький університет Отто-фон-Геріке, Магдебург, Німеччина

З моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. Протягом третього місяця повномасштабного вторгнення загальні збитки досягли \$100 мільярдів, що

дорівнює 50% від загального ВВП України за 2021 рік. Один день війни коштує держбюджету України 2 мільярди гривень, до того ж попередня оцінка втрат інфраструктури складає близько 4,25 мільярда доларів за добу.

Критична ситуація в Україні, що викликана повномасштабним вторгненням, спричинила ряд проблем в економічній сфері, а саме значно зруйновано промисловий потенціал, колосальні руйнування об'єктів соціальної сфери, комунальної та державної власності. Значні втрати кадрового потенціалу, як наслідок процесів евакуації та внутрішнього переміщення. Всі ці проблеми вимагають формування ефективних та швидких інструментів для післявоєнного відродження економіки. Нині такими драйверами може стати відновлення економіки на основі врахування принципів четвертої промислової революції, зокрема цифровізації та інтелектуалізації. Економічне відновлення має бути максимально адаптованим до нових геополітичних реалій: важливими рисами сучасного світового господарства є його глобальність і формування нових типів організації економіки та суспільства.

Слід зазначити, що технологічною основою сучасної цифрової економіки є досягнення четвертої промислової революції [1], яка характеризується експоненціальною швидкістю поширення інновацій, глибиною та масштабністю впровадження цифрових технологій у всі сфери життя. Технологічний прогрес четвертої промислової революції робить можливим повний перехід на цифрові технології, поєднуючи їх із промисловими технологіями, що повністю змінює спосіб організації та ведення бізнесу. Неоіндустріальна модернізація української економіки має здійснюватися на основі збільшення частки наукоємних виробництв, розвитку смарт-промисловості та широкого використання всіх сфер нових інформаційно-комунікаційних технологій. Базою для модернізації та відновлення нашої економіки мають стати основні структурні елементи четвертої промислової революції, а саме:

- експоненційне (не лінійне) зростання – інновацій;
- безпрецедентне зростання нових технологій та можливостей їх

використання;

- оптимізована вартість управлінських рішень та обслуговування систем управління;

- інноваційні екосистеми.

Вищезазначені принципи є базовими для відновлення економіки України у повоєнний період, адже найефективнішим шляхом розвитку зруйнованої економіки буде розвиток інноваційно активних регіонів та галузей, які, у свою чергу, стануть рушійними силами для розвитку суміжних територій і виробництв, що забезпечує синергетичний ефект. Визнано за необхідне розробити та реалізувати відповідними Міністерствами та комітетами Верховної Ради, іноземними організаціями поетапну програму післявоєнної трансформації економіки України на засадах четвертої промислової революції, до якої входить:

- технічне та технологічне переобладнання підприємств у бік високотехнологічних виробництв та діджиталізації;

- технічні заходи щодо модернізації логістичних систем та оновлення транспортної мережі;

- підтримка «цифрової мобільності» промисловості та бізнесу, у тому числі переміщеного;

- організація додаткових транспортних коридорів для ввезення гуманітарної допомоги та експорту;

- заходи щодо організації зайнятості переміщених осіб, у тому числі програми перекваліфікації на зайнятість високотехнологічних підприємствах [2].

Слід наголосити на тому, що в Україні відсутня модель розрахунку економічного впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на окремі галузі та сфери життя. Чинна система цифрової статистики охоплює лише кількість імпортованих в країну машин і обладнання та експортованих ІТ-послуг. Також немає офіційних даних щодо покриття території країни цифровими інфраструктурними об'єктами та рівня споживання відповідних послуг. Проте

звернемо увагу на загальну кількість ІКТ-обладнання та послуг, спожитих в Україні у 2018 році – це близько 1 млрд 560 млн доларів (оцінка International Data Corporation). Наприклад, у порівнянні в 2018 році польська економіка спожила ІТ-продуктів на 6,5 мільярда доларів. Це означає, що економіка України недофінансована з точки зору технологічного споживання, тобто темпи та масштаби модернізації галузей економіки та сфер життя є значно нижчими, ніж у сусідніх країнах. Щоб досягти ВВП у 1 трлн дол. США до 2030 року, рівень споживання продуктів ІКТ має суттєво зрости в найближчі роки, головним чином за рахунок реалізації масштабних національних проєктів цифрової трансформації [3].

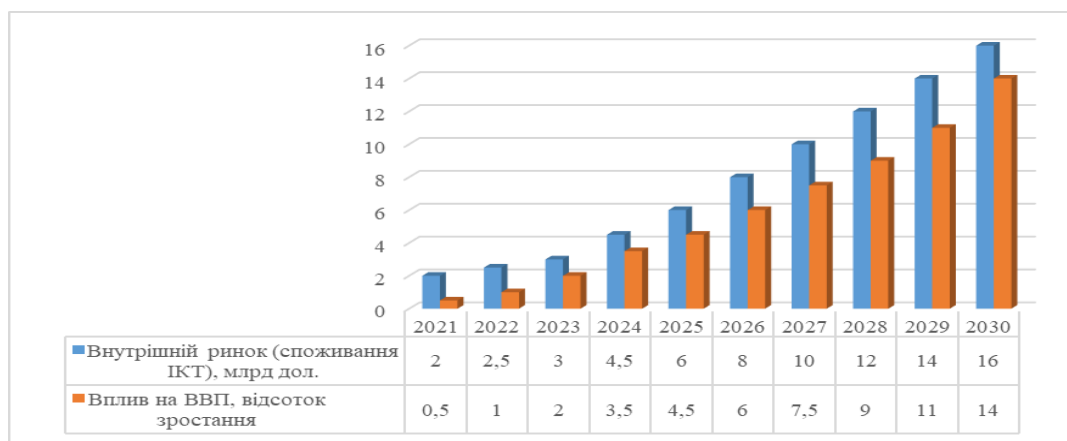

Рис. 1 КРІ цифровізації української економіки

Джерело: побудовано авторами за даними [3]

Вплив цифровізації визначається доданою вартістю, яку цифровізація створює для кожної галузі економіки чи сфери життя на макрорівні або для конкретного продукту чи послуги на мікрорівні. На макрорівні ця додана вартість являє собою відповідну частку зростання ВВП (% від загального ВВП). Саме ця кумулятивна частка формує цифрову економіку як частину традиційної аналогової економіки.

Отже, цифровізація та впровадження принципів четвертої промислової революції є важливим фактором для відновлення економіки України у післявоєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Shwab K. The Fourth Industrial Revolution: What It Means and How to Respond. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution> (дата звернення: 19.10.2022).
2. Смарт-промисловість в епоху цифрової економіки: перспективи, напрями і механізми розвитку: монографія / В. П. Вишневецький та ін. Київ, 2018. 192 с.
3. Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 30.10.2022).
4. Маслак О.І., Гришко Н.Є., Яковенко Я.Ю. Сучасні особливості процесу цифрової трансформації у патентуванні: зб. наук. пр. IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Дніпро, 2022. С. 302–305.
5. Економіка платформ як основа для розробки корпоративної бізнес-стратегії та особливості її реалізації в умовах цифрових трансформацій у бізнес-середовищі / О.І. Маслак та ін. ; *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University «KhPI» (economic sciences)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 1. С. 46–51.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ
(E-COMMERCE) В РОЗБУДОВІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Пирогов Є.Д., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Таловер В.А., к.е.н., директор ТОВ «Спірітус-Вишняки»

Гайова Г., Sourcing Manager Corporate Spend RE (Region Europe), Novartis (Чехія)

Стійкою тенденцією сьогодні є активне проникнення та розробка інформаційних комп'ютерних технологій у всіх сферах діяльності. Комп'ютерні технології, стаючи невід'ємною частиною життя сучасного суспільства, також

проникли у сферу роздрібної торгівлі. Населення швидко оцінило переваги придбання товарів через Інтернет і все більше віддає перевагу точно цій формі закупівлі. У той же час електронна комерція відкриває нові можливості для всіх учасників взаємодії з ринком – продавців, покупців, посередників та інших комерційних організацій, що призводить до зміни бізнес-процесів. Сьогодні торгівля в Інтернеті швидко набирає обертів, утворюючи новий сектор економіки. Всесвітні лідери електронного ритму-Китай та Сполучені Штати Америки, на яких припадає близько 40% ринку.

З впевненістю можна сказати, що електронна комерція має додаткові можливості для бізнесу. Отже, веб-орієнтована роздрібна торгівля порівняно з традиційною торгівлею значно знижує витрати на ведення бізнесу, а отже, дозволяє отримати додаткові прибутки. Звичайно, ця форма ведення бізнесу прискорює процеси інноваційного розвитку, а також впливає на ВВП країни. Слід зазначити, що розвиток електронної комерції дало серйозний поштовх до Пандемії-2020, через яку взаємодію «продавця покупця» змусили переїхати до Інтернету.

Оборот електронного документа в мережі EDI-це всебічний та зручний електронний розчин для роздрібних мереж та постачальників для обміну EDI та електронних документів, що мають юридичне значення.

Роздрібна торгівля, без сумніву, є найбільш інноваційною та найбільш прогресивною індустрією бізнесу, яка ініціювала та вперше запровадила електронну обмін даними - електронні обміни даними (EDI) – у роботі зі своїми партнерами. Таким чином, існувала уніфікована система обміну електронними даними та єдиний стандарт для передачі електронних повідомлень між учасниками роздрібної торгівлі у всьому світі.

У EDI, щоб визначити розташування сторін до електронного обміну даними: одержувач та відправник е-даних компанії EANCOM, використовують номер GLN. Глобальний номер розташування є частиною системи стандартів GS1. Це простий інструмент, який використовується для ідентифікації місця, і

може однозначно визначити місця, де це необхідно. Цей ідентифікатор відповідає стандарту ISO/IEC 6523.

Чому роздрібна торгівля вибирає електронну документацію:

- Прискорення документів, що обробляють щонайменше 2 рази;
- Прискорення закриття транзакцій щонайменше двічі;
- До 90% автоматизації ланцюгів поставок;
- до 85% заощадження на витратних матеріалах;
- До 80% зниження витрат на оплату праці та помилки введення даних вручну.

Чому роздрібна торгівля відмовляється від паперового обігу фінансових документів:

- 5,7 мільйона доларів на рік втрачається компаніями, в яких понад 500 людей працюють через неефективне управління документами;
- 41% компаній щодня стикаються з проблемами взаємодії центральних та регіональних офісів;
- 35% компаній страждають від проблем через втрату паперових документів;
- 6% прибутку втрачається компанією від оформлення документів.

Проблеми економічного характеру, з якими стикається населення, відсутність робочих місць та низька заробітна плата, стали стимулами у розвитку несанкціонованого населення регіонів шляхом відкриття та широкого використання веб-орієнтованих торгових платформ, незалежно від територіальної домовленості цифрових комунікацій. Непрямий вплив цифрової комерції проявляється в активному розвитку ринків маркетингу та реклами, засобів спілкування, перерозподілу ринку праці, залучення інвалідів у трудових відносинах, збільшення частки мобільної аудиторії та аудиторії та зростання продажів у цьому сегменті, розширення можливостей торговельної співпраці з новими ринками товарів і послуг, в розробці сектору послуг в інтернет -просторі, встановлення нових логістичних ланцюгів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальное развитие e-Commerce: США, Китай, Россия. URL: <https://www.shopolog.ru/metodichka/analytics/global-noe-razvitiye-e-commerce-ssha-kitay-rossiya> (дата обращения: 12.10.2022).
2. Доля интернет-продаж в общем розничном обороте. URL: <https://fedstat.ru/indicator/50236> (дата обращения: 12.10.2022).

**НОВІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки

Почтовюк К.А., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Яковенко Д.Л., технічний директор ТОВ «ЕДЦ «Віра»

Сучасне підприємство як складна відкрита система функціонує в умовах мінливого зовнішнього середовища, що обумовлює необхідність швидко пристосовуватися до нових умов, потребує врахування чинників невизначеності та нестійкості в процесі здійснення господарської діяльності.

Цифровізація та діджиталізація всіх економічних процесів обумовлюють виникнення низки нових викликів економічній безпеці сучасних суб'єктів господарювання, що вимагає формування нових стратегічних підходів протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам.

«Цифрова економіка» означає використання інформаційних технологій для створення або адаптації, продажу або споживання товарів і послуг. Цифрові новинки включають цифровий банкінг, електронну комерцію, віртуальну освіту, програми для смартфонів і платформи для співпраці.

На думку відомого американського економіста та статистика Томаса Мезенбурга цифровій економіці притаманні три особливі компоненти:

- інфраструктура – підприємства мають програмне забезпечення, апаратне забезпечення та інші технологічні ресурси;
- електронний бізнес – комп'ютерні програми, онлайн-інструменти та цифрові платформи, що допомагають реалізовувати бізнес-процеси.
- електронна комерція – продаж товарів і послуг онлайн [1].

Інциденти цифрової безпеки завдають шкоди компаніям, урядам та окремим особам, підриваючи доступність, цілісність і/або конфіденційність даних, інформаційних систем і мереж. З появою споживчого та промислового Інтернету речей, який об'єднує світ онлайн та офлайн, збитки можуть поширюватися на фізичне середовище та впливати на електронну безпеку.

Такі загрози, як фішинг, відмова в обслуговуванні та атаки програм-вимагачів, стають дедалі більш цілеспрямованими та витонченими, резонансні атаки виявили значні прогалини в цифровій безпеці.

У 2020 році більшість країн ОЕСР мали загальнодержавні стратегії цифрової безпеки. Однак, дуже часто цим стратегіям не вистачає автономного бюджету, інструментів оцінки та показників, а також інтеграції в загальні національні цифрові плани. Поява інноваційних центрів цифрової безпеки свідчить про те, що уряди можуть все більше використовувати цифрову безпеку для економічного розвитку, а не розглядати її лише як вартість або загрозу.

Спалах COVID-19 створив благодатне середовище для кіберзлочинців. Велика кількість людей і організацій перейшли на дистанційну роботу, вперше використовуючи нові інструменти. Зловмисники скористалися перевагами слабкої безпеки, щоб збільшити кількість шахрайських і фішингових кампаній, пов'язаних з пандемією.

У фішингу, одному з основних векторів, зловмисники маскуються під надійну особу в онлайн-спілкуванні. Таким чином вони отримують конфіденційну інформацію, таку як імена користувачів і паролі, або доставляють шкідливий код («зловмисне програмне забезпечення»). Існують різні типи фішингових атак. Фішингові повідомлення часто містять посилання на шкідливі

сайти, які кінцевим користувачам дедалі важче виявити без використання автоматичного захисту. Широкі нецільові кампанії спрямовані на збір облікових даних, скеровуючи користувачів на підроблені веб-сайти електронної комерції або фінансові сайти. Більш складні електронні листи націлені на конкретних осіб для розміщення зловмисного програмного забезпечення в інформаційній системі організацій [2].

Кіберзлочинці все більше націлюються на інформацію, що зберігається компаніями, причому крадіжка інформації є найдорожчим і найшвидше зростаючим сегментом кіберзлочинності. Це підтверджується збільшенням кількості компаній, які зберігають ідентифікаційну інформацію за допомогою хмарних сервісів, що збільшує її доступність. Однак важливо зазначити, що крадіжка – не єдина можлива мета, оскільки деякі злочинці обирають або змінити, або знищити інформацію, сподіваючись викликати недовіру до організації чи уряду.

У цілому серед основних загроз цифровій безпеці сучасного підприємства:

- шкода бренду та репутації;
- втрата конфіденційних і чутливих даних;
- втрата безперервності бізнесу;
- штрафи, якщо ваш бізнес визнають недбалим.

При цьому сектори, які піддаються підвищеному ризику кіберзлочинності, включають банківські та фінансові компанії, заклади охорони здоров'я та гостинності, юридичні фірми та малий бізнес. У 2021 році на одну компанію припадало в середньому 270 атак (несанкціонований доступ до даних, додатків, сервісів, мереж або пристроїв), що на 31% більше, ніж у 2020 році [3].

Отже, сьогодні забезпечення достатнього рівня цифрової захищеності як однієї з ключових функціональних складових економічної безпеки сучасного підприємства є фундаментальним завданням для безперервності бізнесу, стійкості та створення економічного прибутку.

Сучасні компанії, що враховують цифрові ризики при побудові стратегії

економічної безпеки, інформують своїх співробітників про зобов'язання щодо цифрової безпеки, впроваджують тести безпеки або регулярні резервні копії, купують поліси кіберстрахування від інцидентів цифрової безпеки.

Загалом, саме оцінка ризиків цифрової безпеки – періодична оцінка ймовірності та наслідків інцидентів цифрової безпеки – є основою управління ризиками цифрової безпеки. Частка підприємств ЄС, які здійснюють оцінку ризиків, коливається від 14% в Угорщині до 60% у Фінляндії. Щодо інших показників цифрової безпеки, то ця частка в середньому зростає зі збільшенням розміру фірм. Це менше однієї третини серед малих фірм, але наближається до трьох чвертей серед великих фірм.

Таким чином, надійний цифровий захист є важливою складовою економічної безпеки сучасного підприємства та основою стійкого функціонування та розвитку бізнесу. Сьогодні важливо розробляти та реалізовувати ефективні стратегії цифрової безпеки, інвестувати в заходи кібербезпеки незалежно від розміру бізнесу чи галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The digital economy: what it is and why it's the future of business. URL: <https://www.santander.com/en/stories/digital-economy>
2. Digital security. OECD-ilibrary. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/a5efc19a-en/index.html?itemId=/content/component/a5efc19a-en>
3. 10 cybersecurity statistics all business owners should know. URL: <https://www.tysers.com/cybersecurity-statistics-all-business-owners-should-know/>

PROBLEMS OF UKRAINE'S TRANSITION TO A POST-INDUSTRIAL
ECONOMY

Hryshych I., 1st year Master's student

Academic supervisors: Matiuk T., Ph.D. in Economics, Associated Professor

Karavaieva T., Ph.D. in Philological sciences, Associated Professor

Odessa I.I. Mechnikov National University

Today, the humanity of the world chooses its future path in order to succeed in the future. The future is also the formation of our Ukrainian nation, which will depend both on world trends and on our joint development so that our ancestors can be proud of their achievements. A post-industrial society is a society of an economy that, because of the scientific and technological revolution and increased population growth, has moved into the sphere of services, where there is an advantage over the production of goods.

An important feature of an innovative society is the creation of a knowledge economy, that is, the generation of new knowledge, information is given the status of a priority strategic activity, during which a competitive product is produced not only in the form of new technologies but also discoveries, inventions, goods, services, etc., as well as original approaches (paradigms, concepts, know-how) in entrepreneurship, politics, culture, art, medicine, spiritual sphere. Based on this, the relevance of spiritual and moral support for the entire national path of development is determined by the complexity of the effective functioning of all spheres of human activity: economic, financial, scientific and technical, social, industrial, cultural, and spiritual.

As we know, the countries that were formed on the ruins of the Soviet Union in the 1990s became transition countries for the CIS countries. In addition, if we interpret them according to A. Trevish's definition, is then they are stuck on the border of the market, service economy, massive high technologies, and small and flexible enterprises.

Yesterday, Ukraine stood between three possible types of post-industrial

development, but the war made its corrections. Types:

- 1) gradual development of the economy;
- 2) shock therapy of the economy;
- 3) post-industrial leap.

Today, during the war, Ukraine and its citizens are doing everything to stabilize the economy, since the war will end, and it will be difficult to restore the economy from the very beginning. Human life is the highest value "And without a doubt, the main task in Ukraine today is to save people's lives." However, during the war years, every subject of the Ukrainian economy tried to fulfill its functions confidently. Enterprises are working at the limit of their capabilities, and consumers, with the help of the state, are trying to form sustainable aggregate demand. Ukraine is going through the second declining phase; however, it has opportunities to build a high-quality and strong economy on post-industrial foundations.

REFERENCES

1. Pribytkova I. «Application of Cartographic Modeling as a research method when monitoring the spatial behavior of population». *Sociology: theory, methods, marketing*, 2015. Vol. 3, pp. 153–165
2. Lebedeva L.I. «The evolution of post-industrial society theories». *Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University*, 2016. Vol. 2., pp. 13–17.
3. Krushnitska G.B. «The genesis of the concept of human capital in the post-industrial society». *Business Inform*, 2014. Vol. 5, pp. 25–30.

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ ДЛЯ
АДАПТАЦІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Мельник Л.Г., д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та
бізнес-адміністрування

Кубатко О.В., д.е.н., професор, доцент кафедри економіки, підприємництва та
бізнес-адміністрування

Сумський державний університет

Лепейко Т.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту та бізнесу

Харківський національний економічний університет

Ковальов Богдан Леонідович, к.е.н., доцент, докторант кафедри економіки,
підприємництва та бізнес-адміністрування

Сумський державний університет

Наразі людство перебуває в фазовому переході до нової соціально-економічної формації, яка в науковій літературі називається різними термінами, зокрема: цифровим, сестейновим, інформаційним, знанневим, мережевим та ін. суспільством. Зазначений перехід супроводжується хвилею трансформаційних процесів, які, як правило, узагальнюються поняттями сучасних промислових революцій (Industry 3.0, 4.0, 5.0).

Зазначені трансформації невідворотно ведуть до зміни базових засад існування людської цивілізації, зокрема: ключових принципів взаємодії людини і суспільства, енергетичної основи, виробництва і споживання продукції, організаційних основ, методів управління, соціальних відносин, комунікацій, поселень, стилю життя, громадських інститутів.

Соціальні наслідки зазначених трансформаційних процесів підсилюються іншими явищами суспільного життя, які відбуваються у світі, зокрема, соціально-економічними кризами, що невідворотно супроводжують процеси перебудови суспільства та руйнівними процесами російської агресії проти України. Люди втрачають: близьких, здоров'я, комфортні умови

життєдіяльності, звичну роботу, фінансове забезпечення. Вони змушені змінювати: місце проживання (часто – країну проживання), соціальне середовище, звичні рід занять, зв'язки, комунікації.

Сказане обумовлює необхідність радикальної перебудови освітніх процесів. Генеральною метою цього є підготовка молоді й дорослих представників суспільства до життя в нових соціально-економічних умовах. Ключовими завданнями, які забезпечують реалізацію зазначеної мети, можна вважати:

- випереджальне формування світоглядних засад, знань та навичок, необхідних для активного життя людини в майбутньому суспільстві;
- відтворення вміння самонавчання й саморозвитку людини;
- формування навичок адаптації людини до змін, що відбуваються у виробництві, споживанні, комунікаціях, соціальному середовищі;
- відтворення здатності самоорганізовувати свою трудову активність та визначати напрямки формування ефективних сфер діяльності;
- забезпечення своєчасного та адекватного поточним обставинам ретренінгу (перепідготовки) людського капіталу (human capital, human resources);
- реабілітація (відновлення здатності до повноцінної продуктивної активності) груп населення, що зазнали негативний вплив зазначених процесів та явищ (осіб, що втратили близьких і здоров'я; ексвійськовослужбовців; осіб, що втратили роботу та нормальні умови трудової діяльності; осіб, що вимушено змінили умови проживання та соціальне середовище).

За формою освітні процеси, спрямовані на трансформацію освітнього середовища, мають передбачати:

- передачу знань світоглядного характеру, необхідних для формування загальних понять про специфіку процесів та явищ, що відбуваються;
- забезпечення необхідних знань про конкретні теоретичні й практичні питання ретренінгу й реабілітації зазначеного контингенту;
- формування у контингенту навичок, які б забезпечували практичну

реалізацію зазначених цілей процесів ретренінгу й реабілітації.

Суб'єктними структурами реалізації визначених напрямів перебудови освітньої системи можуть бути навчальні заклади України, а також Європейських країн, які не тільки вирішують складні питання реалізації сучасних промислових революцій (Industries 3.0, 4.0, 5.0), але й змушені були взяти на себе ліквідацію чи пом'якшення наслідків збройної російської агресії та вирішення проблем поствоєнної перебудови суспільства.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мунтян І.А., студентка

Науковий керівник: Обруч Г.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом
Український державний університет залізничного транспорту

Перші місяці війни в Україні виявилися надзвичайно складними для національної економіки. Адже більшість бізнес-суб'єктів зупинили або суттєво скоротили виробництво товарів та послуг. Так на початку війни лише 17 % великих підприємств продовжували працювати без обмежень, близько 30 % компаній перейшли на роботу онлайн, а інші й зовсім призупинили працю до мирних часів або хоча б до більш спокійніших. Через блокаду Чорного моря значно ускладнився та скоротився експорт металургійної та аграрної продукції, що займає домінуючу частку в структурі зовнішньоекономічної діяльності країни. Частково експортні перевезення даної продукції було переорієнтовано на виконання українською залізницею. Зокрема протягом січня-серпня 2022 р. перевезено 18,7 млн т залізної та марганцевої руди, 11,6 млн т зернових вантажів, 4,3 млн т чорних металів. У вересні обсяг навантаження зернових залізничним транспортом склав 3,4 млн т, а морськими шляхами експортовано 3,8 млн т. Загалом завдяки підписанню угоди про розблокування українських портів

вдалося експортувати близько 9,1 млн т агропродукції [1].

Через військові дії на території України понад 10 % орних земель виявилися не допустимими до посівів, що негативно відобразилося на експортному потенціалі України, а відповідно і на доходах державного бюджету. Як результат зафіксовано скорочення інвестицій в економіку, більшість підприємств були змушені призупинити реалізацію нових проєктів. Скоротилося і внутрішнє споживання, як через виїзд громадян за кордон, так і у зв'язку із зниженням доходів населення і відповідно купівельної спроможності.

Звичайно такого роду тенденції знаходять відображення в погіршенні економічного стану держави і падінні ВВП України. Зокрема на сьогодні є різні експертні оцінки можливого падіння ВВП України в 2022 р. – від 15 до 50 %. Найоптимістичніша належить групі Raiffeisen Bank Research – 15 %, Європейський банк реконструкції та розвитку спрогнозував, що ВВП України скоротиться на 30 %, Citigroup – на 32 %, Oxford Economics – на 34 %, Міжнародний валютний фонд – до 35 %, Moody's Analytics і S&P Global – на 43 %, Світовий банк – на 45 %, Economist Intelligence Unit – на 46 %, Міністерство фінансів України та Національний банк України – до 50 % [2].

Отже на разі думка щодо реального очікуваного скорочення ВВП України розходиться. Також за прогнозами Інституту економіки та прогнозування НАН України результати свідчать, що падіння ВВП у 2022 р. може становити 39 %. Це падіння майже в півтора рази перевищує найглибший річний спад в історії незалежної України, який спостерігався в 1994 р. (майже 23 %).

Якщо ВВП України впаде на 50 %, то він становитиме близько 100 млрд дол. США, що наразі менше за оцінку наявних на сьогодні інфраструктурних втрат. Навіть якщо реалізувати більш «оптимістичніший сценарій (-35 %)», розмір ВВП України може бути 130 млрд дол. США. Очевидно що в будь-якому разі таких національних ресурсів не вистачить для швидкого відновлення економіки. За інформацією Інституту економіки та прогнозування НАН України сподівання щодо того, що проблему вдасться вирішити із залученням фінансової

допомоги міжнародних фінансових інститутів, можуть не справдитися, оскільки ці організації самі мають обмежені ресурси.

На сьогодні стало відомо, що за підсумками перших трьох кварталів 2022 р. падіння ВВП в Україні оцінюється на рівні 30 %. За прогнозами Національного банку скорочення ВВП у 2022 р. складе 32 %. Натомість у подальшому зростання становитиме 4 % (у 2023 р.) і 5,2 % у 2024 р. [3].

Однак, слід відзначити, що за вісім місяців значної шкоди завдано промисловому комплексу та транспортній інфраструктурі країни як базису забезпечення економічного відродження країни. Оскільки саме промисловий сектор забезпечує виробництво високотехнологічної продукції, генеруючи додану вартість і значні надходження до бюджету. З огляду на це особливу увагу при відбудові національної економіки слід приділити відновленню промислового потенціалу шляхом розроблення відповідних стратегій та програм, формування мотиваційного механізму для розвитку промисловості, розбудови інноваційної інфраструктури за участю суб'єктів промисловості, транспорту, науково-дослідного та освітнього секторів шляхом створення індустріальних та наукових парків, інноваційних виробничих лабораторій. Все це сприятиме не лише розвитку промислових підприємств, але й дозволить стимулювати процеси відбудови в суміжних галузях, зокрема транспортній сфері, створюватиме робочі місця і сприятиме підвищенню благополуччя населення, зростанню темпів розвитку національної та регіональної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Порти Одеси забиті зерном, але його не вивозять. *Forbes.ua* : веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/money/porti-odesi-zabiti-zernom-ale-yogo-ne-vivozyat-yak-rosii-vdalos-uskladniti-ukrainskiy-eksport-zbizhzhya-26102022-9311> (дата звернення: 29.10.2022).

2 Геєць В.М. Про оцінку економічних втрат України внаслідок збройної агресії РФ (стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 30 березня

2022 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2022. № 5. С. 30–38.

З НБУ покращив оцінку падіння ВВП: прогноз до 2024 року. *24tv.ua* : веб-сайт. URL: https://24tv.ua/economy/vvp-ukrayini-2022-yaki-prognozi-daye-natsbank-2022-2023-rik_n2186869 (дата звернення: 29.10.2022).

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Обруч Г.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом

Лісняк К.Ю., магістрант

Ткачук Є.А., магістрант

Український державний університет залізничного транспорту

Війна, яка наразі охопила територію України, завдала важкого удару національній економіці та бізнесу. За неповні вісім місяців військового конфлікту країна втратила п'яту частину території, на якій було зосереджено значну частку промислового та ресурсного потенціалу країни. Масштабному руйнуванню піддаються об'єкти критичної інфраструктури, у т. ч. і залізничного транспорту, різко скорочується експорт та внутрішнє споживання. Основними проблемами, які на сьогоднішній день постали перед вітчизняним бізнесом, є руйнація виробничих та транспортних потужностей, проблеми з логістикою, подорожчання енергоресурсів, зменшення обсягів інвестицій, імпорту та експорту, зниження доходності населення і його купівельної спроможності. Саме ці фактори стримують відновлення економічної активності підприємств усіх секторів економіки, зокрема і залізничного транспорту.

Окрім загроз, викликаних веденням бойових дій на території країни, і загалом макроекономічної нестабільності ускладнює роботу і наявність низки невирішених протягом багатьох років системних проблем. Серед них: висока фізична і моральна зношеність рухомого складу, об'єктів залізничної інфраструктури, виробничо-ремонтної бази, втрата транзитного потенціалу,

зниження інноваційної та інвестиційної активності, недосконала кадрова політика, зниження лояльності клієнтів і їх переорієнтування на послуги інших видів транспорту. Все це безсумнівно дестабілізує роботу підприємств залізничного транспорту, знижує їх адаптивність до зовнішніх змін і скорочує можливості нівелювання негативного впливу кризових явищ. Останнє вказує на потребу зміни підходу до управління розвитком підприємств залізничного транспорту на основі впровадження засад антикризового управління.

Загалом виділяють декілька традиційних методів антикризового управління: оптимізація витрат за всіма статтями та елементами, пошук додаткових джерел для отримання фінансових ресурсів, реструктуризації боргових зобов'язань, перегляд плану стратегічного розвитку шляхом внесення змін для адаптації до нових умов функціонування і ефективного використання наявного потенціалу в процесі пристосування, реорганізація підприємства.

Якщо говорити про підприємства залізничного транспорту, то серед основних важелів забезпечення їх сталого зростання слід виділити такі: формування стратегічних партнерств за участю підприємств залізничного транспорту в інноваційній, виробничій, інвестиційній, транспортній та інших сферах підприємств галузі; розбудова інтегрованого середовища для генерації інноваційних ідей та розроблення інноваційної продукції для потреб галузі, що може бути реалізовано в межах індустріально-інноваційного центру, інноваційної платформи, інжинірингово-маркетингового центру, цифрових виробництв; інтенсифікація процесів транскордонної співпраці у сфері залізничного транспорту, розбудова розвиненої науково-виробничої інфраструктури, забезпечення локалізації виробництва інноваційної продукції для потреб залізничного транспорту; масштабна цифрова модернізація та оновлення залізничної галузі на основі застосування цифрових рішень в інноваційній, інвестиційній, кадровій сферах і сфері сервісного обслуговування.

Зважаючи на те, що сьогодні цифровізація розглядається як найбільш ефективний інструмент забезпечення сталого розвитку і підвищення

конкурентоспроможності бізнес-суб'єктів на ринку, доцільним є формування сценаріїв антикризового управління підприємствами залізничного транспорту і алгоритму їх вибору з урахування цифрових змін у галузі.

На першому етапі слід оцінити існуючий стан підприємств залізничного транспорту (критичний, недостатньо стабільний, достатньо та абсолютно стабільний), на другому – запланувати бажаний рівень (збереження існуючого рівня, підвищення стабільності чи досягнення абсолютно стабільного стану в інноваційній та інвестиційній сферах, розвитку персоналу та сервісу), на третьому – обрати сценарій та інструментарій антикризового управління розвитком підприємств залізничного транспорту (традиційний, адаптивний, прогресивний) і на четвертому – реалізувати сценарій і оцінити ефективність обраних інструментів (сценарій обрано помилково, необхідно забезпечити його перегляд; сценарій обрано загальною вдало, більшість цільових орієнтирів досягнуто, з метою досягнення більш високих позицій слід переглянути сценарій; сценарій обрано вдало, цільові орієнтири досягнуто, діяльність підприємств залізничного транспорту характеризується високим рівнем стабільності).

При цьому слід відзначити, що традиційний сценарій є доволі консервативним і передбачає застосування доступних техніки та технологій, впровадження яких є вкрай необхідним. Адаптивний сценарій зорієнтований на впровадженні деяких із новітніх технічних та технологічних рішень, застосування яких сприятиме подоланню найбільш гострих проблем і поступовій стабілізації діяльності підприємств залізничного транспорту. У свою чергу, прогресивний сценарій має на меті застосування новітніх цифрових рішень задля досягнення стратегічних та тактичних пріоритетів розвитку підприємств галузі і нарощення потенціалу їх сталого зростання в довгостроковій перспективі. З огляду на зазначене з метою досягнення абсолютно стабільного стану підприємств залізничного транспорту запропоновано використання інструментів прогресивного сценарію антикризового управління їх функціонуванням.

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА

Рябенко І.В., магістрант

Науковий керівник: Рекун І.І., д.е.н., професор

Український державний університет науки і технологій

В умовах воєнного стану, тотального знищення української інфраструктури та втрати значної частини людського капіталу, функціонування будь-якого підприємства в значній мірі залежить від його стабільної, якісної та ефективної системи економічної безпеки. Нагальна потреба у вивченні та розвитку питання економічної безпеки підприємства в умовах військового стану виникла з початком повномасштабних військових дії та агресії проти України.

Сукупно, за даними опитування «Advanter Group», майже половина підприємств зупинені (18,7%) або майже зупинені (28,1%), загальні прямі втрати МСБ оцінюються у 83 млрд. доларів США, бізнес-активність скорочується, а експортери стикаються з обмеженими можливостями через блокаду портів – поточні логістичні маршрути покривають менше 20% експорту. Понад 10 млн. українців (~25% населення) покинули свої домівки, у тому числі 7,5 млн. виїхали за кордон. У результаті щонайменше 3 млн. українців уже втратили роботу, а 53% населення ризикують її втратити. Зростання рівня безробіття, за приблизними оцінками, перевищило 30%. Рівень заробітної плати, за експертними оцінками, знизився з 9 до 58% у різних сферах економічної діяльності, а заборгованість із заробітної плати перевищила 3 млрд. грн. Видатки бюджету зросли майже вдвічі через збільшення витрат на оборону, підтримку бізнесу та гуманітарну допомогу. [1]

Зміст поняття, особливості сучасного стану економічної безпеки та шляхи її удосконалення на глобальному, регіональному та національному рівні досліджували такі вчені як: Т. Паул, У. Лінд, Т. Зубко, В. Мельник, О. Пурденко, Ю. Біляк, Л. Марчук, А. Сакун і ряд інших. Наукові дослідження

доводять, що всі вітчизняні суб'єкти господарювання вимагають обґрунтованої та виваженої методики оцінки й управління економічною безпекою підприємства під час критичної ситуації сьогодення. Отже, питання економічної безпеки підприємства є системними, оскільки стосуються і пов'язують країну в цілому, окремі регіони, господарюючі суб'єкти, політику, економіку, фінанси тощо [2].

У загальному випадку під економічною безпекою розуміється якісна характеристика працездатної системи, що визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування, розвиток у рамках поставлених цілей, а у випадках виникнення різних погроз (зовнішніх і внутрішніх) система буде в стані протистояти ним і відновлювати свою працездатність.

Рівні та суб'єкти економічної безпеки: міжнародний безпека (глобальна, регіональна); національна безпека (державна, галузі, регіону, суспільства); приватна: підприємства, господарства або особистості. Важливе місце в системі економічної безпеки країни займає економічна безпека суб'єктів підприємництва, тому що вони є первинним елементом, який забезпечує життєві потреби населення й ресурси для його розвитку. Розрізняють сім функціональних складових економічної безпеки підприємства: фінансова, інтелектуальна та кадрова складові, техніко-технологічна складова, політико-правова, екологічна, інформаційна і силова складові. Домінуючою та визначальною складовою економічної безпеки підприємства, забезпеченню якої повинна приділятися особлива увага є фінансова складова [3].

Для ефективної роботи системи безпеки підприємства необхідно забезпечити виконання певних її функцій. А саме: прогнозування ризиків, виявлення небезпеки, попередження загроз та профілактика порушень; забезпечення максимальної захищеності діяльності підприємства та його персоналу, збереження майна; ліквідація наслідків отриманої шкоди тощо.

Можна виокремити наступні типи стратегій економічної безпеки підприємства: Перша стратегія включає в себе невідкладне реагування на

загрозу, яка виникає в процесі діяльності. Другою стратегією зазвичай є прогнозування та завчасне виявлення небезпек. Реалізується така стратегія шляхом цілеспрямованого дослідження економічної ситуації як у внутрішньому так і у зовнішньому середовищі підприємства на постійній основі. Третьою стратегією зазвичай є робота по відшкодуванню завданих збитків. Таку стратегію використовують вже коли дві попередні неможливо реалізувати і коли збитки можна відшкодувати [4].

Використання розглянутих функцій та стратегій управління економічною безпекою дозволяє створити ефективний захист фінансових інтересів підприємства, забезпечити їх цілеспрямовану реалізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стан та потреби бізнесу в Україні: секторальний розріз, вересень 2022. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-sektoralnij-rozriz-veresen-2022>
2. Блакита Г., Богма О., Сілакова Г. Конфліктологія в концепції економічної безпеки підприємств в умовах війни. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*, 2022. 143(3). С. 50–58. [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(143\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(143)03)
3. Економічна безпека підприємств в умовах глобальної трансформації: монографія / І.П. Отенко, І.А. Булкіна. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 253 с.
4. Козаченко Г.В., Погорелов, Ю.С. Загроза діяльності підприємства як імперативне поняття економічної безпекології мікрорівня. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2019. (1 (53)). С. 161–170. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-161-170>

ДИНАМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЕЛЕКТРОЛІЗЕРІВ, ЯК СПОЖИВАЧІВ –
РЕГУЛЯТОРІВ ЕНЕРГОСИСТЕМИ

Толстов Д.В., магістр енергетики, аспірант

Науковий керівник: Тесленко О.І., к.т.н., провідний науковий співробітник

Інститут загальної енергетики НАН України

У зв'язку із швидким та суттєвим зростанням частки електрогенерації від відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), яка характеризується негарантованим виробництвом електроенергії, критично зростає незбалансованість Об'єднаної енергосистеми України (ОЕС) між генерацією та споживанням електричної енергії. Для балансування ОЕС традиційно використовуються до 36 енергоблоків вугільних теплоелектростанцій (ТЕС), які дозволяють регулювати обсяги виробництва електроенергії у відповідності до її споживання [1]. Однак існуючі вугільні ТЕС України є низько ефективними, технологічно застарілими, фізично зношеними та екологічно небезпечними. Особливо проблема балансування ОЕС загостриться у період післявоєнного відновлення країни в умовах значної руйнації існуючої інфраструктури ОЕС, вугільних ТЕС та пріоритетного розвитку електроенергетики з ВДЕ.

Перспективним напрямом підвищення гнучкості енергосистеми (ЕС) є застосування інноваційних технологій регулювання споживання електроенергії: споживачі – регулятори використовують електроенергію у періоди її профіциту та зменшують або припиняють її споживання у періоди дефіциту електроенергії в ЕС [2, 3]. Однією з таких технологій є використання водневих електролізерів для перетворення надлишкової електроенергії в паливо або хімічну сировину.

На поточний час найбільш розповсюджені два типи електролізерів – PEM та ALK [4]. PEM електролізер працює із використанням протонообмінної мембрани. Реакція відбувається завдяки мембрано електродному блоку, що містить активну область, в якій знаходиться каталізатор. Мембрана, що виконана із твердою полімерної речовини, також служить електролітом, усуваючи потребу

в небезпечних рідких електролітах, таких як концентрований гідроксид калію. Електроліз води PEM розділяє чисту деіонізовану воду (H_2O) на її складові частини, водень (H_2) і кисень (O_2), по обидва боки цієї мембрани. Коли до електролізера подається постійна напруга, вода, що подається на анод або кисневий електрод, окислюється до кисню та протонів, а електрони вивільняються. Протони (ядра атому водню) проходять мембрану, в той час як електрони проходять через електричний ланцюг. На катоді протони та електрони з'єднуються, утворюючи H_2 [5].

Лужні електролізери (ALK) характеризуються наявністю двох електродів, що працюють у рідкому лужному електролітному розчині гідроксиду калію або гідроксиду натрію. Ці електроди розділені діафрагмою, що відокремлює продуктивні газу та транспортує іони гідроксиду (OH^-) від одного електрода до іншого [6].

У таблиці наведені динамічні характеристики основних типів електролізерів як потенційних споживачів – регуляторів з балансування ЕС.

Таблиця 1

Динамічні характеристики водневих електролізерів [5, 6].

Показник	Одиниця виміру	Тип електролізера	
		ALK	PEM
Одинична електрична потужність стеку	МВт	10	2,5
Енергоефективність	кВт·год електроенергії/ кг водню	51	58
Діапазон навантажень	% номінального навантаження	15–100	0–160
Пуск (з теплого – холодного стану)		1–10 хв	1 с– 5 хв
Швидкість набору/скидання потужності	% за секунду	0,2–20	100
Зупинка		1–10 хв	кілька секунд
Стандартний вихідний тиск	бар	1–15	30

Співставлення динамічних характеристик електролізерів показує, що PEM електролізери є більш привабливіші для регулювання енергосистеми. Адже такий електролізер має більшу швидкість навантаження 100%/с (проти 20%/с у ALK електролізера), здатен працювати у всьому діапазоні потужності, та

допускає короткочасну роботу при перенавантаженні. ALK електролізер має перевагу у порівнянні із PEM електролізером у меншій витраті електроенергії та у менших капітальних затратах, що обумовлює деяку його економічну привабливість. Швидкість зміни навантаження ALK електролізером задовільна.

Висновок. Аналіз динамічних характеристик основних типів електролізних водневих установок демонструє їх технологічну здатність як споживачів – регуляторів до балансування ЕС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулик М.М. Співставний аналіз техніко-економічних характеристик Канівської ГАЕС та комплексу споживачів-регуляторів для покриття графіків електричних навантажень. *Проблеми загальної енергетики*, 2014. Вип.4 (39). С. 5–10.

2. Балансування енергетичної системи. Технологічні виклики та інноваційні рішення. Енергоджерела. URL: <https://enerhodzherela.com.ua/analitika/>

3. Ленчевський Є.А., Тесленко О.І. Перспективні можливості збільшення загального потенціалу маневрених потужностей Об'єднаної енергосистеми України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки*, 2021. Том 32 (71). № 3. С. 194–202. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-5941/2021.3/30>

4. Hydrogen from renewable power: Technology outlook for the energy transition. International Renewable Energy Agency IRENA. 2018. URL: https://www.irena.org//media/Files/IRENA/Agency/Publication/2018/Sep/%_Hydrogen_from_renewable_power_2018.pdf

5. Генератори водню Proton PEM. Електролізні компресорні технології. URL: <https://www.elkt.com.ua/>

6. World's largest single-stack alkaline-water electrolysis system. Internationales Verkehrswesen. URL: <https://www.internationales-verkehrswesen.de/worlds-largest-single-stack-alkaline-water-electrolysis-system/>

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Карімов Г.І., к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування

Полюлях А.А., магістрант кафедри менеджменту організацій і адміністрування

Дніпровський державний технічний університет

Комунальне виробниче підприємство Кам'янської міської ради «Міськводоканал» є комунальним унітарним підприємством і належить до комунальної власності міста Кам'янське. Основною метою діяльності є надання послуг водопостачання та водовідведення, а також транспортування питної води та стічних вод, їх очищення на очисних спорудах. Підприємство є суб'єктом природних монополій, який провадить господарську діяльність з централізованого водопостачання та водовідведення, ліцензування якої здійснюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Тарифи на послуги КВП КМР «Міськводоканал» встановлюються Регулятором - Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [1].

Ефективність господарської діяльності визначається за результатами фінансово-економічних показників підприємства. Дослідивши підсумки господарської діяльності підприємства, маємо зазначити, що КВП КМР «Міськводоканал», як і більшість водопровідно-каналізаційних господарств не є прибутковим підприємством.

Причинами збиткової діяльності підприємства являються наступні фактори:

– зниження фактичного рівня доходу підприємства пов'язано з зменшенням обсягів реалізації питної води та водовідведення споживачами міста та невиконання в повному обсязі договірних умов в частині сплати за отримані послуги;

– високий рівень понаднормативних втрат води призвів до збитків в сумі –

21 906,5 тис. грн;

– значне зростання цін на матеріали, енергоносії, реагенти та послуги сторонніх організацій призводить до фактичного перевищення витрат в порівнянні з складовою діючих тарифів [2].

Також, підприємство позбавлене можливості своєчасно коригувати свої витрати у відношенні із зростанням вартості паливно-енергетичних ресурсів.

При цьому, витрати на виробництво послуг залишились на рівні планових, оскільки основні витрати підприємства є умовно постійними, та не залежать від обсягу реалізації питної води та стічних вод. У зв'язку із зменшенням обсягів реалізації питної води та водовідведення зросла фактична собівартість послуг на одиницю виміру (м³).

Стабільна і якісна експлуатація систем водопостачання та водовідведення є одним з важливих факторів життєзабезпечення мешканців міста.

На жаль, належне функціонування зазначених систем дедалі ускладнюється через значну зношеність трубопроводів (як магістральних так і внутрішньо - квартальних), споруд та обладнання, що призводить до збільшення аварій на мережах та витоків води. Більшість об'єктів систем водопостачання та водовідведення потребує негайної реконструкції та залучення значних фінансових ресурсів. Мережі водопостачання та водовідведення експлуатуються з 50-х років. Очисні споруди правого берега експлуатуються з 65-х років. Діючі споруди працюють в агресивному середовищі. Технологічні споруди та будівлі мають значний фізичний знос. Технологічні процеси очистки застарілі, обладнання морально та фізично зношене. Значні площі займають мулові майданчики. Технологія обробки осаду також застаріла. Також не менш важливим критерієм, що призводить до втрат – є втрати, що виникають у результаті несанкціонованого підключення до водопровідної мережі.

У підсумку, можливо виокремити наступні напрямки покращення рівня функціонування підприємства:

– встановити вузли обліку питної води на вводах багатоквартирних

будинків;

– виконати реконструкцію та будівництво по проектам на реконструкцію мереж водопостачання та водовідведення;

– впровадити нові технології по знезараженню питної води – переведення на гіпохлорид;

– встановити прилади технологічного обліку питної води на всіх етапах розподілу;

– проведення роботи по виявленню витоків в магістральних трубопроводах шляхом встановлення стаціонарних засобів обліку;

– повністю автоматизувати систему водопостачання;

– замінити систему опалення на більш економічні види опалення;

– виявляти та легалізувати несанкціоновані підключення.

Вирішення проблемних питань сприятиме отриманню екологічного, економічного та соціального ефектів: економії витрат електроенергії; економії витрат природного газу; економії витрат палива; зниженню експлуатаційних витрат; значного зниження витрат питної води; зниження тарифу на водоспоживання; покращення якості послуг з водопостачання та водовідведення для населення та підприємств міста; зниження ризику екологічного забруднення навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22.09.2016 №1540-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №51. ст.833.

2. Кам'янське ВКГ КП ДОР “Аульський водовід”. Кам'янське, 2022. URL: <https://www.aulivoda.org.ua/> (дата звернення: 01.11.2022).

ЧИННИКИ ПІДЧАСВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІЛОСОФІЇ
ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Семенюк А.О., аспірант

Науковий керівник: Дячук О.А., к.т.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Як і будь-який соціально-політичний катаклізм, російсько-українська війна суттєво корегує філософію використання енергетичних ресурсів для задоволення потреб населення та економіки в цілому в сторону її «озеленення». Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) під час та за наслідками військових дій набувають ще більш пріоритетного значення. Ця корекція відбувається під тиском декількох основних чинників.

Перший – розуміння втрат за наслідками війни і потенційних загроз у разі її повторення. Наразі зрозумілими є принаймні сім факторів впливу війни на ВДЕ-об'єкти енергогенерації в Україні: 1) захоплення частини території, на якій фізично знаходяться ВДЕ-об'єкти; 2) нестача персоналу для роботи на них; 3) неможливість (або побоювання) здійснення подальших інвестицій у відновлювану енергетику боку інвесторів; 4) мінування територій, на якій розміщено об'єкти ВДЕ, а також площ для потенційно нових об'єктів; 5) ускладнення логістики постачання сировини (наприклад, біомаси) та комплектуючих через фізичне руйнування інфраструктури або неможливість, небезпечність її використання; 6) пошкодження ліній електропередач; 7) зменшення підтримки ВДЕ з боку держави.

Другий – отримання реального досвіду й усвідомлення загроз для традиційного ринку енергетичних ресурсів під час воєнних дій. Прикладом є вирішення питань зберігання, постачання й виробництво нафтопродуктів, паливно-мастильних матеріалів, вугілля тощо після повного чи часткового руйнування відповідних інфраструктурних об'єктів; нівелювання нафтової та газової залежності країн-членів Європейського Союзу від російських

постачальників тощо.

Третій – розуміння того, що незалежно від форс-мажорних ситуацій у світі, одним із пріоритетних завдань, залишається зменшення техногенного навантаження енергетики на навколишнє середовище та боротьба зі зміною клімату, що для енергетики означає повну її декарбонізацію. Наприклад, жодна з країн, в т.ч. Україна, не відмовляється від домовленостей, досягнутих на минулорічній глобальній кліматичній конференції COP26, про що свідчать заяви українських та світових лідерів на цьогорічному COP27 у Єгипті. Навіть у такій надзвичайній ситуації, як повномасштабна війна в центрі європейського континенту, пам'ятається, що зміна клімату залишається найбільшим глобальним викликом, який стоїть перед людством на усіх континентах.

Четвертий – сприйняття ідеї зеленого відновлення (зокрема й енергетики) як основи майбутньої стратегії повоєнної відбудови та розвитку України. Вже сьогодні спостерігається, що у виступах українських високопосадовців, учених, представників громадськості та бізнесу чітко звучить думка про те, що відбудова міст після війни має відбуватися не як повернення того, що було, а як створення концептуально нового, зокрема, енергоефективного, екологічно чистого та кліматично дружнього урбаністичного середовища. В експертному середовищі на підставі виступів високопосадовців в Україні склався певний набір імперативів в цьому напрямку [1; 2]. Зокрема, це: 1) домінанта природоохоронної та кліматичної політики у всіх секторах; 2) інвестиційна політика має сприяти сталому розвитку України; 3) розвиток економіки має відбуватися на основі низьковуглецевих, енергоефективних, екологічно чистих технологій і забезпечувати збалансоване споживання; 4) впровадження європейських екологічних стандартів на всіх рівнях; 5) дотримання європейських екологічних інструментів планування у відновленні та розбудові України; 6) надання пріоритетності місцевому самоврядуванню, максимальне залучення громадськості та громад до прийняття рішень; 7) забезпечення ефективного функціонування й використання існуючих цільових національних та

міжнародних фондів, проектів та створення нових, наприклад, на основі таких як «Місія ЄС щодо 100 кліматично нейтральних і розумних міст» або програма REPower EU, окремий розділ якої за повідомленнями Європейської комісії стосуватиметься питань забезпечення стабільного енергопостачання та сталого розвитку енергетичного сектору України [3; 4].

П'ятий – розуміння того, що будь-які перетворення на рівні країни не відбуваються ізольовано, а починаються з розбудови на рівні громад. Саме локальним проектам і трансформації на місцевому рівні мають бути приділено значну увагу державними інституціями, спираючись на результати наукових та експертних досліджень, які аргументовано доводять можливість та визначають напрями зеленої відбудови та/чи розвитку громад. Одним із прикладів таких досліджень є робота науковців ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» в рамках якої змодельовано сценарії переходу Житомирської об'єднаної територіальної громади (ОТГ) на ВДЕ до 2050 року [5] з використанням власне розробленої економіко-математичної моделі «TIMES-Житомир». Поширення таких підходів на практиці в українських громадах неодмінно призведе до зміни філософії на державному рівні в частині кліматичних, екологічних, економічних, енергетичних критеріїв відновлення та розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зелена відбудова України: позиція громадськості. URL: https://www.irf.ua/green_recovery_ukraine/
2. План Маршала для післявоєнного відновлення України. Пропозиції ГД ООН в Україні. URL: <https://cutt.ly/IMxJMGA>
3. Commission announces 100 cities participating in EU Mission for climate-neutral and smart cities by 2030. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_259
4. Communication from the commission to the european parliament, the european

council, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions. URL: <https://cutt.ly/QMxKq54>

5. Дячук О., Семенюк А. Методи та моделі оцінки енергетичного переходу на прикладі житомирської об'єднаної територіальної громади. *Економіка і прогнозування*, 2021. №4. С.74–99.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ

Войцеховська А.О., аспірантка кафедри економіки та підприємництва

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Ломачинський А.О., студент I курсу

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Науковий керівник: Ломачинська І.А., д.е.н., доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

24 лютого 2022 року почалося повномасштабне вторгнення росії в Україну, що змінило динаміку розвитку національної економіки, призупинило позитивні процеси цифрової трансформації економіки України. З метою захисту прав та інтересів громадян і держави, забезпечення якнайскорішої перемоги та національної безпеки в майбутньому були внесені поправки до законодавства, запропоновані програми підтримки бізнесу та військово-промислового комплексу країни. Унаслідок усі сфери життя суспільства, в тому числі й економічна, перебудовуються і якісно змінюються, для того, щоб мати змогу виконувати специфічні функції, викликані війною.

У результаті широкомасштабної воєнної агресії відбулися руйнування підприємств та інфраструктури, освітніх та наукових закладів, серйозні перебої з підключенням до інтернету, кібератаки, виїзд закордон висококваліфікованих фахівців. Упровадження воєнного стану призупинило дію окремих законодавчих актів, спонукало впроваджувати екстрені заходи, зокрема, був зафіксований курс гривні до долару США, зменшені податки на окремі продукти, збільшена емісія

грошей для покриття бюджетного дефіциту, збільшення облікової ставки НБУ до 25%, призупинена легалізація ринку віртуальних активів й ін. Поряд із цим уряд запропонував для підтримки бізнесу ряд програм, зокрема, релокації, кредитування «5-7-9», окремі податкові пільги, компенсацію за працевлаштування тимчасово переміщених, «Робота й ін.

Неможливість ефективно функціонувати суб'єктам господарювання в умовах війни, але маючи бажання захистити бізнес, підтримати економіку, допомогти ЗСУ, обумовило потребу у прискоренні трансформації бізнесу на основі використання цифрових технологій. Якщо в умовах мирного часу останні, перш за все, забезпечують зростання конкурентоспроможності, формують докорінно нові відносини між компанією, співробітниками, клієнтами чи споживачами, то в умовах війни це спосіб зберегти робочі місця та джерела доходів для населення, швидко переорієнтуватися на виробництво вкрай важливих товарів і послуг, підвищити рівень безпеки бізнесу у цілому.

Не зважаючи на скорочення попиту, доходів і прибутку від господарської діяльності, зайнятості населення суб'єкти господарювання продовжують функціонувати. За даними Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) лише 44% підприємств працюють в повному обсязі, 53% працюють з обмеженнями, і тільки 3% не працюють. 82% компаній проводять підготовку на випадок перебоїв з постачанням води, газу, електроенергії, 56% – до ударів по критичній інфраструктурі, транспортній мережі та підприємствам, 53% – до перебоїв зі зв'язком та Інтернетом. При цьому 73% бізнесів стверджують, що їм вистачає фінансових ресурсів для функціонування та розвитку, а період фінансової стійкості 61% оцінюють в рік та більше, ще 26% – в пів року, і тільки 6% – в кілька місяців. Основними джерелами фінансування є оборотні кошти – 63%, 17% користуються міжнародним кредитуванням, 13% – банківськими позиками, 3% – комерційним кредитуванням [1].

Серед цифрових інструментів, які є корисними для вітчизняних компаній вже сьогодні, слід визначити організацію дистанційної роботи працівників,

електронний документообіг, платформні моделі. Утім, ефект від їх запровадження залежить від воєчасної трансформації бізнес-моделей [2].

Дистанційна робота може бути здійснена шляхом використання віртуальних робочих столів та належним збереженням даних. Віртуальний робочий стіл – це хмарне рішення для віртуалізації робочого простору, яке дозволяє оптимально організувати виконання функцій і задач співробітниками для максимально ефективної роботи компанії. Завдяки йому можна налаштувати роботу усього бізнесу, адаптуючи окремо під кожного працівника з персональним набором програм. Більш того, це дозволяє забезпечити синхронізацію процесів і залученість персоналу до удосконалення бізнесу.

Ще до війни компанії почали переходити на електронний документообіг, чому сприяла і держава. У сучасних умовах це особливо важливо задля поновлення ефективної роботи, збереження усіх документованих процесів. Тим більше, для всіх доступний КЕП (кваліфікований електронний підпис), що суорганами. Держава активно підтримує бізнес у прагненні стати на шлях діджиталізації навіть в умовах воєнного стану. Так через портал «Дія» доступні безліч державних дозвільних послуг, безкоштовні консультаційні послуги, програми підтримки та грантової допомоги для бізнесу, «Декларація для бізнесу» та податкова звітність й ін. До кінця воєнного стану підприємці зможуть замінити цією послугою 374 види різних дозвільних документів.

Ефективним рішенням є і цифрові платформи, які дозволяють без посередника об'єднати декілька незалежних груп продуктів заради збільшення прибутку всіх учасників. Платформні моделі базуються на передових технологіях Індустрії 4.0 та пришвидшують взаємодію суб'єктів економічної діяльності у реальному часі.

Отже, не зважаючи на складнощі сучасних реалій розвиток бізнесу за допомогою цифрових технологій дозволяє «вижити» суб'єктам господарювання та стає каталізатором їх конкурентоспроможності та ефективного розвитку. Інновації – це здатність до переформовування в умовах війни. Отже, ті компанії,

які використовують всі можливості діджиталізації сьогодні, зможуть створити успішну бізнес-стратегію на майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вплив масових ракетних обстрілів на роботу бізнесів: веб-сайт. <https://eba.com.ua/ostanni-masovani-raketni-obstrily-vplynuly-na-robotu-polovyny-biznesiv-eva/> (дата звернення: 28.10.2022)

2. Ломачинська І., Войцеховська А., Чуркіна І. Трансформація бізнес-моделей підприємницької діяльності в умовах цифровізації економіки та фінансового сектору. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2021. Том 20. Вип. 3 (49). С. 97-113.

ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Чумаченко Д.П., аспірант

Сагайдак-Нікітюк Р.В., доктор фармацевтичних наук, професор

Національний фармацевтичний університет

Воєнний стан, введений в Україні в лютому цього року, змусив фармацевтичні організації, основна діяльність яких спрямована на своєчасне забезпечення населення необхідними, якісними лікарськими засобами в потрібному обсязі та за доступною ціною, функціонувати в умовах невизначеності та динамічності економічних процесів, що впливають на результати їх господарської діяльності і якість виконання партнерських зобов'язань. Це передбачає досягнення відповідного рівня стійкості функціонування логістичної системи фармацевтичної організації.

Порушення стійкості функціонування логістичної системи фармацевтичної організації впливає як на внутрішні виробничі відносини, так і на відносини логістичної системи з бізнес-партнерами по ланцюгу поставок.

Під стійким функціонуванням логістичної системи фармацевтичної організації доцільно розуміти її здатність повертатися в нормальний стан і протистояти загрозам за рахунок власних ресурсів та/або бізнес-партнерів під впливом негативних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища.

Порушення стійкості логістичної системи означає появу процесів, які призводять до її дезінтеграції. Найбільш поширеною причиною руйнування логістичної системи фармацевтичної організації є втрата її стійкості та внутрішні і зовнішні протиріччя.

Відсутність практичного досвіду вітчизняних фармацевтичних організацій функціонувати в нестабільному економічному та політичному середовищі вимагає розробки науково-методичних рекомендацій щодо вирішення проблем забезпечення стійкості функціонування логістичної системи фармацевтичної організації та методів її діагностики.

Отже, ефективне управління стійкості функціонування логістичної системи фармацевтичної організації запобігає появі крайнього ступеню нестійкості організації в цілому та сприяє зростанню показників ефективності функціонування логістичної системи.

НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Плюта І.Ю., молодший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Одним з основних напрямків державної політики в електроенергетиці є збереження цілісності та забезпечення ефективного функціонування ОЕС України, надійного постачання електроенергії до споживачів по мережах.

Після початку військових дій за даними Міненерго відбулося зниження споживання електроенергії приблизно на 30% через низку факторів: зменшення споживання у промисловості, особливо в регіонах, де ведуться активні бойові дії

та зосереджені великі металургійні підприємства, зменшення споживання населенням – Україну залишили, за даними ООН, близько 4 млн осіб, розбиті електромережі та обладнання. Також в цей період різко знизився рівень розрахунків на енергоринку: населенням – приблизно на 30%, за генераціями – близько 40% .

За час розпочатої РФ широкомасштабної війни українська енергосистема зазнала значних збитків через нищення інфраструктури та прицільної руйнації енергетичних об'єктів – близько 40% інфраструктури не працює, обстріляно десятки підстанцій "Укренерго" та більше 10 об'єктів генерації. Для відновлення об'єктів систем розподілу потрібно щонайменше 5 млрд грн, також, за результатами попереднього аналізу ДП «НАЕК «Енергоатом» наслідків окупації Запорізької АЕС, вартість активів, які були знищені та пошкоджені станом на 1.11.2022 р. становить більше 28 млрд грн.

На даний час ОЕС України працює синхронно з мережею континентальної Європи ENTSO-E внаслідок процедури термінового приєднання, подолавши місяць роботи в ізольованому режимі під час війни; що забезпечило додаткову стабільність і безпеку української системи. Рівень адаптивності сфери електроенергетичної інфраструктури в Україні оцінюється фахівцями загалом на високому рівні.

В умовах війни пріоритетами «НЕК Укренерго» є швидке відновлення пошкодженої ворогом мережі, а також завершення проєктів розбудови інфраструктури в тих регіонах де це можливо: завершено будівництво нової високовольтної лінії 330 кВ на заході України, яка підвищить надійність електромережі в умовах синхронної роботи з ENTSO-E та майбутнього розширення експортно-імпортних поставок електроенергії. Вартість реалізації проєкту становила 546 млн грн (без ПДВ), джерелом фінансування були тарифні кошти «Укренерго» та дохід компанії від продажу доступу до міждержавних перетинів. Масштабні припинення в електропостачанні та, відповідно, активні відновлювальні роботи з поточного ремонту пошкоджених ліній та обладнання

розподільчих мереж відбуваються в 10 областях.

Стосовно пропозицій для практичного застосування в період повоєнного відновлення інфраструктури вбачається доцільним використання досвіду ЄС в частині методів та засобів впровадження актуальних напрямів енергетичної політики, розв'язання проблем безпеки та стійкого розвитку електроенергетики.

Відбудова України після російського вторгнення має бути ретельно спланована, з метою вивести інфраструктуру країни на новий рівень розвитку, зокрема: 1) Україна має сприйматися ЄС як частина внутрішньої європейської спільноти, з можливістю отримання доступу до внутрішніх фондів ЄС, участі в ініціативах і програмах ЄС в контексті завдань Green Deal; 2) ЄС і Україна мають розвивати нові моделі фінансового співробітництва (з використанням спеціальних фондів, головною вимогою роботи яких має бути мінімальна бюрократія та максимальна прозорість) [1]; 3) необхідно провести інвентаризацію та оцінку завданих електроенергетичній інфраструктурі збитків з верифікацією та перевіркою аудиту незалежними фахівцями; 4) з боку НКРЕКП має бути проведене упорядкування діяльності окремих компаній-ліцензіатів, які контролюються резидентами РФ. Наразі Регулятор анулював ліцензії вже п'яти компаніям, які мали право провадження господарської діяльності з постачання електроенергії споживачу та з виробництва електроенергії [2]; 5) впровадження політики і програм з підвищення енергоефективності, як складової процесу декарбонізації економіки; 6) пріоритетом модернізації електроенергетичної інфраструктури після війни має бути підвищення надійності роботи електромереж шляхом впровадження новітніх технологій та енергоефективності, зниження втрат в електромережах із поточних 11-12 % до 8 % і менше, створення резерву енергорозподільчих потужностей в енергодефіцитних регіонах та зниження термінів і вартості підключення до електромереж [3]; 7) розширення комерційного експорту електроенергії (Міненерго має план збільшити технічну спроможність перетину від 2 ГВт до 4,5 - 6 ГВт); 8) забезпечення кібербезпеки електропостачання [6]; 9) відновлення та реформування електроенергетики та

інфраструктури електропостачання мають відбуватися в рамках інвестиційних планів, із долученням до Європейського зеленого курсу, врахуванням перспективного енергетичного балансу та стратегічного розвитку економіки країни з метою переходу на новий технологічний рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спільна заява керівників міжнародних фінансових установ з програмами в Україні та сусідніх країнах. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/spilna-zayava-kerivnykiv-mizhnarodnykh-finansovykh-ustanov-z-prohramamy-v-ukrayini>
2. НКРЕКП анулювала ліцензії компаніям, пов'язаним з країною-агресором. URL: <https://www.nerc.gov.ua/news/nkrekp-anulyovala-licenziyi-kompaniyam-povyazanym-z-krayinoyu-agresorom>
3. Економічне відродження через індустріальний розвиток України. – Харків: Повноколір, 2020. 432 с. URL: <http://www.expert.kiev.ua/Renaissance2020.pdf>
4. Priorities for Ukraine's post-war energy recovery. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/04/supboard_position-1.pdf

ІННОВАЦІЙНЕ ЗГУРТУВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СМАРТ- СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Білоус О.Ю., науковий співробітник

ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»

Ключовим фактором економічного зростання в сучасних умовах є здатність до інновацій. Інноваційний порядок денний стає центральним пріоритетом політики для всіх розвинених країн. Інноваційна політика постійно трансформується, при цьому все більший акцент робиться на її регіональному рівні. Сьогодні регіональна інноваційна політика стає головним елементом розвитку та посилення регіональної конкурентоспроможності в глобальному

середовищі.

З 1980-х років ЄС проводить політику згуртованості, спрямовану на те, щоб допомогти периферійним регіонам, які відстають в економічному розвитку, досягти вищих темпів зростання, ніж розвинені регіони, з метою встановлення економічної рівноваги. Тематична сфера інновацій стає першочерговим пріоритетом Плану згуртованості ЄС, а завданням політики згуртованості є відродження регіонів, які мають низький рівень економічного розвитку, шляхом зміцнення їхнього інноваційного середовища.

Регіони України демонструють низькі темпи інноваційного розвитку, порівняно з регіонами ЄС (див. рис. 1).

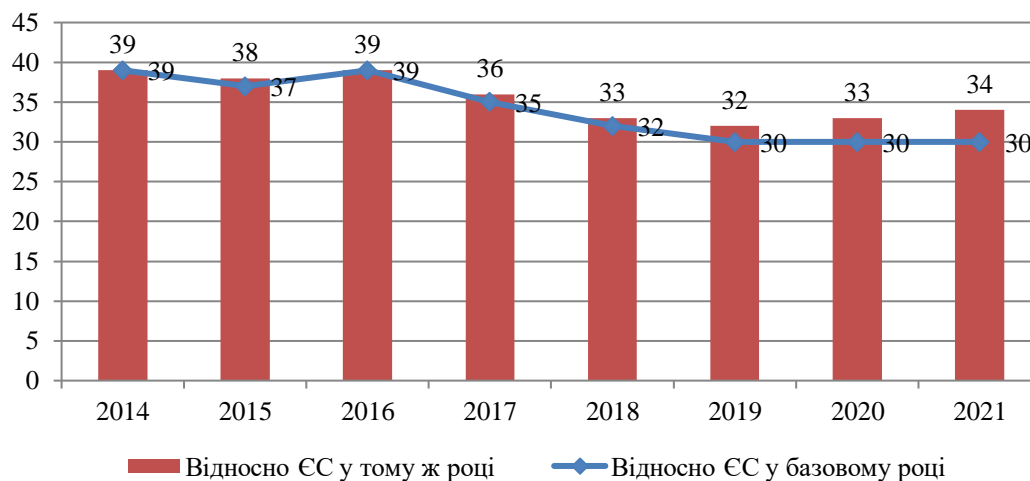

Рис. 1 Ефективність української інноваційної системи відносно Європейського Союзу та сусідніх країн, згідно з Європейським зведеним індексом інновацій у 2014-2021 рр.

Джерело: [1]

Ряд інституційних чинників і загалом несприятливе середовище для розвитку інновацій збільшують цей розрив. Нагальним практичним завданням є пошук інструментів активізації інноваційної діяльності регіонів України з метою економічного зближення з ЄС

Відповідь на цей виклик має дати концепція розумної спеціалізації, яка з

2014 року є основним підходом у європейській політиці згуртування; залучення до смарт-спеціалізації є обов'язковою умовою отримання коштів з фондів згуртування для Європейських регіонів [2]. Ключовим компонентом впровадження розумної спеціалізації є міжрегіональне співробітництво. Посібник Європейської Комісії з «розумної спеціалізації» [3] наголошує на необхідності для регіональних інноваційних стратегій застосовувати «зовнішній» підхід з точки зору їх орієнтації на глобальні ланцюги вартості, оцінки пріоритетів по відношенню до інших регіонів, а також розгляд міжрегіональних проектів та мереж. Міжрегіональні мережі знань часто розглядаються як замітники критичної маси локалізованих ресурсів для інновацій у периферійних та менш розвинутих економіках. Як позитив розглядається також інтеграція регіональних фірм у глобальні ланцюги доданої вартості [4], що сприяє притоку нових знань та інтернаціоналізації досліджень і розробок. Дослідження показують, що економічні гравці отримують більше переваг від взаємодії з інноваторами, розташованими за межами регіону, ніж від стратегій кластеризації, які сприяють локальній взаємодії та підвищують ризик блокування, коли критичної маси не створено.

Включення України у міжрегіональне інноваційне співробітництво на основі смарт-спеціалізації найбільш ефективно, на наш погляд, здійснювати за допомогою інструменту *тематичних платформ розумної спеціалізації ЄС* [5]. Міжрегіональна співпраця у вигляді участі у тематичних партнерствах з «розумної спеціалізації» дозволить отримати доступ до ресурсів, навичок, знань і можливостей ЄС, зокрема доступ до експертних знань, методології, обладнання та експертів. Крім того, міжрегіональна тематична співпраця може бути корисною як засіб скорочення витрат в результаті економії масштабу. Багато офіційних міжрегіональних проектів вимагають від окремих сторін значних витрат часу та ресурсів. Економію можна отримати за рахунок здійснення спільних досліджень і розробок, маркетингу або навіть виробництва. Координація складного міжрегіонального проекту, поєднання всіх задіяних

заходів є ключовими для ефективного процесу співпраці. Ці ресурси часто можна розподіляти таким чином, щоб регіони-партнери могли ефективніше досягати як власних, так і спільних цілей. Інші переваги, пов'язані з участю регіонів України в тематичних партнерствах з «розумної спеціалізації», пов'язані з потенційним покращенням конкурентоспроможності, економічної стійкості та стійкості регіональних інноваційних екосистем.

Таким чином, сьогодні тематична сфера інновацій є ключовим пріоритетом Плану згуртованості. Реалізація інноваційного порядку денного в політиці згуртованості є вирішальним і водночас досить складним завданням. Приєднання регіонів України до платформи розумної спеціалізації ЄС може стати одним із ефективних інструментів згуртованості з європейськими регіонами на інноваційній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Innovation Scoreboard 2021. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021, p. 76. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2873/725879>
2. Schmidt J. (2019) EU Cohesion Policy: A suitable tool to foster regional innovation? Policy Paper Bertelsmann Stiftung.
3. European Commission (2012), Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialization (RIS3), CEC, Brussels
4. Rodriguez-Pose A. (2015), Leveraging Research, Science and Innovation to Strengthen Social and Regional Cohesion, European Commission, Luxembourg: Publications Office of the European Union
5. Smart Specialization Platform. Eye@RIS3: Innovation Priorities in Europe. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map>

АЕРОТРОПОЛІСИ-СУБРЕГІОНИ ЯК ДРАЙВЕРИ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Бойко О.М., провідний науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Розвиток аеропортів передбачає впровадження різноманітних інновацій, які являють собою нові моделі управління операційною, економічною та комерційною діяльністю аеропортів, націлені на успішний перехід на комерційну основу з дотриманням високих стандартів безпеки польотів. Ці моделі в першу чергу включають реалізацію конкурентних переваг, управління відносинами з авіакомпаніями, розробку рентабельних маршрутів, збільшення доходів від неавіаційної діяльності, управління трудовими ресурсами та підвищення соціальної відповідальності.

Одним із таких напрямків може слугувати створення аеротрополісів-субрегіонів, індустріальних парків, кластерів та хабів. Американський авіаційний експерт Джон Касарда висунув концепцію так званих аеротрополісів – субрегіонів, "серцем" яких є аеропорт. Крім аеропорту на території зосереджені готелі, ресторани, бізнес- та логістичні парки, розважальні центри, рекреаційні зони, громадські простори тощо. Він поступово "обростатиме" житловими кварталами і таким чином перетвориться на повноцінне місто. Завдяки цьому відбувається розвиток бізнесу, обмін знаннями, купівля-продаж, функціонування харчової сфери тощо. Ця функціональна та просторова еволюція перетворює багато міських аеропортів у міста аеропорти. Особливості розбудови інфраструктури аеропорту зображено в табл. 1.

Особливо активно аеротрополіси-субрегіони розвиваються в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, де аеропортам не бракує земельних площ, де влада й бізнес можуть залучити значні інвестиції аби за відносно короткий період створити необхідну для життя інфраструктуру. Відомим аеротрополісом-субрегіоном є Гуанчжоу (КНР), територія якого становить 116 км². Для

порівняння економічна зона “Shoudu International Airport” (КНР) сьогодні охоплює 178 км², зона “Zhengzhou Xinzheng International Airport” (КНР) – 415 км², “Kuala Lumpur International Airport” (Малайзія) – 100 км², а “Incheon International Airport” (Південна Корея) володіє вільною зоною, площа якої становить 209 км² [1].

Таблиця 1

Розбудова інфраструктури аеропорту

Пасажирський термінал	Управління комерційною площею. Розробка концепції розвитку комерційної діяльності з метою оптимізації доходів
Аеропорт-сіті	Управління комерційною нерухомістю, промислова, офісна, рекреаційна нерухомість, ангари, готель. Ініціатива відкриття об'єктів будівництва.
Аеротрополіс-субрегіон	Управління земельним фондом. Ініціатива відкриття проектів розвитку. Активне просування аеротрополісу і його проектів серед цільової аудиторії.

В Австралії наразі заплановано будівництво аеротрополісу-субрегіону Західного Сіднея, що буде одним із наймасштабнішим проектом в її історії. Уряд штату Новий Південний Уельс прагне створити новий урбаністичний центр регіону, де розвиватимуться промисловість та інноваційні технології. Планується створити 200 тис. робочих місць, які щорічно будуть обслуговувати 12,2 млн осіб. Прилегла до аеропорту територія стане діловим районом Сіднея Бредфілдом. Автори проекту аеротрополісу-субрегіону прогнозують, що до 2036 р. територія матиме потужність третьої економіки Австралії.

Амбітний проект створення аеротрополісу-субрегіону реалізують також поблизу “Hartsfield–Jackson Atlanta International Airport” (штат Джорджія, США). Розвиваються прилеглі райони до “Memphis International Airport” (штат Теннессі, США). Це один з трьох світових хабів поштової корпорації “FedEx”. Саме вона створює кожне четверте робоче місце, формуючи навколо аеропорту місто.

Сприятливі економічні умови для розбудови аеротрополісу-субрегіону є і в країнах Близького Сходу - Dubai World Central (Об'єднані Арабські Емірати). Це фактично молоде місто навколо “Al Maktoum International Airport” – 140 км² багатofункціональної забудови (6 кластерних зон - логістики, комерційна та

розважальна зони, житлові комплекси та зона для авіаційних підприємств).

Поступово в цьому напрямку також рухаються і аеропорти Європи. Зокрема, “Aéroport Paris-Charles-de-Gaulle” поблизу Парижа (Франція) вже забудував половину своєї зони - 420 км². На території діє 17 логістичних парків, 85 бізнес-парків, 2 виставкових і конференц-комплекси.

Поруч з “Frankfurt am Main International Airport” (Німеччина) виник великий район Gateway Gardens, а також розвивається район Zuidas (Нідерланди). Отже, на сьогодні у світі нараховують близько сотні потенційних аеротрополісів-субрегіонів, що перебувають на різних стадіях розвитку. Деякі з них будують з початку, деякі виникають внаслідок модернізації вже існуючих авіаційних потужностей.

Ще одним прикладом створення та функціонування аеротрополісу-субрегіону є Songdo в районі “Incheon International Airport” (Південна Корея). В будівництво інвестовано 35 млрд. дол. США [2]. На території аеротрополісу-субрегіону є житлові, торгові, робочі, освітні та культурні центри. Мешканці можуть контролювати за допомогою пристроїв освітлення, опалення, вентиляцію, кондиціонування повітря. Також можна відстежувати індивідуальне споживання енергії і порівнювати дані з показниками своїх сусідів. Питання збору і переробки відходів в аеротрополісі-субрегіоні потребує особливої уваги. Все сміття всмоктується у підземні труби і автоматично сортується, переробляється, заривається або спалюється. Ці труби з'єднують всі багатоквартирні будинки і офіси. Отже, в місті немає ніяких сміттєвих баків або сміттєвозів. Для обслуговування такої системи залучено сім робочих. Необхідно зазначити те, що значна увага приділяється природним ресурсам – 40% території аеротрополісу-субрегіону є «зеленим суспільним простором». Однак необхідно зазначити, що на сьогодні аеротрополіс-субрегіон є футуристичним містом-привидом, в якому мешкає 70 тис. чоловік (2018 р.) – 1/3 від запланованої чисельності жителів. Отже, він побудований для майбутнього, яке ще не настало.

Враховуючи особливості позитивного міжнародного досвіду

функціонування аеротрополісів-субрегіонів можемо зазначити, що вони є драйвером соціально-економічного розвитку регіону і, позитивний досвід їх створення активно можна реалізовувати в Україні в повоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Таций Ю. От аэропорта до аэрополиса. Как авиационные хабы формируют города. URL: <https://ru.interfax.com.ua/news/blog/780934.html>

2. Місто з нічого. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/novyny-svitu/u-pivdenniy-koreyi-pobudovano-futurystychne-misto-pryvyd-iz-nadsuchasnymu-tehnologiyamy-125475>

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Потьомкіна М.О., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Шевченко М. (Shevchenko M.), професійний менеджер з кредитного ліміту,
Райффайзен Банк Інтернешнл, Відень, Австрія

Важливим аспектом реформування сучасної інноваційної системи стає створення функціонуючого механізму фінансування інноваційної сфери, що включає в себе різні джерела інвестиційних ресурсів, а також формування ефективної системи фінансових інститутів, створених як державою, так і сектором приватного бізнесу, яка покликана стимулювати активність інноваційних процесів в державі.

Економічне зростання є результатом успішної діяльності підприємств усіх галузей національної економіки і залежить значною мірою від інноваційної

діяльності підприємств [1]. І оскільки національна економіка України перебуває на стадії розвитку ринкових відносин, питання поживлення інноваційної діяльності та залучення досягнень науково-технічного прогресу на промислові підприємства набуває особливого значення. Сучасний етап розвитку національної економіки обумовлює безперервний пошук нових технологічних ідей, прискорення науково-технічного прогресу та впровадження нової або вдосконаленої техніки [2].

Трансформується система стратегічних пріоритетів, змінюються підходи до оцінки результативності інвестицій різними інституційними групами, що вимагає нових наукових узагальнень і висновків.

Інновації на сьогоднішній день складають основу конкурентоспроможності фірм, галузей та цілих країн, сприяють завоюванню більших об'ємів на ринках збуту та закупівель шляхом освоєння нових, більш привабливих для споживача продуктів та послуг, що мають зовсім нові споживчі властивості.

Сучасні умови розвитку України, події у світі та внутрішня політична й економічна нестабільність диктують необхідність розробки економічної стратегії, яка має спиратися, насамперед, на інноваційну компоненту, оскільки інновації передбачають не лише технічно і технологічно нові продукти, але й нові ринки, залучення і використання творчого потенціалу нації.

Нерозвиненість інформаційної структури істотно ускладнює можливості комерціалізації розробок, визначає необхідність розробки для цього специфічного ринку особливих прийомів і методів маркетингової діяльності, а також навчання володіння ними фахівців інноваційних фірм. Зокрема, необхідна активна робота з просування інновацій на ринок і пошуку перспективних груп споживачів [3]. Це можуть бути постійні контакти з фахівцями підприємств і галузей; участь у виставках, конференціях, симпозіумах; організація спеціалізованих семінарів для споживачів, представлення інформації про фірму в Інтернет. Як система ринок інновацій, має свої функції, організаційну

структуру та механізм функціонування.

Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств показав, що для підвищення потенціалу промисловості України необхідно виконати комплекс фінансових, інституційно-правових, зовнішніх та внутрішніх заходів на різних рівнях управління підприємством:

- розширити напрямки державної підтримки;
- збільшити надходження інвестицій для здійснення технічної модернізації;
- провести науково-дослідні та дослідноконструкторські роботи;
- створити нові енергонезалежні наукововиробничі об'єднання, які можуть концентрувати ресурси на виробництві перспективних зразків нової техніки для забезпечення промислових підприємств.

Інвестиційна діяльність промислових підприємств створює систему для здійснення капітальних вкладень в процесі інноваційної діяльності з метою отримання кінцевого результату, що приносить дохід і соціально-економічний корисний ефект.

Особливості інноваційного процесу створюють умови для взаємного впливу інноваційних та інвестиційних циклів в процесі створення нововведень і можливості для їх взаємодії з метою мінімізації обсягів інвестиційних ресурсів і оптимального використання авансованих коштів; скорочення тривалості інвестиційного та інноваційного циклів і досягнення комерційного ефекту від реалізації інноваційного продукту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маслак О.І., Коломицева О.В., Гришко Н.Є., Яковенко Я.Ю. Конкурентоспроможність бізнес-моделей авіаційних підприємств: інноваційний аспект. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, 2021. Випуск 62. С. 45–54. DOI 10.24025/2306-4420.62.2021.241610

2. Крючкова І.Р. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств: пріоритети та важелі. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*, 2014. № 6 (16). С. 116–120. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2014/No6/116-120.pdf>

3. Пирогов Д.Л., Данилко В.К., Бала В.В., Яковенко Я.Ю. Використання математичних методів при вивченні соціально-економічних процесів. *Ефективна економіка*, 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8416> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.85

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ МАРШАЛЛА

Нестор О.Ю., к.е.н.,

науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики

Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»

Розглянемо детальніше економічний аспект реалізації Плану Маршалла, оскільки Україна через наслідки російсько-української війни та значні руйнування потребуватиме розробки якісної програми відновлення. США упродовж 1948-1952 рр. надали Європі допомогу на суму понад 13 мільярдів доларів, з яких гранти склали понад 11 млрд., а позики – понад 1 млрд. (90% – гранти, 10% - позики). Найбільшими реципієнтами економічної допомоги можна назвати Великобританію (24%), Францію (21%), Італію (11%) та Німеччину (11%). Їхня сукупна частка склала 67% (рис. 1).

Як уже зазначалося вище, 90% допомоги склали гранти, і лише 10% - позики. Найбільша частка у грантовій допомозі також належить Великобританії, Франції, Італії та Німеччині (сукупно 67%), однак у розрізі позик найбільшими реципієнтами були Великобританія, Франція, Нідерланди та Німеччина (сукупно 66%), частка Італії як реципієнта позик була суттєво меншою, аніж у зазначених країн. Детальніша інформація у розрізі країн-реципієнтів економічної допомоги

наведена на рис.2.

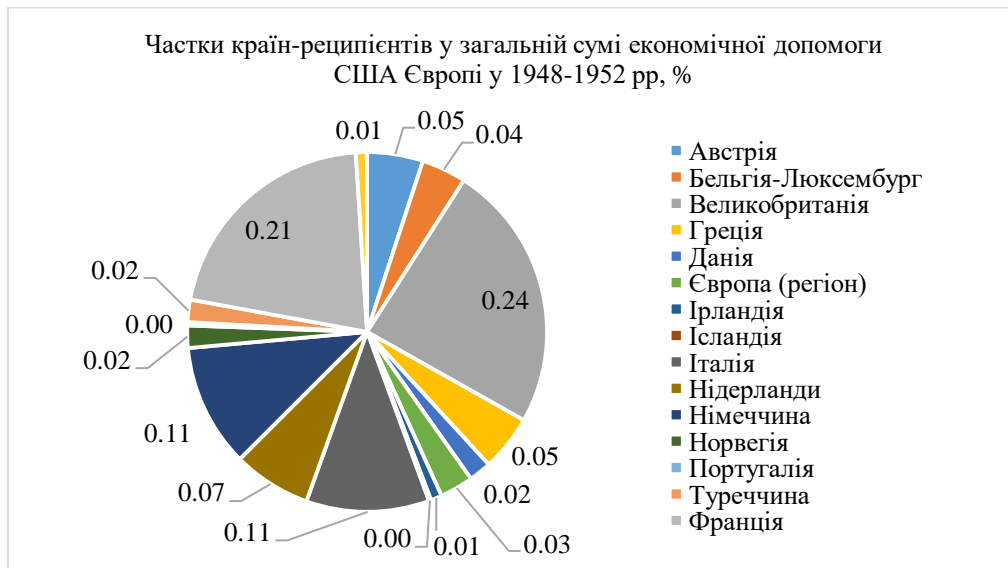

Рис. 1 Частки країн-реципієнтів у загальній сумі економічної допомоги США Європі у 1948-1952 рр, %

Джерело: складено автором на основі [1]

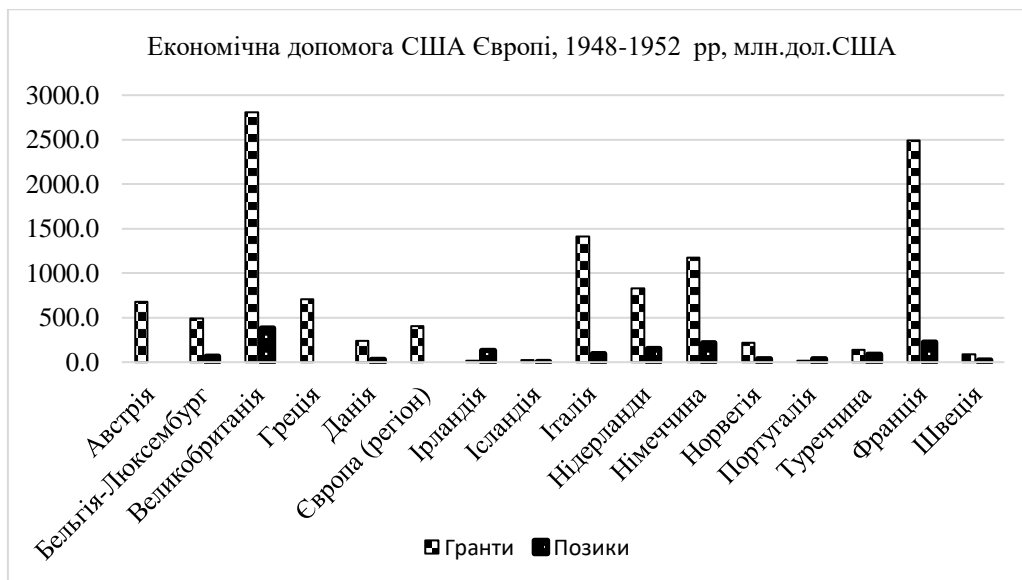

Рис. 2 Економічна допомога США Європі, 1948-1952 рр, млн.дол.США

Джерело: складено автором на основі [1]

У розрізі розподілу економічної допомоги за статтями протягом реалізації

Плану Маршалла найбільші суми було виділено на оплату продуктів харчування та добрив (3209,5 млн.дол.США), необроблених товарів (1883,1 млн.дол.США) та енергії (1552,4 млн.дол.США) (рис. 3.).

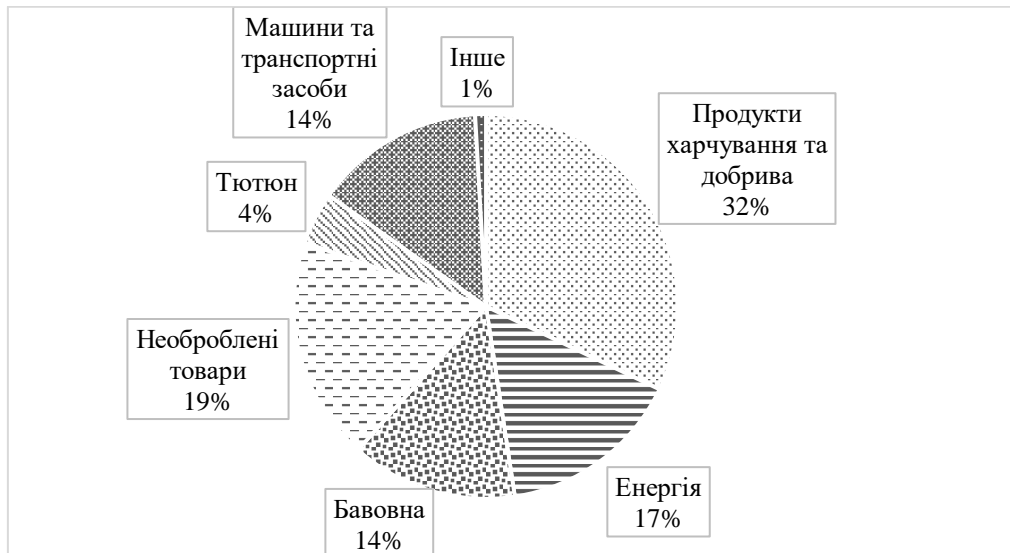

Рис. 3 Розподіл економічної допомоги за статтями, %

Джерело: складено автором на основі [2]

У економічному контексті план Маршалла можна вважати успішним як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. У 1947-1950 рр. промислове виробництво в Західній Європі зросло на 45%. До березня 1951 р. воно перевищувало довоєнний рівень на 39%; через чотири місяці – на 43%. Наприкінці року воно зросло на 55% порівняно з 1947 роком і перевищило рівень 1938 року на 41%. У 1950 році експорт країн-реципієнтів за планом Маршалла, джерело для доларових резервів, був на більш ніж 90% більшим, аніж у 1947 році, тоді як внутрішньоевропейська торгівля в 1951 році перевищила базовий рівень 1938 року на 36%.

Сільськогосподарське виробництво зростало повільніше, але до кінця 1951 року майже на 10% перевищувало загальні показники 1938 року, на 5% менше за цільовий показник. Як і сільське господарство, видобуток вугілля впав трохи нижче прогнозів. Сукупний ВВП Західної Європи зріс на 32% під час дії

Плану [1]. Довгострокова статистика також фіксує значне пожвавлення. Завдяки стрімкому зростанню продуктивності в Західній Європі відбулося безпрецедентне економічне зростання. Протягом двох десятиліть, починаючи з 1953 року, темпи зростання ВВП «прискорилися до вражаючих 4,8% на рік» [3]. Якщо враховувати такий показник як дохід на душу населення, то можна відстежити його суттєве зростання перед завершенням Плану Маршалла та у 1976 році, що свідчить про зростання добробуту європейців внаслідок успішної реалізації Плану Маршалла (рис. 4).

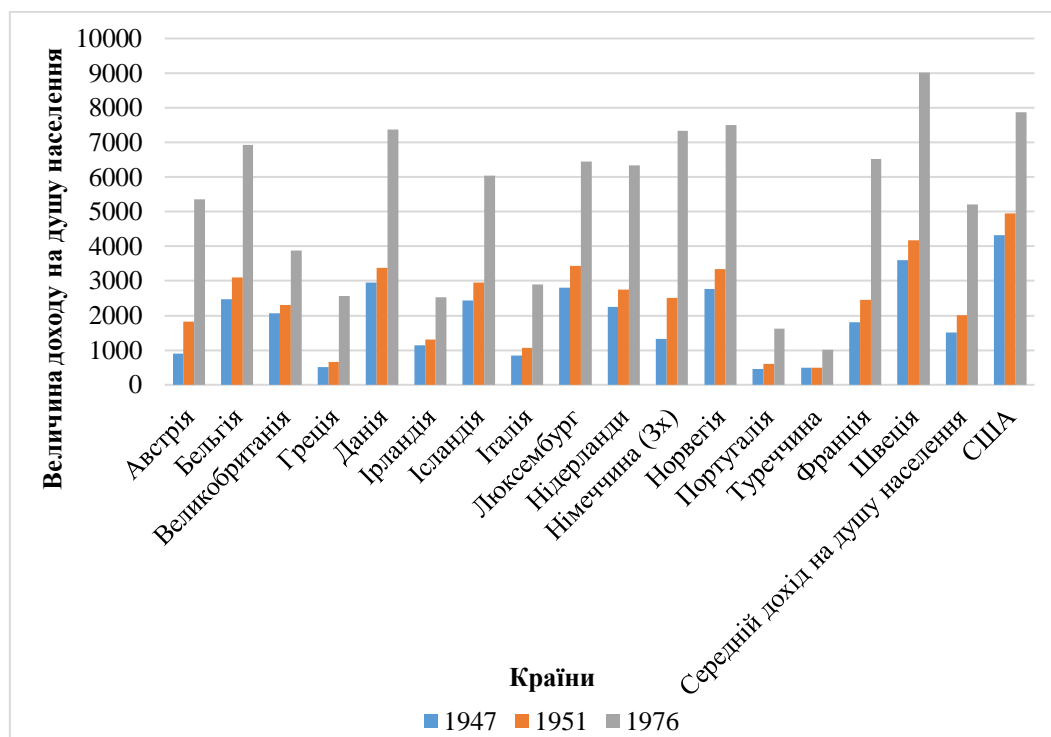

Рис. 4 Дохід на душу населення в країнах-учасницях Плану Маршалла (у доларах 1976 р.)

Джерело: складено автором на основі [4]

Найвищий дохід на душу населення у 1976 році зафіксовано у чотирьох країнах – Швеції, Норвегії, Німеччині та Данії. Варто, однак, враховувати, що Швеція зазнала менших руйнувань у роки Другої світової війни, аніж, до прикладу, Німеччина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Machado B.F., In Search of a Usable Past: The Marshall Plan and Postwar Reconstruction Today. The George C. Marshall Foundation. 2007. 186 с.
2. Sorel E., Padoan P. C. The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century. OECD. 2008. 125 с.
3. Hogan, Michael J. The Marshall Plan: America, Britain, and the Transformation of Western Europe, 1947–1952. Cambridge, U.K. 1987.
4. Wilson Theodore A. The Marshall Plan, 1947-1951. Foreign policy association. June 1977. *Headline series 236*. 64 p.

**МЕТОДИ ТА СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ**

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Колісник А.О., студентка

Гладенький Б.В., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Данилейко М.І., Голова наглядової ради, Президент ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин»

Tolga Irmak, PepsiCo, Turkey

Стратегічне управління, яке визначає існування соціально-економічних систем у майбутньому відносно динаміки зовнішнього середовища, характерне для будь-якої економічної системи, але його цільова спрямованість, зміст, прогноз і часові інтервали можуть істотно відрізнятися [5]. Крім того, стратегічний менеджмент, на відміну від інших видів управлінської діяльності в системі менеджменту, обов'язково включає врахування зв'язків соціально організованих систем із середовищем та критеріальне оцінювання стратегічних управлінських рішень.

Стратегічне управління – це управління, яке забезпечує виживання та

досягнення цілей підприємства в довгостроковій перспективі, базується на розвитку людського потенціалу, спрямовує виробничу діяльність на зміни споживчого попиту, гнучко реагує на виклики та здійснює зміни в управлінні. своєчасно створює довгострокові конкурентні переваги [3].

Стратегію в загальному можна ототожнити з завчасно спланованою організацією реакції чи вектору поведінки підприємства на ступінь зміни зовнішнього середовища задля досягнення жаданого результату діяльності.

В сучасних умовах турбулентних викликів система стратегії підприємства базується на ґрунтовному економічному аналізі внутрішнього і зовнішнього оточення сфер його господарювання. Її основною метою є забезпечення при будь-яких «розкладах» зовнішнього та внутрішнього ринку таких індикаторів як конкурентоспроможності як фірми в цілому так і її послуг чи продукції, прибутковості виробничої діяльності, економічного розвитку[2].

Основою формування сучасних концепцій управління підприємством є визначення системи дій в площині введення певних змін в алгоритм функціонування задля зменшення ступеню невизначеності.

В наукових дискусіях з питань стратегічного менеджменту підприємства є загальне розуміння щодо визначення його базових принципів, зокрема [1]:

– комплексність обраних підходів до формування та оновлення моделі стратегічного управління дозволить мінімізувати ймовірні суперечності в досягненні цілей між різними рівнями управління підприємства;

– наукова обґрунтованість форм та прийомів;

– застосування невизначеності в якості стратегічних можливостей;

– послідовність етапів та системність зворотних зв'язків;

– кожна обрана стратегія має бути цілеспрямованою конкретний результат;

– унікальність моделі стратегічного управління полягає в адаптації параметрів конкретного підприємства в аспектах специфіки його діяльності та структури;

– розвиток системи стратегічного менеджменту фірми має бути

безперервним, що забезпечить його адаптацію до змінного оточення.

Підсумуємо, що всі чинники, які формують успіх господарської діяльності підприємства, мають бути добре узгодженими між собою та концентрувати потенціал фірми на єдність у ході досягнення цілей на основі єдиного поля співпраці.

Важливу роль у розробці стратегії відіграють умови конкуренції і загальна привабливість галузі. Стратегія повинна відповідати характеру і поєднанню конкурентних властивостей товару ціною, якістю, виробничим характеристикам, обслуговуванню, гарантіям. При посиленні конкуренції підприємству необхідно вжити заходів щодо захисту своїх позицій; ослаблення одного або декількох конкурентів створює можливість для наступальних дій.

У сучасних умовах у зв'язку із дією зовнішніх факторів при формуванні стратегії підприємство повинно враховувати свої плани на майбутнє: пошук нових клієнтів і каналів продажів, скорочення витрат, пошук фінансування, запуск нових напрямів бізнесу, антикризове управління, пошук партнерів на зовнішніх ринках, розвиток експорту. На сьогодні 46,8% підприємств зупинено або майже зупинено (у попередній хвилі їх було 49,1%). Водночас 12,4% не змінили чи навіть збільшили обсяги робіт (14,6%). Релокацію в межах України провели 10,4%, 3,8% – за кордон.

Кожне підприємство може обрати різні стратегії розвитку. Класифікація стратегій [4, 6]:

1. За рівнем управління, на якому розробляється стратегія: корпоративна, ділова, функціональна, ресурсна, оперативна.
2. За стадією «життєвого циклу» підприємства: зростання, стабілізації, скорочення, реструктуризації.
3. За характером поведінки на ринку: активна, пасивна, комбінована.
4. За способам досягнення конкурентних переваг: диференціації, отриманих витрат, лідерства за витрат, сфокусована стратегія.

Отже, підприємці мають широкі можливості щодо формування власної

системи стратегічного управління господарською діяльністю та здійснення інновації їх елементів. У новітню систему стратегічного управління підприємством необхідно інтегрувати методики конгруентності, що суттєво посилює ступінь інноваційної готовності працюючих, зменшить кількість непродуктивних конфліктів та забезпечить розвиток самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віннікова І.І., Марчук С.М. Розвиток конкурентних відносин на ринку житлово-комунальних послуг. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2019. № 15. С. 72–75.
2. . Гайбура Ю.А., Загнітко Л.А. Прибутковість підприємства: поняття, фактори, резерви. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2019. Вип. 24(2). С. 99–104. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2019_24\(2\)__23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2019_24(2)__23).
3. Данілова Є.І. Взаємозв'язок стратегічного та оперативного управління в системі управління компанією. *Економіка. Соціологія. Менеджмент*, 2019. № 4. С. 24–27.
4. Ільховська М.Ю. Пошук шляхів підвищення ефективності управління комунальними підприємствами. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління*. 2019.
5. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент. К. : ТОВ „УВПК „ЕКСОД”, 2001. 559 с.
6. Maslak O.I., Ishchenko S.V., Grishko N.Y., Maslak M.V. (2019). Export-Oriented Enterprise Development of the Electrotechnical Industry: Strategic Guidelines. *2019 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES)*. doi: <https://doi.org/10.1109/mees.2019.8896494>

**МЕТОДИКА ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ПОТЕНЦІАЛУ
МЕРЕЖЕВОЇ ГОТОВНОСТІ УКРАЇНИ**

Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки

Савелова А.Д., студентка

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Піддубний П.П., начальник управління закупівель та маркетингу

ПАТ «Крюківський вагобудівний завод»

Голодняк Ю., IT рекрутерка, компанія SQUAD (Португалія)

На сучасному етапі економічних відносин великої ролі набувають процеси цифрової трансформації, що знайшло відображення передусім у рівні конкурентоспроможності країн. Рис.1 демонструє рівень інноваційного розвитку України з точки зору різних методик, зокрема Індекс мережевої готовності свідчить про значний підйом рівня діджиталізації протягом останніх років, що може слугувати важелем для підвищення конкурентних позицій країни.

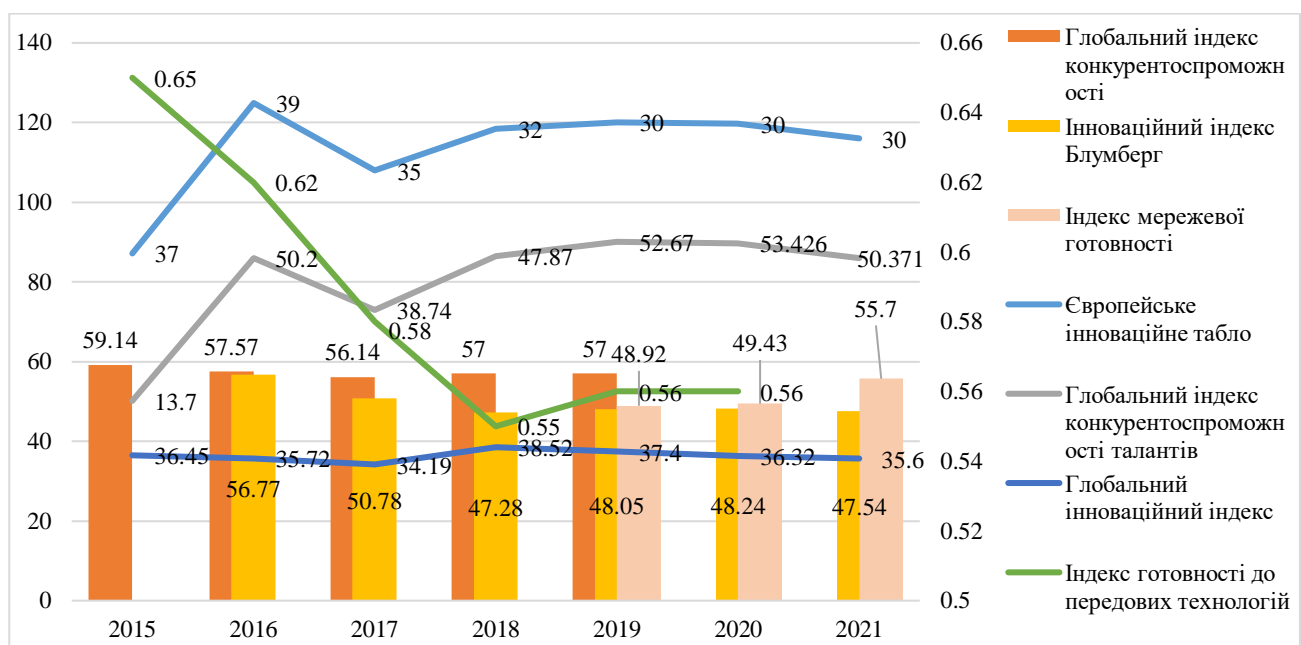

Рис.1 Динаміка індикаторів, що характеризують інноваційний потенціал України

Джерело: сформовано на основі [1-10]

**ВІДКРИТІ ІННОВАЦІЇ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ**

Тому актуальним завданням сьогодні є розробка інструментарію для оцінки інноваційного потенціалу мережевої готовності України.

Для оцінки інноваційного потенціалу мережевої готовності України порівняно з 129 країнами світу застосовуємо метод квадрату потенціалу, адаптований для макрорівневого середовища. У якості індикаторів інноваційного потенціалу пропонується обрати показники, що характеризують стан інноваційної діяльності країни та формують субіндекси – Технології, Людство, Управління, Вплив, які, у свою чергу, утворюють Індекс мережевої готовності (табл. 1).

Місце субпоказника розрахуємо за формулою:

$$P_j = \frac{\sum_{i=1}^n a_{aj} \times p_j}{3} \quad (1)$$

де P_j – місце субпоказника; a_{aj} – значення рангу складового індикатора; p_j – вага складового індикатора.

Таблиця 1

Вихідні дані та результати розрахунків місць для оцінки інноваційного
потенціалу мережевої готовності України

Показники	Значення	Ранг	Коефіцієнт чутливості (вага показника)	Місце
1	2	3	4	5
А – Технології	59,91	55	0,23	12,14
1-й компонент: Доступність	77,35	68	0,15	
1.1.5 Населення, охоплене принаймні мобільною мережею 3G	96,91	97		
1.1.7 Доступ до Інтернету в школах	57,79	39		
2-й компонент: Контент	67,46	52	0,24	
1.2.4 Розробка мобільних додатків	78,30	62		
1.2.5 Наукові публікації зі штучного інтелекту	56,62	42		
3-й компонент: Технології майбутнього	34,93	46	0,3	
1.3.1 Впровадження нових технологій	53,00	49		
1.3.2 Інвестиції в технології, що розвиваються	40,56	63		
1.3.3 Щільність роботів	0,04	54		
1.3.4 Витрати на програмне забезпечення	46,10	17		

**ВІДКРИТІ ІННОВАЦІЇ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ**

Продовження табл. 1

В – Людство	49,06	47	0,25	12,05
1-й компонент: Фізичні особи	71,98	33	0,21	
2.1.3 Використання віртуальних соціальних мереж	58,32	81		
2.1.4 Зарахування до вищих навчальних закладів	57,63	17		
2.1.5 Рівень грамотності дорослого населення	100,00	1		
2-й компонент: Підприємництво	43,13	47	0,27	
2.2.2 Валові внутрішні витрати на НДДКР, що фінансуються підприємством	37,71	57		
2.2.3 Професіонали	43,40	33		
2.2.4 Техніки та асоційовані фахівці	49,68	41		
2.2.5 Річні інвестиції в телекомунікаційні послуги	78,73	57		
2.2.6 Валові внутрішні витрати на НДДКР, що виконуються бізнес - підприємством	6,15	48		
3-й компонент: Уряд та державні структури	32,07	61	0,27	
2.3.3 Просування інвестицій урядом у нові технології	47,89	42		
2.3.4 Витрати уряду та ВНЗ на НДДКР	16,24	80		
С – Управління	64,18	65	0,22	14,51
1-й компонент: Довіра	68,97	63	0,18	
3.1.1 Безпечні Інтернет -сервери	72,61	43		
3.1.2 Кібербезпека	65,33	83		
2-й компонент: Регулювання	56,275	71	0,3	
3.2.1 Нормативна якість	34,08	91		
3.2.2 Середовище регулювання ІКТ	75,29	82		
3.2.3 Адаптивність юридичної структури до нових технологій	50,29	43		
3.2.5 Захист конфіденційності законом	65,44	68		
3-й компонент: Включення (інклюзія)	67,28	61	0,18	
3.3.1 Електронна діяльність	80,24	46		
3.3.3 Доступність місцевого онлайн-контенту	54,32	75		
D – Вплив	68,74	41	0,3	12,45
1-й компонент: Економіка	44,28	51	0,33	
4.1.1 Високотехнологічне та середньотехнологічне виробництво	21,72	63		
4.1.2 Високотехнологічний експорт	28,55	58		
4.1.3 Заявки на патентний договір про патентне співробітництво	47,50	46		
4.1.4 Темпи зростання ВВП на одну зайняту особу	62,96	50		
4.1.5 Розповсюдженість гіг-економіки	60,68	36		

Продовження табл. 1

2-й компонент: Якість життя	82,12	44	0,27
4.2.2 Свобода роботи життєвий вибір	69,44	80	
4.2.3 Нерівність доходів	94,79	7	
3-й компонент: внесок Цілей Сталого Розвитку (SDG)	79,82	30	0,3
4.3.2 SDG 4: Якісна освіта	52,50	39	
4.3.3 Жінки, що мають вчений ступінь	100,00	1	
4.3.5 SDG 11: Стійкі міста та громади	86,97	49	

Джерело: сформовано на основі [7]

Отримані значення місць за кожним субпоказником трансформуюмо у довжину вектора за формулою:

$$V_k = 100 - (P_j - \sum p_j) \times \frac{100}{\sum p_j \times (m-1)} \quad (2)$$

де m – кількість країн у рейтингу Індексу мережевої спроможності.

Отримані результати розрахунків дають можливість побудувати квадрат інноваційного потенціалу мережевої готовності України із векторами «Технології» (59,88), «Людство» (63,42), «Управління» (49,65), «Вплив» (68,61) (рис. 2).

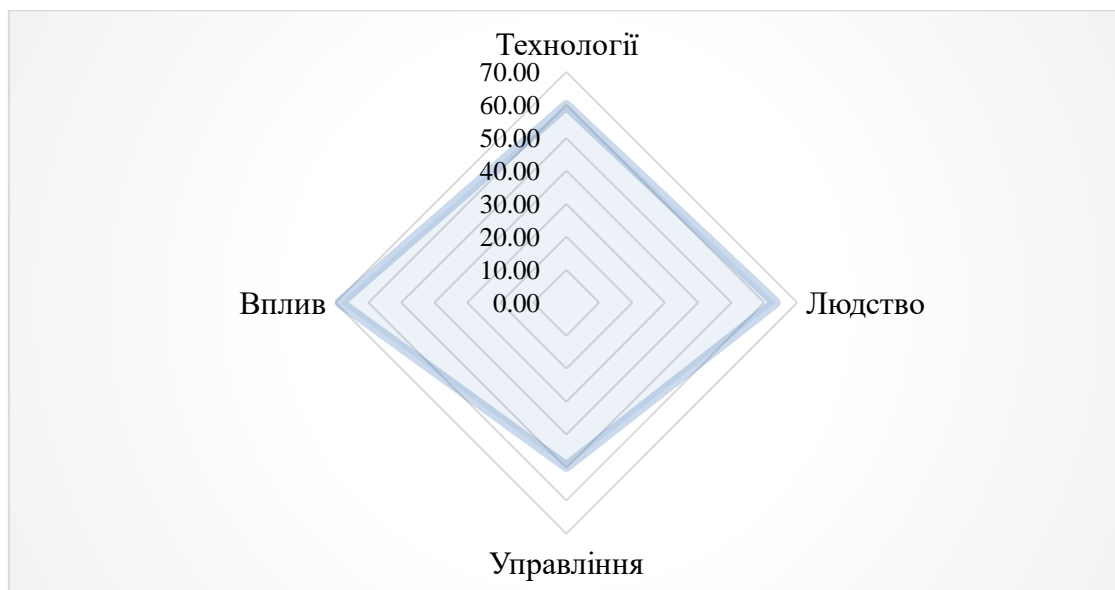

Рис. 2 Інноваційний потенціал мережевої готовності України

Отже, найбільший інноваційний потенціал мережевої готовності Україна має за показниками якості життя та людського капіталу, зокрема показників, що стосуються рівня освіти та грамотності населення. Натомість відзначимо, що достатньо невеликий, в порівнянні з іншими, вектор «Управління» свідчить про низький рівень регулювання та стимулювання інноваційних процесів мережевої готовності з боку державних структур.

СПИСОК ВКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Economic Forum. Reports. URL: <https://www.weforum.org/reports/> (дата звернення 15.10.22)
2. WIPO. Resources. URL: <https://www.wipo.int/reference/en/> (дата звернення 15.10.22)
3. Unctadstat. Technology and Innovation Report 2021. URL: <https://unctad.org/page/technology-and-innovation-report-2021> (дата звернення 15.10.22)
4. Unctadstat. Frontier technology readiness index, annual. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=227701> (дата звернення 15.10.22)
6. Global Talent Competitiveness Index. GTCI 2022. Previous GTCI Reports. URL: <https://www.insead.edu/faculty-research/research/gtci> (дата звернення 15.10.22)
7. Portulans Institute. Publications. Reports. URL: <https://portulansinstitute.org/reports/> (дата звернення 15.10.22)
8. Network Readiness Index 2021. URL: https://networkreadinessindex.org/wp-content/uploads/reports/nri_2021.pdf (дата звернення 12.11.22)
9. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України». Державний сайт статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf
10. South Korea Leads World in Innovation as U.S. Exits Top Ten. Bloomberg.

URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-03/south-korea-leads-world-in-innovation-u-s-drops-out-of-top-10>

11. Publication Office of the European Union. Publication detail. European innovation scoreboard 2021. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bd128c04-0b93-11ec-adb1-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-266523552>

НАПРЯМИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Чеголя К.Ю., студентка

Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Антонов А.В., начальник відділу технічного нагляду за вантажопідіймальними кранами та машинами, ПрАТ«Полтавський ГЗК»

Касич О.(Kasych O.), University of Alberta, Canada

Сьогодні ситуація в Україні вимагає термінових стабілізаційних заходів, які б дозволили попередити тривалу економічну депресію та створити сприятливі передумови для максимально швидкого повоєнного відновлення економіки в майбутньому. Для цього необхідно вести дієву економічну політику, спрямовану на сталий суспільний розвиток на засадах верховенства права та соціальної справедливості.

Економічний розвиток країни вимагає середньострокової програми, яка повинна включати структурні економічні зміни, зокрема:

- розвиток високотехнологічних кластерів;
- розвиток людського капіталу;
- розвиток енергетики;
- розвиток інфраструктури;
- розвиток агропромисловості.

Низка середньострокових заходів щодо відновлення виробничого потенціалу країни включає такі сфери:

ВІДКРИТІ ІННОВАЦІЇ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

- управління державними виробничими фондами;
- підтримка інновацій;
- грошовий;
- фіскальний;
- державні закупівлі;
- наука і освіта;
- дерегуляція економічної діяльності та спрощення податкової системи;
- демонополізація окремих сфер економіки;
- виробництво товарів з високою доданою вартістю;
- підтримка експорту;
- допомога у фінансуванні виробничих фондів [2].

У рамках самостійної аналітичної роботи експерти НБУ сформували певні припущення щодо подальшого функціонування економіки України протягом 2022–2024 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Прогноз макроекономічних показників України

Показник	Рік				Абсолютна зміна 2022/2021
	2021	2022	2023 (прогнозний)	2024 (прогнозний)	
Реальний ВВП, зміна у %	3,4	-33,4	5,5	4,9	-36,8
ІСЦ, зміна у %	10,0	31,0	20,7	9,4	21,0
Базовий ІСЦ, зміна у %	7,9	24,5	12,4	2,6	16,6
Сальдо поточного рахунку, млрд дол.	-3,2	6,4	-3,9	-8,8	9,6
Міжнародні резерви, млрд дол.	30,9	20,8	21,2	28,7	-10,1

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Зокрема, експерти визначають, що будь-який план повоєнної відбудови буде виправданим і матиме позитивний ефект лише за умови розгортання базового сценарію, який передбачає:

– по-перше, повне відновлення роботи чорноморських портів України з початку 2023 року. На 2023-2024 роки допускається, що ризики ризику будуть суттєво зменшені;

– по-друге, продовження активної міжнародної фінансової підтримки для фінансування потреб бюджету та усунення розривів балансу платежів;

– по-третє, вибір стратегії реалізації, активна економічна політика, зокрема повернення до ринкових механізмів залучення покриття дефіциту бюджету шляхом встановлення їх належної прибутковості, проведення фіскальної консолідації та зменшення квазіфіскальних дисбалансів, а також повернення до традиційних засад інфляційного режиму таргетування з плаваючою ставкою та поступовим припиненням емісійного фінансування бюджетних потреб;

– по-четверте, уповільнення інфляції (хоча реалії сьогодення визначають, що її рівень за підсумками 2022 року перевищить 30%, а ймовірність виведення показника на рівень у 5%, встановлені НБУ, низькі);

– по-п'яте, часткове нівелювання збиткової економіки у 2023-2024 роках.

Проте ці припущення є гіпотетичними в силу неможливості реальної оцінки втрат виробничого та людського потенціалу, а також існування безпекових ризиків. Відповідно НБУ оцінює передбачувані темпи повоєнного відновлення економіки в 5-6% на рік.

Отже, пріоритетним завданням для української влади та бізнесу залишається злагоджена співпраця щодо формування оптимальної стратегії та тактики повоєнного відновлення економічної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інфляційний звіт (липень 2022) / Національний банк України, Київ. 2022.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Inflation_Report_for_Experts_pr_2022-Q2.pdf?v=4 (дата звернення: 26.10.2022).
2. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Іщенко С.В., здобувач PhD програми «Економіка»

Клюс Ю.М., здобувач PhD програми «Економіка»

Шкаран В.Б., здобувач магістерської програми «Економіка»

Варенікова С.П., випускниця магістерської програми «Економіка»

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського;

Shyianova I., Vienna University of Economics and Business, Austria

На сьогодні підприємства в Україні мають кризовий стан або перебувають у стані стагнації, що пов'язано з військовими діями та терористичними атаками російських загарбників на цивільну інфраструктуру. За таких умов особливої актуальності набуває питання формування дієвого механізму управління економічним розвитком підприємств, який би сприяв поживленню ділової активності суб'єктів господарювання, підвищенню рівня їх прибутковості, покращенню фінансового стану та забезпеченню фінансової рівноваги в умовах вкрай нестійкого зовнішнього середовища.

В умовах воєнного стану підприємства змушені функціонувати у критично нестабільному середовищі, яке характеризується високим ступенем невизначеності. За таких умов виживання підприємства неможливе без постійних змін, адаптації до нових умов, тому саме розвиток є тим процесом, який забезпечує стабільне функціонування підприємства, його конкурентоздатність та ефективність діяльності.

Доцільно виділити наступні характеристики економічного розвитку підприємства (рис. 1):

- економічний розвиток бере початок від моменту створення підприємства і є орієнтованим на досягнення стратегічних цілей його діяльності;
- економічний розвиток характеризується сукупністю незворотних змін, що призводять до кількісних, якісних і структурних змін внутрішнього потенціалу підприємства;

ВІДКРИТІ ІННОВАЦІЇ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

- в процесі економічного розвитку підприємство як суб'єкт економічної діяльності вдосконалюється, набуває нових здатностей, переходить на більш високий рівень функціонування;

- в результаті економічного розвитку підприємство досягає здатності більш широко і ефективно використовувати можливості зовнішнього середовища, виконувати нові функції, вирішувати принципово нові завдання, що в кінцевому підсумку позитивно впливає на його конкурентоздатність, прибутковість, стійкість, адаптивність, життєздатність, спроможність опору несприятливим впливам зовнішнього середовища.

Рис. 1 Основні риси економічного розвитку підприємства [авторська розробка]

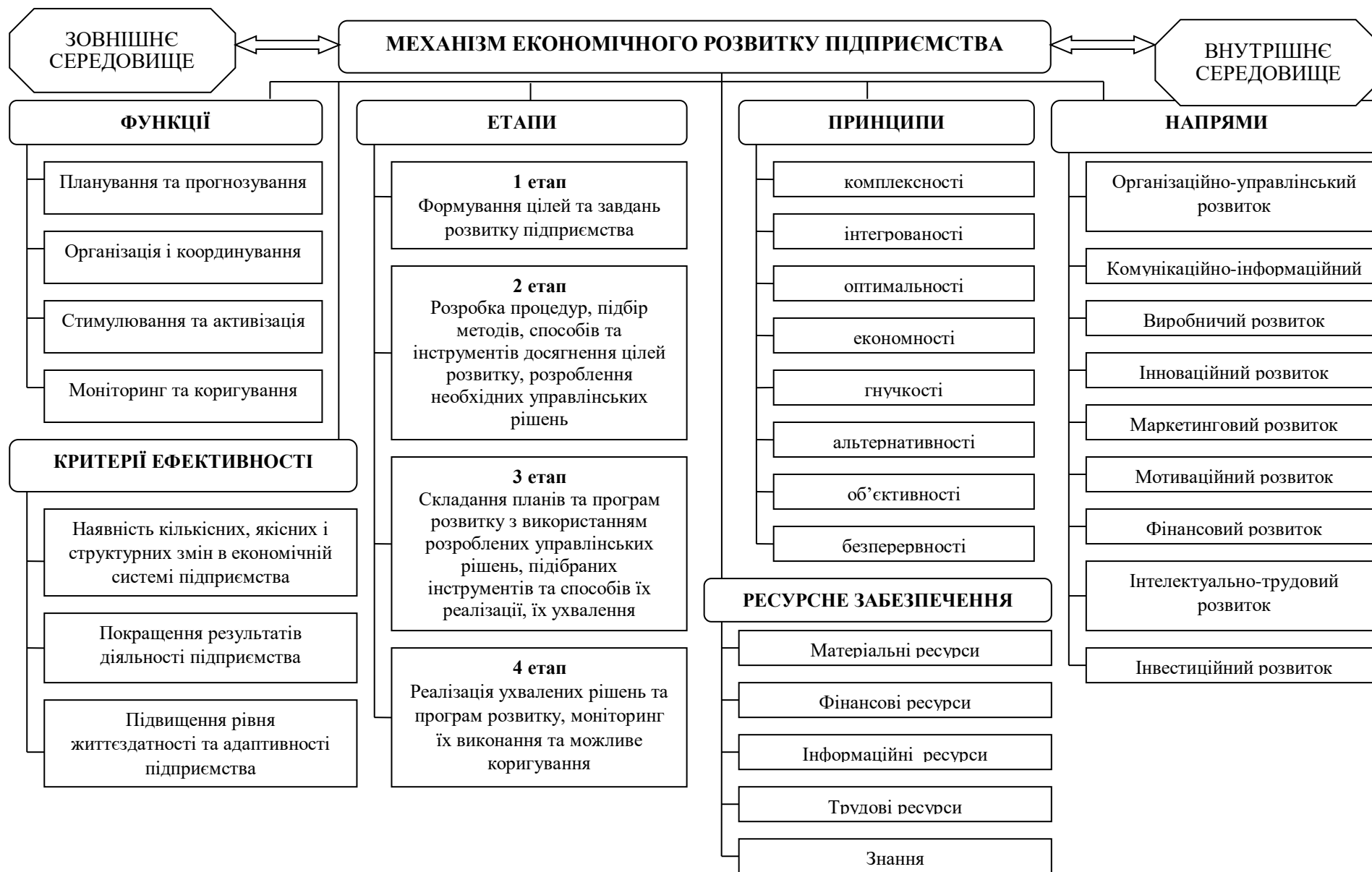

Рис. 2 Механізм економічного розвитку підприємства [авторська розробка]

Раціональне формування та ефективне використання механізмів управління підприємством дає йому можливість адаптуватися до умов зовнішнього нестійкого середовища, своєчасно реагувати на їх подразнюючий вплив, сприяє запобіганню невизначеності та забезпеченню сталого розвитку підприємства загалом та економічного розвитку зокрема.

Тим не менш, велика кількість українських промислових підприємств має недостатній рівень корпоративної культури управління, а внутрішні механізми забезпечення розвитку або взагалі не працюють, або виконують свої функції недостатньо ефективно. На основі вивчення існуючих підходів до розуміння сутності механізму економічного розвитку підприємства [1, 2, 3, 4, 5] пропонуємо наступне бачення його складу та сутнісного наповнення (рис. 2).

Таким чином, під механізмом економічного розвитку підприємства пропонуємо розуміти сукупність засобів управління, що складається з інструментів і важелів, організаційних і економічних методів, способів, прийомів та технологій управління, що відповідають вектору розвитку, його цілям і принципам та забезпечені відповідними ресурсами для виконання своїх функцій, метою функціонування якої є переведення економічної системи підприємства з одного стану в інший, більш досконалий, з новими кількісними параметрами та якісними характеристиками, більш придатний для швидкої адаптації до швидкозмінного зовнішнього середовища, підвищення результативності діяльності підприємства та досягнення його стратегічних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бужимська К.О., Царук І.М. Механізми управління розвитком підприємства: сутність і структура. *Бізнес Інформ*, 2020. №7. С. 278–287. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-278-287>.

2. Гурочкіна В.В. Механізми розвитку промислових підприємств в емерджентній економіці : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2020. 336 с.

3. Ємельянов О.Ю. Інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств. Дисертація на здобуття наукового ступеня

доктора економічних наук. Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Львів. Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2019. 514 с. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/ntb/45621/dysertaciya_yemelyanov_o.yu._na_sayt.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

4. Хвостіна І.М. Механізм управління розвитком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*, 2015. № 1. С. 30–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_1_9.

5. Ястремська О.М., Ястремська О.О. Управління розвитком підприємств: уточнення теоретичних положень. *Проблеми економіки*, 2020. №1 (43). С. 214–226.

ПОВОЄННИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Марків Г.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування

Економіка нашої держави у сьогоднішній зіткнулася з небаченою шокуючою ситуацією. Адже завдано потужний удар по усіх ланках економіки нашої держави через повномасштабну військову війну росії. У зв'язку з цим відбувається зниження виробництва основних видів продукції, зокрема тих, що складають основний експортний потенціал України. Окрім цього, є заблокованими морські порти, а, отже, й лівобережна частина зовнішньої торгівлі. Водночас відбувається знищення транспортної, логістичної, соціальної, маркетингової та інженерної інфраструктури у багатьох регіонах. Тисячі, мільйони економічно активного населення покидає територію України, переїжджаючи у західні держави. Уся ця ситуація знижує міцність наших військових на фронті, адже довготривале закріплення успіхів, здобуття військових перемог, забезпечення стійкого повоєнного зростання залежить від

надійності економічного тилу. Виходячи з цього, саме українська економіка на даний час є найпріоритетнішим фронтом від якого залежить шлях подальшої відбудови нашої держави.

У такій ситуації необхідно зберігати та дотримуватися курсу, спрямованого на зниження регуляторного впливу на процес функціонування економіки, шляхом максимального зменшення кількості органів контролю, відповідно і їх повноважень. Іншим пріоритетом у напрямку модернізації нашої економіки повинно бути зниження соціальних видатків на окремі програми, адже вони жодним чином не впливають на можливість держави захистити себе від російської агресії на даний час. Виходячи з цього, найнеобхіднішими видатками державного бюджету повинні бути витрати на обороноздатність України, які в результаті забезпечать і соціальну захищеність наших громадян. Водночас соціальна підтримка малозабезпечених верств населення з врахуванням частки безробітних, повинна бути реалізована завдяки налагодженому механізму громадських робіт по відновленню територіальної інфраструктури. Звичайно ж, що у цю категорію осіб повинні бути залучені ті, які спроможні виконувати ці роботи за віком та станом здоров'я.

Варто зауважити, що цей напрям економічного розвитку потрібно реалізовувати вже сьогодні. Це пов'язано з тим, що зі сторони держави є потреба у поступовому збільшенні розміру соціальних виплат для внутрішньо переміщених осіб, тому саме вони найактивніше повинні бути залучені до виконання громадських робіт. Роботи по підтримці української армії в тилу мають бути пов'язані із забезпеченням харчування військових, логістикою, транспортуванням тощо.

Водночас вони можуть задіюватись до часткового відновлення інфраструктури деокупованої місцевості цивільного населення, зокрема відбудовувати пошкоджені ракетними обстрілами об'єкти, надавати послуги зі складання, сортування чи розподілу гуманітарної допомоги, виконувати роботи у сільському господарстві [1].

Ще одним можливим шляхом зниження видатків бюджету країни виступає мінімізація фіскального навантаження на економіку України завдяки мудрому процесу проведення відповідних реформ щодо фінансового забезпечення сфери освіти і науки. Це стосується, здебільшого зниження обсягу державного бюджетного фінансування закладів вищої освіти в Україні, що має на меті підвищення їхньої академічної свободи. Це реалізується фактичним перекладанням відповідальності за рівень якості навчання, процесу викладання і проведення наукових досліджень, що фінансуються з держави, безпосередньо на університети. Водночас, повинна забезпечуватись і фінансова автономія закладу вищої освіти, адже це можливість не лише максимальної оптимізації витрат бюджету країни на підтримку вищої освіти, а й один з пріоритетніших напрямів діяльності вітчизняних університетів, забезпечення підвищеного рівня кваліфікації працівників та здобувачів вищої освіти, які є випускниками таких закладів освіти [2].

Важливим напрямом у реформуванні української економіки як в умовах воєнного стану, так і у період повоєнного відновлення, відбудови нашої економіки, є необхідність суттєвих змін у цілях, які ставляться загалом перед економічною політикою України. Це означає, що у такий непередбачуваний, надзвичайно важкий період з випробовуваннями для економіки в цілому, так безпосередньо для кожного громадянина нашої країни, необхідно, щоб держава займалась першочергово підтримкою та розвитком малого бізнесу, само зайнятих осіб, підприємців. Зокрема це повинно стосуватись інвестуванням різного роду стартапів, пов'язаних з реалізацією різних інноваційних проектів [3].

Виходячи із окреслених можливих напрямів повоєнного економічного розвитку України та їхньої реалізації, можливими будуть процеси подальшого довготривалого відновлення та становлення стратегії розвитку нашої держави у майбутньому із створенням сприятливого інвестиційного клімату, зміною бюджетних орієнтирів України.

У свою чергу, це забезпечить створення передумов для поетапного зростання доходів громадян, зниження рівня їх безробіття та належного працевлаштування у легальному секторі економіки, який забезпечує можливість отримання значно вищого рівня доходності і соціальних гарантій ніж у тіньовому секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максимов В. Стало відомо, скільки українців втратили роботу через війну. *Today. Ua*. URL: <https://ukraine.today.ua/ru/stalo-uzvestno-skolko-ukraintsev-poteryaly-rabotu-uz-za-vojnyu>.

2. Квіт С. Усе має змінитися: десять кроків з реформування вищої освіти після війни. *Дзеркало тижня*. 2022. 31 березня. URL: <https://zn.ua/ukr/science/use-maje-zminitisja-desjat-kroktiv-z-reformuvannja-vishchoji-osviti-pislja-vijni.html>.

3. Болтян О. Як працювати підприємцю, якщо навколо війна? *Дзеркало тижня*. 2022. 22 березня. URL: <https://zn.ua/ukr/business/jak-pratsjuvati-pidprijemtsju-jakshcho-navkolo-vijna.html>.

ДЕРЖАВНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВИЛ І ОБМЕЖЕНЬ В
ОЦІНКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНІ
ПОЛОЖЕННЯ

Апанасенко К.І., д.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
НУ «Чернігівська політехніка»

В останні десятиліття ідея про виключне значення екології в сучасних умовах життєдіяльності суспільств – один із визначальних аргументів у рішеннях Європейського суду з прав людини, в яких аналізуються наслідки застосування екологічних обмежень та діяльності забруднюючих виробництв. У цих справах суд досліджує баланс інтересів заявників, що потерпають від негативних наслідків забруднень і вжитих обмежень (заборони на вилов риби, знесення будинків у лісах чи прибережних зонах, хвороб, викликаних виробничими викидами, тощо), та публічних інтересів. Часто ЄСПЛ опиняється перед складною дилемою в оцінці застосованих державою обмежувальних заходів екологічного характеру, які мають дзеркальний ефект: припиняють (обмежують) порушення екологічних прав і водночас призводять до закриття/ зупинення виробництв, інших втрат в економіці. У цій короткій розвідці визначимося з основними позиціями ЄСПЛ у даній категорії справ. Знати й розуміти позиції цієї поважної європейської інституції важливо для української влади, яка ухвалює рішення щодо реалізації екологічної реформи, зокрема, застосовує різного роду екологічні обмеження економічного зростання.

Автори пропонували огляд результатів подібного дослідження [1, с. 30-31], проте воно видається недостатньо глибоким. У цій роботі зупинимось на найбільш важливих позиціях Суду, до яких варто зарахувати такі [2, с. 77-78]:

1. Позитивним зобов'язанням держави за статтею 8 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод є, зокрема, вжиття розумних і належних заходів, необхідних для захисту від серйозної шкоди для довкілля (наприклад, *Tătar проти Румунії*, п. 88). Це є необхідним для ефективної

реалізації прав громадян на повагу до житла, приватного й сімейного життя. Мова йде про обов'язок запровадження належної законодавчої бази й адміністративного механізму її реалізації. Так, у справі *Băcilă проти Румунії* (п. 23, 33-35, 67), незважаючи на загальну негативну оцінку регуляторних дій держави, Суд відмітив як позитивні кроки держави видачу двох дозволів на промислову діяльність, які супроводжувалися чисельними конкретними заходами, спрямованими на зменшення забруднення.

2. У сфері вирішення екологічних проблем держава має широку можливість розсуду (*Fredin проти Швеції* (№ 1), п. 48; *Pine Valley Developments Ltd та інші проти Ірландії*, п. 222; *Fadeyeva проти Росії*, п. 103-104). Держави не зобов'язані запроваджувати жодні конкретні заходи, про які просять особи (*Greenpeace e. V. та інші проти Німеччини*). Суд визнає, що «...складність питань, пов'язаних із захистом навколишнього середовища, робить роль Суду переважно допоміжною» (*Fadeyeva проти Росії*, п. 105). Тому стосовно скарг на екологічне забруднення, що негативно впливає на права осіб на житло, приватне й сімейне життя, Суд напрацював такий алгоритм оцінки ефективності регуляторних дій держави: а) спочатку слід перевірити, чи був процес ухвалення рішення справедливим і таким, щоб забезпечити належну повагу до інтересів особи, захищених статтею 8 (*Buckleу проти Великобританії*, п. 76-77), б) лише за виняткових обставин Суд може вийти за ці межі й переглянути істотні висновки національних органів влади (*Taşkın та інші проти Туреччини*, п. 117). (Відмітимо, що в рішенні по справі *Natton та інші проти Сполученого Королівства* (п. 99) запропоновано зворотній порядок оціночних дій Суду).

Процес ухвалення рішення обов'язково має передбачати належне розслідування й дослідження задля оцінки наслідків шкоди довікільню від оскаржуваної діяльності, що забезпечує справедливу рівновагу між конкуруючими інтересами (*Natton та інші проти Сполученого Королівства*, п. 128). Однак при цьому не вимагається наявності комплексних і вимірюваних даних щодо кожного аспекту проблеми, яка має бути вирішена. Отже, держава не допускає порушень, якщо державні органи вжили заходи з обмеження наслідків

незручностей, а процес ухвалення рішення був належним (Flaumenbaum та інші проти Франції, п. 141-160).

3. У цьому зв'язку слід згадати позицію Суду щодо важливості доступу громадськості до висновків проведених розслідувань і досліджень, а також до інформації, котра дозволила б оцінити небезпеку, що загрожує громадськості (Giacomelli проти Італії, п. 83).

4. При прийнятті рішень, що здатні вплинути на екологічні права громадян, держава має забезпечити справедливу рівновагу між конкуруючими інтересами – як правило, мова йде про інтереси захисту прав окремої особи за статтею 8 Конвенції та інтереси громади, які за змістом є економічними (наприклад, Moreno Gómez проти Іспанії, п. 55). Так, у справі Văciță проти Румунії (п. 66-72) державні органи не забезпечили справедливу рівновагу між економічним інтересом місцевої громади, котрий полягає в підтриманні діяльності головного роботодавця – заводу, що викидає у атмосферу небезпечні хімічні речовини, та інтересом мешканців у захисті їхнього житла. Подібними є висновки у справі Fadeyeva проти Росії (п. 133), за обставинами якої не було знайдене ефективне рішення щодо захисту прав громадян через забруднення, спричинене роботою великого металургійного комбінату.

За соціологічними опитуваннями громадян ЄС «права людини», «мир» і «демократія» — три цінності, які найкраще представляють цей союз; економічний добробут, економічні інтереси не займають лідерських позицій в числі основних цінностей для громадян ЄС [3, с. 80, 71]. Однак очевидно, що державні органи, ухвалюючи рішення, здатні вплинути на економічні й екологічні права громадян і суб'єктів господарювання, усе ж таки мають брати до уваги і зважувати як економічні інтереси громад і держави, так і екологічні права окремих громадян та мешканців населених пунктів загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Права людини та охорона довкілля: навчальна програма дистанційного курсу для тренерів (суддів-викладачів) / С.В. Шутяк, Є.А. Алексєєва,

І.А. Войтюк; за заг. ред. О.В. Кравченко. Львів: Вид-во «Компанія «Манускрипт»», 2018. 112 с.

2. Довідник із застосування статті 8 Конвенції. *Право на повагу до приватного і сімейного життя*. Рада Європи/ Європейський суд з прав людини, 2018. 118 с.

3. Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи: монографія. К.: ВЦ «Академія», 2014. 208 с.

НОРМАЛІЗАЦІЯ МАГНІТНОГО ПОЛЯ КАБЕЛЬНИХ ЛІНІЙ ВИСОКОЇ НАПРУГИ

Грінченко В.С., к.т.н., старший дослідник, старший науковий співробітник
Інститут проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України

Сучасний розвиток міських електромереж передбачає широке використання кабельних ліній напругою 35÷110 кВ. Вони мають низку переваг у порівнянні з повітряними лініями електропередавання. Так, ширина охоронної зони кабельної лінії на порядок менша повітряної. Використання кабельної лінії також дає змогу забезпечити всередині будинків, розташованих біля траси лінії, виконання нормативної вимоги щодо гранично допустимого рівня магнітного поля, який в Україні складає 0,5 мкТл для житлових приміщень. Для території зони житлової забудови нормативні вимоги менш жорсткі, та відповідний гранично допустимий рівень становить 10 мкТл. Проте над трасою кабельної лінії магнітне поле може перевищувати цей рівень. Найбільш проблемними з погляду рівня поля є зони муфтових з'єднань кабельної лінії, де силові кабелі розташовані в одній площині та віддалені один від одного на відстань не менше за 0,5 м. У цих зонах магнітне поле може в 5 та більше разів перевищувати гранично допустимий рівень.

Для зменшення магнітного поля кабельних ліній застосовують екрани різних типів: електромагнітні, магнітні, контурні тощо. Інший підхід, який не вимагає встановлення додаткових екранів, полягає у використанні власних

екранів кабелів. Так, при двосторонньому заземленні в екранах кабелів виникають наведені струми. Магнітне поле цих струмів частково компенсує магнітне поле, яке утворюють струми в жилах кабелів. Відповідно до нормативних документів СОУ-Н МЕН 40.1-37471933-49:2011 «Проектування кабельних ліній напругою до 330 кВ: Настанова (зі змінами)» та СОУ-Н ЕЕ 20.179:2008 «Розрахунок електричного і магнітного полів ліній електропередавання. Методика (зі змінами)» ефективність екранування магнітного поля може сягати 2,5.

Ефективність екранування при двосторонньому заземленні залежить як від амплітуди наведених струмів, так і від різниці фаз наведених струмів і струмів у жилах. Для підвищення ефективності до $7 \div 10$ можна використовувати феромагнітні осердя, які встановлюються на силові кабелі. Такі осердя охоплюють силові кабелі та суттєво посилюють магнітні зв'язки між їхніми елементами, а саме між жилами та екранами. Це призводить до підвищення амплітуди струмів в екранах та зсуву їхньої початкової фази в напрямку, протилежному до початкових фаз струмів у жилах. Традиційно аналіз електромагнітних процесів у кабелі наведено в наближенні сталої, так званої ефективною, магнітної проникності осердь та, відповідно, сталого коефіцієнта взаємної індуктивності між струмами в екрані та жилі. Проте магнітні зв'язки між елементами силових кабелів лінії електропередавання високої напруги, охоплених феромагнітними осердями, мають яскраво виражені нелінійності, які не взято до уваги у відомих дослідженнях. Тому відомі математичні моделі, що описують електромагнітні процеси в екранах кабелів при їхньому двосторонньому заземленні, та відповідні вирази для струмів та магнітного поля мають бути уточнені.

Розроблена автором математична модель електромагнітних процесів в кабелях високої напруги, охоплених феромагнітними осердями, з урахуванням нелінійних магнітних зв'язків між жилами та екранами, дає змогу підвищити точність обчислення екранованого магнітного поля кабельної лінії. Актуальність виконаної роботи зумовлена необхідністю коректного розрахунку магнітного

поля в зонах муфтових з'єднань кабельних ліній електропередавання при двосторонньому заземленні екранів кабелів. Значимість отриманих результатів полягає в забезпеченні виконання вимог щодо гранично допустимого рівня магнітного поля промислової частоти на території зони житлової забудови.

РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ» В УКРАЇНІ В ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС

Козерема В.А., студентка

Науковий керівник: Капленко Г.В., д.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Європейський зелений курс – це програма дій щодо амбіційного плану переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року, якої дотримується Європейський Союз. Україна також має на меті долучитись до ЄЗК, що є важливим з огляду на необхідність розробляти та впроваджувати державну політику, яка буде враховувати екологічні та кліматичні виклики сьогодення. За останні роки в Україні можна спостерігати значне збільшення частки відновлюваної енергетики в енергетичній галузі, особливо це стосується електроенергетики на основі вітрових та сонячних електростанцій. Варто звернути увагу на розвиток малої гідроенергетики, суттєві зрушення у розвитку біоенергетичної галузі [1].

На початок 2022 року встановлена потужність у відновлювальній енергетиці сукупно сягала 9,5 ГВт, а обсяг інвестицій у галузь становив \$12 млрд. Можливо, темпи її розвитку й надалі збільшувалися б, якби не війна.

З початком повномасштабної війни з РФ ринок електроенергії, зокрема виробництва альтернативних джерел енергії, не оминули економічні труднощі.

Наразі чимало сонячних та вітрових електростанцій, які перебувають на окупованих територіях, потерпають від бойових дій. Як наслідок, під загрозою знищення знаходиться половина «зеленої» генерації України, про що ще в березні заявила Українська асоціація відновлюваної енергетики (УАВЕ). За даними асоціації, майже 90% ВЕС, 37% наземних, 35% дахових/фасадних

сонячних електростанцій та майже половина (48%) станцій на біомасі розташовано в областях з активними бойовими діями [2].

Проте Україна продовжує рух в сторону євроінтеграції вже в статусі кандидата у члени ЄС, який отримала у червні цього року, що означає великі перспективи розвитку нових проєктів «зеленої» енергетики. Саме цьому сприяють положення плану 'Fit for 55' та ціна електроенергії в ЄС.

План 'Fit for 55' передбачає скорочення викидів парникових газів на 55% до 2030 року, зокрема шляхом розвитку «зеленої» енергетики, та Carbon Border Adjustment Mechanism, включно з додатковим оподаткуванням товарів, які були виготовлені в країнах з високим рівнем викидів. Варто зазначити, що ще до війни велися переговори про його умови для вітчизняних виробників на рівні Урядів, з чого можна зробити висновок, що, щоб бути конкурентоспроможною в ЄС, українська промисловість все одно б мала зменшити викиди.

Наразі головною метою є розвиток власного ринку електроенергії і його підготовка до інтеграції з європейськими майданчиками. Від якості імплементації регулювання ЄС в Україні залежить інтеграція українського та європейського ринків електроенергії. Йдеться про REMIT – ініціативу щодо зменшення ручного регулювання ринку та використання європейських правил у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання, а також – запобігання зловживань і маніпуляцій на гуртових енергетичних ринках, скасування перехресного субсидування побутових споживачів (із переходом до адресної, компенсаторної та магнетизованої підтримки вразливих категорій).

Ще один важливий аспект – розробка якісного регулювання для відновлювальної енергетики. Ще нещодавно в Україні планували запровадити систему Гарантій походження електроенергії, а також – замінити «зелений» тариф на систему 'feed-in' premium. Навіть були запропоновані конкретні законодавчі ініціативи від Міненерго, профільних асоціацій тощо. Також варто впровадити такі механізми як сертифікати походження («зелені» сертифікати) та контракти на різницю, що в українському законодавстві втілені як послуга із забезпечення стабільності ціни на електричну енергію.

Важливо, що для України статус кандидата у члени ЄС – не кінцева мета. А після інтеграції ринків, національне регулювання буде впливати на конкуренцію не тільки на український, але й на європейський ринок електроенергії, що означає, що українські регуляторні рішення (в тому числі щодо будь-яких механізмів підтримки відновлювальної енергетики, атому, гідроенергетики тощо) будуть повинні пройти затвердження Європейської Комісії та підпадатимуть під юрисдикцію Суду ЄС, які будуть вимогливо перевіряти їх щодо європейських стандартів та правил. Отже, для розробки нового регулювання в галузі відновлювальної енергетики необхідна злагоджена робота Міненерго, НКРЕКП та АМКУ із залученням не тільки фахівців у сферах енергетики та інвестицій, але й спеціалістів конкурентного права ЄС [3].

Також можна зробити висновок, що Україна має потужний потенціал для розвитку «зеленої» енергетики у випадку належної інтеграції з ринками ЄС. Для втілення цього Уряд мусить привести національне регулювання ринку у відповідність до європейських стандартів та завершити комерційну інтеграцію, над якою працює [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зелена енергетика в Україні на межі банкрутства. Що далі? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/10/685513/>. (дата звернення: 4.11.2022).
2. Зелена енергетика 2.0: чого чекати її виробникам після закінчення війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3533739-zelena-energetika-20-cogo-sekati-ii-virobnikom-pisla-zakincenna-vijni.html>. (дата звернення: 4.11.2022).
3. Як кандидатство в ЄС може вплинути на ринок зеленої енергетики в Україні? URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/213350_yak-kandidatstvo-v-s-mozhe-vplinuti-na-rinok-zeleno-energetiki-v-ukran. (дата звернення: 4.11.2022).
4. Екологічні реформи України на шляху до ЄС. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/10/690226/>. (дата звернення: 4.11.2022).

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ

Сокол Х.Я., студентка

Іщук Л.І., к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Луцький національний технічний університет

На сьогоднішній день, все більше уваги приділяється охороні довкілля, що сприятиме забезпеченню розвитку країн і регіонів, захисту інтересів населення. Екологічна політика націлена на розв'язання існуючих проблем, які можуть призвести до негативних екологічних, соціальних та економічних наслідків. Основними проблемами українського сьогодення є: проблеми використання водних ресурсів, забруднення атмосферного повітря та ґрунтів, зміна клімат, утворення та неправильне зберігання відходів, вирубка лісу.

Екологічна безпека є складовою виробничого процесу, яка не створює загроз для довкілля і людини, завдяки чому реалізуються екологічні заходи у різних галузях промисловості шляхом впровадження екологічних інновацій [2].

На думку М.І. Хилько, екологічна безпека є компонентом національної безпеки, що гарантує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави та довкілля від реальних чи потенційних загроз, що їх створюють природні чи антропогенні чинники [4].

Впродовж тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованим використанням природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що робило неможливим досягнення збалансованого розвитку країни. Серед основних проблем, що загрожують екологічній безпеці є:

1. неефективна політика та контроль з боку держави щодо зменшення забруднення довкілля;

2. низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку, недосконалість системи екологічної освіти та просвіти [3];

3. незбалансоване використання природних ресурсів в умовах високого попиту й обмежених можливостей;

4. наслідки надзвичайних ситуацій на спеціальних об'єктах, зокрема атомних електростанціях, найбільша з яких – аварія на ЧАЕС;

5. переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі світової економіки із негативним впливом на довкілля та обмежене фінансування природоохоронних заходів;

6. низький рівень застосування інноваційних, ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій [1].

7. пандемія COVID -19;

8. воєнні дії на території України та воєнний стан.

Для того, аби забезпечити належний рівень екологічної безпеки держави на усіх рівнях необхідно розробити дієву систему екологічної безпеки, що забезпечить виконання заходів, які матимуть на меті охорону навколишнього природного середовища. Реалізація таких заходів має базуватись на чіткому пріоритеті природоохоронних цілей та розробленні конкретних засобів, відповідних проєктів, програм для досягнення цих цілей. До основних заходів досягнення екологічної безпеки можна віднести наступні:

1) розвиток системи екологічного моніторингу з метою постійного спостереження за станом навколишнього середовища і змінами, що в ньому відбуваються;

2) підвищення рівня інвестиційної привабливості, мотивація потенційних інвесторів до практичної реалізації екологічних проєктів, техніко-технологічне оновлення, екологізація виробництв [1];

3) підвищення рівня соціальної та екологічної свідомості громадян;

4) здійснення екологічної політики, формування плану, розробка стратегії, врахування витрат, що відповідають цілям політики;

5) впровадження механізму вдосконалення екологічного управління;

6) ефективне управління відходами;

7) розвиток та відновлення природоохоронних територій та об'єктів.

8) можливості застосування зарубіжного досвіду з питань екологічної безпеки та співпраця з ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишнеvsька О.М., Василенко М.Ю., Охота Н.В. Пріоритетні підходи розвитку глобального світу – екологічна безпека. *Modern Economics*, 2020. № 20(2020). С. 41–46.
2. Сокур М.І., Шмандій В.М., Бабець Є.К., Білецький В.С. Екологічна безпека та економіка. Кременчук, ПП Щербатих О. В., 2020. 240 с.
3. Сарапіна М.В., Андронов В.А., Артем'єв С.Р., Бригада О.В., Рибалова О.В. Забезпечення екологічної безпеки: підруч. Х.: НУЦЗУ, 2019. 246 с.
4. Хилько М. І. Х45 Екологічна безпека України: навч. посіб. К., 2017. 267 с.

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОГО ФАКТОРУ НА КЛЮЧОВІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Томашук І.В., доктор філософії з економіки,
старший викладач кафедри економіки та підприємницької діяльності
Вінницький національний аграрний університет

Актуальною проблемою, що постає перед Україною, є обґрунтування напрямків підвищення конкурентоспроможності у сфері «зеленої економіки», завоювання міцних позицій на міжнародному ринку. Адаже забезпечення конкурентоспроможності економіки є пріоритетним завданням будь-якої держави, яка дбає про місце на світовому ринку та своє економічне зростання.

З 2020 року в Україні діє Закон «Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року», в якому країна заявила про свою прихильність цілям сталого розвитку і принципам «зеленої економіки», які передбачають екологічно стійке, або екологічно збалансоване, економічне зростання.

Екологічні наслідки від забруднення навколишнього природного середовища проявляються в деградації його основних компонентів, порушенні екологічних зв'язків, зміні звичних умов існування рослин і тварин. Соціальні наслідки забруднення проявляються в наступних формах: підвищення захворюваності населення, скорочення тривалості життя, генні зміни, підвищення міграції населення, порушення природних умов життя і відпочинку і так далі. Економічні наслідки від забруднення компонентів навколишнього середовища проявляються на рівні окремих суб'єктів економічної діяльності, знижуючи ефективність їх функціонування і відтворення. Дія забруднення навколишнього середовища на економічні суб'єкти відбувається в наступних формах:

- зниження кількості і якості економічних ресурсів, що функціонують в економічній системі;

- відведення економічних ресурсів на запобігання, усунення і компенсацію негативних наслідків забруднення [1; 4]. З метою покращення динаміки залучення інвестицій в Україну для прискорення розвитку «зелених» технологій доцільно втілити у життя конкретні пропозиції (табл. 1).

Таблиця 1

Пропозиції щодо прискорення розвитку «зелених» технологій в Україні

№	Пропозиція	Сутність
1	2	3
1	<i>Вжити невідкладних заходів із збереження науково-інтелектуального потенціалу України, зниження темпів його трудової еміграції за залучення провідних іноземних фахівців з цифрових технологій.</i>	★Для цього необхідно збільшити фінансування освітніх і науково-дослідних установ для забезпечення достойних стандартів життя науковців та освітян. Навіть за дещо нижчого рівня винагороди та умов праці, ніж у країнах еміграції, можна зберегти інтелектуально-трудова потенціал в Україні, тим самим гальмуючи процес “відтоку мізків”. Разом з цим необхідно розширювати ємність ринку інтелектуальної праці, збільшуючи кількість міжнародних інвестиційних проєктів з довкілля.
2	<i>Створити прозорий енергетичний ринок, що дозволить за допомогою розвитку здорової конкуренції поступово ринковими методами врівноважувати ціни на енергоносії.</i>	★Створення вільного ринку сприятиме зростанню попиту на нові фінансові технології у розрахунках, в обміні інформацією, у оптимізації витрат тощо. Таким чином, поступове усунення перешкод та закріплення чітких законодавчих норм на шляху до розвитку “зеленої” енергетики в Україні створить підґрунтя для активного застосування блокчейн технологій, Інтернет-платформ, мобільних додатків та автоматизації даних.

1	2	3
3	<i>Розробити з урахуванням вітчизняних реалій Інтернет-платформи для створення інноваційних фінансових технологій та поступово впроваджувати їх у екологічні проекти, періодично вносячи відповідні зміни до законодавства.</i>	★Шляхом удосконалення механізмів правовідносин у інформаційному полі можна не лише збільшити інтенсивність фінансових впливань в Україну з-за кордону, але й спрямувати їх саме в ті “зелені” проекти, які потребують найбільшої фінансової підтримки.
4	<i>Переглянути сучасну політику залучення коштів.</i>	★Радикально переглянути сучасну політику залучення коштів шляхом випуску ОВДП (умови розрахунків, відсоткові ставки доходності, строки погашення тощо) та стратегічно спрямувати інвестиційні потоки з портфельних до прямих іноземних інвестицій зі значною часткою “зелених” у структурі останніх.
5	<i>Розробити систему державних гарантій для інвестицій у “зелені” проекти разом з унеможливленням продажу реальних об’єктів інвестування та обмеженням виводу капіталу за кордон у короткостроковому періоді (до одного року).</i>	★З одного боку, гарантії держави сприятимуть збільшенню довіри іноземних інвесторів до ведення “зеленого” бізнесу в Україні, а з іншого – стануть альтернативним інструментом захисту капіталовкладень у передові галузі реальної економіки. У той же час держава має посприяти тому, аби за умов короткострокових ринкових дисбалансів (наприклад, волатильності цін, валютних коливань, тимчасових законодавчих обмежень НБУ) не відбулося масового розпродажу реальних активів та виводу капіталу з країни за допомогою новітніх фінансових технологій.

Джерело: сформовано за результатами дослідження

«Зелена економіка» ґрунтується на принципах інноваційності, безпеки для людини та природи, раціонального та заощадливого ставлення до обмежених природних ресурсів, є найбільш прийнятною для країн, що ставлять за мету перехід до сталого розвитку, піклуються про якість життя та майбутні покоління [2]. Водночас, країна не спроможна здійснити перехід до сталого розвитку та до зеленої економіки одноосібно – це потребує спільних зусиль якомога більшої кількості країн світу та налагодження ефективного міжнародного співробітництва.

Необхідність еволюції України шляхом сталого розвитку, зеленого економічного зростання, поєднаного з активною соціальною політикою держави, демократизацією складників суспільного життя, вимагає формування якісно нової державної та регіональної політики [3]. Національна економіка потребує

адаптації до вимог конкуренції, підвищення ефективності та наукоємності виробництва, актуалізації екологічних норм та впровадження екологічних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мін Лі, Лук'янихін В.О. Вплив екологічного фактору на ключові складові економічного потенціалу. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/11333/1/4.pdf;jsessionid=EEF0161439EBF8DBE072EDF621F7FB72> (дата звернення 06.10.2022)
2. Зелена економіка. 2022. URL: <http://bukvar.su/jekologija/196116-Zelenaya-ekonomika.html>
3. Грицюк Т.І., Василенко Т.В. Стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» у країнах світу. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3081>
4. Томашук І.В. Роль державного управління у сталому розвитку сільських територій Вінницького регіону. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 31. С. 470–478.

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Федонюк В.В., к. геогр. н., доцент кафедри екології

Катеринич С.М., магістрант

Луцький національний технічний університет

Планування економічного регіонального розвитку в умовах сьогодення неможливе без врахування такого актуального чинника, як регіональні прояви глобальних змін клімату. Для України, для її окремих регіонів на даний час цей чинник не враховується у повному обсязі, що зумовлює актуальність проведеного дослідження та аналізу.

Волинська область, як і інші райони Українського Полісся, в останні десятиліття зазнала суттєвих змін протікання та ходу кліматичних процесів, які

ми відносимо до регіональних проявів глобальних змін клімату на планеті. До основних таких проявів варто віднести:

1) стійку тенденцію до зростання температурних показників (середні річні, сезонні, місячні температури повітря та ґрунту, екстремуми);

2) поступове зростання сум опадів, що, водночас, не компенсує стрімке збільшення показників випаровування та випарності унаслідок зростання температур повітря;

3) зміни в динаміці випадання атмосферних опадів, зростання максимальних разових добових сум, нерівномірний розподіл сум опадів по сезонах, зниження частки опадів зимового сезону у їх загальній кількості;

4) зміни в динаміці вітрового режиму, зростання числа випадків сильних вітрів, буревіїв;

5) збільшення числа випадків стихійних небезпечних метеорологічних явищ (грози, градобій, посухи, смерчі, суховії, пилові бурі);

б) поява нехарактерних раніше для регіону стихійних небезпечних метеорологічних явищ (посухи, смерчі, суховії, пилові бурі), та інше [1, 2, 3, 4].

Всі ці ознаки регіональних змін клімату суттєво впливатимуть у близькій перспективі на функціонування господарського комплексу регіону.

Зокрема, особливості проявів кліматичних змін варто враховувати при плануванні економічної діяльності у галузі агропромислового комплексу, що було детально охарактеризовано у [1, 3], лісогосподарського комплексу, харчової галузі, енергетичної галузі, а також у сфері містобудування та генерального планування населених пунктів.

Врахування кліматичних змін необхідно проводити як у формі прямого внесення відповідних коректив до регіональних планів економічного розвитку (зміна посівних площ, що зайняті під окремими сільськогосподарськими культурами, заходи по боротьбі з шкідниками та хворобами лісу, масовий розвиток яких стимулюється кліматичними змінами, тощо), так і при розробці перспективних і довготермінових планів, програм, заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мерленко І.М., Федонюк В.В., Мерленко Н.О. Адаптація до сучасних кліматичних змін агрономічних технологій в Північно-Західному Поліссі. *Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення*. Збірник наукових праць IV Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон, 10-11 червня 2021 року. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2021. С. 228–230.

2. Федонюк М.А., Федонюк В.В. Використання інструментів EOS DATA ANALITICS для моніторингу сільськогосподарських земель. *Сільськогосподарські машини*. Збірник наукових статей. Вип. 42. Луцьк : 2019. С. 96 – 104. URL: <http://eforum.lntu.edu.ua/index.php/jurnal32/article/view/182>

3. Федонюк В.В., Мерленко І.М., Федонюк М.А., Линюк Р.В., Ковальчук Н. С. Зміни агрокліматичних чинників в зоні Полісся в контексті глобального потепління (на прикладі Волинської області). *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. Збірник наукових праць. Сільськогосподарські науки. Рівне, 2019. С. 124–134. URL: <http://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/agri/article/view/781>

4. Федонюк В.В., Федонюк М.А. Застосування ІКТ при викладанні дисциплін метеорологічного циклу. Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення: Збірник наукових праць IV Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон, 10-11 червня 2021 року. Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2021. С. 316–319.

ДЕКАРБОНІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ КУРС ЄС ТА УКРАЇНИ

Кірик А.Ю., доктор філософії з права,

старший викладач кафедри міжнародного та європейського права

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Після Паризької угоди 2015 року декарбонізація стала все більш актуальним пунктом порядку денного для багатьох країн у всьому світі [1].

Декарбонізація – це процес зменшення антропогенних викидів

вуглекислого газу (CO₂), щоб обмежити безпрецедентний, небезпечний для життя вплив глобального потепління. Декарбонізація вимагає скоординованого глобального переходу до альтернативних джерел енергії, відмінних від викопного палива [2].

Необхідність збереження та захисту навколишнього середовища породила ряд правил та програм, які впроваджувалися протягом багатьох років. Європейський Союз (далі – ЄС) вважається лідером активної політики декарбонізації. Схвалення у 2020 році Європейської зеленої угоди, зобов'язало ЄС скоротити викиди парникових газів на 55% до 2030 року (порівняно з рівнями 1990 року) і досягти вуглецевої нейтральності до 2050 року [3].

Слід зазначити, що повномасштабне вторгнення Росії в Україну порушило впевненість ЄС у своїй енергетичній безпеці та призвело до перегляду відносин з постачальниками енергії та графік переходу на відновлювані джерела енергії.

Відповідаючи на сьогоднішні реалії, ЄС та держав-членів у жовтні 2022 року погодилися заборонити продаж нових бензинових і дизельних автомобілів і мікроавтобусів до 2035 року [4]. Така заборона включає в себе бензинові, дизельні та гібридні транспортні засоби, будь-які автомобілі, які все ще спалюють паливо для виробництва енергії. Одне з основних джерел забруднення атмосфери є викиди вуглекислого газу з транспорту, тому ЄС, серед іншого, розробляє плани по декарбонізації транспортного сектору. Згідно з угодою, автовиробники повинні будуть скоротити викиди з нових автомобілів, що продаються, на 55% у 2030 році порівняно з 2021 роком, перш ніж досягти 100% скорочення через п'ять років.

Декарбонізація європейської економіки є однією з головних стратегічних цілей енергетичного переходу в ЄС, який прагне стати лідером у цьому процесі та включити інші європейські країни, зробивши таким чином європейський континент першим вуглецево-нейтральним регіоном в світі. Європейський екологічний перехід може бути ефективним лише тоді, коли всі європейські країни вживатимуть ефективних заходів. Тобто, усі країни ЄС, а також країни-кандидати на вступ до ЄС повинні перейти від викопного палива до

безвуглецевої енергії, що можливо завдяки електрифікації на основі відновлюваних джерел енергії, з акцентом на збільшення енергоефективності, збільшення використання систем електротранспорту та теплових насосів, а також виробництво синтетичного палива [3].

Мета Союзу по скороченню викидів від транспорту означає активне просування електроавтомобілів, проте виникають певні проблеми. Автомобілі з нульовим рівнем викидів повинні бути дешевими, щоб зробити їх доступнішими для всіх, крім того для них потрібна відповідна мережа зарядних станцій, яка на сьогоднішній день не досить розвинута. Україна оголосила про підтримку Європейської зеленої угоди та про намір скоротити викиди, особливо від транспорту. Для України зміцнення електромереж зараз є ключовим напрямком, який потребує значної фінансової підтримки.

Слід підкреслити, що одним із факторів, який сприятиме економічній та безпековій інтеграції України з ЄС і обмежуватиме можливості Росії використовувати енергетику як зброю війни, є зростання відновлюваних джерел енергії. Тому збільшення їх використання є стратегічно важливим кроком для відбудови України.

Для України одним із ключових кроків у сфері декарбонізації є розвиток територій з високим потенціалом вітрової та сонячної генерації, а також створення фінансових основ для інвестування у сектор відновлюваної енергетики, оскільки потрібно значні кошти для ремонту та модернізації мереж. Також для активного розвитку інфраструктури електромобільності, з метою підвищення доступності для всіх, необхідне належне правове регулювання та надання пільг на імпорт і виробництво електромобілів.

Таким чином, реалії сьогодення змінили європейські енергетичні плани та надали нової актуальності програмам ЄС та України щодо декарбонізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паризька угода від 12.12.2015 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_161

2. Decarbonization: meanings, technology and goals. Greenly. URL: <https://www.greenly.earth/blog-en/decarbonization-meanings-technology-and-goals>

3. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM(2019) 640 final. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf.

4. EU approves ban on new combustion-engine cars from 2035. The Associated Press. URL: <https://apnews.com/article/europe-business-european-parliament-climate-and-environment-a9c3f6c3c123ede7566ae7425b4f7181>

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Кривонос Д.С., студентка

Науковий керівник: Леонова Н.В. к.філол.н., доцент кафедри МВСГД
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Одним із ключових моментів на шляху України до ЄС це екологічні реформи. У грудні 2019 року Європейська Комісія прийняла Європейський зелений курс. Європейський зелений курс – комплекс заходів, який визначає політику ЄС на найближчі роки у таких сферах як клімат, енергетика, біорізноманіття, промислова політика, торгівля тощо.

Основна мета цього курсу – сталий зелений перехід Європи до кліматично-нейтрального континенту до 2050 року. Стратегії, плани, законодавство для втілення ЄЗК у життя повинні були розроблятися та затверджуватися, головним чином, протягом 2020-2021 років. Але темпи впровадження ЄЗК трохи знизились, зважаючи на пріоритетність реагування на COVID-19. Проте, Європейська Комісія наголосила, що відновлення має бути спрямоване на більш стійку, зелену та цифрову Європу, рішення, які не тільки корисні для економіки, але й для довкілля. Це означає незмінність «зеленого» курсу та дотримання графіку впровадження важливих компонентів ЄЗК. Такий

підхід підтримала і низка держав-членів ЄС, включаючи Німеччину та Францію. Уряд України заявив про намір нашої держави долучитись до ЄЗК. Такі прагнення уряду є важливими з огляду на необхідність формування в Україні політики у різних сферах, яка б враховувала екологічні та кліматичні виклики сьогодення. Водночас, слід брати до уваги увесь спектр наслідків ЄЗК для України в контексті можливостей та загроз, які це для нас створює.

Більшість системних зрушень останніх років не лише в сфері зміни клімату, але і в енергетиці, відбулося в Україні під впливом чи навіть тиском зовнішніх обставин та міжнародних зобов'язань. Тому ЄЗК як через власні механізми та інструменти, так і через інші угоди, які містять кліматичні зобов'язання, наприклад, Угоду про асоціацію, будуть вимагати дій з боку України. Можливості України також приховані в її низькій поточній енергоефективності та високій карбоємності економіки, що викликані як високою зношеністю основних фондів, так і значною часткою викопних палив в енергобалансі. Це створює значний потенціал для низьковитратного в розрахунку на одиницю скорочення викидів ПГ їх зниження. За умови створення дієвого міжнародного та двостороннього механізму, зокрема в рамках ЄЗК, це дозволить залучити значні обсяги «зеленого» фінансування.

Розробка та реалізація кліматичної політики вирізняється необхідністю глибокої міжвідомчої взаємодії, а також розвинутих як базових функцій держави, зокрема охорони та захисту власності, правосуддя, внутрішньої безпеки, так і ринків, зокрема, фінансового та енергетичних. Фрагментарність та непослідовність державної кліматичної політики України, невиконання нею зобов'язань за Угодою про асоціацію в сфері клімату в умовах вкрай низької інституційної спроможності та розбалансованості системи державного управління ставить під питання саму можливість розробки та реалізації Україною ефективною та дієвою кліматичною політики.

На цьому фоні відбулося формування та продовжується поглиблення прірви між кліматичною політикою ЄС, яка сформувалася та набула значного розвитку за останні 20-25 років, та станом постійної невизначеності в Україні.

Досягнення амбітних цілей ЄЗК вимагатиме від ЄС запровадження захисту власних ринків та виробників на кшталт механізму карбонового коригування імпорту. Це може знизити конкурентоздатність українських товарів на ринку ЄС. У першу чергу, це стосується енерго- та ресурсоемних товарів, які займають значну частку в структурі українського експорту – продукція металургії, сільського господарства, харчової промисловості, енергетики, великотоннажної хімії, машинобудування тощо. Також під тиском подібних механізмів може опинитися транспортна інфраструктура, наприклад, газопроводи, для якої будуть враховуватися логістичні викиди карбону, що буде впливати на їх конкурентоздатність.

На сучасному етапі розвитку людства техногенний вплив на оточуюче середовище є надзвичайно великим. У зв'язку з експонентним зростанням чисельності людства, розвитком техніки й усе більшим прагненням до підвищення рівня споживання до кінця ХХ ст. виникли передумови екологічної кризи, тобто переходу біосфери до нестабільного стану [43, с. 19].

Науковим розвідкам у межах досліджуваних у даному підрозділі питань приділена значна увага науковців різних галузей права, кожний з яких пропонував власне авторське бачення проблематики та формував пропозиції щодо удосконалення вітчизняного законодавства. Разом з тим, досліджуючи правове регулювання певних суспільних відносин, варто надати визначення самому поняттю «правовідносини».

Так, на думку Уркевича В. Ю., правовідносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з приводу конкретного об'єкта на підставі відповідного юридичного факту і які надають їх учасникам взаємозумовлені суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Відповідно до статті 31 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, проводиться екологічна стандартизація і нормування.

А зараз давайте поговоримо про те, які екологічні ініціативи впроваджуватимуться в Україні в процесі післявоєнного відновлення і що потрібно робити вже зараз. Екологічні загрози та виклики, які стояли перед Україною до 24 лютого, самостійно не вирішились, а стали тільки глибшими.

Війна глобально вплинула на стан довкілля України. Як наслідок – зменшення та погіршення стану природних екосистем, хімічне та промислове забруднення, замінування територій, нищівна шкода для біорізноманіття.

Проблем з екологією України багато, тому з ними потрібно працювати вже і щодня. Ні в статусі кандидата в ЄС зараз, ні в статусі члена ЄС в майбутньому ми не хочемо бути найбільш відсталою країною в плані екології. Післявоєнне відновлення України має відбуватись на засадах Європейського зеленого курсу та використання передових екологічних інструментів.

Під час відбудови перед нами стоїть нелегке завдання – одночасно реалізувати декілька векторів: відновлення довкілля, впровадження євроінтеграційних реформ та реалізація політики щодо зміни клімату.

Інтеграція України до Європейського Союзу повинна бути максимально вигідною для питань охорони довкілля в Україні, зокрема шляхом формування нового законодавства, політики та практики європейського взірця. Ми просуваємо ефективну імплементацію екологічних зобов'язань України в рамках двосторонніх відносин Україна-ЄС та в рамках багатосторонньої євроінтеграційної співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/10/690226/>
2. Вісім ідей для зелених міст України / С. Романко, Н. Андрусевич. Київ: 350.org, 2020.
3. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України. Аналітичний документ. 2020. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». URL: <https://www.rac.org.ua/vydannya/analitichni-dokumenty/evropeyskyy-zelenyy-kurs-mozhlyvosti-ta-zagrozy-dlya-ukrayiny-analitichnyy->

dokument-2020

4. Майбутнє Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: довкілля та клімат. Резюме аналітичної записки. Березень 2020 р. URL: <https://www.rac.org.ua/uploads/content/567/files/aafuturebriefukr.pdf>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Бекас Я.А., студент

Науковий керівник: Самарічева Т.А., к.е.н., доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Відходи є частиною будь-якої людської діяльності. Починаючи від скотарства та закінчуючи будівництвом, ми всюди маємо справу з відходами, які необхідно вивозити з місця проведення діяльності. В Україні 94 % відходів перебувають на сміттєзвалищі, без подальшої перспективи бути утилізованими або переробленими. Даний стан справ сприяє забрудненню довкілля, виділенню в повітря, воду та ґрунт небезпечних елементів, які будуть руйнувати сталі екосистеми. Формування сміттєзвалищ не є розв'язанням проблем екологічної сфери, а лише створює ілюзію екологізації міста або області.

Безумовно, еталоном у сфері впровадження екологізації економічної діяльності є Європейський Союз, який ставить амбітні цілі в цій сфері та робить конкретні кроки для їх досягнення. Під перероблюванням відходів в країнах ЄС розуміють процес трансформування відходів в матеріали, продукти для первинної чи іншої мети. Процес переробки не проводиться лише для підтримання міжнародних трендів. Він є вигідним як з екологічної, так і з економічної точок зору, що доводять вже реалізовані ініціативи в більшості міст Європи.

Для того, щоб система перероблювання відходів мала шанс на подальше ефективне функціонування, потрібно створити необхідні передумови для цього. Надзвичайно важливо, щоб процес управління відходами був системний, що означає чітку законодавчу базу та затвердженні єдині стандарти. Розробка даних

заходів потребує великої кількості часу для їх успішної реалізації на практиці, що в європейських країнах добре усвідомлювали. Історія початку політики сортування та подальшої переробки наявних відходів починається з 90-х років минулого сторіччя, коли в деяких країнах почали створювати ініціативи з сортування сміття. За цей час, країни ЄС виробили чіткі механізми збору відходів та впровадили екологічні ініціативи на законодавчому рівні. Наступним етапом є встановлення сучасного устаткування для переробки відходів, яке б не несло шкоди як для людини, так і для екології під час своєї роботи. Провідними країнами в питанні управління відходами є Німеччина, Швеція та Швейцарія, які вже відмовилися від використання полігонів, де зберігаються тверді побутові відходи.

Безумовним лідером з вищеперерахованих країн є Німеччина, яка була однією з перших країн в сфері активної переробки відходів та їх подальшого використання. Відсоток повернення сміття та його повторне використання становить близько 70, що свідчить про сучасну та розроблену систему управління відходами. Таких показників неможливо досягти без впровадження необхідних нормативно – правових актів. Ще в 1991 році, тодішній уряд Німеччини розробив закон, який запровадив принцип розширеної відповідальності для виробників продукції. Це означає, що виробник несе відповідальність за продукт вже після його споживання, тобто за вироблене сміття від спожитих товарів. Запровадження даного законопроекту дало позитивний імпульс до створення системи збирання та переробки сміття. До цієї ініціативи долучилась більшість великих підприємств Німеччини, що призвело до її вкорінення в економічну політику країни. Зараз така система відома під назвою «зелена крапка» і, на разі, вона функціонує в більшості країн Європи, що доводить її важливість та доцільність для європейської спільноти.

Управління відходами є важливою галуззю для всіх країн Європи і вони готові вносити зміни до чинного законодавства в цьому напрямку. Важливою передумовою успішного впровадження екологізації в державний економічний сектор є системність дій. Це має свій відбиток у впровадженні нових

нормативно – правових актів, які стосуються екологічної сфери: запровадження розширеної відповідальності для виробників, створення екологічних стандартів для полігону зберігання відходів, нормативне закріплення процесу утилізації, переробки та захоронення відходів. Особливу увагу варто звернути на процес захоронення відходів. На сьогодні, лише близько 30 % наявних відходів у країнах ЄС піддаються захороненню, що не можна порівняти з показниками України, які становлять близько 90 %.

Важливо зазначити, що захоронення відходів у європейських країнах чітко регламентується розробленими стандартами, які мають на меті нанести якнайменше загрозливий вплив на довкілля та населення. Також, це стосується сміттєзвалищ, які всі є сертифікованими та розробленні таким чином, щоб не забруднювати ґрунтові та підземні води, ґрунт та запобігати утворенню небезпечних газів, які можуть вибухнути. Ці розробки коштують достатньо дорого, але вони забезпечують правильне зберігання відходів, що є першим кроком до їх переробки.

Проведення просвітницької діяльності серед населення щодо необхідності сортування та переробки відходів відіграють є основою для екологічної політики країн ЄС. Всі дії, починаючи від сортування сміття сміттєзвалищ і закінчуючи переробкою відходів на вторинну сировину, є неможливими без підтримки населення. В європейських країнах проводиться активна кампанія, яка стосується екологічних проблем. Вигідні сторони переробки відходів демонструють також із економічної точки зору. Захоронення наявного сміття є дорогим задоволенням в країнах Європи і тому в громадян є безпосередня зацікавленість в його переробці, шляхом сортування та передачі на спеціалізовані заводи для продовження процесу переробки.

Якщо робити висновок з наведеного матеріалу, то варто сказати, що сьогоднішні досягнення ЄС в сфері переробки та утилізації відходів не є результатом, який можна досягти швидко. Країни Європи довго створювали необхідні нормативно – правові акти та втілювали їх в практичну діяльність для того, щоб збудувати сталу систему збирання переробки та використання відходів

в подальшій економічній діяльності. Показники в сфері переробки відходів таких країн як Австрія, Німеччина, Чехія не є збігом обставин або щасливою випадковістю. Це результат системного та поступового впровадження екологічних програм, затвердження нормативно – правових актів та стандартів, побудова необхідної інфраструктури та інші заходи, які стали підґрунтям для створення дієвої системи переробки сміття. Неможливо побудувати систему без наявних цілей та плану дій, що доведено країнами ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кращі європейські практики управління відходами : посіб. / Войціховська Алла, Кравченко Олена, Мельнь-Забрамна Ольга та ін. / за заг. ред. Олени Кравченко. Львів : Видавництво «Компанія «Манускрипт», 2019. 66 с.
2. Діхтярь А.В. Досвід зарубіжних країн у сфері управління відходами. *Молодий вчений*, 2018. № 9 (61). С. 131–134.
3. Попова Ю.М., Свистун Л.А., Панасенко Д.І. Публічне управління твердими побутовими відходами: іноземний досвід. *Modern Economics*, 2019. №15.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГО-ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Марусей Т.В., к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Необхідність побудови ефективної екологічної політики України обумовлена потребою національного розвитку, підвищенням рівня життя населення, вимогами колективної екологічної безпеки, прагненням інтеграції країни в європейське співтовариство. Реалізація такої політики дозволить значною мірою узгодити соціальні та екологічні завдання суспільства на шляху до вирішення проблеми глобальної екологічної кризи [4].

На сьогодні посилення ролі туризму як для економічного, так і для

соціально-культурного розвитку багатьох країн світу, а також загострення проблем, що невід’ємно пов’язані з його організацією та розвитком, змушують знаходити шляхи та механізми щодо нових, екологічно значимих напрямків його впровадження. Це стало причиною проведення адаптації основних положень та принципів концепції еколого-збалансованого розвитку до контексту туризму. Визначено, що основою еколого-збалансованого розвитку є необхідність встановлення балансу між задоволенням соціально-економічних потреб суспільства, захистом інтересів майбутніх поколінь та забезпеченням якісного екологічного стану довкілля [2].

Туризм – це напрямок, що веде до управління ресурсами таким чином, що економічні, соціальні та естетичні потреби можуть бути задоволені без спричинення значної шкоди довкіллю, порушення основних екологічних процесів та зміни природних екосистем. Враховуючи особливості функціональної схеми туристичної галузі (використання природних та культурно-історичних ресурсів – надання туристичних послуг – отримання економічних прибутків), перші спроби визначення основ збалансованого туризму були зроблені ще у 1988 році Світовою туристичною організацією (СТО). За даними Всесвітньої туристичної організації, у понад 40 державах світу туризм став основним джерелом наповнення бюджету, а у 70 країнах – однією з трьох основних статей. За останні десятиліття кількість туристів у світі неухильно зростала і досягла третини населення планети. За прогнозами фахівців, XXI століття буде століттям туризму.

Початковим етапом розвитку екологічного менеджменту у світі можна вважати розробку в 1992 р. Стандарту в галузі систем екологічного менеджменту BS 7750 (Specification for Environmental Management System), який був розроблений Британським Інститутом Стандартизації відповідно до запиту Британської Конфедерації Промисловості.

Пізніше стандарт став підґрунтям для підготовки міжнародних документів, а саме:

– у 1992 році Європейським Співтовариством були підготовлені до

видання «Вимоги до екоаудитування»;

- створена система екологічного менеджменту й екоаудиту (EMAS);
- у 1993 році були розроблені вимоги до створення Системи екологічного менеджменту й аудитування (Eco-management and audit scheme or EMAS).

Моделлю для розробки європейського рекомендаційного документа EMAS (Environmental Management and Audit System) послужив британський стандарт BS 7750. Стандарт містить вимоги до системи управління навколишнім середовищем, виконання яких необхідне для забезпечення охорони довкілля, а також стандарт дає можливість будь-якому підприємству створити свою власну ефективну систему екологічного менеджменту. EMAS було розроблено для оцінювання й поліпшення екологічних характеристик діяльності підприємств, створення умов для надання населенню екологічної інформації.

Система екологічного менеджменту, відповідно до EMAS, формується зі складових:

- оцінка екологічної ситуації та визначення екологічних проблем;
 - визначення завдань, що потребують розв'язання;
 - проведення екологічного аудиту конкретних господарських об'єктів;
 - впровадження екологічного менеджменту і запровадження екологічної політики.
- Впровадження системи екологічного менеджменту дає змогу застосовувати системний підхід, чітко розподіляти обов'язки між робітниками, зменшувати витрати на сировину і ресурси. Такі схеми діють у Великобританії, Німеччині та США. В Україні з'являються лише перші проекти EMAS [4, 5].

Основними екологічними принципами збалансованого туризму передбачена мінімізація антропогенних тисків, утилізація відходів, використання енерго- та ресурсозберігаючих технологій та альтернативної енергетики, впровадження систем очищення та повторного використання води, зменшення хімічного та шумового забруднення від туристичного транспорту, розвиток нових, екологічно-орієнтованих видів туризму [2].

Напрямок впровадження даних принципів та їх реалізації може стати саме екологізація туризму. За рахунок її комплексності та узгодженості

управлінських механізмів стане можливим досягнення визначеного принципами сталого розвитку балансу між реалізацією туристичного продукту та раціональним природоспоживанням. В її основі також закладена екологічна освіта, що, в свою чергу, є важливим засобом підвищення екологічної культури та розвитку екологічної свідомості населення. Екологізація дозволить провести повну переорієнтацію туристичної галузі не лише на рівні певного регіону, але й у глобальних масштабах.

На рахунок екологізації туризму, то вона є науково-обґрунтованою, екологічно-орієнтованою управлінською діяльністю, яка направлена на поліпшення екологічного стану природних комплексів та об'єктів територій туристичної зацікавленості; збереження та відновлення порушених або змінених екосистем за рахунок зміни режиму (способу) їх використання; розрахунок та встановлення допустимої кількості туристів за певний туристичний сезон; модернізацію обладнання та очисних споруд, що застосовуються в туристичній інфраструктурі; підвищення культури виробництва туристичних послуг; екологічну освіту.

Отже, на даний час встановлено основні аспекти екологізації туризму для еколого-збалансованого розвитку, які полягають у збереженні та відновленні вразливих, екологічно нестійких природних територій; усуненні потенційних та існуючих джерел впливів на довкілля в процесі туристичної діяльності; узгодженому плануванні туристичної активності з іншими видами економічної діяльності; впровадженні у туристичну галузь екологічно м'яких технологій; мінімізації тисків та навколишнє середовище за рахунок рівномірного розподілу туристів (у часі і просторі) та створенні альтернативних зон відпочинку. Саме ці принципи стимулюють екологізацію туризму як еколого-збалансованого розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. URL: https://tourlib.net/books_green/dmytruk.htm

2. Ніколаєв К.Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні: монографія. К. Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. 153 с.

3. Максимів Л.І. Екологічна освіта в контексті парадигми сталого розвитку. Матеріали міжнародного науково-практичного семінару. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 124 с.

4. Печенюк А.В., Печенюк В.І., Печенюк А.П. Проблеми формування ефективних інструментів екологічної політики в Україні. International Scientific Conference Innovative Potential of Socio-Economic Systems: the Challenges of the Global World, Part II, 2017. Lisbon, Portugal. Baltija Publishing. P. 63-66.

5. Печенюк А.П. Екологічний аудит об'єктів сільського зеленого туризму. *Інноваційна економіка*. Тернопіль: СМП «ТАЙП», 2017. №1–2 (67). С. 84–86.

6. Смаль В. В. Світовий досвід розвитку екологічного туризму. *Укр. геогр. журн.* 2003. № 4. С. 58–64.

7. Сорокіна Г.О. Екологічний туризм : навч. посібник. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2013. 206 с.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Нестеренко І.В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет

Сьогодні загальна вартість екосистемних послуг становить близько 124,8 трильйонів доларів в рік, що у два рази перевищує розмір світового ВВП [1]. Близько третини природних ресурсів, що втрачає людство за рік, є невідтворюваними [1]. В період з 1970 по 2021 рік відбулося зниження сумарної чисельності популяцій на 60%, і в даний час швидкість вимирання видів в 100-1000 разів вище в порівнянні з референсними значеннями до зростання антропогенного навантаження. Якщо не приймати жодних заходів з охорони навколишнього середовища, то до 2030 року для існування людству буде потрібен природний капітал, обсяг якого еквівалентний двом планетам Земля [2, с. 33]. Фахівцями Державної установи «Інститут економіки

природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» вартість природного багатства України визначено у розмірі 1,06 трлн грн. При цьому поресурсна структура природного багатства є такою: водний капітал становить 6,4 % від загальної вартості (67, 9 млрд грн); земельний – відповідно 44,7 (473,9); лісовий – 7,9 (84,6); мінеральний – 24,8% (263, 0 млрд грн). За агрегованим підходом екосистемна складова природного багатства дорівнює 16,2 % від його підсумкової вартості, а саме 170, 6 млрд грн [3].

Від життєздатності екосистем залежить глобальна стабільність всієї біосфери, можливість виживання людства у довгостроковій перспективі. Деградація природних ресурсів, їх забруднення і втрата біологічного розмаїття скорочують здатність екологічних систем до самовідновлення [4, с. 225]. Деградація природи є однією з найсуттєвіших проблем світового масштабу. Ключові питання щодо розробки глобального плану дій щодо скорочення шкідливого впливу людства на навколишнє середовище та припинення процесу скорочення біорізноманіття обговорювалися в опублікованому 14 вересня 2018 року ювілейному виданні доповіді «Жива планета» і в Nature Sustainability.

Представники різних країн світу зазначили, що природні системи планети мають критичне значення для існування суспільства, а також висловили сумніви в тому, що для відновлення екосистеми до рівня, що сприяє гармонійному співіснуванню людини і живої природи, досить поставити амбітні і чіткі цілі, а також визначити подальші дії. Уникнути можливого передчасного зникнення з обличчя Землі в результаті самознищення під впливом власних варварських дій стосовно оточуючої дійсності людству дозволить лише пошук шляхів сталого розвитку планети [5, с. 351]. Усвідомлення екосистемних проблем на світовому рівні призвело до появи низки міжнародних ініціатив з пошуку шляхів покращення ситуації, які можна об'єднати під лозунгом досягнення цілей сталого розвитку.

Екологічну ситуацію в нашій країні дотепер неможливо оцінити позитивно. За даними Глобального альянсу з питань здоров'я та забруднення

(ГАНП) Україна в 2020 році увійшла в топ-5 держав з високою смертністю через екологію та посіла четверте місце серед європейських країн за кількістю смертей, викликаних забрудненням навколишнього середовища. Через забруднення навколишнього середовища в Україні щорічно вмирає близько 60 тисяч осіб [2, с. 35].

За даними Yale Center for Environmental Law and Policy Україна посіла 109 місце серед 180 країн світу за індексом екологічної ефективності, який дозволяє виміряти досягнення країни з точки зору стану екології та управління природними ресурсами на основі 22 показників в 10 категоріях, які відображають різні аспекти стану навколишнього природного середовища та життєздатності її екологічних систем, збереження біологічного різноманіття, протидія зміні клімату, стан здоров'я населення, практику економічної діяльності та ступінь її навантаження на навколишнє середовище, а також ефективність державної політики в області екології [3].

Україна займає 63 місце за індексом продовольчої безпеки, який вимірює політику держав і ефективність роботи їх установ у сфері продовольчої безпеки. Для аналізу досліджується три основні групи показників продовольчої безпеки країн світу – рівень доступності та споживання продуктів харчування, наявність і достатність продуктів харчування та рівень якості і безпеки продуктів харчування. Зазначені категорії включають 28 різних показників, значення яких вимірюються протягом дворічного періоду.

На основі аналізу показників складається підсумковий рейтинг країн світу за Індексом продовольчої безпеки. Висока позиція країни в рейтингу означає, що її продовольча безпека знаходиться на високому рівні. Проте, за даним показником Україна, на жаль, знаходиться позаду таких країн як Чехія, Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Болгарія, Сербія та Азербайджан [3].

Таким чином, суттєвим кроком у напрямку формування дієвих інституційних механізмів реалізації Україною екологічної складової цілей сталого розвитку є розробка і реалізація ефективної стратегії екологічної безпеки, як на рівні держави, так і на рівні кожного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. What is natural capital? URL: <http://naturalcapitalforum.com/about/>
2. Ковалевська Н.С., Нестеренко І.В., Янчева І.В., Лопін А.О. Диджиталізація обліково-аналітичного забезпечення природоохоронної діяльності підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*, 2021. Вип. 1(33). С. 32–43. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/3302>.
3. Природне багатство України: загальнопорівняльна характеристика. *Український журнал «Економіст»*. URL: <http://ua-ekonomist.com/12920-prirodne-bogatstvo-ukrayini-zagalno-porvnyalna-harakteristika.html>.
4. Матвеева О. Імперативи сталого розвитку територіальних громад та його загальнотеоретичні засади. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 1 (50). Ч. 2. С. 224–232.
5. Sopko V.V., Kashena N.B., Chmil H.L. Theoretical aspects of performance assessment of company capital management. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. Vol. 2. No. 25. P. 350–356. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2018_2_43.

ЕКОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ НА ШЛЯХУ ДО ЄС: ВПЛИВ ВОЄННОГО
КОНФЛІКТУ

Струнь А.О., студентка

Науковий керівник: Виговська Т.В., к.біол.н., доцент,

доцент кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Стан навколишнього середовища в Україні викликає занепокоєння в громадян та, безпосередньо, експертів з питань охорони довкілля. Різкий занепад рівня екології, безумовно, спричинив військовий конфлікт Росії. Відтак, з початку повномасштабного вторгнення, як повідомляє Міністерство захисту

довкілля та природних ресурсів, агресор здійснював воєнні дії на території 900 об'єктів природно-заповідного фонду, знищуючи флору та фауну, червонокнижних тварин та рослин. Ракети, обстріли спричинили масове забруднення повітря та отруєння довкілля. Наразі ведеться активна боротьба захисту довкілля України, яку активно здійснюють органи місцевого самоврядування. Варто зазначити, що війна перешкоджає швидкому наближенню України до ЄС, адже, зважаючи на таку складну ситуацію в Україні, деякі заходи та екологічні норми просто неможливо здійснити. Так, 20 вересня 2022 року була підписана Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у Програмі ЄС LIFE - Програмі дій з довкілля та клімату.

Для України реалізація проектів в рамках програми LIFE може стати ефективним інструментом подолання наслідків військових дій РФ, зокрема у напрямку відновлення та збереження біорізноманіття і природоохоронних територій. Окрім цього програма LIFE може стати міцною підтримкою реформ у заповідній справі та в управлінні природоохоронними територіями в цілому [1].

Також, активно забезпечується виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікованою у 2014 році. Співпраця між Україною та ЄС у рамках Угоди відіграє визначальну роль для успіху реформи екологічного врядування, яка вимагає докорінних змін у підходах до планування політики, розробки та прийняття законодавства, трансформації природоохоронних інститутів та способу управління, адекватних ресурсів та підтвердження політичних зобов'язань, щоб зробити питання охорони довкілля та зміни клімату пріоритетними у порядку денному країни [2].

Проблем з екологією України багато: зменшення та погіршення стану природних екосистем, хімічне та промислове забруднення, замінування територій, нищівна шкода для біорізноманіття, тому потрібно янайшвидше відновлювати та удосконалювати систему реформ. Важливо вже зараз впроваджувати першочергові ініціативи під час війни.

Ні в статусі кандидата в ЄС зараз, ні в статусі члена ЄС в майбутньому

Україна не хоче бути найбільш відсталою країною в плані екології. Післявоєнне відновлення України має відбуватись на засадах Європейського зеленого курсу та використання передових екологічних інструментів. Під час відбудови перед нами стоїть нелегке завдання – одночасно реалізувати декілька векторів: відновлення довкілля, впровадження євроінтеграційних реформ та реалізація політики щодо зміни клімату. [3]

Також вкрай необхідними є реформи задля скорочення викидів та оновлення завдань для виконання зобов'язань за Паризькою кліматичною угодою. Реформування енергетичної сфери, розвитку сонячної, вітрової та водної електроенергії. 18 липня Верховна Рада ухвалила урядовий законопроект №6477, за яким в Україні буде створено національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів (РВПЗ). Це важливий крок для того, щоб зробити повітря в Україні чистішим. А також контролювати та зменшувати викиди шкідливих речовин.

Ефективне поводження з відходами – ще одна реформа на шляху до євроінтеграції. Перший крок до неї вже було зроблено. У червні Верховна Рада ухвалила рамковий законопроект про управління відходами (№ 2207-1-д). [4]

Розв'язання питання відходів особливо актуальне зараз, коли їхня кількість суттєво зростає внаслідок військових дій. Під час очищення територій, розбору завалів, відновлення житлових будинків та підприємств з'являється велика кількість будівельного сміття. Фундаментом для майбутніх змін є реформа державного екологічного контролю. Передусім, варто усунути корупцію та підвищити ефективність роботи органу. Необхідним також є посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за шкоду довкіллю, а також зміна підходу до екологічних злочинів.

Програма «Європейський Союз для довкілля» виокремила такі цілі на 2019-2027 рр.: підвищення загальнонаціональної відповідальності за екологізацію економіки країни, визнання громадськістю необхідності переходу до «зеленої» економіки, масштабне впровадження РЕЧВ-методики на підприємствах національної промисловості, використання стратегічних підходів до управління

відходами, підтримка «зелених» реформ у економіці [5].

До основних екологічних наслідків, які породжує агресія росії:

– пошкодження ядерних установок, загрози ядерній та радіаційній безпеці;

– лісові пожежі в Чорнобильській зоні відчуження;

– атаки на інфраструктурні та промислові об'єкти, руйнування нафтобаз та великі пожежі призводять до токсичного забруднення атмосферного повітря, забруднення земель і водних ресурсів шкідливими речовинами по всій Україні;

– хімічне забруднення, російські війська все частіше використовують заборонені запалювальні боєприпаси з білим фосфором. Це загрожує масштабними пожежами та хімічним забрудненням ґрунтів;

– розливи палива, забруднення від знищеної військової техніки та озброєння, а також розірвані ракети та авіабомби – все це забруднює ґрунт і підземні води хімічними речовинами та важкими металами. Після війни наслідки для довкілля будуть проявлятися роками [6].

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що вторгнення росії в Україну ускладнило розвиток екологічної свідомості громадян, сповільнило процеси та зорієнтувало влади у здійсненні екологічного захисту. Проте, попри це Україна зробила важливі кроки в імplementації Угоди про асоціацію. Реформи, здійснені на сьогоднішній день у цьому контексті, дозволяють Україні з упевненістю розпочати новий етап відносин з ЄС після рішення Європейської Ради про надання Україні статусу країни-кандидата. Нелегітимна та неспровокована військова агресія Росії проти України не завадить ЄС підтримати програму реформ в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/228156.html>

2. Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/06/16/7067180/>

3. Економічна правда URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/>

2022/08/10/690226/

4. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-upravlinnya-vidkhodami>

5. Програма «Європейський Союз для довкілля» в Україні. URL: <http://www.recpc.org/programa-yevropejskij-soyuz-dlya-dovkillya-eu4environment-v-ukra%D1%97ni/>

6. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39097.html>

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЦІНКИ ХАРАКТЕРИСТИК ОБ'ЄКТІВ
ВИПРОБУВАНЬ МАТЕМАТИЧНИМ МОДЕЛЮВАННЯМ

Бояров В.Т., начальник лабораторії

Жданюк М.М., начальник відділу

Чередніков О.М, канд. техн. наук, ст. наук. співробітник

Дмитрієва В.Г., старший науковий співробітник

Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та
військової техніки, Чернігів

Випробування є важливим та відповідальним державним завданням оцінювання якості озброєння та військової техніки (ОВТ). Випробування здійснюють для перевірки відповідності об'єктів заявленим тактико-технічним характеристикам (ТТХ) з урахуванням великої кількості чинників, які змінюються з часом в широких межах через дію кліматичних, механічних і інших зовнішніх та внутрішніх впливах.

Сучасним методом оцінювання окремих показників і характеристик об'єкта випробування є моделювання у віртуальному середовищі при наявності математичного аналога об'єкту ОВТ та алгоритму його вивчення. При цьому можливо задавати різноманітні значення чинників впливу на об'єкт моделюючи екстремальні умови. Іноді навіть за межами реальних можливостей, що можуть виникнути в експлуатації, а також значно розширити інтервали параметрів моделювання та урахувати їх взаємодію в складних взаємопов'язаних сукупностях природних і штучних впливів, відмінних від заявлених в ТТХ [1, 2].

В роботі визначено основні напрямки використання планів експерименту в випробуваннях авіаційної техніки:

1) виділення значимих факторів, які суттєво впливають на технічну систему, яка вивчається (ранжування впливів);

2) отримання математичних моделей об'єктів дослідження (апроксимаційні задачі);

3) пошук оптимальних умов функціонування технічної системи, тобто визначення сукупності значень факторів, при яких вибраний критерій оцінки ефективності процесу має найкраще значення (екстремальні значення);

4) побудова графіків умови-характеристики (візуалізація результатів випробувань);

5) аналіз впливу умов та польотної конфігурації на характеристики літального апарата (оцінювання льотно-технічних характеристик) [3].

Процес випробувань має регламентні обмеження в часі, чим забезпечується своєчасне виконання державних програм із прийняття на озброєння новітніх зразків ОВТ. Під час випробувань нерідко відбуваються часові відхилення і затримки від запланованих термінів, що може поставити під загрозу успішність виконання державного завдання.

Зважаючи на те, що експеримент планують та проводять дослідники-експериментатори, одним з непрогнозованих факторів є “людський”. Так в системі “людини-машина-середовище” на етапі планування та проведення експерименту виділяють критерії оцінки діяльності людини-оператора.

Як правило, при дослідженні процесу експериментатор має вельми обмежені знання про його механізм, тобто аналітичний вираз функції відгуку невідомий, тому необхідно обмежуватись її алгебраїчним рівнянням, а умови проведення дослідів можуть бути представлені в графічній або табличній формі.

В основу методик випробувань покладено використання теорії планування експерименту з застосуванням планів першого і другого порядків. На основі математичної теорії планування експерименту складаються регресійні моделі характеристик та визначаються коефіцієнти цих моделей. Потім за отриманими регресійними моделями розраховуються льотно-технічні характеристики у всьому діапазоні параметрів польотів, що використовуються повітряними суднами різних категорій, типів і моделей. Для прикладу представлені результати побудови номограми для визначення кілометрових витрат палива вертольоту при польоті на різних швидкостях у різних висотно-кліматичних умовах.

Запропоновані організаційно-технічні заходи проведення експериментальної частини випробувань з використанням теорії математичного планування експериментів для зменшення часу та кількості випробувань та визначення достовірності отриманих даних.

Таким чином ефективність оцінки характеристик об'єктів випробувань полягає в використанні математичного моделювання, що забезпечує підвищення достовірності і точності визначення льотно-технічних характеристик авіаційної техніки і суттєво зменшує витрати на проведення випробувань.

Слід відзначити, що цей підхід планується авторами в подальшій роботі уточнити і остаточно методично застосувати в масштабах стандартизації інституту для широкого практичного використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Визначення параметрів та чинників математичних моделей щодо оцінки експлуатаційних характеристик об'єктів випробувань // Чередніков О.М., Чуприна В.М. / «Інтегровані інтелектуальні робототехнічні комплекси (ІРТК-2020)», Збірка тез. Тринадцята міжнародна науково-практична конференція, 19-20 травня 2020 р. К.: НАУ - СПД «Андрієвська Л.В.». С.305–307.

2. Математичне моделювання систем і процесів : [навч. посіб.] / П.М.Павленко, С.Ф.Філоненко, О.М.Чередніков, В.В.Трейтяк. К. : Книжкове вид-во НАУ, 2015. 424 с.

3. Авіаційні правила України. Частина 21. Сертифікація повітряних суден, пов'язаних з ними виробів, компонентів та обладнання, а також організацій розробника та виробника, АПУ-21 (Part21). 129 с. URL: <http://www.avia.gov.ua/uploads/documents/>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ

Ілляшенко С.М., д.е.н., професор,
професор кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»;
доктор хабілітований, професор, Економіко-гуманітарний університет,
м. Бельсько-Бяла, Польща

Сучасний етап розвитку економіки характеризується підвищенням ролі знань як головного фактору забезпечення економічного зростання як окремих організацій, так і національних економік у цілому. Здатність продукувати і використовувати (комерціалізувати) актуальні релевантні знання втілені у інноваційні вироби і технології, управлінські рішення, об'єкти інтелектуальної власності тощо визначає конкурентоспроможність і економічну міць держави, забезпечує високі стандарти якості життя народу. В цих умовах особлива роль відводиться університетам як важливим елементам інфраструктури ринку науково-освітніх послуг, а також елементам інноваційної інфраструктури. Сучасні університети є науково-навчальними закладами в яких сконцентровано продукування нових фундаментальних і прикладних знань з різних галузей науки, діяльність з втілення цих знань у інноваційні розробки різної спрямованості, а також провадиться підготовка фахівців спроможних створювати, сприймати і використовувати нові знання [1].

В умовах розгортання четвертої промислової революції і поточної трансформації технологічних укладів постійними є тільки зміни: техніки і технологій, виробництв, галузей і ринків, методів забезпечення людської життєдіяльності. Перманентні зміни ініціюють коригування в університетах напрямків проведення наукових і прикладних досліджень, методів і технологій ведення навчального процесу, номенклатури спеціальностей підготовки фахівців тощо. Тобто ініціюють перехід університетів на інноваційний шлях розвитку.

Світовий досвід переконливо свідчить, що основою формування стратегій інноваційного розвитку університетів є їх інтелектуальний капітал [2]. Це актуалізує проблему формування відповідних стратегій з урахуванням інтелектуального капіталу університетів.

Враховуючи викладене запропоновано підхід до формування стратегій інноваційного розвитку сучасного університету, що функціонує в перманентно мінливих умовах зовнішнього мікро- і макросередовища спричиненого трансформацією технологічних укладів, виходячи з аналізу стану і динаміки розвитку його інтелектуального капіталу. Визначено послідовність і зміст процедур формування стратегій інноваційного розвитку університету, яка включає:

1. Аналіз тенденцій розвитку науки і техніки відповідно до профілю університету, виділення пріоритетних напрямів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт університету.

2. Аналіз стану і тенденцій техніко-технологічного розвитку у галузях традиційного працевлаштування випускників університету, а також у споріднених галузях. Визначення тенденцій розвитку ринку праці.

3. Аналізу стану і тенденцій розвитку ринків трудових ресурсів. Визначення за його результатами актуальних напрямів, спеціальностей і спеціалізацій підготовки фахівців.

4. Вибір перспективних ринків науково-освітніх послуг. Уточнення номенклатури спеціальностей, форм і методів провадження освітньої діяльності. При цьому враховують тенденції розвитку ринків науково-освітніх послуг, ринкові позиції та конкурентоспроможність університету за перспективними напрямами науково-освітньої діяльності і т.п.

5. Аналіз поточного рівня інтелектуального капіталу університету з позицій його достатності для забезпечення інноваційного розвитку відповідно до обраних стратегічних напрямків науково-освітньої діяльності [3].

6. Прийняття управлінських рішень за результатами оцінки достатності

рівня інтелектуального капіталу університету (для кожного з виділених напрямів інноваційного розвитку) за схемою:

6.1. Рівень не відповідає зовнішнім умовам реалізації обраного напрямку інноваційного розвитку - аналіз альтернативних варіантів (за наявності).

6.2. Значна недостатність – впровадження системи заходів щодо підвищення рівня складових та їх елементів.

6.3. Часткова достатність – проведення заходів щодо актуалізації інтелектуального капіталу стосовно зовнішніх умов чи /та підвищення рівня за окремими складовими та їх елементами;

6.4. Повна достатність – підтримання рівня інтелектуального капіталу. Формування стратегії і реалізація обраного напрямку інноваційного розвитку.

Розроблено методичні засади реалізації кожної з зазначених процедур. Запропонований підхід дозволяє обґрунтовано управляти формуванням стратегій інноваційного розвитку університету з урахуванням відповідності рівня інтелектуального капіталу умовам зовнішнього мікро- і макросередовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілляшенко С.М., Ілляшенко Н.С., Шипуліна Ю.С. Управління знаннями університету в контексті концепції його інноваційного розвитку. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Логістика*, 2018. № 892. С. 72–79.

2. Ілляшенко С.М. Інтелектуальний капітал ВНЗ як запорука його інноваційного розвитку: сутність, структура, підходи до оцінки. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2011. № 1. С. 145–154.

3. Iliashenko Sergii, Shypulina Yuliia, Iliashenko Nataliia, Golysheva Ievgeniia. Intellectual capital management of the university in the system of its innovative development. *Economic Herald of State Higher Educational Institution «Ukrainian State University of Chemical Technology»*. 2022. № 1(15). С. 74–83.

РОЗВИТОК СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ
КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
УКРАЇНИ

Кічурчак М.В., д.е.н., професор,
професор кафедри економіки України,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Сектор інформації та комунікації (СІК) бере активну участь у формуванні та розвитку креативної економіки та сприятиме її пост-воєнному відновленню в Україні. З огляду на це доцільно проаналізувати головні тенденції розвитку СІК як компоненти творчих індустрій в Україні.

Структурна трансформація СІК в економіці України має різновекторне спрямування, бо за одними видами економічної діяльності фіксували тенденції до збільшення його частки у випуску продукції, за іншими – стабільність. У 2008–2020 рр. внесок сектору в створення ВВП збільшився у 1,5 рази (табл. 1). Зростання у 3,3 рази фіксували за такою галуззю як комп'ютерне програмування, консультування та інформаційні послуги. Через анексію Кримського півострова та тимчасову окупацію окремих територій Донецької та Луганської областей відбулися зміни пріоритетів у випуску видавничої продукції, кіно-, теле- та радіо-виробництва, розвитку телекомунікацій [1]. У 2014–2020 рр. зменшилася величина виробленої продукції за ВВП у видавничій діяльності та збільшилася – у кіно, відео та програмно-телерадіомовній діяльності, телекомунікаціях в економіці України.

Активізація економічної діяльності у СІК в ці роки сприяла посиленню позицій креативної економіки в Україні. Важливість цього сектора в умовах пост-воєнної відбудови креативної економіки у нашій країні пов'язана з виробництвом продукції з високим вмістом доданої вартості, розвитком інформаційного суспільства, формуванням інформаційно-маркетингової інфраструктури та інформаційних послуг у сфері освіти, культури та системи

охорони здоров'я. Головними чинниками посилення його внеску у післявоєнну відбудову економіки України стануть розширення використання ІКТ для покращення екосистеми підприємництва і поліпшення інфраструктури надання послуг цим сектором.

Таблиця 1

Вироблена продукція СІК в економіці України, % ВВП

Рік	Загалом	у тім числі*:			
		видавнича діяльність	КВВТШПТД	телекомунікації	КПКП
2013	6,17	0,50	0,72	2,99	1,97
2014	6,57	0,42	0,70	2,89	2,56
2015	6,63	0,36	0,56	2,45	3,27
2016	7,20	0,37	0,63	2,18	4,02
2017	7,34	0,33	0,73	1,87	4,40
2018	7,69	0,33	0,65	1,80	4,91
2019	8,43	0,32	0,77	1,78	5,56
2020	9,37	0,31	0,68	1,88	6,50

* КВВТШПТД – кіно, відео, виробництво телевізійних програм; програмно-телерадіомовна діяльність; КПКП – комп'ютерне програмування, консультування та інформаційні послуги

Джерело: обчислено на основі [2]

У 2010–2020 рр. частка зайнятих у СІК України зросла в 1,6 рази (табл. 2). За структурою зайнятості цей сектор відповідає рівню таких країн як Великобританія, Естонія, Латвія, Ірландія, Ісландія, Фінляндія. У видавничій діяльності та телекомунікаціях в Україні фіксували скорочення частки зайнятих, в 1,8 та 2,0 рази відповідно. У нашій країні головними причинами цього стали зменшення попиту на читання книг через використання альтернативних способів опрацювання інформації, технологічні нововведення і розвиток ринку послуг рухомого зв'язку [3]. Позитивні структурні зміни у сфері зайнятості є у кіно, відео, виробництві телевізійних програм і програмно-телерадіомовній діяльності унаслідок витіснення з кіно-, теле- та радіо-простору України продукції країни-агресора та зміни пріоритетів державної політики у цій сфері.

У 2010–2020 рр. частка зайнятих у комп'ютерному програмуванні, консультування та інформаційних послугах в Україні зросла в 4,5 рази, у 2020 р. це відповідало рівню Естонії, Ірландії та Фінляндії. Головними причинами були

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА АДАПТАЦІЯ

зростанням попиту на продукцію цієї галузі, перспективи кар'єрного зростання та високих заробітків. У такий спосіб комп'ютерне програмування, консультування та інформаційні послуги стають флагманами розвитку креативної економіки в Україні, як в умовах війни, так і після її завершення.

Таблиця 2

Зайнятість у СІК в економіці України, % загальної кількості

Рік	Загало м	у тім числі*:			
		видавнича діяльність	КВВТШПТД	телекомунікації	КПКШ
2010	2,59	0,45	0,33	1,14	0,67
2011	2,70	0,46	0,36	1,11	0,76
2012	2,75	0,39	0,31	1,04	1,01
2013	2,99	0,37	0,32	1,01	1,28
2014	3,40	0,38	0,31	1,01	1,70
2015	3,30	0,33	0,33	0,86	1,78
2016	3,43	0,31	0,36	0,79	1,98
2017	3,67	0,29	0,42	0,71	2,25
2018	3,83	0,28	0,41	0,64	2,50
2019	4,05	0,27	0,40	0,59	2,78
2020	4,23	0,25	0,37	0,56	3,04

* КВВТШПТД – кіно, відео, виробництво телевізійних програм; програмно-телерадіомовна діяльність; КПКШ – комп'ютерне програмування, консультування та інформаційні послуги

Джерело: обчислено на основі [2]

Отже, до війни розвиток СІК України в системі креативної економіки демонстрував позитивну динаміку, в умовах Covid-19 реалізована продукції за ВВП і частка зайнятих зросли. Для пост-воєнної відбудови креативної економіки в Україні для СІК доцільно створити сприятливі умови для стимулювання підприємництва, збільшити обсяги фінансування НДДКР та проводити структурні реформи. Хоча війна в Україні негативно впливає на становлення креативної економіки СІК зберігатиме свої провідні позиції в її структурі й надалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кічурчак М.В. Структурні зміни у секторі інформації та комунікації в системі креативної економіки країн ЄС: досвід для України. *Економіка і*

прогнозування, 2022. № 3. С. 115–130.

2. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Кічурчак М. Теоретико-методологічні засади впливу сектору інформаційно-комунікаційних технологій на відтворення суспільних благ у національній економіці. *Економічний простір*, 2021. № 175. С. 7–12.

СИТУАЦІЙНА ІНФОРМАЦІЙНА ОБІЗНАНІСТЬ КОНФІГУРАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ СТАЛОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

Микитенко В.В., д.е.н., професор, головний науковий співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України

Типізація систем сталого господарювання, запропонована у [1], дозволяє визнати й признати ще один важливий аспект, нагальний для врахування у практиці управління – інформаційний. Він тісно пов'язаний із забезпеченням національної, регіональної та локальної безпеки в межах *національної системи сталого господарювання* (НССГ). Зазначимо, що на тлі несформованого в Україні «інформаційного імунітету», існуючі негативні чинники забезпечення сталого господарювання створюють, наразі, «непрозорі», зрозумілі лише експертам у соціетальних галузях, загрози маніпулювання індивідуальною й масовою свідомістю, у тому числі і свідомістю стейкхолдерів. Це, зокрема, стосується невміння /або небажання суб'єктів управління: а) акцентувати на пріоритетності розв'язання певної природи проблем (технологічних, науково-організаційних, соціальних, освітніх тощо); б) сформулювати фінансову основу функціонування НССГ; в) раціонально розпоряджатися і без того скромними коштами для забезпечення майбутнього сталого розвитку держави та її регіонів.

Тож, формулюючи довгострокову мету і проміжні завдання функціонування НССГ (та трьох її підсистем) за форматом фазового простору,

слід передбачати розробку специфічної програми моніторингу, метою якої є саме поточна інформаційна забезпеченість, а не лише стратегічний її формат. Результатом її запровадження має бути отримання поточної інформації задля усунення невизначеності або ж, навпаки, виявлення недоліків у певних інформаційних аспектах. Тому, мета ситуаційного інформаційного моніторингу реалізації дії НССГ, яка побудована за блоковим принципом конфігураційної трансформації [2], має бути спрямована на: а) отримання інформації, пов'язаної з динамікою загроз сталому господарюванню; б) подання інформації різним типам аудиторії (зацікавленій громадськості, державним органам, стейкхолдерам) та її поширення; в) вживання заходів, безпосередньо спрямованих на підвищення рівня захисту від виявлених загроз і ризиків, що має бути успішно використано для прийняття рішень у різних бізнес-процесах.

Вказане стосується інформаційного моніторингу вимірів та змін, які сталися за результатами конфігураційних трансформації складних систем, цілеорієнтованого коригування й синхронізації потоків у внутрішньому середовищі і, окремо, за трьома підсистемами (а, саме, зовнішніх та внутрішніх потенційно-факторних детермінант із потоками базових для сталого розвитку процесів – економічних, виробничих, соцієтальних, природно-ресурсних). Маємо на увазі формування нагальної площини з знань про ситуаційну інформаційну обізнаність про стан і режими функціонування НССГ щодо:

- порогової чутливості базових для сталого розвитку процесів (економічних, виробничих, соцієтальних та природно-ресурсних) до вагомості впливу факторів різної природи;

- імовірного/порогового динамічного діапазону допустимого коригування течії квартету основних процесів (економічних, виробничих, соцієтальних та природно-ресурсних) в межах певної підсистеми НССГ;

- вимірів наскрізної характеристики спектральної чутливості кожної з трьох підсистем НССГ до зовнішніх та внутрішніх трансформацій;

- спектрального діапазону чутливості самої типової національної системи

сталого господарювання, загалом до впливу деструктивних факторів (як зовнішніх, так і внутрішніх);

- геометричних (координатних) спотворень течії основних потоків, що створюється/зніщується внутрішніми факторами впливу на стале господарювання. Поточно (ситуаційно), ці координатні спотворення течій можуть бути вкрай малими, однак, їх непомітність, при порушеннях нормальних умов і режимів функціонування певної підсистеми, ймовірно призводить до нівелювання стійкості типової НССГ, загалом, якщо постійно не застосувати ризик-орієнтованих заходів у разі виявлення відхилень.

З приведеного, підтвердимо наступне: тимчасова втрата або відсутність ситуаційної інформаційної обізнаності конфігураційних трансформацій – є одним із чинників, що призводить до некерованості ситуацією та виникнення надзвичайного/критичного стану в межах НССГ. Однак, усвідомлення небезпеки є у кожної особи (суб'єкта управління) індивідуальним і, потенційно, різним. Основою для цього, є безліч суб'єктивних та об'єктивних причин [3], проте, вирішальною з них – є відсутність ситуаційної інформаційної обізнаності та намагання діяти саме за шаблонною моделлю поведінки (стереотипом) у кризовій ситуації. Тому, забезпечення сталого господарювання та реалізація дії в агресивному середовищі типової НССГ має базуватися на використанні множиною суб'єктів господарювання адаптивно-каверної когнітивної моделі поведінки при налагодженні інформаційного моніторингу для ситуаційної обізнаності усіх учасників процесів сталого господарювання та формування адекватної реальним процесам фінансової основи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Микитенко В.В. Типізація систем сталого господарювання та формалізація їхніх базових моделей. *Наука та наукознавство*. Державна установа «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України». Київ: ДУ ІДНТПН ім. Г.М. Доброва

НАН України, 2022. № 9 (115). С. 21–35.

2. Микитенко В.В., Драган. І.В. Інформаційно-методичні аспекти розбудови платформ просторового управління природно-ресурсними активами в ресурсних обмеженнях. *Економіка, управління та адміністрування*. Житомир: вид-во Державного університету «Житомирська політехніка», 2020. № 2 (92). С. 15–21.

3. Human factors analysis of Australian aviation accidents and comparison with the United States – Released in accordance with section 25 of the Transport Safety Investigation Act 2003. URL: <https://www.atsb.gov.au/media/29953/b20040321.pdf>.

ЗАСОБИ ПРОГРАМНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ АЕРОКОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Петченко М.В., к.е.н., доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету № 2

Харківський національний університет внутрішніх справ

Скачкова І.А., к.т.н., доцент,

с.н.с. відділу організації наукової роботи та гендерних питань

Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ

Аерокосмічна галузь в Україні є однією з найбільш наукоємних, а тому вимагає великих капітальних вкладень. Держава має повний цикл виробництва літальних апаратів від проєктування до ремонту та обслуговування повітряних суден. Маючи такий потенціал у авіаційній промисловості Україна може бути дуже привабливою для інвестиційних проєктів міжнародних партнерів. Вартість проєктів аерокосмічної галузі може бути дуже високою, саме тому компаніям, задіяним в таких проєктах, необхідно досить чітко відстежувати хід виконання проєктів, а для цього потрібно мати зручне та ефективне програмне забезпечення для управління проєктами.

Вибір програмного продукту залежить насамперед від складності цілей і

завдань проєкту. Щоб вибрати оптимальний програмний продукт для управління проєктами, необхідно чітко уявляти функції і вимоги до інформаційної системи. Програмне забезпечення для управління проєктами пропонує широкий спектр функцій, які допомагають керівникам проєктів та командам досягати своїх цілей та виконувати проєкти вчасно та в межах бюджету. На сьогоднішній день існує багато різних програмних засобів управління проєктами, які виконують основні функції, а саме: планування проєкту, тобто визначення графіку проєкту та складання завдань проєкту; співпраця співробітників, а саме обмін документами, управління матеріальними та трудовими ресурсами; складання документації [1].

Аерокосмічна промисловість України не може дозволити собі реалізацію складних проєктів без кваліфікованого програмного рішення для управління проєктами. Тому потрібно обрати такий програмний продукт, який задовольнить унікальні потреби підприємств аерокосмічної галузі обов'язково з урахуванням безпеки даних. В табл. 1 представлено перелік можливих засобів програмної реалізації проєктів, які можна використовувати при реалізації проєктів аерокосмічної галузі [2].

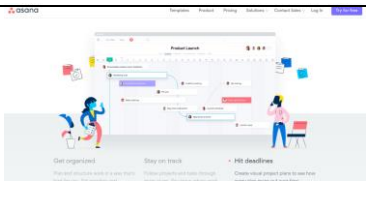
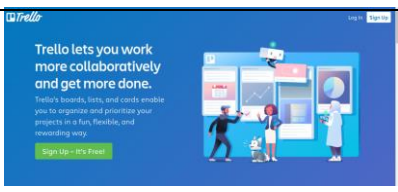
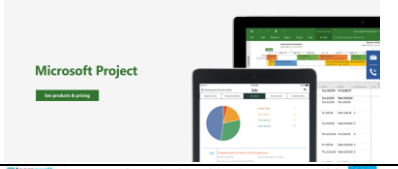
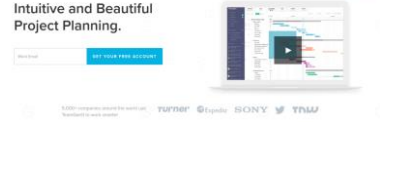
Таблиця 1

Засоби програмної реалізації проєктів

Програмний продукт	Опис	Візуалізація програмного продукту
1	2	3
Basecamp	Це онлайн-інструмент для управління проєктами, спільної роботи і постановки завдань по проєктах. Цей програмний продукт був розроблений ще у 2004 році, він розрахований на загальні потреби команд усіх розмірів та не є дорогим	
Jira	Це потужний інструмент управління роботою. Дорожчий в порівнянні з іншими програмними продуктами, має багатий набір API доступний для тих, хто хоче створити альтернативні інтерфейси для своїх робочих процесів, є дошки Scrum і Kanban; підтримується кілька методологій розробки, інтегрується з понад 3000 додатками, має інтелектуальну автоматизацію і потужну та обширну звітність.	

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА АДАПТАЦІЯ

Продовження табл. 1

1	2	3
Asana	Це програмне забезпечення для веб і мобільних пристроїв, призначене для спільної роботи над проектами без електронної пошти. Цей інструмент фокусується на швидкості та інтуїтивності. Базова версія Asana безкоштовна і має обмеження на 15 членів команди. Але якщо необхідно більше членів команди проекту, то ціна буде відрізнятися в залежності від кількості.	
Trello	Це візуальний інструмент, що дає змогу команді керувати різноманітними проектами й робочими процесами та відстежувати виконання завдань. Він досить простий, гнучкий та потужний. Є безкоштовна можливість користуватися, але вона обмежена.	
Microsoft Project	Вперше випущений в 1984 році, але постійно удосконалюється. Остання версія Microsoft Project дає можливість відстежувати проекти та отримувати уявлення про те, як використовуються ресурси.	
TeamGantt	Це онлайн-система для управління проектами на основі простої діаграми Ганта. Можливості TeamGantt: побудова діаграми для планування проектів; перетягування елементів під час планування за допомогою Drag and Drop; декілька проектів в одній діаграмі Ганта; фільтр ресурсів; перегляд завантаження кожного працівника; перевірка відставання від графіка; порівняння планів та актуального стану проекту; експорт даних у CSV та PDF.	

Щоб правильно обрати засіб програмної реалізації проекту аерокосмічної галузі, по-перше, потрібно правильно розуміти потреби проекту, по-друге, визначитися з якою методологією управління проектами має бути сумісне програмне забезпечення, по-третє, звернути увагу на зручність у використанні, безпеку, налаштованість, вартість та підтримку. Отже, застосування технологій проектного управління в аерокосмічній галузі дасть можливість перейти на новий рівень розвитку, коли будь-які проекти будуть здійснюватися в задані терміни і в рамках бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide) – Fifth Edition. Project Management Institute, 2013. 589 p.
2. Основи управління ІТ-проектами: навч. посіб.: В.О. Кузьмініх, Р.А. Тараненко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 75 с.

PROBLEMS OF SUPPORTING THE ACCEPTANCE OF RISK INVESTMENT
DECISIONS BY KNOWLEDGE-ORIENTED TOOLS
(ON THE EXAMPLE OF THE OIL AND GAS PRODUCTION INDUSTRY
OF UKRAINE)

Kulynych Yu.M., Ph.D., associate professor

Krasniuk I.M., student

National University of Food Technologies

Providing Ukraine with its own oil and natural gas is one of the main tasks of the national economy [1]. The possibility of development of the oil and gas industry is primarily determined by the volume of explored resources. Since the existing explored reserves will not ensure the growth of oil and gas production, it is necessary to increase the volume of geological exploration work and increase hydrocarbon reserves, which requires management decisions, which are characterized by high economic and industry risk, uncertainty [2].

We explain the factors that influence the oil and gas production complex of Ukraine and testify to the need to support risk decision-making with the help of knowledge-oriented DSS [3, 4]: complex logical organization, extensive and expert nature of management information (there are three oil and gas-bearing regions on the territory of Ukraine, within which to date open 305). The oil and gas complex of Ukraine unites more than 240 enterprises and organizations); decisions are made annually to invest more than UAH 1 billion in hydrocarbon exploration; high industry risk of management decisions (the results of the conducted seismic exploration showed the presence of deposits, the drilled well turned out to be unproductive, bypassing the well, etc.); it is necessary to reduce the period from the moment of investment of funds to the start of operation [5].

Considering the main reasons for the decline in oil and gas production in Ukraine, the specifics of the industry and the requirements for information systems in the oil and gas industry, it can be argued that the use of business rules technology is

one of the keys to success in the creation, implementation, and effective use of decision support systems. Managing business policies that are embedded in operational computer systems is a costly, time-consuming, and complex process. Most of the policy elements of an oil and gas company, such as deciding whether to start oil and gas exploration or deciding whether to invest in drilling a well, are usually “hidden” in machine code. The use of business rules technology provides opportunities for dynamic generation of business rules and advanced tools for working with databases, so that business policies can be recorded and managed in real time. This unique business rule automation technology significantly reduces the time required to develop and deploy distributed applications [6].

The specifics of the oil and gas industry implies a significant degree of uncertainty when deciding, and the classification of such situations is presented in the table. 1. As can be seen from the table, unstructured decision-making tasks are characterized by two areas of uncertainty: uncertainty of input information or uncertainty of consequences of actions [6, 7].

Table 1

The classification of situations with significant degree of uncertainty when deciding

Class of situations	Categories of situations	Characteristic features	DSS scenarios	Examples
1	2	3	4	5
Situations of closed solutions (structured problems)	Deterministic situations	Well-defined goals Full availability of information Deterministic factors	DSS serves as an auxiliary tool of rapid integration, aggregation and compression of information	Accounting for seismic exploration, drilling, oil and gas production
	Situations in conditions of risk	Well-defined goals The necessary information is freely available Variables and consequences are stochastic		Problems of determining the optimal parameters for laying gas and oil pipelines
Situations of open decisions	Decision-making under conditions of uncertainty (weakly structured problems)	Well-defined goals Uncertainty of input information (incomplete information)	The support is aimed at improving the process of situational awareness and improving the quality of data	Analysis of oil and gas reserves, analysis of the well fund, cost analysis of the field development and production project

Continued table 1

1	2	3	4	5
Situations of open decisions	Decision-making in conditions of unclear goals (unstructured problems)	Unclear goals Uncertainty of input information Uncertainty of consequences Both are forms of uncertainty	DSS mainly concentrates on supporting the understanding and meaning of the problem	Searching for potential areas for further exploration, deciding on seismic exploration, on drilling a well, building a deposit model, calculating reserves
Crisis situations	Enhanced open solutions (unstructured problems)	Unclear goals Uncertainty of input information Uncertainty of consequences Both are forms of uncertainty Strong time constraints	DSS works in the direction of overcoming the uncertainty of goals and input information	Fighting oil and gas emissions

Taking into account the hitherto unused potential of the use of knowledge oriented DSS in the oil and gas production complex of Ukraine and the above-mentioned specifics of industry management decisions and taking into account the "cost" of the decisions made, increasing their efficiency even by 10-20% will allow obtaining an economic effect that is much higher than the cost development and implementation of information systems. Therefore, it can be concluded that one of the ways to reduce the risk of making investment decisions, reduce uncertainty and intensification of the strategic oil and gas production complex of Ukraine is the application of knowledge oriented DSS.

REFERENCES

1. Krasnyuk, M., Kulynych, Y., Tuhaienko, V., & Krasniuk, S. (2022) E-business and e-commerce technologies as an important factor for economic efficiency and stability in the modern conditions of the digital economy (on the example of oil and gas company). *Grail of Science*, 2022. №. 17. Pp. 69–81.
2. Krasnyuk, Maxim, and Svitlana Krasniuk. (2020) Efficiency of statistical methods of reducing the dimension of geological and geophysical attributes for exploration of prospective hydrocarbon deposits. *ΛΟΓΟΣ* (2020): pp. 69–71.

3. Yurii Kulynych, Maxim Krasnyuk and Svitlana Krasniuk. (2022) Knowledge discovery and data mining of structured and unstructured business data: problems and prospects of implementation and adaptation in crisis conditions. *Grail of Science*, (12-13), Pp. 63–70. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.29.04.2022.006>
4. Tuhaienko, V., & Krasniuk, S. (2022). Effective application of knowledge management in current crisis conditions. *Grail of Science*, (16), Pp. 348–358.
5. Krasnyuk M., Krasniuk S. (2020) Application of artificial neural networks for reducing dimensions of geological-geophysical data set's for the identification of perspective oil and gas deposits. *ΛΟΓΟΣ*. – 2020. Pp. 18-19.
6. Hrashchenko I.S., Krasnyuk M.T., Kustarovskiy O.D., Krasniuk S.O. (2018) Methodology of effective application of Big Data and Data Mining technologies as an important anti-crisis component of the complex policy of logistic business optimization. *Economies' Horizons*. 2018. No. 3(6). Pp. 121–136.
7. Kulynych Yu, Krasnyuk M., Tkalenko A., Krasniuk S. (2021) Methodology of Effective Application of Economic-Mathematical Modeling as the Key Component of the Multi-Crisis Adaptive Management. *Modern Economics*. 2021. 29 (2021). Pp. 100–106.

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ТРЕНД ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Наумович А.Ю., студентка

Кузьміна О.В., к.е.н, доц. кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки

Національний авіаційний університет

У сучасних умовах структура економіки та її розвиток у різних регіонах та окремих країнах світу змінюється дуже швидко і, зокрема, на це впливає цифровізація. Незважаючи на інфляцію, купівельна спроможність населення збільшується, а товари та послуги особливо на ринку ІТ стають дешевшими і доступнішими. Враховуючи вплив цифрової революції, аналітики прогнозують, що через 3 роки 80% підприємств перемістять свою діяльність на хмарні технології. У зв'язку з цим у компаній з'являться можливості для дистанційної

роботи та приваблення сторонніх підрядників, оскільки, підключивши їх до єдиної системи, можна буде моніторити та здійснювати контроль над всіма процесами.

З огляду на це, основною метою дослідження є дослідження впливу хмарних технологій на діяльність підприємств як тренду цифрової економіки.

Аналізуючи мету, у рамках дослідження ставляться такі завдання:

- з'ясувати роль хмарних середовищ в цифровій революції;
- дослідити хмарні технології як глобалізаційний тренд цифрової економіки;
- проаналізувати вплив хмарних технологій на підприємства.

Хмарні технології – це набір засобів, що виконує обчислення за допомогою віддалених серверів і програм без безпосереднього залучення ресурсів комп'ютера користувача [2]. Використовуючи хмарні середовища, підприємства мінімізують ризик виникнення помилок, а всі процеси стають доступними та з'являється можливість швидкого налагодження претензій. Для багатьох компаній застосування хмарних технологій дозволяють отримати більшу швидкість та гнучкість, а також оптимізувати всі робочі процеси.

На сьогоднішній день провідну роль в хмарних технологіях займають AWS, Azure, Google Cloud. Саме ці компанії є технологічними лідерами і задають тренди в розвитку хмарних IaaS сервісів. Наприклад, зараз AWS має в своєму портфоліо більше 100 сервісів (IaaS, SaaS, PaaS) [1].

Купівля власних серверів – це масштабний одноразовий видаток, який не є вигідним для підприємства, оскільки це обтяжує його бюджет. Але якщо підприємство бере в оренду інфраструктуру в хмарі, то плата здійснюється за використанні ресурси. Таким чином завдяки хмарі капітальні витрати трансформуються в операційні [1].

Хмарні технології надають потенціал швидкої масштабованості сервісів, що є необхідним у випадках швидкого зростання або виходу на нові ринки. Хмарні сервіси є важливим рушієм процесу цифрової трансформації у

фінансовій сфері, у таких підприємств, що використовують хмарні середовища, зникає необхідність утримувати зайву інфраструктуру у ситуаціях пікових навантажень, які можуть з'явитися, наприклад, у банках у періоди виплати зарплат або пенсій.

Хмарні середовища застосовують моделі монетизації, що полегшують процес фінансового планування. Використовуючи хмарні сервіси, фінансові підприємства платять лише за потужності та модулі, які вони використовують та які відповідно до SOA-моделі можуть підключити чи від'єднати за бажанням компанії. Однією з основних переваг, що виокремлюють компанії, які користуються ІТ системами, є можливість управлінцям сконцентрувати увагу на бізнесі, а не інформаційними технологіями. Аналізуючи міжнародний фінансовий сектор в розрізі ІТ систем автори приходять до висновку, що хмарні сервіси вже активно використовуються в різних фінансових установах. Так, хмарні системи використовуються в інвестиційних банках, страхових компаніях, центральних банках, клірингових системах, ісламських та азійських банках [2].

Отже, у сучасному світі хмарні технології є необхідним елементом цифрової економіки. Технології зберігання та роботи з даними в онлайн-просторі забезпечують вирішення маси проблем малого та середнього бізнесу: дешевше купити хмару, аніж утримувати датацентр, оскільки персонал може працювати віддалено.

Хмарні фінансові технології набувають швидкого розвитку, і світовий хмарний ринок стає більш насиченим. На додаток до тих, хто вже давно утвердився, з'являються нові гравці та провайдери, які спеціалізуються на платформних сервісах, які націлені на кінцевого клієнта [1]. Часто їх фокус падає на створення нових цифрових продуктів, нових сервісів та ін. Комплексні платформні сервіси дають можливість прискорити вирішення завдань та підвищити якість фінансового продукту. Причому є змога придбання одночасно готової платформи (або компонента), розробленої під відповідні запити. Вона може влитися в бізнес-модель фінансово інституту або стати ядром для неї, що є

особливо важливим для компаній без власних платформ, і привабливо в рамках імпортозаміщення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Leydesdorff L. The Triple Helix, Quadruple Helix, and an N-Tuple of Helices: Explanatory Models for Analyzing the Knowledge-Based Economy? *Journal of the Knowledge Economy*, 2012. 3 (5): 25–35.
2. The Global Information Technology Report 2012: Living in a Hyperconnected World. 2012. World Economic Forum.
3. Що таке хмарні технології і навіщо вони потрібні? Режим доступу: <https://edin.ua/shho-take-xmarni-texnologi%D1%97-i-navishho-voni-potribni/>

ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРОЦЕДУРУ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

Калюжна М.В., здобувач вищої освіти СВО магістр

Остапенко В.М., к.е.н., доцент

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

1 жовтня 2022 року в Україні набрала чинності Конвенція про процедуру спільного транзиту, до якої входять 35 країн світу. У табл.1 наведено кількість транзитних переміщень на основі електронної карти транзитних переміщень ЄС та окремих країн світу [1].

На основі табл.1 видно, що за перший місяць приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту, з України було відправлено 35 вантажів за транзитною декларацією Т1, імпортовано – 86 вантажів. В свою чергу це свідчить про бажання українського бізнесу розвиватись та використовувати спрощення при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Порівнюючи з іншими країнами-членами Конвенції, Україна має значно нижчі показники, проте варто наголосити, що це показники лише за перший місяць роботи.

Таблиця 1

Транзитні переміщення згідно системи спільного транзиту

Країна	Імпорт	Експорт
Швейцарія	595908	281359
Німеччина	529146	418268
Нідерланди	202759	353882
Туреччина	194199	269890
Франція	184027	132444
Велика Британія	166754	286117
Бельгія	156855	224921
Італія	156807	440126
Польща	137690	124123
Норвегія	121359	36370
Австрія	117381	58537
Румунія	93993	46993
Чехія	89017	22643
Угорщина	83355	55167
Болгарія	76901	83852
Іспанія	52634	53698
Хорватія	46506	86419
Словенія	43630	50165
Словаччина	39239	18637
Литва	38992	28252
Ірландія	35202	16534
Данія	33770	24403
Швеція	30455	59816
Латвія	27824	20403
Люксембург	27814	22449
Північна Македонія	23403	20982
Португалія	13059	2203
Фінляндія	11162	5079
Естонія	8771	8870
Мальта	1419	30
Кіпр	272	16
Україна	86	35
Греція	0	15902
Ісландія	0	0

З іншого боку, Греція та Ісландія, які давно є членами Конвенції про процедуру спільного транзиту, не є найвагомішими її членами (лише Греція користується цією Конвенцією для відправки вантажів до інших країн).

З іншого боку є необхідність аналізу зовнішньоекономічних поставок України у розрізі приєднання до системи спільного транзиту.

Таблиця 2

Імпорт та експорт України за системою спільного транзиту

Країна	Імпорт	Експорт
Австрія	0	1
Бельгія	4	0
Болгарія	0	7
Угорщина	16	3
Німеччина	0	6
Італія	0	2
Латвія	27	2
Литва	24	1
Нідерланди	6	1
Польща	6	8
Словаччина	0	2
Словенія	2	0
Туреччина	0	1
Швеція	1	1
Всього	86	35

Відповідно до табл. 2 за перший місяць приєднання України до системи спільного транзиту Україна найбільше імпортувала товари з Латвії (27 вантажів) та Литви (24 вантажі), експортувала – до Польщі (8 вантажів). За проведеним аналізом, можна зробити висновок, що українські підприємства наразі готуються до використання системи спільного транзиту, навчають персонал та готуються відповідати критеріям для отримання авторизації на застосування транзитних спрощень. Такими критеріями є [2]:

1. Дотримання вимог митного та податкового законодавства України, а також відсутність фактів притягнення до кримінальної відповідальності;
2. Належна система ведення бухгалтерського обліку, комерційної та транспортної документації;
3. Стійкий фінансовий стан;
4. Забезпечення практичних стандартів компетенції або професійної кваліфікації відповідальної посадової особи підприємства.

Після даних критеріїв підприємство має пройти наступні етапи для отримання транзитних спрощень: заповнення та подання заяви та анкети самооцінки; попередній розгляд заяви протягом 15 днів; проведення оцінки відповідності протягом 120 днів – отримання авторизації; отримання гарантії у

фінансового гаранта (у банків або страхових компаній); реєстрація гарантії в митному органі.

На сьогоднішній день система спільного транзиту в Україні лише започаткувалася і в найближчому майбутньому почне швидко розвиватись. Деякі українські підприємці отримали статус авторизованого вантажовідправника і користуються транзитними спрощеннями. Загалом, український бізнес зацікавлений оновленим законодавством, відвідує семінари з Міністерством фінансів України та Державною митною службою з питань приєднання України до Конвенції про спільний транзит та має на меті користуватися системою спільного транзиту при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Електронна карта транзитних переміщень URL:
https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/mrn/transit_emap.jsp?Lang=en
2. Конвенція про процедуру спільного транзиту URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87

РИНОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Білик М.Ю., к.е.н., ст. викладач кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Олійник Є.В., к.е.н., ст. викладач кафедри обліку і фінансів

Доманецький І.В., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Бучашвілі Хатуна (Buchashvili Khatuna), співробітник з інформаційної безпеки та дотримання вимог, ТОВ «Majorel», Грузія

Розвиток інформаційних технологій призводить до становлення масштабної галузі економіки, побудованої на обміні інформацією, і надання сервісів та послуг на її основі. В даний час в Україні в умовах воєнного стану

відзначається зниження попиту та падіння платоспроможності щодо споживання ІТ. У той самий час рівень розвитку ІТ впливає на активність компаній, оскільки у інформації вони бачать свою конкурентну перевагу.

Під інформаційним ринком прийнято розуміти цілу систему відносин, пов'язаних із передачею, отриманням та використанням інформації для розробки інформаційних технологій, їх постачання та впровадження. Сама інформація є джерелом, що має особливу економічну цінність в умовах ринкової економіки та глобалізації економічних зв'язків. Інформація та технології на її основі є приводом для встановлення та регулювання правових та економічних відносин.

Ринок інформаційних технологій складається з продажу послуг у галузі інформаційних технологій (ІТ) та супутніх товарів суб'єктами (організаціями, індивідуальними підприємцями та товариствами), які використовують комп'ютери, комп'ютерну периферію та телекомунікаційне обладнання для зберігання, вилучення, передачі та управління даними. Ринок ІТ включає такі послуги, як комп'ютерні мережі, послуги з проектування систем і технології поширення інформації, такі як телебачення, телефони та інше обладнання, що використовується в процесі.

Можна стверджувати, що ринок інформаційних технологій України сегментований:

- 1) За типом: ІТ-послуги, комп'ютерне обладнання, телекомунікації, програмні продукти.
- 2) За розміром організацій: великі підприємства, малі та середні підприємства.
- 3) Галузь кінцевого користувача: фінансові послуги, роздрібна та оптова торгівля, виробництво, охорона здоров'я та інше.

Також можна виокремити підсегменти, що охоплюються: послуги з підтримки обладнання, програмне забезпечення, хмарні послуги, комп'ютерне периферійне обладнання, комп'ютерні пристрої зберігання даних та сервери, оператори бездротового зв'язку, оператори провідного зв'язку, комунікаційне

обладнання, обслуговування програмного забезпечення для баз даних, зберігання та резервного копіювання, бізнес-аналітика та корпоративне програмне забезпечення, програмне забезпечення для проектування, редагування та рендерингу.

Пандемія та її наслідки, а також воєнні дії на території України вплинули на розвиток ринку інформаційних технологій. Експерти прогнозують, що на тлі зниження доходів населення знизиться рівень ділової активності та платоспроможності як серед компаній, так і серед населення. Що безпосередньо позначиться на прибутковості бізнесу, побудованого на наданні продуктів та сервісів на основі інформаційних технологій [4]. Сьогодні вже багато компаній зіткнулися з необхідністю скорочення бюджетів, ІТ не є винятком. Через падіння платоспроможності та попиту на окремі категорії товарів та послуг представники реального сектора економіки стали затримувати оплату послуг ІТ-компаній. Сума нових контрактів відповідно до прогнозу на 2023 р. може виявитися на 20-30% меншою, ніж у 2022 р. [3]. В даний час спостерігається ефект відкладеного попиту, оскільки в рамках скорочення бюджетів компанії на хвилі пандемії та падіння доходів ряд підприємств змушені відкласти масштабні проекти з автоматизації.

Багато компаній-постачальників програмного забезпечення зуміли компенсувати свої втрати за рахунок застосування інструментів комплаєнсу, тобто аудиту з метою виявлення порушень ліцензійних угод, постачання оновлень для свого програмного забезпечення з метою усунення критичних уразливостей та помилок у роботі ПЗ [5]. У той же час у період пандемії збільшився попит на цифрових помічників і платформ для аналітики. Компанії, які були змушені працювати в дистанційному форматі, стали активно використовувати стрімінгові сервіси, а також програми для організації віддаленого зв'язку за допомогою комп'ютерних технологій.

Таким чином, розвиток ІТ-ринку є важливим об'єктом дослідження вже протягом багатьох років, тому що це тягне за собою вдосконалення існуючого

стану справ у напрямку економічної системи та інформаційних технологій. Сучасне суспільство вже не можна уявити відокремлено від інформаційних технологій, відповідно і економіку необхідно розглядати з позиції спільного розвитку та становлення з інформаційними технологіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Shpak N., Odrekhivskyi M., Doroshkevych K., Sroka W. Simulation of innovative systems under Industry 4.0 conditions. *Social Sciences*, 2019. № (7). P. 202.
2. Ukraine IT Report 2021. IT Ukraine Association. 53 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LujaT9pHEGhgprRojfnlZgQikkyiIlbE/view>
3. Tay S.I., Lee T.C., Hamid N.A.A., Ahmad A.N.A. An Overview of Industry 4.0: Definition, Components, and Government Initiatives. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 2018. Vol. 10. 14-Special Issue. P. 1379–1387.
4. Труніна І. М., Білик М. Ю. Чорна М.О. Проблеми розвитку інноваційних бізнес-процесів на підприємствах готельної індустрії. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2021. Випуск 7 (40). С. 25–32
5. Y. Yakovenko (2019). Optimization of business processes with the use of industrial digitalization. / A. Kasych, Y. Yakovenko, I. Tarasenko // *International Conference on Modern Electrical and Energy systems*. September 23-25, 2019. Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Ukraine.

ЦИКЛ PDCA В УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ НА ЯКІСТЬ НА
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Скляр М.О., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Зялик М.С. (Zialyk M.S.), Kent Business School (University of Kent), United Kingdom

Постійне поліпшення системи менеджменту якості організацій є вимогою стандартів на відповідні системи менеджменту [1]. Сутність постійного поліпшення (англ. Continuous Process Improvement (CPI)) полягає в управлінні на основі процесного підходу. Ідея даної концепції належить Е. Демінгу [2], який вважав, що основа якості продукції являє собою насамперед якість праці і якісний менеджмент на всіх рівнях.

Виходячи з цього принципу він розробив власну процедуру поліпшення якості, гнучку та адаптивну і готову до застосування на всіх рівнях. Дослідник визначає систему як послідовність функцій або видів діяльності (підпроцесів) всередині організації, яка сприяє досягненню цілей організації. Пізніше вона отримала назву цикл Демінга або PDCA. Даний цикл містить чотири складові: Plan (Плануй), Do (Роби), Check (Перевірй), Action (Дій).

Структура сучасних стандартів на системи менеджменту відповідає циклу Демінга «Плануй-Роби-Перевірй-Дій» (PDCA), який є базисом процесного підходу управління витратами на якість та підприємства в цілому, і забезпечує конкурентні переваги підприємств [3]. Запропонований Демінгом підхід повністю себе виправдав у програмі відновлення японської промисловості у 1950-х роках.

Цикл PDCA допомагає змоделювати будь-яку діяльність від поточного стану до бажаних результатів. Нами пропонується застосувати цей цикл до управління витратами на якість (рис. 1).

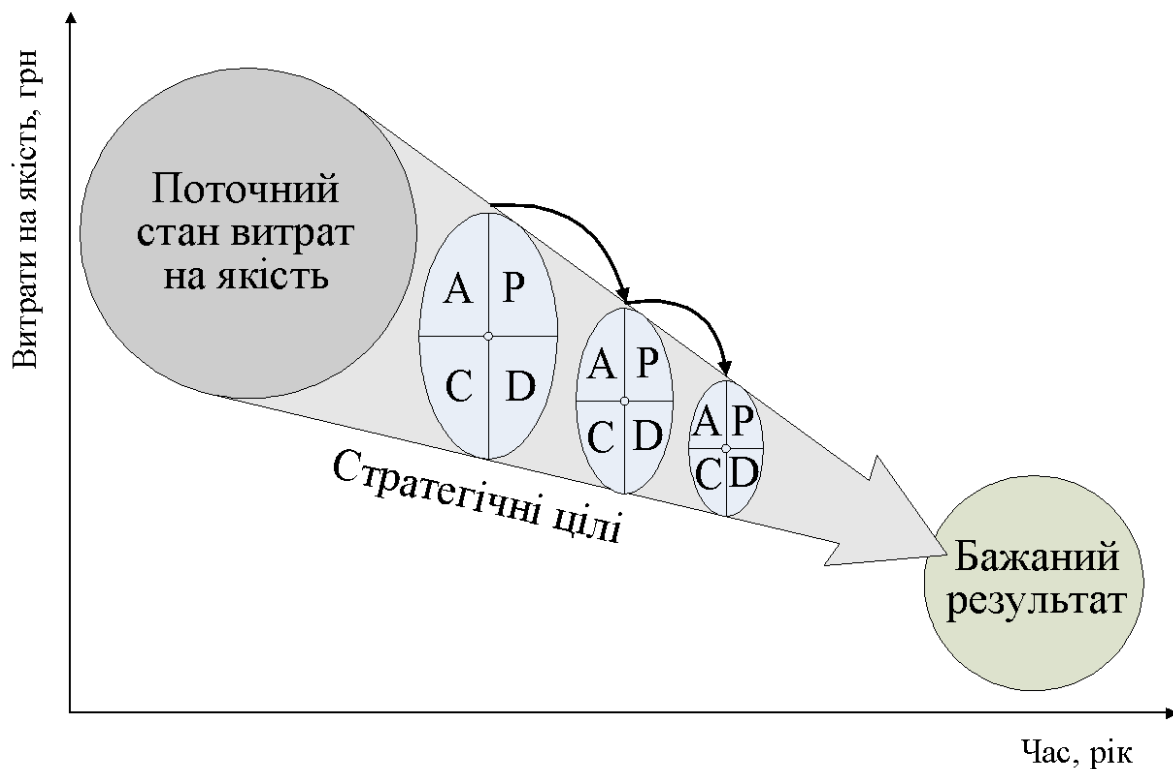

Рис. 1 Управління витратами на якість згідно з циклом PDCA

Джерело: розроблено автором на основі [2, 3]

Цикл PDCA стосовно до управління витратами на якість, на нашу думку, можна застосувати на машинобудівних підприємствах наступним чином:

- «Плануй» (P): визначення статей витрат на якість та відповідальності за формування даних про витрати, встановлення рівней витрат у грошовому виразі, а також визначення ресурсів для результативного виконання процесу управління витратами на якість;
- «Роби» (D): збір кількісних даних про витрати на якість, оформлення звітів про витрати на якість;
- «Перевірй» (C): порівняння запланованих та фактичних рівней витрат на якість, оцінка результатів за різні звітні періоди;
- «Дій» (A): визначення сфер та першочергових завдань для поліпшення й зменшення витрат на якість.

На початковому етапі управління витратами на якість підприємство може виміряти та дізнатися про обсяг таких витрат. Бажаним результатом всієї

діяльності по оптимізації витрат на якість є їх мінімізація до рівня, коли забезпечується виконання відповідності якості продукції вимогам та відсутні втрати від невідповідностей та інші невиробничі втрати. Через встановлення стратегічних цілей, покрокове планування та реалізацію управлінських рішень для оперативного усунення кореневих причин невідповідностей з одночасним плануванням, контролем та оцінкою витрат на якість можливе досягнення бажаного результату, тобто цілей підприємства. За допомогою цикла Демінга і постійних перевірок до, під час та після запланованої діяльності можуть бути виявлені слабкі місця в різних процесах на підприємстві. Цикл PDCA може бути застосований для визначення причин невідповідностей процесів та підтримки всієї системи менеджменту якості для формування відповідальності за якість і свідомого підходу на машинобудівному підприємстві до створення якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маслак О.І., Скляр М.О. Наукові підходи до управління витратами на якість машинобудівних підприємств. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Економічні науки)*, 2019. № 1. С. 8–13. URL: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/177043>.
2. Deming W.E. Quality, productivity, and competitive position / W.E. Deming. – Cambridge, MA (USA): Massachusetts Institute of Technology, Center for AdvancedEngineering Study, 1982. 373 p.
3. Іващенко А.Г. Процесний підхід до управління як передумова підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства. *Фінансовий простір*, 2015. № 2 (18). С. 412–417. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/670/668>.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА

Пирогов Д.Л., к.т.н., доцент,

доцент кафедри економіки

Гладенький Б.В., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Яворський В.В., директор ПрАТ «Завод технічного вуглецю»

Зеленіна І., Dr. rer. nat., Process Engineer в imes (Норвегія)

Ефективність застосування концепції інформаційного менеджменту на практиці базується на рівні професіоналізму співробітників науково-технічних бібліотек та інформаційних служб. зміна парадигми від управління документами до управління інформацією та провідної ролі бібліотекарів та інформаційних спеціалістів у цих процесах

Архіви та бібліотеки покликані відігравати активну роль, даючи імпульс розвитку нашої країни. Не претендуючи на повне визначення того, що включає поняття «розвиток», спробуємо виділити деякі його ознаки. Розвиток означає використання наявних потенційних багатств, як матеріальних, так і гуманітарних. Об'єктивному вивченню цих даних сприяють саме бібліотеки та архіви. Посилання на архівні документи та бібліотечні фонди має бути самоочевидним і систематичним. Будь-яке зволікання зі створенням інформаційних інфраструктур може завдати значної шкоди в майбутньому.

Ефективність застосування концепції інформаційного менеджменту на практиці базується на рівні професіоналізму працівників науково-технічних бібліотек та інформаційних служб. Професійні аспекти інформаційної діяльності на сучасному етапі, типологію інформаційних професій розглядають у працях A.D. Abbot, B. Cronin, D.A. Day, A. Debons, D. W King, U. Mansfield, M. Stiffler I. Foune, J. Marshall, P. Milne.

Зручність використання стала однією з ключових характеристик якості

всіх інтерактивних продуктів, включаючи програмне забезпечення, веб-сайти та веб-додатки. Цей фактор також має особливе значення для бібліотек. Можливості, які вони пропонують в Інтернеті, значно зросли, стали більш складними і тепер можуть становити цілу екосистему ресурсів, створених бібліотекою, і доступу до ресурсів публікації. Крім того, в умовах сучасного динамічного розвитку нових технологій і конкурентного середовища, яке пропонує прості та зручні засоби отримання інформації, недостатня зручність може негативно вплинути на попит на бібліотеки. Юзабіліті (от англ. usability – «зручність і простота застосування, рівень зручності використання») визначається стандартом ДСТУ ISO 9241-11: 2006 «Ергономічне забезпечення роботи з відеотерміналами в офісі Частина 11. Набір зручності для користувача» як «ступінь ефективності, продуктивності та задоволеності». за допомогою якого певний користувач вирішує конкретну проблему в конкретному контексті.

Юзабіліті – це якісний показник простоти і зручності використання сайту та оцінюється за 5 критеріями якості:

1. Легко освоїти: наскільки легко новим відвідувачам веб-сайту виконувати основні дії, тобто чи заважає їм навігація, різноманітні спливаючі вікна, реклама чи відео;
2. Оперативність: наскільки швидко користувач може переміщатися по сайту та виконувати необхідні дії;
3. Запам'ятовуваність: наскільки легко користувач може орієнтуватися на сайті після повернення через місяць;
4. Помилки: скільки помилок роблять користувачі і наскільки легко вони розуміють, що відбувається;
5. Задоволеність: рівень задоволення від використання сайту. На нього впливає багато аспектів, серед яких: історія, навігація, презентація та інші.

Є й інші якісні критерії, але ключовим ми вважаємо корисність. І все-таки зручність і корисність є основою практичності. Бібліотекарі, як спеціалісти, покликані якнайкраще систематизувати інформацію та забезпечити доступ до

неї, здавалося б, у них це має досягнути успіху. Однак відвідувачі бібліотечних сайтів можуть зіткнутися з низкою проблем, починаючи від бібліотечного жаргону і закінчуючи неправильною навігацією на сайті. Для виявлення недоліків необхідний аудит юзабіліті сайту, який може бути особливо необхідним у наступних випадках:

- сайт знаходиться на стадії розробки, перед запуском необхідно адекватно оцінити його зручність;
- сайт вже працює, але його ключові показники ефективності (KPI) не ростуть і не падають;
- на сайт додаються нові функціональні можливості, і необхідно зрозуміти, як їх краще реалізувати.

Щоб виявити проблеми, ви можете використовувати дані веб-аналітики (ключові показники ефективності, поведінкові показники: відмов, частка нових відвідувачів, глибина перегляду, час на сайті, веб-браузер, клік, посилання, прокрутка, аналітика форм тощо). і огляди відвідувачів, результати опитування та інтерв'ю. Бібліотекам вкрай потрібен набір інструментів, щоб по-іншому поглянути на свої онлайн-ресурси та визначити проблеми, з якими стикаються користувачі. З цим завданням допомагає впоратися юзабіліті-тестування – дослідження, яке проводиться для того, щоб визначити, чи зручний якийсь штучний об'єкт (наприклад, веб-сторінка, інтерфейс користувача або пристрій) для використання за призначенням. Існує багато різних методів, які можна використовувати для оцінки зручності використання.

Розрізняють експертно-орієнтовані або аналітичні методи та орієнтовані на користувача або емпіричні методи. При застосуванні експертно-орієнтованих або аналітичних методів експерти перевіряють користувальницькі інтерфейси на можливі проблеми з юзабіліті, спираючись на свої знання та досвід [6]. За часом виконання методи юзабіліті-тестування можна умовно розділити на дві групи – процедури формування та завершальні: ті, що використовуються на етапі проектування та розробки веб-сайту, і ті, що застосовні до вже готової чи робочої

версії [7].

Евристична оцінка дозволяє ознайомитися з експертними підходами до вирішення проблем дизайну або зручності використання інтерфейсу. Евристика зручності використання – це принципи, які можна застосувати до будь-якого веб-сайту чи іншого цифрового інтерфейсу. Їх дуже багато, але найбільш універсальним на даний момент є набір із десяти основних принципів, розроблений Якобом Нільсеном ще в 1995 році [8].

1. Стан системи завжди має бути зрозумілим для користувача.
2. Система повинна використовувати звичайну людську мову, терміни та поняття, які існують у реальному світі, а не прийняті лише в самій системі.
3. Користувач повинен вільно керувати системою, а не навпаки.
4. Послідовність і одноманітність в системі.
5. Ретельний дизайн для запобігання помилкам набагато кращий, ніж повідомлення про них.
6. Краще зрозуміти, ніж запам'ятати.
7. Гнучкість і ефективність використання.
8. Естетичний і мінімалістичний дизайн.
9. Система допомагає розпізнавати та усувати помилки.
10. Довідка та документація.

Звичайно, наведені вище евристики мають загальний характер і можуть потребувати додаткових пояснень, деталей і конкретних прикладів застосування. У цьому контексті бібліотекарі також можуть мати доступ до найбагатшого арсеналу знань, представлених у книгах, публікаціях, стандартах юзабіліті, а також додаткової інформації, розміщеної фахівцями в Інтернеті (посібники, контрольні списки, рекомендації тощо). Крім того, в спеціалізованих блогах, форумах, групах і акаунтах фахівців в соціальних мережах також є можливість отримувати коментарі з тих чи інших питань. Юзабіліті інформаційної системи можливо оцінити засобами тестування. Метою віддаленого тестування є отримання зворотного зв'язку, коли немає прямого доступу до користувачів.

Методи тестування, інформація про орієнтовані на залучення до процесу тестування користувачів, які є представниками цільової аудиторії.

Метод вимірювання продуктивності (*Performance Measurement*) дозволяє отримати метричні характеристики якості інтерфейсу (для порівняння між версіями). Для цього необхідно визначити показники які будуть кількісно виражені. Приклади показників для вимірювання ефективності:

- час, витрачений на виконання завдання;
- кількість завдань різного типу, які можна виконати за обмежений час;
- співвідношення вдалих і помилкових дій;
- час, витрачений на відновлення після помилки; кількість помилок користувача і т. д.

Тестування методом «протокол опитувань» (*Question-asking Protocol*) спрямоване на збір конкретної інформації про взаємодію користувача з системою. Користувачам задаються заздалегідь підготовлені запитання, відповіді на які записуються. Наприклад, «Як швидко Ви досягли бажаного результату?».

Метод «тестування з коментатором» (*Shadowing Method*) дозволяє не пропустити проблеми, пов'язані з доменом, не змушуючи користувача говорити. Один користувач виконує завдання в звичному середовищі, а другий (фахівець у предметній області) коментує свою роботу юзабіліті-тестеру. Мета ретроспективного тестування (*Shadowing Method*) – отримати якомога більше відгуків, вивчити поведінку користувача і при цьому не вплинути на його роботу.

Метод «навчання спільного відкриття» (*Co-discovery Learning*) дозволяє перевірити, наскільки легко навчитися користуватися системою. Завдання виконують відразу два користувачі, допомагаючи один одному. Схожий на попередній, «метод навчання» (*Teaching Method*), при якому один користувач освоює систему, а потім пояснює іншому, як нею користуватися.

Коучинг-метод (*Coaching Method*) також дозволяє виявити труднощі навчання роботі з системою, а також визначити, яка інформація потрібна

користувачам для цього. Один тестувальник виконує роль тренера, який навчає користувача. Другий тестер спостерігає за спілкуванням між користувачем і першим тестером.

Метод «сортування карток» (Card Sorting) дозволяє тестувати інтерфейс користувача на ранніх стадіях розробки. Для дослідження створюється перелік параметрів/елементів, які підлягають класифікації, кожен із зазначених параметрів записується на окрему картку. Картки представлені користувачам, яких просять згрупувати їх у найбільш зрозумілий і логічний для них спосіб.

Метод «мислення вголос» (Thinking Aloud). Отримати уявлення про те, про що думає та переживає користувач під час роботи. Користувач повинен озвучити виконання заздалегідь визначених завдань вголос. Якщо завдання складне саме по собі, користувач говорить що його виконання не можливе.

Тестування першим клацанням (First-click Testing) проводиться для того, щоб переконатися, що передбачувані сценарії взаємодії з сайтом відповідають уявленням користувачів. Це займе всього кілька секунд і може бути реалізовано будь-де. Єдина вимога полягає в тому, щоб користувач вказав, де буде зроблено його перший клік, щоб виконати певну дію. Цей метод дозволяє виявити проблеми, пов'язані з навігацією по сайту.

За результатами дослідження складається звіт, що містить загальну інформацію, методику, результати тестування, висновки та рекомендації. Існує ряд шаблонів звітів, які можна адаптувати для формалізації результатів цієї роботи [10]. Зараз можна сміливо сказати, що успіх і ефективність бібліотеки багато в чому пов'язані з якістю її веб-сайту, оскільки можливості та послуги бібліотеки онлайн стають все більш актуальними. Вагомою і перспективною ланкою стратегії розвитку веб-ресурсу бібліотеки є юзабіліті-тестування. Подібне дослідження дозволить не тільки максимально продуктивно об'єднати зусилля працівників бібліотеки, що здійснюють технічну та інформаційну підтримку сайту, а й налагодити більш ефективну комунікацію з реальними та потенційними користувачами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70982.
2. Закон України «Про інформацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації». URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35409.
4. Мартинюк Г.Ф. Інформаційна культура працівника бібліотечної установи. Матеріали Міжнародної науковотехнічної конференції «Інноваційні технології в освіті», 9-11 квітня 2019 року. м. Івано-Франківськ. С. 18–19.
5. ДСТУ ISO 9241-11:2006 Ергономічні вимоги до роботи з відеотерміналами в офісі. Частина 11. Настанови щодо прийнятності у використанні (ISO 9241-11:1998, IDT)
6. Jasek, Ch. How to Design Library Web Sites to Maximize Usability. San Diego: Elsevier, 2004. 16 p. URL: <http://digital.csic.es/bitstream/10261/2926/1/howtodesign%5B1%5D.pdf>. (Date of access: 2.11.2022).
7. Nielsen, J. Usability 101: Introduction to Usability. Nielsen Norman Group. URL: <https://www.nngroup.com/articles/usability101-introduction-to-usability/>. (Date of access: 2.11.2022).
8. Weinhold, Th. Evaluation bibliothekarischer Online-Angebote. Usability und Usefulness – zwei Seiten einer Medaille / Th. Weinhold, J. Hügi, R. Schneider, B. Bekavac // Zeitschrift für Bibliothekskultur. 2013. 1,3: Vom Willen zu verstehen. Pp. 106-115. URL: https://0277.ch/ojs/index.php/cdrs_0277/article/view/39/100.

КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА ЯК ЗАСІБ АВТОМАТИЗАЦІЇ
ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пирогов Д.Л., к.т.н., доцент,

доцент кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Бунецька І., викладач Університету Ланчжоу (Lanzhou University), Китай

Епоха високих інформаційних технологій вносить свої відчутні зміни у формування навчального процесу, пропонуючи широкий спектр програмних продуктів для візуалізації та реалізації проектної діяльності.

Найменш трудомісткою стає технічна розробка проекту, яка вимагає нестандартних аналітичних рішень, графічного представлення зображень, порівнянь, детальної розробки моделі з подальшою автоматизацією графічної роботи. Вирішенням цієї проблеми є поява систем автоматизованого виконання конструкторської документації – САПР (система автоматизованого проектування), тобто процес проектування з використанням складних засобів комп'ютерної графіки, що підтримується пакетом програм, пов'язаних з проектною діяльністю.

Предметом автоматизації проектування є автоматизована і автоматизована підготовка конструкторської документації, за якою в подальшому може бути виготовлено певний виріб і перевірено на відповідність вимогам. За своїм складом конструкторська документація поділяється на текстову та графічну. До останнього відносяться малюнки та схеми, які являють собою зображення, побудовані відповідно до загальноприйнятої системи умовностей – ЄСКД (Єдина система конструкторської документації). З точки зору аналізу інформації ці документи є комплексними інформаційними моделями, які досить повно описують продукцію, технологію її виготовлення та визначають зміст і послідовність виробничих процесів.

Оскільки значну частину документів становлять зображення, інформаційна модель векторних зображень включена як невід’ємна частина до згаданих інформаційних моделей. Відповідно, багато прийомів комп’ютерної графіки, що автоматизують роботу з інформаційною моделлю векторного зображення, виявляються зручними в автоматизації проектування. Підсистеми комп’ютерної графіки часто виступають ядром, на якому будуються САПР (системи автоматизації проектування). Найбільш яскравим прикладом такого підходу є система AutoCAD.

З появою програмного забезпечення AutoCAD ряд проблем було вирішено за допомогою графічної алгоритмічної мови AutoLISP, САПР стала економічно вигідною, а використання цієї програми отримало широке визнання в усьому світі, постійно розвиваючись з кожною новою версією, вдосконалюючи базовий дизайн навколишнє середовище. Завдяки потужним і гнучким функціям AutoCAD дозволяє реалізовувати ідеї, документувати та демонструвати проекти. Крім того, безкоштовна навчальна версія програми на офіційному сайті компанії доступна в робочому режимі для кожного студента, незалежно від його фінансових можливостей. Версія представлена в останній модернізованій розробці, пропонуючи користувачеві різноманітний набір новітніх технічних засобів для вирішення найскладніших проектних завдань. Широкі можливості адаптації та наявність спеціалізованих версій допоможуть підібрати правильні програми для кожної спеціальності.

Autodesk внесла значні зміни в нові випуски AutoCAD 2019 і AutoCAD LT 2019. Інструменти та функції семи галузевих рішень тепер доступні в одному продукті: AutoCAD Architecture, AutoCAD Mechanical, AutoCAD Electrical, AutoCAD Map 3D, AutoCAD MEP, AutoCAD Raster Дизайн і AutoCAD Plant 3D. Крім того, користувачі, які підписалися на AutoCAD 2019, отримують доступ до нових браузерів і мобільних додатків.

Як наслідок, вільно володіти програмними інструментами та мати

розуміння можливостей вашого автоматизованого робочого місця. Проходження курсу є лише першим кроком у підготовці студентів до подальшої проектної діяльності. Крім того, студенти виконують курсовий проект з деталей машин. Виконуючи курсове проектування, студенти вчаться не тільки розраховувати та проектувати деталі та механізми, а й виконувати їх у програмному середовищі комп'ютера, отримуючи двовимірне та тривимірне зображення. Більш поглиблена інженерно-графічна підготовка здійснюється на додаткових курсах і факультативах, а також в організації практики з представниками різних компаній, державних і громадських організацій, проведення майстер-класів експертами і спеціалістами, наукових внутрішніх і міжвузівських конференцій. Переддипломна інженерно-графічна підготовка у формі практичних і консультативних занять з автоматизації проектування допомагає студентам вивести дипломні роботи на якісно вищий професійний рівень. Враховується наступність дисциплін, загальна логіка побудови навчальної роботи, спільна робота над проектами. Студенти та випускники кожної кафедри мають впевнено застосовувати набуті загальнопрофесійні навички навчання комп'ютеру у своїй подальшій навчальній та проектній діяльності.

Але конструкторська документація – це лише кінцевий результат роботи дизайнерів. Арсенал комп'ютерної графіки використовується не тільки для їх випуску. Початкові етапи проектування найчастіше здійснюються засобами графічного моделювання (двовимірного і тривимірного), в якому також незамінні засоби комп'ютерної графіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Надкернична Т.М., Лебедева О.О., Вірченко Г.А., Гумен О.М. САПР в інженерній графіці: схеми теплові : навч. посіб. для студ. спеціальності 144 «Теплоенергетика». – Електронні текстові дані (1 файл:

4,69 МБ Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 87 с.

2. Ванін В.В., Перевертун В.В., Надкернична Т.М., Власюк Г.Г. Інженерна графіка. К. Видавнича група ВНУ, 2009 400 с.

3. Ванін В.В., Перевертун В.В., Надкернична Т.М. Компютерна інженерна графіка в середовищі AutoCAD. Навч. Посібник. К.: Каравела, 2011. 336 с.

ПРИСКОРЕНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ЗАГРОЗА
НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Вишневський О.С., д.е.н., заступник директора з науково-організаційної роботи
Інститут економіки промисловості НАН України

Проект закону України «Про працю» [1], який було запропоновано для громадського обговорення Міністерством економіки України (Директорат розвитку ринку праці та умов оплати праці), свідчить, що виконавчою владою розглядається можливість радикальної лібералізації ринку праці найближчим часом. Наприклад, в цьому законопроекті передбачається пріоритетність індивідуального трудового договору між працівником та роботодавцем, норми колективних трудових відносин ігноруються. За аналогією з укладенням фізичними особами договорів з банками, постачальниками комунальних послуг чи послуг зв'язку можна передбачити, що переговорна позиція, особливо на етапі укладання трудової угоди буде на боці роботодавців. Це створює можливість для роботодавців передбачати максимально зручні для себе умови щодо звільнення робітника та оплати його праці. Одночасно передбачається відмова від індексації заробітної плати. Виникає питання на скільки таке потенційне оновлення трудового законодавства відповідає інтересам бізнесу, працівників і забезпеченню національної безпеки.

Короткостроковий умовно позитивний ефект для бізнесу впливає з того, що в чинних умовах воєнного стану надзвичайно високого рівня безробіття (за даними НБУ близько 35% [2, с.29]) і обмеження можливостей для вільного руху значної частки економічно активного населення, бізнес зможе отримати не лише найкращих працівників за мінімальну ціну, а також їх прискорену «ротацію» через полегшення механізмів припинення трудових відносин.

Але доцільність додаткової підтримки бізнесу в процесі його взаємодії з працівниками в умовах надвисокого рівня безробіття викликає сумніви. Бо в чинних умовах воєнного стану вже сформовано ринок роботодавця, коли саме роботодавець може за мінімальні кошти залучити максимально кваліфікованих

працівників.

Намагання законодавця змістити чинний баланс між роботодавцем та працівником у бік роботодавця може мати суттєвий негативний ефект для повоєнного відновлення.

Зниження «державних» гарантій зменшує конкурентоспроможність українського ринку праці порівняно з такими країнами ЄС як Німеччина, Італія, Франція тощо. Вже зараз лише в Польщі «зможли працевлаштуватися понад мільйон українців» [3]. Запропоновані законодавчі новели не будуть стимулювати повернення цих працівників в період повоєнного відновлення.

Таким чином, законодавчо закріплюючи зниження державних гарантій для працівника в критичні для країни часи, створює додаткові стимули для трудової міграції після завершення воєнного стану.

Виходячи з цього можна передбачити великі ризики для повоєнного відновлення, коли мільйони чинних безробітних будуть намагатися знайти роботу за кордоном, і не лише через більший рівень заробітної плати, а також через обмеження трудових прав. Дефіцит робочої сили стане на заваді залучення та ефективного використання інвестицій, що буде гальмувати повоєнне відновлення економіки.

Також варто враховувати, що відмова від індексації заробітних плат з позицій кенсіанської економічної теорії призведе до зменшення сукупного попиту і відповідно до зменшення ВВП України. Бо в умовах двозначної інфляції, яка цього року перевищить 30% [2, с.4], відсутність індексації заробітної плати призведе до її реального зменшення, тобто зниження купівельної спроможності і перерозподілу певної частини прибутку (виторгу) у бік роботодавця, який не формує попит на ринку товарів широкого вжитку. Відповідно відбудеться зниження внутрішнього попиту і в кінцевому підсумку це теж призведе до гальмування відновлення економіки.

Висновки. 1. Лібералізація трудового законодавства лише в короткостроковій перспективі відповідає інтересам бізнесу і значно обмежує інтереси працівників. При цьому в середньо- та довгостроковій перспективі такі

зміни у трудове законодавство матимуть негативний вплив як на бізнес, так й на всю економіку України.

2. Виникнення такого роду законопроектів свідчить про збереження суттєвих недоліків у функціонування системи стратегічного управління країною [4, с.147], коли тактичні інтереси окремих стейкхолдерів домінують над стратегічними інтересами держави при прийнятті управлінських рішень.

3. Прискорена лібералізація трудового законодавства формує додаткові ризики для національної безпеки України через загострення ризиків з утриманням трудового потенціалу країни для його використання в період повоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект закону України «Про працю» від 23.09.2022 р. Міністерство економіки України. URL: [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=43600842-3772-427f-a725-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=43600842-3772-427f-a725-39e35ae3adb8&title=ProektZakonuUkrainiproPratsiu)

[39e35ae3adb8&title=ProektZakonuUkrainiproPratsiu](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=43600842-3772-427f-a725-39e35ae3adb8&title=ProektZakonuUkrainiproPratsiu) (дата звернення: 20.10.2022).

2. Національний банк України. Інфляційний звіт. Липень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q3.pdf?v=4 (дата звернення: 20.10.2022).

3. Коваленко О. У Польщі змогли знайти роботу понад мільйон українців [Інтерв'ю Прем'єр-міністра Польщі Матеуша Моравецького]. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/u-polshchi-zmogli-znayti-robotu-ponad-milyon-ukrajinciv-11966748.html> (дата звернення: 20.10.2022).

4. Вишневський О.С. Загальна теорія стратегування: від парадигми до практики використання: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 156 с. URL: https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/mono_Vishnevskiy_ukr_2018.pdf (дата звернення: 20.10.2022).

СИСТЕМА ІНДИКАТОРІВ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Зіненко К.А., аспірант

Кобелева Т.О., д.е.н., професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

У сучасних умовах економічна безпека набуває першорядного значення, тому що вона дає орієнтири для прийняття основних соціально-економічних рішень. Трансформація будь-якої економічної системи завжди може призвести до виникнення кризи, тому неминуча постановка питання про економічну безпеку країни та її реального сектору економіки. Однією з важливих умов підвищення ефективності та стійкості розвитку будівельних підприємств у сучасних ринкових відносин є удосконалення управління з урахуванням забезпечення економічної безпеки. Вирішення цієї проблеми дозволить сформувати систему ефективного управління будівельними підприємством на принципово новій основі з урахуванням забезпечення сталого фінансово-економічного розвитку та захисту економічних інтересів, прав власності.

Пропонується оцінювати економічну безпеку будівельного підприємства шляхом побудови комплексного трьохкомпонентного показника, тобто оцінювати рівень економічної безпеки за її складовими та проводити оцінювання впливу реалізації інтересів та чинників впливу за групами стейкхолдерів. Для цього мають бути сформовані системи оціночних показників за складовими економічної безпеки та показники, що характеризують інтереси та чинники впливу за групами стейкхолдерів. Від якості сформованої системи оціночних показників залежить якість дослідження стану економічної безпеки підприємства. За результатами якісного оцінювання мають прийматися управлінські рішення щодо результативності функціонування системи економічної безпеки на підприємстві та управління нею, впровадження заходів щодо попередження загроз економічної безпеки.

Для визначення показників та розробки системи індикаторів економічної

безпеки будівельного підприємства було обрано та залучено групу експертів, яку склали керівники та менеджери будівельних підприємств та фахівці-теоретики в галузі будівництва. Під час формування оціночних показників було використано наступні звіти будівельних підприємств: «Звіт про фінансовий стан (баланс)», «Звіт про фінансові результати», «Структурне обстеження підприємства», «Звіт з праці» та інші.

Для вирішення поставленої задачі було сформовано групу експертів – фахівців в сфері економіки, організації та управління будівельними підприємствами. Обраній групі експертів, до якої увійшли 8 фахівців-теоретиків та 20 керівників та менеджерів будівельних підприємств, було запропоновано надати відповіді на запитання анкети, щодо значущості наданих показників, щодо важливості використання наданих показників та було поставлене завдання – вибрати із запропонованої інформаційної бази показники, що мають найбільшу значущість під час оцінювання системи економічної безпеки. Так, за шкалою від 1 до 5 було запропоновано оцінити значущість показників. Найвпливовіші показники отримали оцінку від 4 до 5, за ними й було сформовано систему індикаторів оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Експертами було обрано, досліджено та обґрунтовано 30 показників для оцінювання (табл. 1).

Таблиця 1

Система індикаторів щодо оцінювання економічної безпеки
будівельних підприємств

№ п/п	Назва показника
1	2
1	Сума господарських коштів підприємства
2	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами
3	Коефіцієнт фінансової незалежності
4	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності
5	Коефіцієнт загальної ліквідності
6	Частка оборотних коштів у активах
7	Коефіцієнт маневреності власних коштів
8	Частка запасів в оборотних коштах
9	Рентабельність сукупного капіталу підприємства
10	Обертання власного капіталу
11	Коефіцієнт придатності основних засобів

Продовження табл. 1

1	2
12	Коефіцієнт зносу основних засобів
13	Фондовіддача основних засобів
14	Частка інноваційного обладнання на підприємстві
15	Коефіцієнт інтенсивності оновлення основних засобів
16	Коефіцієнт плинності кадрів
17	Коефіцієнт постійності кадрів
18	Коефіцієнт укомплектованості кадрами
19	Коефіцієнт вікової структури персоналу
20	Коефіцієнт питомої ваги із вищою спеціальною освітою у загальній кількості працюючих
21	Коефіцієнт соціальної захищеності
22	Коефіцієнт ринкової віддачі активів
23	Коефіцієнт ефективності рекламної політики підприємства
24	Частка підприємства на ринку
25	Ритмічність збуту
26	Коефіцієнт фінансування юридичної служби
27	Коефіцієнт якості юридичних послуг
28	Коефіцієнт якості розроблення договірної документації
29	Частина внутрішньої екологічної та нормативно-дозвільної документації із забезпечення екологічної безпеки
30	Частка витрат підприємства на заходи екологічної безпеки підприємства

Результати проведеного експертного оцінювання мають бути науково обґрунтовані шляхом оцінки ступеня узгодженості думок експертів, що проводиться на основі розрахунку коефіцієнта вагомості кожного параметру.

Всебічний аналіз стану економічної захищеності будівельного підприємства дозволяє підвищити об'єктивність укладання та сформувати комплексний характер рекомендацій щодо вдосконалення фінансово-економічної та виробничо-комерційної діяльності будівельного підприємства. На основі даного підходу має бути побудована система показників економічної безпеки та розроблена ефективна система моніторингу за їх станом в ході виробничої діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства : монографія / В.Л.Товажнянський [та ін.] ; ред.: П.Г.Перерва, Л.Л.Товажнянський. Харків : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 705 с.
2. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Compliance risk in the

enterprise. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»*: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 54–57.

3. Pererva, P., Kuchynskyi, V., Kobieliava, T., Kosenko, A., Maslak, O. Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2021. 4 (13 (112)), pp. 6–14.

4. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник / П.Г.Перерва [та ін.] ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків, 2020. 893 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>

5. Інтелектуальна власність: магістерський курс : підручник / П.Г.Перерва [та ін.]; ред.: П.Г.Перерва, В.І.Борзенко, Т.О.Кобелева ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Планета-Прінт, 2019. 1002 с.

6. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>

7. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*, 2018. № 1 (35). С. 98–106. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No1/98.pdf>

8. Научные основы маркетинга инноваций : монография в 3 т. Том 3. / под ред. С.Н.Ильяшенко. Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус», 2013. 334 с.

9. Перерва П.Г. Кобелева Т.О. Теоретичні засади комплаєнс-моніторингу в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ». Екон. науки: зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 1. С. 65–72.

10. Перерва П.Г. Кобелева Т.О. Цінова політика підприємства та її вплив на ринкову кон'юнктуру та конкурентоспроможність продукції. *Вісник НТУ «ХПІ» : зб. наук. пр. Економ. науки.* Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 27. С. 58–61.

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Костюченко Н.Д., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Пузирна Н.С., к.ю.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Двадцять перше століття неможливо уявити без новітніх технологій, комп'ютерів та інтернету. При цьому інформація стає вирішальним чинником у багатьох сферах життєдіяльності. Саме таке активне використання інформаційних ресурсів зумовлює потребу у засобах накопичення, систематизації, зберігання, пошуку, передачі інформації, а також забезпечення належної безпеки. Інформаційна безпека є, безумовно, складовою національної безпеки України, але останні десять років наша країна потерпає від впливу Росії майже у всіх сферах життя. Тому детальніший аналіз інформаційних загроз та протидія ним є важливим кроком для захисту нашої країни на інформаційному рівні.

Для початку доцільно дати визначення поняттю «інформаційна безпека». Як трактує Л. Наливайко інформаційну безпеку можна визначити як сукупність засобів забезпечення інформаційного суверенітету України, захист інформаційної сфери від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз. Ця безпека має включати ефективну протидію сукупності інформаційних загроз [1, с. 61]. Л. Харченко, В. Ліпкан, О. Логінов зазначили, що інформаційна безпека – це складник національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками, державними й недержавними інституціями, окремими громадянами, за якого забезпечується інформаційний суверенітет України [2, с. 47]. О. Литвиненко під інформаційною безпекою розуміє єдність трьох складників: забезпечення захисту інформації; забезпечення захисту й контролю національного інформаційного простору; забезпечення належного рівня інформаційної достатності [3]. Отже, інформаційну безпеку можна визначити як правовідносини, що виникають під час здійснення превентивних і захисних заходів в інформаційному середовищі людини, суспільства та держави.

Відповідно до ст. 17 Конституції України захист інформаційної безпеки поряд з суверенітетом, територіальною цілісністю та економічною безпекою є найважливішою функцією держави, який досягається шляхом розробки і впровадження сучасних безпечних інформаційних технологій, побудови функціонально повної національної інфраструктури, формування і розвитку інформаційних відносин тощо [4]. Варто зазначити, що ст. 3 Закону України «Про інформацію» передбачає такі напрями державної інформаційної політики: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного управління; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [5].

Досліджуючи сьогоденну ситуацію наявну в Україні, можна з упевненістю сказати, що національний інформаційний простір нашої держави щоденно потерпає від суттєвих загроз та викликів, які являють собою небезпеку не тільки в функціонуванні держави, а й у політичному та економічному розвитку, інтеграції у європейські та євроатлантичні структури.

Що ж з приводу поняття «загроза безпеці» то у загальному вигляді визначають як сукупність чинників та умов, що створюють небезпеку певному об'єкту. Загрози національній безпеці можуть бути класифіковані за різними підставами, зокрема, у науковій думці загрози національній безпеці класифікуються за місцем знаходження джерела – зовнішні та внутрішні; за масштабами можливих наслідків – загальнонаціональні, регіональні, локальні, поодинокі; за ступенем сформованості – потенційні, реальні; за характером виникнення – загрози природного, техногенного й соціального характеру, тощо

[6, с. 203–205]. М. Литвин і В. Кохан, досліджуючи питання внутрішньої безпеки, пропонують вирізняти загрози національній безпеці України у сферах політики, економіки, у соціальній і військовій сферах, у сферах екології, культури, освіти і просвітництва, боротьби зі злочинністю, а також загрози, що викликають аварії й катастрофи техногенного, природного та іншого характеру [7].

Згідно із Законом України «Про основи національної безпеки України» однією з основних загроз національним інтересам і національній безпеці України в інформаційній сфері є намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [8]. У Доктрині інформаційної безпеки України можна виділити такі види загроз: поширення у світовому інформаційному просторі викривленої, недостовірної та упередженої інформації, що завдає шкоди національним інтересам України; зовнішні деструктивні інформаційні впливи на суспільну свідомість через ЗМІ, а також мережу Інтернет; деструктивні інформаційні впливи, які спрямовані на підрив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України; прояви сепаратизму в ЗМІ, а також у мережі Інтернет за етнічною, мовною, релігійною та іншими ознаками [9].

З інтенсивним використанням інформаційних технологій, де кіберпротір перетворюється на поле боротьби, вагомими загрозами для безпеки держави стає кіберзлочинність, кібертероризм та кібервійни. Найчастіше можна спостерігати протистояння національних інтересів у просторі Інтернету, застосування комп'ютерних та інтернет-технологій для нанесення шкоди супротивнику, об'єктом посягання яких стає сфера державної безпеки та державного суверенітету країни.

Не варто забувати, що Російська Федерація крім загарбницької війни веде активну інформаційну війну проти України. Це спостерігається, безпосередньо, при нав'язуванні певних ідеологічних стереотипів, тієї чи іншої суспільної думки за допомогою засобів масової інформації, зокрема через електронні видання. Також сюди можна віднести фальсифікування наявної інформації, внесення в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих ідей та поглядів, дезорієнтація та

дезінформація мас, послаблення певних переконань, залякування народу образом ворога, залякування супротивника власною могутністю, тощо.

Отже, проаналізувавши наявні загрози в інформаційному просторі України, можна дійти висновку, що наша країна є недостатньо захищена від зовнішніх негативних пропагандистських інформаційно-психологічних впливів та загроз. Тому конче необхідно провести законодавчу політику у сфері інформаційної безпеки для захисту інформаційного суверенітету, створення потужної та ефективної системи інформаційної безпеки України, розроблення дієвих стратегій і тактик протидії медіазагрозам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наливайко Л.Р. Інформаційна безпека та інформаційна політика в Україні: конституційно-правовий аспект. *Вісник Запорізького державного університету*, 2003. № 1. С. 60–65.
2. Харченко Л.С., Ліпкан В.А., Логінов О.В. Інформаційна безпека України. Київ: Текст, 2004. 180 с.
3. Литвиненко О.В. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в пострадянських країнах (на прикладі України та Росії). Київ, 1997. 18 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1993 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. (дата звернення: 31.10.2022).
6. Горбулін В.П. Засади національної безпеки України. К.: Інтертехнологія, 2009. 272 с.
7. Литвин М.М. Умови та фактори внутрішньої загрози національній безпеці України. URL: plesetsk-info.ru/uchebnoe-posobie/umovi-ta-faktorivnutrshno-zagrozi-natconalni-bez. (дата звернення: 31.10.2022).
8. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/ed20220615#Text>. (дата звернення: 31.10.2022).

9. Доктрина інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>. (дата звернення: 31.10.2022).

СУДОВІ СТАТУТИ 1864 РОКУ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РР.

Кот В.В., здобувач вищої освіти

Петрик О.Л., к.держ.упр., доцент кафедри кримінального права та правосуддя
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Сучасна адвокатура пройшла досить тернистий шлях заради досягнення незалежності та самостійності від органів державної влади. На території України інститут адвокатури пройшов розвиток від повної залежності від керівних органів держави за часів Київської Русі до відносно самостійного інституту за часів Російської імперії та української революції 1917-1921 років. Зважаючи на важливість розвитку адвокатури в майбутньому для України існує необхідність дослідження розвитку професії адвоката в умовах української національної революції 1917-1921 рр.

Судова реформа, яка була проведена імперською владою в 1864 році мала на меті привести до єдиного централізованого порядку судову систему в імперії та зважаючи на досвід європейських країн запровадити відносно незалежний інститут адвокатури. Повністю незалежна адвокатура для тогочасного часу була чимось незвичним, однак якщо порівнювати з провідними країнами тогочасного світу, діяльність адвокатури в умовах імперської влади мала лише відносно автономний характер. Зважаючи на те, що на період з 19 до поч. 20 ст. Україна перебувала під окупацією Російської імперії, всі відповідні реформи також поширювалися на нашу територію. Не виняток становлять і судові статuti 1864 року, які так чи інакше застосовувалися на території України до повного встановлення радянської влади.

Революційні події 1917 року сприяли створенню та відновленню

громадських організацій, які були під заборонаю в умовах імперського режиму. Так, наприклад на початковому етапі революції у Києві було створень Велику адвокатську комісію та Українське правниче товариство. На жаль, за Великою адвокатською комісією не була помічена значної активності. В той час як Українське правниче товариство активно проявило себе в національно-визвольному русі [1, с.192]. Так, деякі діячі цієї організації були обрані до Української Центральної Ради, а тому відповідно брали участь в утворенні національної держави на території України. Центральна Рада, окрім діяльності у сфері державного управління, не менше займалася і питанням українізації судової влади та адвокатських комісій (які об'єктивно були налаштовані вороже до української національної ідеї). Центральна Рада прийняла низку важливих законів, які в тому числі стосувалися питання адвокатури. Такими законами були: «Про формулу судових вироків» (10 листопада 1917 р.), «Про утворення Генерального суду» (2 грудня 1917 р.), «Про прокурорський нагляд» (23 грудня 1917 р.) [1, с.193]. Спроба реформувати імперську систему адвокатури була здійснена Народним секретаріатом 4 січня 1918 року, коли було прийнято постанову «Про введення народного суду» (ліквідовувала присяжну та приватну адвокатуру). Адвокатом міг бути будь який громадянин, який досяг 18 років. Однак, у лютому 1918 року Центральна Рада повернулася до Судових статутів 1864 року (поновлено присяжну та приватну адвокатуру).

В період правління гетьмана Павла Скоропадського система адвокатури значних змін не зазнала, оскільки за основу бралось все те ж законодавство Російської імперії (Судові статuti 1864 року), проте вже враховувалися реалії того часу. Присяжні повірені в той час діяли при судових палатах під контролем судової влади, яка проявлялася у застосування певних дисциплінарних стягнень до таких осіб (догана, виключення з адвокатів, кримінальна відповідальність) [2, с.89]. Діяльність таких осіб була обмежена територією округу судової палати. До присяжних повірених застосовувалися ті ж вимоги, які були передбачені для них Судовими статутами 1864 року (не молодше 25 року, стаж 5 років в судових органах, не менше 1 року роботи секретарем, вища освіта). Окремо варто

зазначити, що в певних видах злочинів представництво не застосовувалося. Так, за Законом від 24 липня 1918 р. «Про кримінальну відповідальність за перевищення граничних цін та спекуляцію» забороняється будь-яка система адвокатського захисту [2, с.90]. В період короткочасного правління Директорії, діяльність адвокатів практично зводилася нанівець, оскільки в умовах постійних військових дій звичайна система судоустрою не діяла. З січня 1919 року почали діяти надзвичайні військові суди захисниками у яких виступали офіцери, які мали вищу юридичну освіту або були знайомі з судовим процесом. Фактично діяльність присяжних та приватних повірених була скасована. А зважаючи на поступове встановлення радянської влади в Україні їх діяльність була замінена колегіями правозаступників.

Виходячи з вище викладеного, можна дійти висновку, що діяльність адвокатури в умовах української національної революції регулювалася в основному старим імперським законодавством (Судовими статутами 1864 року), спроби реформування зазнавали невдач, які можна обумовити нестабільними внутрішніми та зовнішніми факторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медянець Н.С. Організація та діяльність органів адвокатури УНР в добу Центральної Ради. Кондратюк Я.І. Організація та діяльність органів адвокатури в УНР доби Директорії. *Адвокатура: минуле та сучасність*: матер. VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Одеса, 12 листопада 2016 р.) Одеса : Фенікс, 2016. С. 192–193.

2. Галагудза О.І. Характеристика діяльності органів адвокатури Української держави за П. Скоропадського. *Адвокатура: минуле та сучасність* : матеріали III Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Адвокатура: минуле та сучасність» (м. Одеса, 1 березня 2014 р.) / за заг. ред. д.ю.н., професора В.М. Дрьоміна. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 89–90.

ДИСКРИМІНАЦІЯ В СФЕРІ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Мороз В.П., д.ю.н., доцент,

завідувачка навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованій злочинності та корупції

Паршин Ю.І., д.е.н., професор,

старший науковий співробітник навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованій злочинності та корупції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Головною ознакою демократичної правової держави є забезпечення рівності права і свободи людини і громадянина. Дискримінація це один із найнебезпечніших проявів зазіхань на права людини, оскільки її результатом є знищення чи обмеження користування будь-якими особами своїми правами та свободами на рівній основі. Світова спільнота докладает безліч зусиль для забезпечення рівності та викорінення дискримінації у сфері праці, проте не завжди ці зусилля приносять очікуваний ефект.

В «Декларації МОП про основні принципи та права у сфері праці та механізм її реалізації» зазначається неприпустимість дискримінації за багатьма аспектами у тому числі й коли йдеться про забезпечення рівності прав громадян на працю [1]. У той же час необхідно зазначити, що офіційної статистики за фактами дискримінації не існує. Державні органи такої інформації не мають та облік таких фактів не ведуть, а тому, яка картина складається в країні з дискримінацією достовірно не відомо.

Зазначимо, що дискримінація зустрічається досить часто, при цьому вона проявляється у різноманітних формах і стосується різних аспектів праці від прийому працювати і звільнення до оплати праці [2, 3]. Так, досить часто стикаються з ситуацією коли працівникам на період випробувального терміну нерідко встановлюють знижений порівняно з колегами розмір окладу, а співробітникам, які мають рівну кваліфікацію і обіймають одну й ту саму посаду,

виплачують різну заробітну плату. Якщо розглянути дискримінаційні моменти під час прийому на роботу, то, слід підкреслити, що сучасний роботодавець ніколи не вказує справжню причину відмови – своє рішення він зазвичай мотивує або відсутністю відповідної вакансії, або недоліком у претендента на необхідні професійні якості. Зважаючи на такі аргументи довести факт дискримінації практично неможливо, у зв'язку з чим справи про дискримінацію розглядаються на користь працівника надзвичайно рідко. Найбільш поширені види дискримінації, які зустрічаються при прийомі на роботу це гендерна, вікова та за інвалідністю. Також часто основою дискримінації є релігійна приналежність та рідше зовнішній вигляд людини (наявність пірсингу, татуювань, надмірної ваги тощо).

Якщо розглядати дискримінацію за ознакою статі, то слід зауважити, що в сучасних умовах роботодавець прагне уникнути додаткових витрат у вигляді додаткових пільг, у разі коли у жінки можуть з'явитися маленькі діти тощо. Щодо рівня заробітної плати, то слід зауважити, що оклад у жінок у середньому на 25–30 % менший, ніж у чоловіків, які займають ту ж посаду.

Необхідно звернути увагу, що є низка загальнодоступних професій, які стандартно сприймаються суспільством лише як жіночі або чоловічі. Як приклад можна зазначити: секретарі та няні – жінки, а пілоти або бармени – як правило, чоловіки. Такий поділ відбувається у разі коли природні соціальні ролі чоловіка та жінки механічно переносяться на виробничу сферу.

Якщо розглянути дискримінацію за ознакою віку, то це стосується двох груп робітників – молодих та літніх. Дискримінація молодих працівників багато в чому пов'язана із законодавчо закріпленим обов'язком роботодавців надавати таким співробітникам серію пільг – укорочений робочий день, більш тривалу чергову відпустку тощо [4]. Також слід зазначити, що багато роботодавців через відсутність трудового стажу знижують йому розмір окладу, це стосується випускників вишів які нещодавно їх закінчили.

Що стосується інвалідів, то слід зазначити, що при прийомі на роботу у роботодавців також склалися певні стереотипи. Серед основної причини, що

уповільнює працевлаштування таких людей це те що роботодавці не знають, яку роботу здатна виконувати людина з тією чи іншою інвалідністю. Також іноді в компанії роботодавця просто немає необхідних умов для того, щоб така людина могла без проблем потрапити на своє робоче місце без перешкод. Зважаючи на це, та інші подібні проблеми, підприємці не поспішають створювати робочі місця для інвалідів.

Необхідно удосконалювати механізм боротьби з дискримінацією, і на нашу думку необхідно створювати спеціалізований орган щодо розгляду питань про дискримінацію. Освітні установи також могли б допомагати у влаштуванні студентів на роботу, і це дозволило би боротися з дискримінацією як інвалідів, так і молодих спеціалістів, що закінчили навчальний заклад. Будь-яка дискримінація заснована на стереотипному ставленні до тієї чи іншої людини, а тому потрібно формувати у суспільства нетерпимість до самого прояву дискримінації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці. Ухвалена Міжнародною конференцією праці на 86 сесії в Женеві, 18 червня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260#Text (дата звернення: 29.09.2022)

2. Нагорна О. Гендерна дискримінація в трудових правовідносинах. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. ДДУВС, 10-11.06.2021. С. 151–152.

3. Європейське антидискримінаційне право: методичні рекомендації для підготовки до семінарських та практичних занять (для студентів 1 курсу денної форми навчання юридичного факультету) / за. ред. к.ю.н., доц. І.О. Грицай. Дніпро: ДДУВС, 2017. – 34 с.

4. Кодекс законів про працю України. Чинна редакція від 19.07.2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KD0001?an=1> (дата звернення: 05.10.2022)

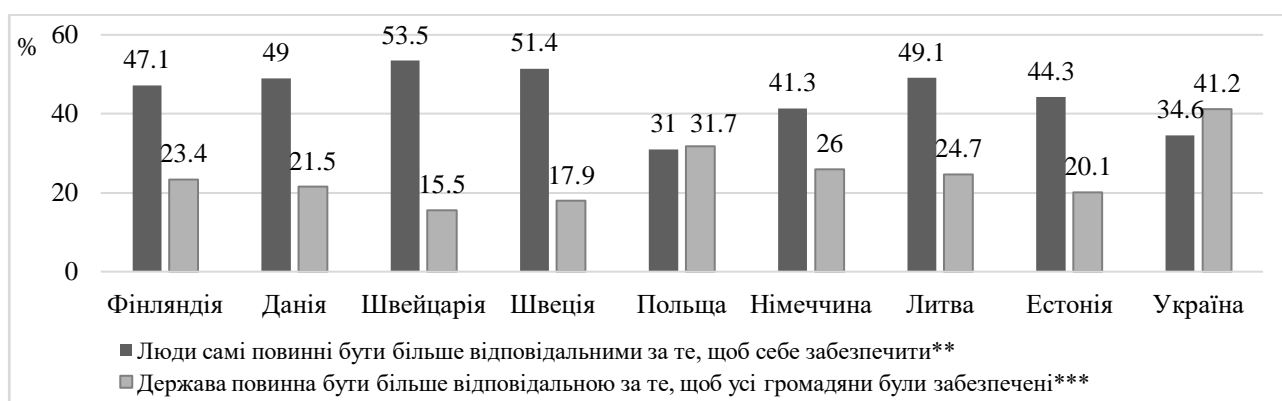
СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Самолюк Н.М., к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та природокористування

Однієї зі складових національної безпеки являється соціальна безпека, що формується в результаті відповідної соціальної політики держави. При цьому, основним завданням ефективної соціальної політики має бути забезпечення соціальної справедливості в суспільстві та забезпечення сталого людського розвитку. Ідеологія соціальної справедливості «по-європейськи» намагається поєднати прагнення до економічного зростання з сильним соціальним захистом населення [1].

В українському суспільстві прослідковуються вплив патерналістських настрої на сприйняття соціальної справедливості, коли люди схильні думати, що більшу відповідальність за матеріальне забезпечення свого життя мають нести не вони самі, а держава, це її обов'язок, вона має більше відповідати за забезпечення всіх своїх громадян [2]. Результати порівняння патерналістських настроїв у розрізі європейських країн наведено на рис. 1. Як бачимо, в Україні вони майже вдвічі вищі в порівнянні з досліджуваними європейськими країнами.

* Суми рядків не дорівнюють 100%, оскільки не наведено частки тих, хто не міг впевнено відповісти, обираючи 5 і 6 балів за 10-бальною шкалою, де країні позиції означають повну згоду з відповідними твердженнями.

** Показник розрахований як сума частки тих, хто обирає від 1 до 4 балів включно.

*** Показник розрахований як сума частки тих, хто обирає від 7 до 10 балів включно.

Рис. 1 Відповідальність економічно активного населення за своє забезпечення у країнах Європи у 2017-2020 рр., %*

Крім того, як зауважив А. Гриненка, українське суспільство, якому була нав'язана егалітаристська концепція соціальної справедливості, у значній своїй більшості не сприймає філософію індивідуалізму і ринкові принципи справедливості [3]. При цьому, представники органів влади впродовж останніх років робили ставку на меритократію, наголошують на тому, що вони створюють країну рівних можливостей, де кожна людина зможе вільно змагатися за своє місце під сонцем і обов'язково отримає гідну відплату за свої старання. Однак, уявлення населення про можливості в Україні не таке оптимістичне, а наявність бідності серед працюючого населення розриву у трудових доходах за гендерною та іншими ознаками – свідчать про те, що меритократія у нас не працює [4].

Зокрема, за даними Центру «Соціальний моніторинг» у 2021 р. 84% українців вважали, що розподіл доходів у країні є несправедливим (рис. 2).

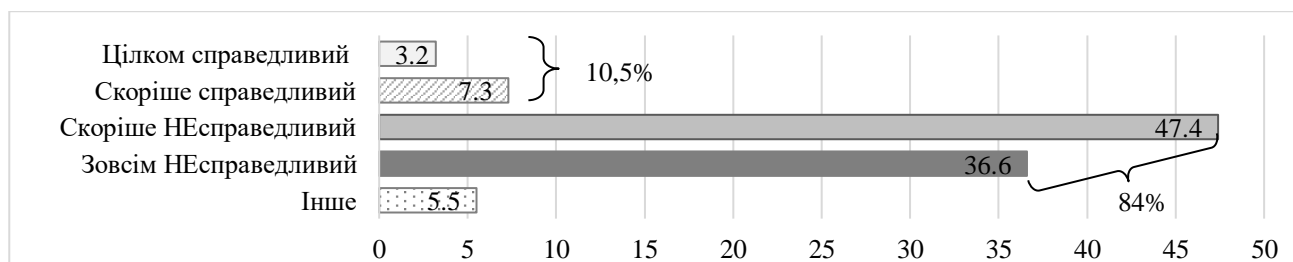

Рис. 2 Розподіл відповідей респондентів на запитання: «На Вашу думку, наскільки справедливим є розподіл доходів у нашій країні?», % [2]

Відтак, для реалізації економічних реформ в таких умовах необхідний пошук компромісу, який відповідає національним особливостям і духовному настрою суспільства [3]. У зв'язку з цим не можна не підтримати ідею сильної держави у регулюванні соціальних процесів на відміну від ідей «мінімальної держави» з її втручанням виключно у чітко окреслені аспекти відносин, наприклад, дотримання «право на життя, на свободу, на власність» [5]. Соціально орієнтовані концепції справедливості із гнучким державним регулюванням податковими, монетарними, іншими важелями державного впливу на ринок праці, освітніх послуг, розподіл доходів і інших благ є тим вектором розвитку, ефективність якого доведена соціально-економічними успіхами розвинених

країн. Зокрема, Швеція з її надзвичайно соціально орієнтованою політикою підтримки найбільш вразливих верств населення, що найбільшою мірою втілює ідеї Роулза, сьогодні є взірцем поєднання соціального та економічного прогресу. Відносно нові члени ЄС, в яких важелі соціальної підтримки застосовуються набагато менше, порівняно з важелями регулювання (наприклад, Чехія), також мають істотні економічні успіхи та є міграційно привабливими, що є непрямим доказом важливості справедливих відносин у суспільстві, за яких люди почувають себе достатньо комфортно у реалізації своїх прав.

Варто відмітити, що усі сучасні цивілізовані суспільства поєднують ринкову економіку з досить великим обсягом соціальних функцій держави на що і необхідно орієнтуватися Україні в сучасних умовах підвищеного рівня небезпеки, спричиненої як зовнішніми викликами, так і внутрішніми соціально-економічними чинниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Небава М.І. Досягнення соціальної справедливості як принципова основа ефективності соціальної політики. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2016/paper/view/72/225>

2. Ціннісна складова економічних орієнтацій та поведінки : наукова доповідь / за ред. канд. пед. наук Р.Я. Левіна ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2022. 152 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Cinnisna-skladovaeconomichnyh-orijentacij.pdf>

3. Гриненко А.М. Соціальна справедливість як ключовий принцип у реалізації соціальної політики держави. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер.: Педагогіка, 2009. Т. 112, Вип. 99. С. 104–107.

4. Боброва А. Що таке «меритократія» і чому вона не працює? *Українська правда*. 4 липня 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/07/4/7299184/>

5. Hospers J. The libertarian manifesto. *Morality in Practice*. 2003. 21–27.

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ**

Юрчик Г.М., к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та природокористування

Діяльність та розвиток підприємницького сектору сучасної України, відбувається в умовах невизначеності та значних ризиків і загроз, поміж яких вагоме місце посідають економічні виклики. З огляду на це, для системної характеристики основних індикаторів розвитку та ризиків у економічній системі використовується поняття «економічна безпека», що є складовою національної безпеки. Це зумовлює актуальність дослідження аспектів формування економічної безпеки (ЕБ) країни в контексті виявлення першочергових загроз.

Теоретико-методологічною основою для дослідження ЕБ в Україні є методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки [1]. За даними Міністерства економіки України (табл. 1) значення індексу ЕБ та його субіндексів протягом 2010-2020 суттєво змінювалося.

Таблиця 1

Рівень та субіндекси економічної безпеки України, 2010-2020 рр.

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Рівень економічної безпеки	47	50	47	48	45	44	48	48	49	49	44
Субіндекси економічної безпеки											
Виробнича	50	55	49	49	51	47	58	59	58	57	54
Демографічна	47	56	45	46	45	43	46	41	41	39	40
Енергетична	35	32	34	39	47	45	58	54	53	49	49
Зовнішньоекономічна	35	31	24	29	32	33	35	36	36	40	44
Інвестиційно-інноваційна	33	34	36	35	30	33	30	30	31	31	30
Макроекономічна	38	48	39	39	33	30	38	37	40	45	43
Продовольча	90	92	93	86	94	92	92	91	90	89	85
Соціальна	57	59	64	62	57	55	56	59	59	60	59
Фінансова	42	47	47	50	40	35	38	40	45	42	40

На жаль, можна констатувати, що рівень ЕБ в Україні є досить низьким (протягом 2010-2020 рр. максимальне його значення сягнуло 50 при максимально можливому значенні 100). До того ж, у 2020 р. намітилася

тенденція до його суттєвого зниження. Поміж субіндексів ЕБ найменший рівень безпеки демонструють інвестиційно-інноваційна, демографічна, фінансова та макроекономічна складові.

Найнижчий рівень безпеки інвестиційно-інноваційної складової ЕБ обумовлений несприятливим інвестиційним кліматом, а відтак низьким рівнем інвестиційної активності в Україні, що пов'язано із значним не лише економічними, але і політичними ризиками інвестиційних вкладень. Наслідком обмежених інвестиційних вкладень є дуже низький рівень безпеки в частині інноваційної політики. Демографічна складова ЕБ демонструє один з найнижчих рівнів безпеки в силу багаторічного від'ємного природного приросту населення, що обумовлює процес депопуляції в Україні. Основними факторами низького рівня фінансової безпеки України є високий рівень державного боргу (в т.ч. зовнішнього), девальвація національної грошової одиниці, високий рівень інфляції та доларизації національної економіки. Загалом, перелік основних проблем у сфері формування та забезпечення ЕБ України можна представити в табл. 2.

Таблиця 2

Основні загрози у сфері формування ЕБ в Україні та їх вплив на підприємницький сектор

Основні проблеми (виклики)	Вплив на підприємницький сектор
1	2
Виробнича безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - критично низька частка високотехнологічної продукції - високий рівень зносу основних засобів в більшості галузей промисловості - висока трудомісткість промислового виробництва - низький рівень зростання доданої вартості в промисловості порівняно з державами ЄС 	<ul style="list-style-type: none"> - тяжіння підприємницького сектору переважно до сфери послуг – високі ризики вкладенні інвестицій у «реальний» сектор економіки - низький рівень конкурентоспроможності продукції промисловості національних товаровиробників порівняно з ЄС
Демографічна безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - відємний природний приріст населення (депопуляція) - менша середня очікувана тривалість життя порівняно з розвиненими державами - міграційні втрати населення (в т.ч. на незворотній основі) - висока частка осіб похилого віку (регресивна вікова структура населення) 	<ul style="list-style-type: none"> - обмежений споживчий попит - формування передумов до підвищення фіскального навантаження на бізнес - втрата робочої сили (в т.ч. в частині молоді та кваліфікованих кадрів)

Продовження табл. 2

1	2
Енергетична безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - низька частка власних джерел в паливно-енергетичному балансі - вислкий рівень зносу основних засобів підприємств паливно-енергетичного комплексу - низька частка відновлювальних джерел енергії - недостатність власних запасів енергетичних ресурсів, залежність від їх імпорту 	<ul style="list-style-type: none"> - залежність бізнесу від тарифів на енергетичні ресурси, вартості їх імпорту та доставки - наявні передумови до зростання тарифів на енергетичні ресурси (особливо паливо)
Зовнішньоекономічна безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - переважання імпорту над експортом товарів та послуг - висока частка продукції сільськогосподарського призначення в структурі експорту - висока частка імпорту у внутрішньому споживанні 	<ul style="list-style-type: none"> - орієнтація значної частки внутрішніх споживачів на імпортні товари та послуги - конкурентна перевага значної частки імпортованих товарів, що витясняють товари національних виробників
Інвестиційно-інноваційна безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень валового нагромадження капіталу по відношенню до ВВП - низький рівень інвестиційної привабливості бізнес-середовища - критично низький рівень виконаних наукових та науково-технічних робіт у ВВП та за рахунок державного бюджету - низька частка інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції 	<ul style="list-style-type: none"> - брак інновацій в підприємницькому секторі - обмеженість інвестиційних вкладень у розвиток бізнесу
Макроекономічна	
<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень продуктивності праці порівняно з розвиненими державами - високий рівень тінізації економіки - від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу - високий рівень безробіття - низькі темпи зростання ВВП порівняно з розвиненими державами - низький рівень заощаджень населення 	<ul style="list-style-type: none"> - різні умови ведення бізнесу в офіційній та тіншовій економіці (порушення принципу конкуренції) - низький рівень віддачі ресурсів у бізнес-середовищі - обмежені внутрішні інвестиційні можливості
Продовольча безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - рівень середньодобової енергетичної калорійності харчування на задовільному рівні 	<ul style="list-style-type: none"> - обмеженість внутрішнього попиту на продукти харчування внаслідок значного самозабезпечення
Соціальна безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень бідності - невідповідність соціальних стандартів реальній вартості проживання - значна диференціація населення за доходами - значна частка витрат на харчування у загальних витратах домогосподарств - зниження видатків бюджету на фінансування соціальної сфери 	<ul style="list-style-type: none"> - низька купівельна спроможність населення - орієнтація споживчого попиту переважно на задоволення первинних потреб

Продовження табл. 2

1	2
Фінансова безпека	
<ul style="list-style-type: none"> - значні ризики кредитування бізнесу - дефіцит державного бюджету - значний державний борг, значні витрати на його обслуговування - нестабільність курсу гривні - високий рівень доларизації грошової маси - високі ставки кредитування бізнесу 	<ul style="list-style-type: none"> - значні фінансово-кредитні ризики ведення бізнесу - обмеженість фінансування бізнес-проектів - формування передумов до зростання фіскального навантаження на бізнес - залежність бізнесу від курсу долара

Найвищий рівень безпеки поміж усіх субіндексів ЕБ демонструє продовольча безпека. Це в значній мірі обумовлено агроспрямованістю національної економіки та високим рівнем самозабезпечення продуктами харчування населення України внаслідок ведення підсобного господарства.

Таким чином, можна констатувати, що рівень ЕБ в Україні залишається низьким, що обумовлює формування ряду загроз для підприємницького сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ME131588>

ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Кривень О.В., к.е.н., доцент кафедри економіки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Національним економічним інтересам України відповідає сталий розвиток національної економіки, її інтеграція в європейський господарський простір, розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва

з іншими державами. Їх забезпечення вимагає формування і реалізації стратегічного курсу у сфері забезпечення національної економічної безпеки, спрямованого на стале нарощення конкурентоспроможності економіки України, поступове зміцнення її стійкості та відповідно невразливості до зовнішніх і внутрішніх загроз [1].

Стан розвитку економіки України протягом останніх 10 років не давав змоги забезпечувати національні економічні інтереси. Відповідно, й стан національної економічної безпеки був незадовільний із погіршенням показників практично за всіма складовими до небезпечного рівня у 2012 р. та 2014–2015 рр., зберігаючи високі ризики прояву масштабних дестабілізаційних явищ у розвитку економіки в довгостроковій перспективі. З моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну ситуація лише погіршилася, адже національна економіка функціонує в умовах безпрецедентних викликів. Зруйновані не лише військові об'єкти, але й транспортна, енергетична, виробнича інфраструктура. Немає жодної галузі національної економіки, яка б прямо або опосередковано не зазнала втрат від російської агресії.

Постає питання відновлення економіки України у післявоєнний період: яким воно буде, на яких принципах базуватиметься – “build back better” (відбудувати краще, ніж було) чи “build back greener” (відбудувати екологічніше)? Чи відновлена галузева структура національної економіки буде відповідати національним економічним інтересам України, забезпечувати її національну економічну безпеку?

Відновлення економіки України, базоване на принципі “build back greener”, дозволить закласти основи майбутнього сталого зростання національної економіки. Дотримання такого принципу є виправданим, зважаючи на ті слабину, недоліки, які притаманні сучасній українській економіці. Адже вони становлять виклики, внутрішні та зовнішні загрози національним економічним інтересам й національній економічній безпеці. Важливо скористатися можливостями, що створює повоєнне відновлення за принципом “build back greener”, і для реалізації євроінтеграційних прагнень України, її намірів стати

частиною Європейського зеленого курсу (ЄЗК), виконання амбітних завдань та синхронізації з його цілями. Зрештою, пропозиції щодо інструменту фінансування Плану відновлення України, закріплені у Комюніке Європейської комісії “Ukraine Relief and Reconstruction”, мають чіткий критерій (вимогу) щодо сталості: RebuildUkraine Facility має забезпечити, щоб інвестиції у стратегічну цифрову, транспортну та енергетичну інфраструктуру відповідали кліматичним та екологічним політикам та стандартам ЄС [2]. Така позиція міжнародних партнерів-донорів дає шанс Україні відбудувати зруйновану інфраструктуру та промисловість на зелених засадах, забезпечивши її сталий розвиток у середньостроковій перспективі. Отже, зелена трансформація економіки України в післявоєнний період саме на часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
2. Комюніке Європейської комісії «Ukraine Relief and Reconstruction». URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0233>

ОСУЧАСНЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА» В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Гузенко О.П., к.е.н., доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки
Донецький державний університет внутрішніх справ

На даний час Україна знаходиться в складних умовах, які спровоковано воєнною агресією російської федерації. Таке явище вказує на необхідність приділення підвищеної уваги до національної безпеки країни та методів її захисту. Доведено, національна безпека спрямована на захист інтересів не лише

однієї особи, а й усього суспільства та держави від різного роду загроз зовнішнього та внутрішнього характеру. Спеціалісти з національної безпеки наголошують на тому, що важливим є не лише усунення різного плану загрози, а й вміння прогнозувати можливі дії окремих людей, угруповань, організації чи країн, які можуть нанести шкоду для життя та здоров'я громадян своєї країни.

Враховуючи воєнні дії в Україні, стає зрозумілим, що питання національної безпеки є одними з найважливіших питань, щодо яких держава та її владні інститути реалізують свою компетенцію, рамки якої будуть залежати від нормативно-правового визначення дефініції «національна безпека», її складників і доктринального формування понятійно-категорійного апарату цього інституту. У вітчизняній науці й досі не сформульовано загальноприйнятого визначення поняття національної безпеки, не вироблено єдиного підходу до визначення її понятійно-категорійного апарату, що зумовлює необхідність дослідження цього питання, особливо в умовах реальних воєнних дій.

З цього приводу Л.О. Казакова [1] пропонує розуміти національну безпеку України «...як діяльність держави щодо забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина в межах національної території та на міжнародному рівні». В свою чергу, В.О. Антонов [2] стверджує, що національну безпеку України доцільно розглядається як «...загальнонаціональну, що являє собою стан захищеності життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства й держави, за якого забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання реальним і потенційним загрозам і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам Української держави».

І.І. Швед [3] характеризує національну безпеку як «...закріплене в нормах національного законодавства стабільне правове становище населення тієї чи іншої держави, що полягає в його здатності задовольняти потреби, необхідні для існування та розвитку, з мінімальним ризиком для базових конституційних цінностей, що гарантується наявністю реального механізму захисту їхніх прав і

законних інтересів осіб органами державної влади від потенційно можливих і реально наявних внутрішніх і зовнішніх небезпек, які можуть завдати шкоди їхнім життєво важливим інтересам».

На думку О.В. Лемака [4], національну безпеку варто розглядати як «...безпеку всіх і кожної особи, які проживають на території України». Разом з тим, О.П. Дзьобаня [5] вважає, що національна безпека представляє собою «...здатність країни своєчасно виявляти, запобігати і нейтралізувати реальні та потенційні загрози національним інтересам». Законодавець [6] пропонує вважати національною безпекою «...захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз».

На наш погляд, в умовах воєнних дій в Україні понятійну категорію «національна безпека» слід розуміти як здатність усіх керуючих ланок країни адаптувати комплекс заходів націлених на своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізування реальних та потенційних загроз національним інтересам, котрі забезпечують державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян, особливо в умовах воєнних дій. Таке розширене тлумачення даної категорії надасть можливість більш предметно підійти до вирішення даної проблеми.

На підставі викладеного вище, можна зробити висновок, що у досить складній, воєнній та економічній ситуації Україна, виходячи із власних національних інтересів, потребує ефективного державного управління щодо забезпечення національної безпеки, значних зусиль і постійної уваги з боку керівників усіх рівнів, державних службовців, науковців, кожного громадянина. Саме здатність держави і суспільства своєчасно розпізнавати передумови сучасних викликів, що загрожують національній безпеці держави, та вміння ефективно боротися з ними стають одним із ключових завдань забезпечення безпеки в умовах воєнного стану в країні. До життєво важливих інтересів держави, в умовах воєнних дій, доцільно віднести: забезпечення ефективного захисту населення та критично важливих об'єктів на території Української

держави та її суб'єктів за надзвичайних ситуацій під час війни; забезпечення захисту та виживання населення у воєнний час, збереження об'єктів, істотно необхідних для стійкого функціонування економіки та виживання населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казакова Л.О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат. *Регіональні студії*, 2021 № 24. С.128–132
2. Антонов В.О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія / наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
3. Швед І.І. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави : дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2018. 205 с.
4. Лемак О.В. Українська нація і національна безпека: аспекти співвідношення. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2014. Випуск 27. Том 3. С. 40–44.
5. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія /за заг. ред. О.П. Дзьобаня. Харків : Право, 2021. 232 с.
6. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469–VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Кадала В.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки
Донецький державний університет внутрішніх справ

Національна безпека країни була і залишається актуальним питанням для кожної країни. Україна переживає зараз складні часи, воєнна агресія з боку російської федерації привела до значних труднощів в різних секторах нашої країни. Особливо болючим є втрата значної частини громадян країни, руйнація

логістичних зв'язків у підприємницькому секторі, значні проблеми у фінансово-економічному розвитку, втрати нерухомості та скорочення можливостей громадян знайти відповідний сектор працевлаштування. Проте не дивлячись на зазначені труднощі наша країна відновлює різні сфери діяльності підприємств, сприяє розвитку бізнесових структур, опікується громадянами, котрі потерпають від воєнних дій та надає допомогу соціально-економічного змісту. У зв'язку з зазначеним особливо гостро постає питання національної безпеки, її укріплення та забезпечення правовими регуляторами.

Варто зазначити питання національної безпеки країни не є новим, проте актуальним. Науковці в монографічних дослідженнях вивчають різні аспекти національної безпеки, надають пропозиції щодо її зміцнення, темою безпеки країни переймаються і наукові дискусійні платформи, молоді вчені обирають питання безпеки як наукові дослідження. До складу науковців, котрі присвятили свої праці питанням безпеки країни під різним кутом зору варто віднести: В. Абрамова, С. Борисевич, А. Дацюк [1], О.С. Власюк [2], В.В. Кадала, О.П. Гузенко та Є.В. Павліченко [3] та інші. У своїх дослідженнях науковці звертають увагу на необхідність вдосконалення правового аспекту та покращення заходів зміцнення національної безпеки, проте обмежено висвітлюють питання її зміцнення під час воєнних дій в країні. Така ситуація вказує на актуальність та сучасність обраного напрямку дослідження.

Зокрема, А. Качинський [4] пропонує розглядати понятійну категорію «національна безпека» як «...систему, структурними елементами якої виступають життєво важливі інтереси особистості, нашого суспільства та держави; загрози цим інтересам; організаційну структуру, сили та засоби забезпечення безпеки; національні цілі та цінності». Беззаперечним є той факт, що кожен із перелічених елементів, своєю чергою, являє собою незалежну систему, що саморозвивається. У зв'язку з цим країна, суспільство та громадяни, як об'єкти та одночасно суб'єкти забезпечення національної безпеки, покликані прагнути до того, щоб їхні життєво важливі інтереси були надійно захищені від зовнішніх і внутрішніх загроз, особливо в умовах воєнних дій.

Нагадаємо, законодавець окреслює зміст національної безпеки України як «...захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [5]. Водночас, законодавець визначає поняття «воєнна безпека» як «...захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз». Позитивним є той факт, що у 2021 році було прийнято Закон України «Про основу національного супротиву» [6], до якого було внесено зміни Законами України № 2024 –IX від 27.01.2022 року, № 2170 – IX від 01.04.2022 році, № 2237 – IX від 03.05.2022 році. В них законодавець чітко окреслює функціональні обов'язки громадян під час воєнних дій з метою захисту безпеки країни «...з метою нарощування сил і засобів для стабілізації обстановки, а також у випадку визначення відповідної зони територіальної оборони районом ведення воєнних (бойових) дій військові частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчі формування територіальних громад за рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України можуть залучатися до виконання завдань територіальної оборони поза межами своєї зони територіальної оборони та в районах ведення воєнних (бойових) дій».

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновки. По-перше, національна безпека містить у собі значну кількість компонентів, що взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного. По-друге, в умовах воєнних дій в Україні законодавчий блок з питань національної безпеки зазнає суттєвого корегування. По-третє, встановлено в загальній системі державного управління національна безпека забезпечує такий стан, за якого відсутні або локалізовані реальні внутрішні й зовнішні загрози національним цінностям, інтересам та національному способу життя, тобто забезпечується реалізація життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави. Кожна складова змінює свій зміст з урахуванням воєнних дій, що і регламентує законодавець.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забезпечення національної безпеки України в умовах входу України до європейського та євроатлантичного простору: монографія / [В. Абрамов, С. Борисевич, А. Дацюк]. К.: НАДУ, 2019. 110 с.
2. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибрані наукові праці. К.: НІСД, 2016. 528 с.
3. Концептуальні та організаційно-правові засади забезпечення безпеки України: навч. посіб. / [В.В. Кадала, О.П. Гузенко, Є.В. Павліченко] ДЮІ МВС України Львів: «Магнолія 2006», 2020. 194 с.
4. Качинський А. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень: монографія. Київ: НІСД, 2013. 104 с.
5. Про національну безпеку України: Закон України 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
6. Про основу національного супротиву: Закон України 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

**АКТУАЛЬНІСТЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС ВЕННОГО
СТАНУ**

Бухтіяров К.Ю., курсант

Гончаренко А.Ю., курсант

Навчально-науковий інститут права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Науковий керівник: Лопаєва О.М., ст. викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки

Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року було прийняте рішення про введення воєнного стану в країні. Предметом вивчення вогневої підготовки є зброя, що знаходиться на озброєнні в органах та підрозділах Національної поліції України,

прийоми й правила безпечного поводження з нею, а також правомірною та ефективною її застосування.

Через ці події досить важлива належна вогнева підготовка працівників поліції є однією з найголовніших умов несення служби під час воєнного стану, а якість цієї підготовки наразі не є на належному рівні. Проблема поводження зі зброєю існує і її треба якомога швидше вирішувати задля надійного захисту поліцейських та населення. Також, не можна робити виключень щодо залучення жінок до патрулювання із можливим застосуванням зброї. Адже не треба зволікати, що країна стрімко крокує створювати умови для гендерної рівності.

Згідно з п. 1 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію» застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу [1]. Представники Національної поліції України, Збройних сил України, Територіальної оборони, Національної гвардії України та інших органів, що забезпечують безпеку та оборону країни під час воєнного стану, мають бути готові у разі необхідності застосувати і використовувати вогнепальну зброю.

І постає питання: чи кожен з них має навички поводження зі зброєю та її застосування? Найголовніше при поводженні зі зброєю є особиста безпека та безпека оточуючих. Теперішнє становище на превеликий жаль, змущує оволодіти знаннями та вміннями з вогневої підготовки не тільки працівників структурних підрозділів, а також волонтерів та цивільних осіб, серед яких і жінки, та ті які ведуть активну громадську діяльність. Процес забезпечення захисту прав і свобод громадян держави у період введення воєнного стану набуває вкрай важливого статусу. Через таку ситуацію в країні, на превеликий жаль, права та безпека населення потребують більшого захисту, а правоохоронні органи повинні діяти швидко та неупереджено.

У даному питанні велика відповідальність покладається на підрозділи Національної поліції. Професійно спрацювали проаналізував ситуацію в країні, і негайно відреагували науково-педагогічні працівники Дніпропетровського національного університету внутрішніх справ, кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету превентивної діяльності у зв'язку з військовою агресією

російської федерації проти України та згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» реалізували курси для груп військових, працівників поліції, тероборони:

- «Тактична медицина»;
- «Вогнева підготовка»;
- «Тренінг з вогневої і тактичної підготовки».

Для волонтерів та цивільних осіб: «Вогнева підготовка» – курс включає в себе теоретичну частину у сфері вогневої підготовки, а практичну – розбирання/збирання зброї. Курси проводяться безкоштовно за попередньою домовленістю [2].

Підсумовуючи поданий матеріал, я наголошую на гостроті проблеми поводження зі зброєю, вона існує, її треба не якомога швидше вирішувати задля надійного захисту поліцейського та населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р.
2. URL: <https://dduvs.in.ua/2022/04/12/zapros Huyemo-na-kursy-z-vognevoyi-pidgotovky-i-taktychnoyi-medytyny/>

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКЛАДЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА» ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дубинець В.К., курсант Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: Лопаєва О.М., ст. викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Історично так склалося, що Українська держава протягом століть здобувала своє право на свободу, самовираження та незалежність. На жаль,

реалії XXI ст. знов підтверджують чергову визвольну боротьбу українського народу за свої права, цінності, свободу проти російських окупантів. Тому усе більшої актуальності набуває питання щодо важливості навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану. Очевидним є той факт, що вогнева підготовка курсантів є одним із профільних напрямів їхньої професійної підготовки, особливо в умовах воєнного стану.

Рівень підготовки та навчання курсантів є передумовою їх готовності до майбутньої професійної діяльності. Отримання достатніх знань під час освітнього періоду підготовки майбутніх правоохоронців є запорукою успіху у майбутній професійній діяльності. Основну базу знань за різними напрямками майбутні правоохоронці отримують у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Питання підготовки кваліфікованих фахівців є як ніколи актуальним.

Важливість отримання гідного рівня професійної підготовки знаходить своє відображення в Законі України «Про національну поліцію». Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Таким чином законодавчо визначене основне призначення правоохоронного органу. Враховуючи важливість ролі поліції як правоохоронного органу виникає потреба у підготовці гідних кандидатів для подальшої служби у підрозділах Національної поліції.

Рівень професійної підготовки залежить від рівня засвоєння майбутнім поліцейським профільних та спеціалізованих дисциплін. Основну частину становить дисципліни пов'язані із тактико-спеціальною підготовкою. Також відповідно до п. 6 наказу МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» службова підготовка складається із функціональної, тактичної, загальнопрофільної, вогневої та фізичної підготовки [2].

Сьогодні досить важливе місце посідає вогнева підготовка майбутніх правоохоронців. Оскільки вогнева підготовка проводиться за різними напрямками. Перш за все вивчається законодавча база, підстави застосування та використання вогнепальної зброї, як крайнього заходу примусу. Особливу увагу слід приділяти вивченні матеріальних частин вогнепальної зброї, визначенні затримок при стрільбі та набуття практичних навичок з їх усунення. Крім цього постійно необхідно відпрацьовувати практичні навички та вміння поводження зі зброєю, виконувати вправ зі стрільби, а також нормативи вогневої підготовки. Таким чином рівень вогневої підготовки слід постійно підвищувати, а практичне застосування зброї постійно відпрацьовувати. Потреба практичних підрозділів у якісній первинній підготовці поліцейських зумовлює необхідність удосконалення навчальних методик.

Напрацьовані під час занять з вогневої підготовки навички майбутніх поліцейських можна вважати гарантом особистої безпеки поліцейського.

Як наслідок після проходження курсу вогневої підготовки, курсант має влучно стріляти, виконувати нормативи з вогневої підготовки у ситуаціях з обмеженим часом, швидко приймати рішення про застосування та використання вогнепальної зброї. Для всього вищеперерахованого майбутність поліцейський має знати правові засади застосування та використання вогнепальної зброї, правила зберігання та носіння, матеріальну частину зброї, яка стоїть на озброєнні Національної поліції. Вивчення вогневої підготовки має здійснюватися комплексним методом, усебічно досліджуючи всі аспекти вогневої підготовки.

Поліцейський повинен, у більшості випадків, попередити особу про можливе застосування проти неї вогнепальної зброї, та уповноважений застосовувати вогнепальну зброю за наявності підстав визначених ч. 4 ст. 46 Закону України «Про національну поліцію», а також у випадках передбачених ч. 6 ст. 46 цього ж Закону [1].

Крім знань з вогневої підготовки майбутній поліцейський зобов'язаний вміти надавати домедичну допомогу особам, які перш за все постраждали від кримінальних правопорушень, особам які постраждали в результаті

застосування заходів примусу (в тому числі особи проти яких поліцейський застосовував вогнепальну зброю), а також постраждалим від нещасних випадків, особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я. Надання такої допомоги передбачене п. 4 ст. 18, п. 14, ч. 1 ст. 23, ч. 3 ст. 37 та ч. 4 ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію» [2] відповідно до норми передбаченої ст. 12 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» [3].

Щодо розвитку здібностей стрільби то їх потрібно постійно розвивати та вдосконалювати, адже вогнева підготовка потребує систематичної тренуваності. За відсутності можливості постійно відпрацьовувати та вдосконалювати свої навички, у стрільця погіршується результативність.

Таким чином, вогнева підготовка має бути однією з основних дисциплін тактичної підготовки поліцейського. Заняття з вогневої підготовки мають проводитися не рідше, ніж два рази на тиждень. Під час практичних щанять майбутні поліцейські повинні відпрацьовувати вправи зі стрільби на різних зразках зброї, яка на сьогодні стоїть на озброєнні Національної поліції. Лише за таких умов, можливо систематизувати отримані теоретичні знання та поєднати їх з подальшим практичним застосуванням зброї, при цьому першочерговим є практичні заняття з вогневої підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 50 від 26 січня 2016 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#n17> .
3. Про екстрену медичну допомогу : закон України від 05.07.2012 № 5081-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 30. Ст. 340.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСОБІВ ЗОВНІШНЬОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ
КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

Кот В.В., здобувач вищої освіти

Литвиненко В.М. к.ю.н., доцентка,

завідувачка кафедри публічного та приватного права

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Корупція як масове соціальне та політичне явище в Україні, на жаль, досі посідає вагоме місце серед невирішених проблем нашої держави. Однією з основних причин виникнення та розвитку корупції є наявність конфлікту інтересів при виконанні посадовими особами їх функцій в органах державної влади та місцевого самоврядування. Єдиною причиною виникнення конфлікту інтересів є наявність у особи приватного інтересу. Кожен державний службовець при виконанні своїх функцій повинен вчиняти дії у межах законодавства та бути об'єктивним при прийнятті того чи іншого рішення. Однак, саме приватний інтерес заважає таким особам прийняти дійсно обґрунтоване рішення, яке не викликатиме сумнівів. Таким чином важливим є дослідження питання врегулювання конфлікту інтересів зовнішніми засобами за законодавством України.

Правове регулювання питання боротьби з корупцією, в тому числі врегулювання конфлікту інтересів, здійснюється в нашій країні на основі Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон № 1700-VII) [1]. Цей закон безпосередньо не визначає термін конфлікт інтересів, проте вказує на його види (потенційний та реальний). З огляду на основні види конфлікту інтересів передбачені вище згаданим законом, можна запропонувати наступне визначення: конфлікт інтересів – це суперечність між публічно-правовими обов'язками особи уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування або прирівняних до них осіб та їх приватними інтересами, які унеможливають об'єктивне та неупереджене виконувати покладених на таких осіб посадові обов'язків та функцій. На нашу думку, важливо передбачити у

Законі № 1700-VII поняття конфлікту інтересів, оскільки це допоможе більш якісно врегулювати дане питання на рівні законодавства та запобігти неправильному тлумаченню такого терміну.

Україна, як країна, яка прагне досягти високої ефективності у боротьбі з корупцією передбачила в Законі № 1700-VII засоби врегулювання конфлікту інтересів (самостійне та зовнішнє врегулювання). Саме на характеристиці останніх варто зупинитися. Закон № 1700-VII у ст. 29 [1] визначає, які саме зовнішні засоби застосовуються для врегулювання конфлікту інтересів. Для більш повної характеристики зовнішніх засобів пропонуємо табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика заходів зовнішнього регулювання конфлікту інтересів

Вид заходу	Умови застосування
1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті	- наявність реального або потенційного конфлікту інтересів; - конфлікт непостійного характеру; - наявність можливості залучити до виконання роботи іншої особи.
2) зовнішній контроль	- наявність реального або потенційного конфлікту інтересів; - конфлікт постійного або тимчасового характеру; - конфлікт не може бути врегульовано усуненням особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеженням її доступу до інформації, переглядом її повноважень та функцій.
3) обмеження доступу до певної інформації	- наявність реального або потенційного конфлікту інтересів; - конфлікт постійного характеру; - існує взаємозв'язок між конфліктом та доступом до інформації; - особа може продовжувати виконання своїх обов'язків за умови відсутності доступу до інформації, а також існує можливість доручити таку роботу іншому працівнику.
4) перегляд службових повноважень	- наявність реального або потенційного конфлікту інтересів; - конфлікт постійного характеру; - конфлікт пов'язаний з повноваженнями, особа може й надалі виконувати завдання за умови перегляду, а також існує можливість наділити іншу особу такими повноваженнями.
5) переведення на іншу посаду	- наявність реального або потенційного конфлікту інтересів; - конфлікт постійного характеру; - неможливо врегулювати конфлікт іншими засобами, в органі є вакантна посада (повинна відповідати професійним та особистим якостям особи); - особа надала згоду на переведення.
6) звільнення	- наявність реального або потенційного конфлікту інтересів; - конфлікт постійного характеру; - неможливість врегулювання конфлікту іншими засобами.

Джерело: складено автором на основі методичних рекомендацій Національного агентства з питань запобігання корупції [2]

Таким чином ми можемо констатувати, що кожен з перелічених заходів зовнішнього регулювання конфлікту інтересів застосовується у випадку, якщо попередні заходи не привели до бажаного результату. При цьому найменш тяжким можна вважати усунення особи від виконання певних завдань, вчинення дій тощо, оскільки в такому випадку особа не позбавляється наданих їй повноважень та доступу до інформації і може й надалі виконувати свою роботу. В свою чергу найтяжчим засобом є звільнення. Його застосування можливе за умови, що жоден з попередніх заходів не може усунути наявний конфлікт інтересів.

Виходячи з вище викладеного ми можемо зробити висновок, що на законодавчому рівні відсутнє визначення конфлікту інтересів, що в свою чергу не сприяє правовій визначеності у даному питанні. Тому ми пропонуємо доповнити до термінів, які визначені у Законі № 1700-VII наступне поняття: «конфлікт інтересів - це суперечність між публічно-правовими інтересами особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування або прирівняних до них осіб та їх приватними інтересами, які унеможливають об'єктивне та неупереджене виконання, покладених на таких осіб посадових обов'язків та функцій».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 09.11.2022 року).
2. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/5-zovnishnye-vregulyuvannya-konfliktu-interesiv/> (дата звернення: 09.11.2022 року).

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА СВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Шабатура Т.С., д.е.н., проф., завідувач кафедри

Цимбал Н.В., студентка

Одеський державний аграрний університет

Україна відіграє все більшу роль на світовому аграрному ринку. Лише два десятиліття тому експорт українського зерна був спроможний нагодувати 40 мільйонів людей, а сьогодні – більше 400 млн людей у світі залежать від постачання продовольства з України. Внесок України до світового продовольчого ринку в 2021 році був еквівалентним забезпеченню харчуванням 400 мільйонів людей. За результатами 2020/2021 року експорт зернових і зернобобових та продуктів їх переробки склав 44,9 млн.т. Зокрема, експортовано 16,6 млн т. пшениці, 4,2 млн т. ячменю, 18,4 тис. т. жита, 23,1 млн т. кукурудзи, а також 126,9 тис. т. борошна [1]. Важливість української сільгосппродукції особливо проявилася під час пандемії COVID-19, в роки, коли було зруйновано головні ланцюги постачання товарів. Не зважаючи на це, Україна не перестала виконувати свої зобов'язання та істотно сприяла продовольчій безпеці своїх партнерів на Близькому Сході, в Європі, Південно-Східній Азії та Північній Африці [2].

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну порушило системи виробництва, переробки та постачання продовольства, зокрема, на міжнародний ринок. У контексті наближення зими та ризику підриву посівного сезону озимих культур постає питання про створення запасу продовольства. Від цього залежить продовольча безпека не лише України, а і інших країн світу.

Саме тому війна в Україні становить загрозу глобальній продовольчій безпеці, яка сьогодні особливо гостра в наступних в таких країнах, як: Єгипет, Ємен, Ліван, Ізраїль, Лівія, Ліван, Туніс, Марокко, Ірак, Саудівська Аравія, Індонезія, Бангладеш, Пакистан, які є основними покупцями пшениці та кукурудзи на світових ринках.

Політика Уряду України в сфері забезпечення продовольчої безпеки

змінюється відповідно до викликів та з урахуванням напрацювань, які підтвердили свою практичну спрямованість. Зокрема, було прийнято план зі забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Це комплекс дій, який передбачає моніторинг стану продовольчої безпеки і сільськогосподарської інфраструктури в цілому; надання підтримки виробникам харчових продуктів; надання адресної допомоги соціально вразливим категоріям населення; централізований контроль за цінами на продукти [3].

Урядом України розроблено низку заходів задля подолання назрілої продовольчої кризи. Серед них:

1. Здійснення моніторингу стану продовольчої безпеки.

2. Забезпечення безперервного виробництва сільськогосподарської продукції та харчових продуктів.

3. Задоволення нагальних потреб функціонування держави щодо забезпечення населення територіальних громад в регіонах, на території яких тривають активні бойові дії, продовольчими товарами тривалого зберігання.

4. Формування розгалуженої мережі зберігання резервів сировини та продовольчих ресурсів для задоволення стратегічних потреб держави.

5. Створення можливостей для самозабезпечення харчовими продуктами територіальних громад та домогосподарств.

6. Забезпечення повноцінного функціонування підприємств агропромислового комплексу, зокрема шляхом задоволення потреби в імпортних складових.

7. Регулювання наповнення внутрішнього ринку продукцією власного виробництва та забезпечення експортного попиту [4].

Аграрне виробництво стало прямою ціллю війни. Враховуючи те, що переважна кількість боїв відбуваються на територіях великих підприємств та українських фермерів, що ускладнює виробництво продукції, та більше того є занадто небезпечним для аграріїв та працівників сільського господарства, які попри все виконують свою працю [5].

Отже, війна вимагає швидких дій реагування, що супроводжуються меті -

відсічі збройної агресії та підтримки економіки. А забезпечити продовольчу безпеку України та країн партнерів, можливо лише при повному припиненню вогню з боку ворога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Експорт зернових, зернобобових, олійних і продуктів їх переробки у червні 2022 перевищив 2 млн. тонн. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <https://minagro.gov.ua/news/eksport-zernovih-zernobobovih-olijnih-i-produktiv-yih-pererobki-u-cherвні-2022-perevishchiv-2-mln-tonn>

2. Балян А.В., Гришова І.Ю. Шабатура Т.С. Публічна політика та державна підтримка розвитку аграрного виробництва в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2021. № 2. С. 156–167. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1906/1786>

3. Продовольча безпека громад під час війни: ключові тези. *Децентралізація*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15247>

4. Про затвердження плану заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. КМУ. Розпорядження від 29 квітня 2022 р. № 327. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-a327r>

5. Шевченко Д. Експерти пояснили причини подорожчання м'яса. *Терен. Тернопільські новини*. URL: https://teren.in.ua/news/eksperti-poyasnili-prichini-podorozhchannya-m-yasa_393491.html

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ**

Сергієнко К.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Пузирна Н.С., к.ю.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Розпочинаючи висвітлення даної теми, слід зазначити, що саме інформаційна безпека українського суспільства визначається ступенем її захищеності та стійкістю основних сфер життєдіяльності щодо небезпечних, дестабілізуючих, деструктивних інформаційних впливів, що впливають на інтереси країни на рівні як введення, так і вилучення інформації.

Роль інформації та інформаційних технологій у сучасному світі надзвичайно висока. Разом зі стрімким розвитком сфери інформаційних технологій удосконалюються нові та вже відомі інформаційні ризики національної безпеки держави як для суспільства в цілому, так і для кожного окремого громадянина.

Швидкі темпи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, створення глобального інформаційного простору призвели до появи багатьох кіберзагроз у важливих сферах політичного, економічного, соціального, культурного життя суспільства [1, с. 285].

Інформаційна безпека як складова системи національної безпеки держави для нашої країни в складних умовах сьогодення є надзвичайно актуальним питанням, зважаючи на те, що 24 лютого 2022 року російські війська повномасштабно вторглися на територію України.

Інформаційна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки і розглядається як пріоритетна функція держави. Інформаційна безпека, з одного боку, передбачає забезпечення якісного всебічного інформування громадян і вільного доступу до різноманітних джерел інформації, а з іншого – це контроль за нерозповсюдженням дезінформації, сприяння цілісності суспільства, підтримання інформаційного суверенітету, протидія негативним інформаційно-

психологічним пропагандистським впливам та захист національного інформаційного простору від маніпуляцій, інформаційних воєн та кібероперацій.

Вирішення комплексної проблеми інформаційної безпеки дозволить як захистити інтереси суспільства та держави, так і гарантувати права громадян на отримання вичерпної, об'єктивної та якісної інформації [2, с. 88].

Слід також зазначити, що механізми управління інформаційною безпекою суттєво відстають від розвитку сучасного рівня інформатизації, що сприяє зростанню рівня кіберзлочинності, що в свою чергу тягне за собою тяжкі, а часом і незворотні наслідки для держави, підприємства та суспільства.

У всьому світі існує широкий спектр кіберзлочинів, включаючи злочини, вчинені з метою отримання фінансової вигоди, злочини, пов'язані з використанням інформації, що міститься на комп'ютерах, планшетах, мобільних телефонах, а також злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних систем.

Національний інформаційний простір України, на жаль, переживає значні загрози, виклики, які становлять загрозу для функціонування держави, її політичного та економічного розвитку, інтеграції до європейських та євроатлантичних структур.

З-поміж іншого, варто також сказати про те, що загрози національній безпеці України в інформаційній сфері – сукупність умов і факторів, що створюють загрозу життєво важливим інтересам держави, суспільства та особи через можливість негативного інформаційного впливу на свідомість і поведінку громадян, а також про інформаційні ресурси та інфраструктуру інформаційних технологій [3, с. 103].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що в умовах російсько-українського конфлікту та безпосередньо повномасштабної війни захист національного інформаційного простору від негативних інформаційно-психологічних впливів, операцій та воєн, гарантування інформаційної безпеки та інформаційний суверенітет набувають особливого значення і стають факторами збереження національної ідентичності України та функціонування як суверенної

та незалежної держави.

Відтак, державна інформаційна політика має відображати нагальні проблеми, що склалися в міжнародній інформаційній сфері та сфері інформаційної безпеки. Ефективна реалізація стратегічних пріоритетів, основних принципів і завдань державної політики інформаційної безпеки потребує вдосконалення правових та організаційних механізмів управління інформаційною безпекою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Войціховський А.В. Інформаційна безпека як складова системи національної безпеки (міжнародний і зарубіжний досвід). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер.: Право*, 2020. Вип. 29. С. 281–288.

2. Нашинець-Наумова А.Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання. Монографія. А.Ю. Нашинець-Наумова. Київ: «Гельветика», 2017. 168 с.

3. Правові засади інформаційної безпеки України. Монографія. Біленчук П.Д. за ред. П.Д. Біленчука. Харків, 2018. 289 с.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЯК КОРУПЦІЙНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Морозова Л.П., д.ф.н., професор

Вінницький кооперативний інститут

Морозова О.М., к.ю.н., старший викладач

Відокремлений структурний підрозділ Технологічно-промисловий фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету

Конфлікт інтересів у сучасній Україні є перешкодою в діяльності державної влади, тому що, по-перше, це явище здатне призвести до корупційних дій, а по друге воно перешкоджає посадовим особам виконувати свої посадові обов'язки та зумовлює внутрішній розлад неспроможність прийняття

ефективних рішень.

Питання конфлікту інтересів розглядали у своїх працях Т. Василевська, К. Бугайчук, О. Климович, Д. Ковриженко, М. Рудакевич, С. Тертишна, О. Токар-Остапенко, Ю. Якименко, Н. Янюк та інші. Питання етичного аспекту конфлікту інтересів на державній службі та пошук механізмів забезпечення врегулювання даної проблеми, в умовах адаптації вітчизняної антикорупційної політики зокрема та системи державного управління в цілому, до стандартів європейських країн, залишається актуальним.

Ряд нормативно правових актів, що містять положення щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів в Україні включають: Господарський Кодекс України, Закон України «Про Кабінет Міністрів України», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Закон України «Про Конституційний суд України», Закон України «Про Рахункову палату», Закон України «Про виконавче провадження», Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закон України «Про вищу освіту» тощо.

Особливо відповідальне місце у суспільстві займають державні службовці, які зважаючи на їх законодавчо закріплені права та обов'язки, виступають від імені держави, здійснюють виконання її завдань та функцій. Зважаючи на окреслені функції, державні службовці створюють певну монополію у прийнятті рішень, що належать до їх компетенції як представників держави, що в свою чергу, провокує загрози використання ними службового становища за власними інтересами, зловживаючи наданою їм владою та наділеними повноваженнями [1]. Зловживання владою та повноваження є одними із корупційних ризиків, а проблема корупції стала каталізатором системного реформування державного управління, після подій Революції Гідності. Межі між етичною поведінкою людини та ймовірним здійсненням нею корупційних порушеннями є взаємообумовленими, що актуалізує питання етичної поведінки як інструменту запобігання корупції.

Нормативно-правова основа запобігання корупції в Україні увібрала в себе

кращі світові практики, у тому числі досвід демократичних та розвинутих країн світу щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Принципи управління конфліктами на державній службі, а саме: служіння суспільним інтересам; забезпечення прозорості та громадського аналізу [2, с.12]; підвищення персональної відповідальності і особистий приклад та принцип створення організаційної культури, нестерпної до конфлікту інтересів є фундаментальними положеннями, що становлять основу законодавчого закріплення антикорупційних обмежень. Натомість, законодавче закріплення сукупності даних обмежень обумовлюють формування механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, у тому числі і визначення алгоритму дій суб'єктів даної суперечності (конфлікту інтересів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лопушинський І.П. Конфлікт інтересів на державній службі: проблеми законодавчого врегулювання в Україні. URL: https://www.br.com.ua/referats/Dergh_reguluvanya/66731.htm.
2. Токар-Остапенко О.В. Урегулювання конфлікту інтересів на державній службі: можливості застосування європейського досвіду в УкраУні : аналіт. доп. К. : НІСД, 2013. 48 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Рубан А.В., курсант Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: Лапаєва О.М., ст. викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У зв'язку з останніми подіями на території України, більшість громадян нашої держави виявили бажання стати на її захист, проявляючи цим героїзм та мужність. Через це виникла необхідність у спрощеному порядку отримання

вогнепальної зброї та боєприпасів до неї цивільними особами. Тому держава була вимушена прийняти відповідні закони, які будуть регулювати дані питання та визначатимуть порядок отримання, та застосування вогнепальної зброї.

Тому, необхідно зазначити, що в нашій країні було прийнято закон, який дозволяє та забезпечує участь цивільних осіб у захисті держави, а саме «Закон України Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України». Даним законом чітко регламентовано, що громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, у тому числі отримати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї відповідно до порядку та вимог, встановлених Міністерством внутрішніх справ України.[1] Необхідно також зазначити, що цивільним особам дозволено застосовувати власну нагородну зброю, спортивну зброю (пістолети, револьвери, гвинтівки, гладкоствольні рушниці), мисливську нарізну, гладкоствольну чи комбіновану зброю та бойові припаси до неї, а у разі отримання вогнепальної зброї вони зобов'язані її здати не пізніше 10 днів після відміни дії воєнного стану на території нашої держави, та за застосування зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти нашої країни дані особи звільняються від кримінальної відповідальності. Ще одним нормативно правовим актом який регулює порядок отримання вогнепальної зброї та боєприпасів до неї є Наказ МВС від 07.03.2022 №175 «Про затвердження Порядку отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав». Цей порядок визначає механізм тимчасової видачі вогнепальної зброї та боєприпасів до неї всім особам, які виявили бажання брати участь у захисті нашої держави. Відповідно до цього порядку вогнепальну зброю та боєприпаси до неї цивільні особи можуть отримати на підставі особисто поданої заяви до відповідних органів державної влади про участь у відсічі агресії проти України та видачу вогнепальної зброї та/або боєприпасів до неї за обов'язкової наявності документа, що посвідчує особу [2].

Вогнепальну зброю та боєприпаси до неї не можуть отримати: неповнолітні; недієдатні або обмежено дієдатні; підозрювані у вчиненні кримінального правопорушення; особи, що вчинили тяжкий або особливо тяжкий злочин; особи, в яких не погашена або не знята судимість; особи, в яких менше року тому було конфіскована чи тимчасово вилучена зброя; особи, що керували транспортними засобами або суднами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції; особи, що вчинили домашнє насильство; систематичні правопорушники – особи, що притягувалась два чи більше разів протягом року до адміністративної відповідальності за порушення громадського порядку, порушення пов'язані зі зброєю, боєприпасами, а також наркотичними засобами або психотропними речовинами. Цивільним особам, які отримали вогнепальну зброю видається довідка за формою в якій зазначаються: дані про дату і місце видачі вогнепальної зброї, дані про особу, яка її отримала, вид (назва, модель) вогнепальної зброї, її ідентифікаційні номери, уповноважений орган, який видав вогнепальну зброю і боєприпаси до неї – ці відомості вносяться уповноваженим органом негайно до «Інформаційного порталу Національної поліції України». Необхідно зазначити, що Наказ МВС від 01.03.2022 № 170 регулює порядок отримання громадянами України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану. Відповідно до даного нормативного правового акту на органи Національної поліції України покладається завдання видачі дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї (далі – мисливська зброя) та набоїв до неї здійснюється за поданою на ім'я керівника органу поліції за місцем проживання (перебування) заявника письмовою заявою про видачу дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї (далі – заява) за наявності документу, що посвідчує особу [3].

Отже підсумовуючи вищесказане, можемо сказати, що у зв'язку з подіями на території України держава створює належні умови для швидкого та

об'єктивного регулювання даного питання, а саме отримання цивільними особами зброї на законних підставах. Дані нормативно правові акти не говорять про застосування інших видів озброєнь (холодна зброя, ПЗРК, ПТРК, гранати, інші вибухові пристрої) і військової техніки, а також саморобних запалюючих і вибухових пристроїв і засобів (так званих «коктейлі молотова»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України. Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 06.04.2022)

2. Про затвердження Порядку отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської ... МВС України; Наказ, Порядок, Довідка [...] від 07.03.2022 № 175 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 06.04.2022)

3. Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану МВС України; Наказ від 01.03.2022 № 170 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 06.04.2022)

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРОСЕКТОРА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ВІЙНИ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Таловер В.А., к.е.н., директор ТОВ «Спіритус-Вишняки», м. Кременчук

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Шушмарченко І.В., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Nicham Alaoui Rizq, CEO & Founder at intCount, Марокко

Експортний потенціал держави визначається обсягами товарів та послуг, що можуть бути вироблені в економічній сфері і реалізовані на світовому ринку з максимальною вигодою для країни.

Агробізнес вважається традиційним драйвером української економіки у часи невизначеності та потрясінь. Галузь має великий потенціал, оскільки Україна – одна з лідерів у постачанні пшениці, ячменю, кукурудзи, насіння ріпаку, олій насіння соняшнику та ріпаку [1]. Незважаючи на падіння українського сільськогосподарського виробництва та експортних показників у 2020 році через вплив епідемії, досвід різних країн показує, що сільськогосподарське виробництво є більш гнучким і стійким до епідемії, ніж промисловість.

У 2022 році Україна посіє майже на 30% менше зернових, ніж то рік. Найбільше скоротилися посіви ярої кукурудзи, депроблеми з логістикою, паливом та технікою змусили фермерів переключитися на вирощування більш дешевих культур [2]. Тому вивчати тенденції та перспективи українського аграрного сектору в контексті глобальних коливань і знаходити відповідні рішення та інструменти для боротьби з цими коливаннями, щоб забезпечити незмінність позицій України на міжнародному продовольчому ринку, вкрай важливо.

Головними визначальними чинниками успішності бізнесу та сталого економічного розвитку суб'єктів господарювання в будь-якій країні є вміння прогнозувати загальні тенденції, макроекономічна стабільність, розуміння зміни зовнішнього та внутрішнього середовища [3]. Однак повномасштабне вторгнення Росії на територію України у лютому 2022 року не лише порушило встановлений порядок та принципи функціонування вітчизняних підприємств, а й порушило статус та стратегічне планування їх діяльності, максимізувавши фінансово-економічні ризики та збільшивши масштаби коронавірусної інфекції 2020-2021 років COVID-19.

Можна виділити такі наслідки бойових дій на українських землях: підвищення складності логістики, порушення роботи мереж постачання та збуту, зниження попиту на продукцію, дефіцит сировини та робочої сили, часткове або повне призупинення роботи деяких підприємств та фізичне знищення багатьох товаро виробників, у тому числі сільськогосподарської продукції.

До війни 90 % сільськогосподарських культур переправлялося на експорт через порти. Зараз доступ до портів є обмеженим, тому сільгоспвиробники шукають інші шляхи відправки продукції, зокрема через створення сухопутних портів.

За даними Державної служби статистики України [2], частка сільськогосподарської продукції в загальному обсязі реалізованих вітчизняних товарів і послуг на зовнішніх ринках минулого року становила 41%, а продукція сільського, лісового та рибного господарства – 10,6% ВВП. Роль аграрного сектору – стати одним із глобальних центрів продовольчої безпеки та отримати лідерські позиції на світовому ринку в постачанні продовольчих товарів, які забезпечують високу додану вартість та технологічно інтенсивні послуги для аграрного сектору [4].

Таким чином, зазначені раніше виклики, з якими стикаються вітчизняні підприємства, особливо сільськогосподарські, створили чимало проблем і перешкод не лише для подальшого успішного розвитку українського агропродовольчого ринку, але і світового ринку, активним учасником якого була і є Україна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект “Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики”. Центр Разумкова, 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Тюріна Н.М., Шелест Є.О. Сутнісні характеристики експортного потенціалу. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”*, 2009. № 4, Т.3. С. 189–196.
4. Маслак О.І., Одінцов М.М., Яковенко Я.Ю. Інструментарій ефективного управління стратегічним розвитком економіки регіону. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (Економічні науки)*. Харків: НТУ «Харківський політехнічний Інститут», 2020. № 5. С. 21–27.

ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Колісник А.О., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Гріффані П'єтро, Падуанський університет, Італія

Існування та побудова ринкової економіки в Україні поставили перед нашою державою завдання інтеграції у світове господарство та участі у міжнародному поділі праці. Зовнішньоекономічна діяльність підтверджує здатність суб'єктів господарювання кожної країни формувати та реалізовувати свої економічні інтереси та цілі у сфері міжнародних відносин [1].

Це є важливою можливістю для отримання додаткових ресурсів та стимулом для підвищення ефективності національних економік та їх конкурентоспроможності на світовому ринку [2-3].

Сьогодні все більше вітчизняних науковців стурбовані впливом російського вторгнення на економічну систему України та шукають шляхи, механізми відбудови нашої країни після війни.

Проте в наукових дослідженнях, враховуючи виклики війни та перспективи відновлення експортного потенціалу українського аграрного сектору у повоєнний період, спроможність України забезпечити глобальну продовольчу безпеку не була відображена в повній мірі, що зумовило вибір теми дослідження.

Основними проблемами, з якими зіткнулися виробники сільськогосподарської продукції в умовах воєнного стану, стали: зниження купівельної спроможності населення, нестабільність грошово-кредитної та фінансової системи; руйнування налагоджених партнерських відносин і каналів збуту продукції; проблеми з ресурсним забезпеченням; послаблення фінансової стійкості; зниження конкурентоспроможності підприємств; обмеження експорту

сільськогосподарської продукції; небезпека проведення оперативних заходів у зв'язку з бойовими діями та мінуванням сільськогосподарських угідь і полів тощо.

Зараз державна підтримка аграріїв є дуже важливою. Самостійно зібрати та реалізувати урожай 2022 року їм буде складно, а після збирання необхідно готуватися до посіву озимих культур. На даний час вирішуються питання щодо організації матеріально-технічного забезпечення як сировини, так і готової продукції всередині країни, а також забезпечення експорту та імпорту в критичні сегменти, вирішуються.

Враховуючи те, що в умовах російської агресії в державному бюджеті не вистачає коштів на реалізацію програм підтримки сільського господарства, доречними будуть іноземні інвестиції та міжнародна підтримка.

Лише спільними зусиллями Україна зможе подолати наслідки російської агресії та забезпечити світ необхідною сільськогосподарською продукцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маслак О.І., Гришко Н.Є., Маслак М.В., Яковенко Я.Ю. (2021) The industrial enterprise sustainability forecasting mechanism development. Sustainable development of natural and economic systems: theory, methodology, and practice: collective monograph / under the general edition of Lidia Horoshkova, Iegen Khlobystov. Poland: Bilostok. – 277 p., pp. 195-207.

2. Тимофієва Г.С. Інноваційна складова конкурентних переваг аграрних підприємств на світовому аграрному ринку. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Черкаси. 2013. В. 34, Ч. 1. С. 113–117.

3. Федосєєва Г.С. Окремі питання вибору конкурентних стратегій виробниками сільськогосподарської продукції в умовах їх функціонування на світовому ринку. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики*: матеріали IV наук.–практ конф. з міжнар. участю (м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р.). Одеса, 2018. С.107–109.

БЕЗРОБІТТЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Маслак О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Гришко Н.Є., к.е.н., доцент кафедри економіки

Яковенко Я.Ю., PhD з економіки, ст. викладач кафедри економіки

Рак В.С., здобувачка кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Голодняк Ю., IT рекрутерка, компанія SQUAD (Португалія)

Безробіття є одним із несприятливих наслідків функціонування ринку, його основного закону - попиту і пропозиції. Усі країни світу докладають безліч зусиль для подолання наданого явища, проте жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю. Отже, безробіття є основною суспільною проблемою нинішнього суспільства.

Взагалі, безробітний – це термін, що характеризує осіб, які є працездатними й активно шукають роботу, але не можуть її знайти. До цієї групи належать і ті особи з числа робочої сили, які приступають до роботи протягом найближчих двох тижнів; знайшли роботу, чекають на відповідь; зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу; учнів за напрямом служби зайнятості [1]. Зазвичай вимірюється рівень безробіття як частка від ділення кількості непрацевлаштованих на загальну кількість працездатного населення, і слугує одним із показників економічного стану країни [2, 4].

Розпочата Росією війна завдала важкого удару українській економіці та бізнесу, а так як проблема безробіття ніколи не втрачає своєї актуальності, то під час війни ґрунтовно загострилася. З моменту її початку, 24 лютого, понад 5,23 мільйона біженців втекли до сусідніх країн.

Криза в Україні може також спричинити перебої з роботою в сусідніх країнах, головним чином в Угорщині, Молдові, Польщі, Румунії та Словаччині.

Пріоритетним напрямком бізнесу є збереження персоналу та підтримка своїх співробітників. Більшість компаній не здійснюють найм нових співробітників чи шукають персонал лише в тих регіонах, де працює бізнес,

зокрема у західних регіонах України. Також, український бізнес не залишається осторонь від підтримки Збройних Сил України і волонтерів, майже кожна четверта компанія виділила кошти на армію, волонтерство, а також окремо на гуманітарну допомогу.

Отже, для того, щоб здолати проблему безробіття та проблем бізнесу під час війни, необхідно дотримуватися завдання – вистояти. Водночас потрібно докорінно змінювати політику зайнятості та шукати інвесторів, але для нових інвестицій обов'язковим є закінчення воєнних дій та анулювання низки обмежень, що були введені на початку війни [3]. Безумовно, вони були дієвими і допомогли втримати макроекономічну стійкість у найкритичніший момент. Утім зараз вони частіше виступають стримувальною умовою для ефективної роботи бізнесу.

Не менш значним аспектом для бізнесу стало б і врегулювання процедури бронювання співробітників для тимчасового виїзду за кордон. За таких умов дедалі більше українських компаній повертатимуться до роботи, а отже – країна відновлюватиметься після закінчення війни швидше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яценко Н. М., Яковенко Я. Ю. Причини безробіття молоді в Україні. URL: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2013-1\(78\)/143](http://www.kdu.edu.ua/statti/2013-1(78)/143)
2. Лаптев В.І. Особливості державного управління розвитком людських ресурсів. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2018. № 21. С. 542–547. URL: <http://global-national.in.ua/issue-21-2018>
3. Ульянова Л.П., Чайка Ю.М. Напрями забезпечення кадровим потенціалом сталого економічного розвитку суспільства. *Держава та регіони*, 2021. № 3(120). С. 6–12.
4. Маслак О.І., Таловер В.А. Гришко Н.Є., Яковенко Я.Ю. Концептуальні підходи до визначення категорії «продуктивність праці». *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*, 2021. Вип. 5. С. 24–30.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ШЛЯХ ДО
ВІДПОВІДАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Загалеви́ч В.Л., викладач суспільних дисциплін

ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Децентралізація – передача повноважень щодо прийняття рішень і ресурсів значно ближче до цільової популяції державної політики і всі члени громадянського суспільства в контексті визначення ролі держави.

Регіональна децентралізація передбачає створення нового рівня самоврядування, який має власні або делеговані повноваження і власний бюджет. Ця модель реалізована у Франції, де регіон законодавчо закріплений як адміністративно-територіальне утворення з власними урядовими структурами. Для України дана модель можлива як перспектива подальшого регіонального реформування, адже, на думку С. Римаренка, адміністративна регіоналізація в Україні може розвинути у регіональну децентралізацію [1].

Українська держава почала впроваджувати нові принципи управління, що декларуються в сучасній європейській моделі публічного управління державою «Good Governanse» («Належне врядування»). Запровадження цієї моделі стало новим етапом реалізації реформи публічного управління в Україні.

Кабінет Міністрів 1 квітня 2014 року України ухвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, що була викликана політичними процесами, що відбуваються в державі й суспільстві на шляху євроінтеграції. Вона передбачає децентралізацію, створення належних матеріальних (майно, зокрема земля, що перебувають у власності територіальних громад), фінансових (податки та збори, що пов'язані з територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці) та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень [3, с.7].

Реформа передбачає створення нової моделі територіальної організації

влади, децентралізацію завдань, повноважень та відповідальності; розвиток системи місцевого самоврядування і формування спроможних територіальних громад, удосконалення державної регіональної політики тощо. Місцеве самоврядування, що є важливою ознакою демократії будьякої держави, має специфічну форму у кожній із них. Саме через місцеве самоврядування найповніше може бути реалізована ідея здійснення влади безпосередньо народом, вирішення питання взаємодії особи, територіальної громади, органів влади [3, с.8].

Доречно зазначити, що територіальні громади одержать право розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та більш ефективного надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад.

До основних завдань, що лежать в основі децентралізації варто віднести:

- передачу повноважень від органів виконавчої влади на рівень територіальних громад і закріплення за ними достатніх фінансових ресурсів;
- чітке розмежування повноважень між органами виконавчої влади та між різними рівнями органів місцевого самоврядування;
- посилення відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування за свої рішення перед виборцями і державою [3, с.7].

Децентралізація забезпечує більш ефективне розміщення ресурсів у громадському секторі на регіональному і муніципальному рівні, що дозволяє врахувати місцеві особливості суспільних переваг. В процесі децентралізації відбувається зростання підзвітності органів державної влади в питаннях витрачання бюджетних коштів.

До того ж, ОТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Законодавчі

зміни також надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет [2, с.1].

Адже спостерігається зв'язок між сплаченими податками й отриманими суспільними благами і послугами, що є більш прямим і прозорим, оскільки податки стягуються там, де здійснюються бюджетні витрати. Наявність власної податкової бази спонукає регіональну і місцеву владу сприяти її розширенню, тобто заохочувати розвиток регіональних і місцевих економік. Відбувається скорочення необґрунтованих витрат у суспільному секторі, таким чином реалізується право регіональної і місцевої влади самостійно розпоряджатися бюджетними коштами.

Передача повноважень із центру на місця втілюється шляхом децентралізації, що дозволяє привести послуги, які надає держава, у відповідність із потребами і запитами населення. Перехід до децентралізації – це, свого роду «глобальний зсув влади», що звільняє індивіда від державної опіки і дозволяє будувати демократію знизу догори.

На сьогодні необхідною умовою стабільного розвитку суспільства та ефективного функціонування держави є забезпечення балансу загальнодержавних інтересів не лише з інтересами територіальних громад, а й кооперація та координація цих інтересів на різних рівнях виконавчої влади.

Таким чином децентралізація покликана сформувати ефективне місцеве самоврядування та територіальну організацію влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, сприяти функціонуванню інститутів прямого народовладдя, узгоджувати інтереси держави та територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горло Наталя. Особливості політичної регіоналізації України в контексті впливу глобалізаційних процесів URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/gorlo_osoblyvosti.pdf

2. Реформа децентралізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne>

3. Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. Київ : 2017. 110 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/>

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Лега О.В., к.е.н., доцент

Яловега Л.В., к.е.н., доцент

Прийдак Т.Б., к.е.н., доцент

Полтавський державний аграрний університет

Сільськогосподарське виробництво є джерелом продовольчих ресурсів, за рахунок яких забезпечуються не тільки потреби населення, а й конкурентоспроможність економічного сектору держави на рівні світового аграрного ринку. До закінчення війни неможливо точно розрахувати обсяг пошкоджень, котрих зазнав український агросектор. Загальна сума збитків, яких сільськогосподарська галузь України зазнала внаслідок повномасштабного російського вторгнення, становить 4,29 млрд доларів. За даними KSE Center for Food and Land Use Research станом на 08.06.2022 рр. пошкодження склали: сільськогосподарські угіддя та незібраний врожай – 2,135 млн дол.; сільськогосподарська техніка – 926 млн дол.; зерносховища – 272 млн дол.; тваринництво – 136 млн дол.; багаторічні насадження – 89 млн дол.; фактори виробництва – 120 млн дол.; втрачена вироблена продукція – 613 млн дол [1]. Але попри масштабні руйнування сільськогосподарської інфраструктури, мінування наших полів та зниження обсягів виробництва, провідні експерти стверджують, що цій ключовій галузі навряд чи загрожує втрата статусу житниці Європи та світу [2].

**ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ
УКРАЇНИ**

В таких умовах забезпечення безпеки підприємств у сфері сільського господарства є одним з пріоритетних напрямків, оскільки забезпечення країни неможливе без функціонування «здорового» виробничого сектору.

Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва узагальнимо основні загрози економічній безпеці сільськогосподарських підприємств у військовий час – табл. 1.

Таблиця 1

Ідентифікація загроз економічній безпеці сільськогосподарських підприємств в умовах військового стану*

Загрози	Зміст
<i>Кадрові</i>	втрата можливості керівника та інших працівників підприємства виконувати свої функції, мобілізація керівника та/або співробітників, відповідальність керівника у разі несплати податків у великому розмірі; ошукуванню контрагентів чи клієнтів шляхом умисного невиконання своїх зобов'язань; неякісного/неповного виконання держзамовлень; невиконання заробітної плати; невідповідної організації реакції на повітряні тривоги.
<i>Ризик втрати продукції</i>	прямі загрози організованих крадіжок з боку російської федерації, загибель тварин від активних бойових дій, обмеженого фізичного доступу на ферми, обмеженої можливості для закупівлі кормів та надання ветеринарних послуг, часткове або повністю знищення багаторічних насаджень.
<i>Технологічні:</i>	
<i>а) земля</i>	високий ризик мінного забруднення сільськогосподарських угідь як на прифронтовій, так і на окупованих (або раніше окупованих) територіях, забруднення нерозірваними боєприпасами
<i>б) сільськогосподарська техніка та обладнання</i>	пошкодження результаті обстрілів, авіаударів та бойових дій, що відбуваються в безпосередній близькості, викрадення з боку російської федерації.
<i>Енергетичні</i>	аварії систем енергопостачання, зростання цін на паливно-енергетичні ресурси, зростання споживання енергоресурсів, низький інвестиційний потенціал, несприятлива структура енергоспоживання
<i>Екологічні -</i>	фізичне пошкодження родючого шару ґрунту (воронки від артилерійських обстрілів і ракетних ударів, пошкодження ґрунту гусеницями танків або іншої військової техніки), пошкодження іригаційної інфраструктури
<i>Податкові</i>	повернення податкових перевірок, виїзд за кордон бухгалтерів-жінок, що супроводжується припиненням веденням обліку на підприємствах, неможливість своєчасної реєстрації податкових накладних тощо
<i>Ризик невиконання зобов'язань</i>	надійні контрагенти у минулому, може не виконати умови договору

*узагальнено на підставі [1, 3]

Безумовно, вести бізнес під час війни є надскладною, але реальною задачею. Найбільш вразлими є технологічні, енергетичні, екологічні ризики, оскільки вони можуть стати причиною припинення діяльності. Аналітики, експерти, практики головними цілями післявоєнної відбудови вважають: а) відбудову знищених або пошкоджених унаслідок війни майна та інфраструктури; б) швидке відновлення економічної діяльності; в) повернення в Україну біженців, внутрішньо-переміщених осіб та їх включення до економічних процесів; г) формування засад для стійкого економічного зростання [4].

Щодо інших загроз, то можна їх передбачити, або ж усунути. Зокрема,

- юридичне оформлення документів, що свідчать право на машини, обладнання тощо. В разі вибуття активів з власності компанії (пошкодження після вибуху, залишення в окупації чи мародерство тощо) у подальшому буде можливість претендувати на компенсацію чи повернення майна;

- для мінімізації ризиків невиконання зобов'язань доцільно переукласти договір, додавши умови щодо регулювання проблем з повоєнного досвіду; обережно ставитися до поставок з відстрочкою платежу; повторно перевірити благонадійність діючих клієнтів, наявність підписаних та пролонгованих договорів та інших первинних документів.

Отже, сільськогосподарські товаровиробники сьогодні функціонують в умовах постійних ризиків, особливо це стосується підприємств у регіонах активного ведення бойових дій та у тих галузях, де криза найбільш гостра. Наявні сьогодні механізми підтримки вирішують частину проблеми, але економічна ситуація надто динамічно змінюється, тому постають нові виклики, на які потрібно оперативно реагувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нейтер Р., Стольнікович Г., Нів'євський О. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка пошкоджень. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/06/Damages_report_issue1_ua-1.pdf (дата звернення 13.10.2022).

2. Громов О. Сільське господарство під час війни: зміна пріоритетів. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silske-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/> (дата звернення 13.10.2022).

3. Ріяко Є. Безпека бізнесу під час війни: ТОП-10 порад керівнику. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/212816_bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku (дата звернення 13.10.2022).

4. Богдан Т. Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/25/686208/> (дата звернення 13.10.2022).

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Пешков А.М., аспірант

Науковий керівник: Лега О. В., к.е.н., доцент

Полтавський державний аграрний університет

У умовах військового стану розвиток малого та середнього бізнесу повинен бути основним напрямком політики економічного розвитку держави, оскільки це допомагає вирішувати питання та проблеми як соціально-економічного, так і суспільного характеру в Україні. В умовах подолання кризових явищ в Україні вітчизняний уряд повинен розуміти важливість розвитку малого та середнього підприємництва, а особливо діяльність фізичних осіб-підприємців (ФОПів), їх роль та місце у формуванні економіки країни [1].

Малий і середній бізнес в Україні є тим динамічним елементом, який швидше адаптується до війни, ніж адаптовувався до пандемії COVID-19. З моменту повномасштабного вторгнення росії на нашу землю в країні було зареєстровано майже 150 тисяч нових бізнесів, з яких 132 тисячі – це фізичні особи-підприємці.

Спектр напрямків діяльності малого та середнього бізнесу з 24 лютого значно змінились. Станом на кінець серпня найбільше реєструють підприємців,

які пов'язані з роздрібною та оптовою торгівлею: їх частка складає 30 відсотків від усіх нових ФОПів, відкритих за півроку війни. У топі ж нових підприємств, які зареєстровані у вигляді юридичних осіб – соціальна допомога, оптова торгівля та діяльність громадських організацій.

На початку війни Урядом було запропоновано пакет рішень для державної підтримки підприємців, а саме:

1) Фізичні особи-підприємці I та II групи на час воєнного стану та протягом року після його завершення будуть звільнені від сплати ЄСВ.

2) Підприємства та фізичні особи-підприємці III групи будуть звільнені від сплати ЄСВ за найманих працівників, які були призвані до лав ЗСУ, інших збройних формувань (в тому числі територіальної оборони). Збір буде сплачено за рахунок держави.

3) Відтерміновано сплату податків для всіх підприємств, які не спроможні їх заплатити.

4) Відкладено впровадження РРО для всіх фізичних осіб-підприємців.

5) Скасовано всі заходи ринкового та споживчого нагляду у всіх питаннях, крім регулювання цін та контролю за ціноутворенням. Також вже встановлено мораторій на проведення перевірок всіх видів для бізнесу [2].

Українці могли отримати 6500 грн в межах програми «Підтримка в областях, де велися найактивніші бойові дії. Ці кошти можна було спрямувати на оплату будь-яких витрат без обмеження видів бізнесу. Уряд також анонсував розширення програми евакуації підприємств із зони бойових дій на захід України. Підприємствам створені належні умови для роботи на новому місці та можливості працевлаштування людей [3].

На сьогодні на порталі Дія Бізнес <https://business.diiia.gov.ua/wartime> [4] в Інформаційному розділі Підтримка бізнесу в умовах війни узагальнено інформацію про державні та донорські програми, приватні ініціативи підтримки підприємців в умовах війни, що допоможуть зберегти бізнес, робочі місця та підтримати економіку України. Узагальнимо основні з них.

Компенсація за працевлаштування ВПО. Компенсація роботодавцю витрат

на оплату праці за кожну працевлаштовану особу з числа внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету.

Тимчасове переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів. Українські підприємства, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України.

Урядова грантова програма для бізнесу від держави — «Робота». На порталі Дія можна подати заявку на отримання гранту від держави на розвиток бізнесу. Ці гроші дадуть змогу кожному, хто має бажання, навички та план запустити власну справу або розширити свій бізнес.

Кредитні програми. Кредитування підприємств за програмою «5-7-9%».

Податкові зміни: можливість скористатися опцією єдиного податку; підвищення ліміту обмеження доходу з 10 млн до 10 млрд; єдиний податок 2% від обороту; зняття для 3 групи платників єдиного податку обмеження по кількості робітників; зняття обмежень по видам діяльності (окрім підакцизних товарів та грального бізнесу); уряд отримує право визначати порядок сплати податку.

Чекліст для рестарту бізнесу – Інструмент від ініціативи UA Anti-crisis допоможе зібрати інформацію про ресурси, побудувати стратегію та зробити конкретні кроки для запуску бізнесу з метою скорішого відновлення економіки України. Ініціатива UA Anti-crisis створена учасниками освітніх програм розроблених та впроваджених Інститутом Маркетингу (Естонія) у партнерстві з Офісом з розвитку підприємництва та експорту.

Отже, бізнес сьогодні більш за все очікує на ресурсну або податкову підтримку з боку держави, особливо це стосується підприємств у регіонах активного ведення бойових дій та у тих галузях, де криза найбільш гостра. Наявні сьогодні механізми підтримки вирішують частину проблеми, але економічна ситуація надто динамічно змінюється, тому постають нові виклики, на які потрібно оперативно реагувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління"*, 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71.
2. Уряд розширив програму фінансової держпідтримки малому бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/news/207122_uryad-rozshiriv-programu-fnansovo-derzhpdtrimki-malomu-bznesu (дата звернення 03.10.2022).
3. Державна підтримка бізнесу під час війни: що треба знати <https://eba.com.ua/derzhavna-pidtrymka-biznesu-pid-chas-vijny-shho-treba-znaty/> (дата звернення 03.10.2022).
4. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua> (дата звернення 03.10.2022).

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА УЧАСНИКІВ СТРАХОВОГО РИНКУ

Третяк К.В., к.е.н, доцент кафедри фінансів
Національний університет харчових технологій

Повномасштабна війна, яка розпочалась 24 лютого 2022 року, завдає багато шкоди економіці та викликає кризові явища. Воєнний стан впливає на всі сфери життя, побуту, праці й бізнесу.

Україна належить до країн, що розвивається. І за останнє десятиліття багато зроблено на шляху до статусу однієї з передових економік Європи. Звісно, багато роботи ще попереду, особливо зі врахуванням нинішньої ситуації. Розглянемо проблематику однієї зі сфер, а саме страхування в Україні.

Природним є прагнення населення завчасно уникнути збитків, заподіяних унаслідок сторонніх обставин, до яких належить і війна. До універсальних способів мінімізації ризиків традиційно належить страхування.

Разом з тим, воєнний стан вносить свої корективи і до стану справ у сфері страхування. У цей час навантаження у страхових компаній ще більше. У скрутному становищі можуть опинитись не тільки фізичні та юридичні особи,

але й самі страховики.

Війна в Україні належить до форс-мажорних обставин. Страхування не становить жодного винятку в контексті форс-мажорних обставин – сторони договору страхування можуть посилатися на дію таких обставин, як на підставу звільнення їх від відповідальності за невиконання умов договору (відповідні форс-мажорні застереження з посиланням на війну на практиці завжди включаються до договорів страхування). Дія непередбачуваних обставин не звільняє сторону від обов'язку за договором, а лише є легітимною підставою відстрочити виконання такого обов'язку до закінчення їх дії та не понести відповідальності за таке прострочення (у вигляді штрафних санкцій).

Проведення бойових дій чи запровадження обмежень воєнного часу не звільняє сторону від відповідальності, якщо такі обставини прямо не перешкоджають особі фізично чи юридично виконати конкретний обов'язок за договором (наприклад, сплатити кошти). Саме за таких обставин, до прикладу, страховик може затримати страхову виплату (з дотриманням процедури повідомлення про форс-мажор і його підтвердження), але муситиме здійснити її, коли вплив обставин форс-мажору на нього припиниться.

Проте страховик може відмовити у виплаті згідно ст. 991 Цивільного кодексу та ст. 26 Закону України «Про страхування». І наразі страховики включають до правил страхування додаткові підстави для відмови у здійсненні страхової виплати, зокрема, пов'язані з війною. Так, страховики наперед відмовляються покривати ризики спричинення збитків унаслідок бойових дій: наприклад, якщо застраховане майно було пошкоджено чи знищено через бойові дії (влучанням куль, снарядів тощо) така шкода не покривається страховиком [2].

Звісно, є компанії, які виконують свої страхові обов'язки і в період воєнного стану. Усі збитки, які сталися під час та/або на території війни, але прямо/не прямо не пов'язані з війною, воєнними діями, мародерством, впливом зброї, боєприпасів, та за умови відсутності сумнівів у підприємства щодо заявлених обставин конкретної події – будуть врегульовані компанією як випадки з покриттям.

У випадках настання ДТП, захворювань, нещасних випадків, усіх страхових випадках по добровільним видам страхування, які прямо/не прямо не пов'язані з воєнними/військовими діями та їх наслідками, компанія виконує умови договору щодо виплати відшкодувань. Для прикладу, у березні 2022 було здійснено кілька особливо великих виплат: понад 1 млн 400 тис. грн. за полісом КАСКО, ще за одним полісом КАСКО – 586,5 тис. грн., по полісу добровільного медичного страхування – 416,1 тис. грн. Загалом у березні клієнти ARX отримали страхових відшкодувань на суму понад 47 млн. грн. [3].

Через повномасштабну війну, яка завдає втрат Україні щодня, є значним фактором невизначеності. Поки неможливо у повному обсязі оцінити остаточний вплив вторгнення в Україну на співробітників, фінансовий стан та результати діяльності страхових компаній.

Найбільші страховики України з 24 лютого підтвердили чинність договорів страхування та свої зобов'язання з відшкодування за страховими випадками. Проте, кількість компаній, які насправді покривають «воєнні» ризики – невелика. Такі компанії тримають економічний фронт і здійснюють страхові виплати. Інші страхові організації виключають зони бойових дій і неконтрольовані урядом терени з території покриття страхуванням. Невизначеність таких зон і територій може бути підставою для спорів зі страховиками, що вимагає завчасної комунікації між сторонами договорів щодо цього питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Що змінюється у страхуванні з введенням воєнного стану? *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/>
3. Як працює ARX після двох місяців війни. ARX. URL: <https://arx.com.ua/blog/expert-opinion/yak-pratsiuie-strakhuvannia-pid-chas-voiennoho-stanu>

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Юрків Р.Р., доктор філософії,

доцент кафедри економіки та публічного управління

Львівський національний університет імені Івана Франка

Досягнення високого рівня інвестиційної активності суб'єктів малого бізнесу потребує, серед іншого, вдосконалення нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності, яку провадять ці суб'єкти. Однією з головних стратегічних цілей такого забезпечення є створення сприятливих умов для активізації інвестиційної діяльності та, як наслідок, покращення фінансових результатів суб'єктів малого бізнесу [1]. За цих умов актуалізується роль малих підприємств та інших суб'єктів малого підприємництва в економічному зростанні на державному та регіональному рівнях [2].

Також важливого значення набуває стимулювання інвестиційної активності у тих галузях та сферах економіки держави та регіонів, розвиток яких може надавати поштовх для зростання інших галузей та сфер, тобто являти драйвер загальноекономічного зростання [3]. Зрештою, нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва повинно сприяти збільшенню обсягів їх інноваційної діяльності, оскільки саме суб'єкти малого бізнесу з огляду на їх підвищені гнучкість та адаптованість мають значний інноваційний потенціал.

Розглядаючи питання нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва у контексті зростання їх інвестиційної активності, доцільно виділити такі основні завдання:

1) підвищення ефективності інвестиційної діяльності, тобто зростання співвідношення між очікуваними результатами від цієї діяльності та величиною інвестиційних витрат. Можна відзначити, що серед різновидів цих результатів у більшості випадків найбільш значущими для інвесторів є фінансово-економічні результати, передовсім, чистий прибуток та чистий грошовий потік від

здійснення інвестиційних проєктів. Отже, саме забезпечення зростання фінансово-економічних результатів від провадження суб'єктами малого підприємництва інвестиційної діяльності є головною метою нормативно-правового регулювання цієї діяльності;

2) зниження ризикованості інвестиційної діяльності, тобто зменшення загрози неотримання або недоотримання результатів реалізації інвестиційних проєктів та програм суб'єктами малого підприємництва. Варто відзначити, що ризикованість інвестиційної діяльності суттєво визначається правовими гарантіями, які надаються бізнесу, зокрема щодо відсутності корупції на усіх етапах здійснення підприємницької діяльності, недоторканості об'єктів приватної власності тощо;

3) збільшення рівня можливості провадження інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва. Цей рівень може відображатися часткою інвестиційних проєктів, які виявилось доцільно реалізувати, у загальній кількості проєктів, які розглядалися на предмет доцільності їх здійснення суб'єктами малого бізнесу. Варто відмітити, що рівень можливості провадження інвестиційної діяльності суб'єктами малого підприємництва безпосередньо визначається двома попередніми параметрами цієї діяльності, а саме – її ефективністю та ризикованістю. Проте, цей рівень залежить і від значень певних нормативів, які прямо або опосередковано використовуються при застосуванні процедур оцінювання доцільності реалізації інвестиційних програм та проєктів. Зокрема, прямим нормативом виступає мінімально припустимий рівень прибутковості інвестицій;

4) збільшення рівня доступності фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів суб'єктами малого підприємництва. На практиці досить часто трапляється ситуація, за якої певний проєкт виявляється достатньо ефективним для того, щоб бути реалізованим, однак внаслідок нестачі потрібних обсягів фінансових ресурсів ця реалізація не відбувається. При цьому рівень доступності фінансових ресурсів може бути оцінений як відношення фактично одержаних обсягів цих ресурсів, необхідних для реалізації суб'єктами

малого бізнесу інвестиційних проєктів, до загальної потреби у таких ресурсах для здійснення цими суб'єктами усіх проєктів, реалізація яких виявилася доцільною. З урахуванням того, що фінансові ресурси суб'єктів підприємництва поділяються на власні, позикові та залучені, можливо виокремити три різновиди доступності фінансових ресурсів для провадження інвестиційної діяльності, а саме – доступність власних фінансових ресурсів, доступність позикових фінансових ресурсів та доступність залучених фінансових ресурсів. При цьому рівень доступності фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів суб'єктами малого підприємництва, значною мірою залежить від ефективності та ризикованості цих проєктів.

Отже, перелічені завдання нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва є взаємопов'язаними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бульбах Н. В. Форми державного регулювання інвестиційної діяльності. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*, 2005. № 1. С. 41–45.
2. Ванькович Д., Кульчицький М. Стратегічні орієнтири фінансового забезпечення розвитку малого інноваційного підприємництва в Україні. *Світ фінансів*, 2019. Вип. 3 (60). С. 53–64.
3. Yemelyanov O., Kurylo O., Petrushka T. Methodological principles of evaluating economic potential of industrial enterprise sustainable development. *Scientific Bulletin of Polissia*, 2018. Vol. 2 (14). Pp.141–149.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У
НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ломачинська І.А., д.е.н., доцент,

професор кафедри економіки та підприємництва

Мумладзе А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Процес формування та реалізації державної політики з поточною оцінкою впливових чинників забезпечує функціонування адаптивної системи стратегічного управління на мезо- та макрорівні, серед пріоритетних напрямків якого сьогодні виділяють інноваційно-інвестиційний та еколого-технологічний вектор. З урахуванням відтворюючих або фрактальних структурних перетворень національної економіки здійснюється процедура корегування планових показників та управління як певних сегментів, так й цілісної системи. Крім того, забезпечення своєчасності адаптації механізмів регулювання національної економіки з обов'язковим досягненням стратегічної мети та виконанням визначених завдань відповідає сучасним вимогам структурно-функціональних перетворень.

Оцінка перманентних і сегментарних структурно-функціональних перетворень національної економіки забезпечує динамічну трансформацію утворюючих сегментів системи стратегічного управління. У свою чергу, суттєві трансформаційні процеси, які відбуваються у суб'єктів господарювання, супроводжуються позитивними трендами розвитку на мікро-, мезо- та макрорівні, знаходячи відображення у регіональній та державній інноваційній політиці.

Отже, структурно-функціональні перетворення національної економіки – це окремі зміни стану, змісту та форми фінансово-економічних процесів, явищ на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях, своєчасна діагностика яких надає можливість підвищити прогнозованість та планомірність системи стратегічного управління. У національній економіці вони впливають на розвиток

макроекономічного середовища, що віддзеркалюється на результатах діяльності галузей, окремих господарюючих суб'єктів та формуються перспективи зростання за допомогою інноваційно-інвестиційної складової.

Акцентування структурно-функціональних перетворень на поетапній інноваційній модернізації національної економіки відповідає векторній спрямованості державної політики, яка забезпечує процес зростання та розвитку економіки з урахуванням фінансово-економічних, соціальних та екологічних процесів.

Підкреслимо той факт, що структурно-функціональні перетворення є наслідком певних кризових явищ, які підштовхують до необхідності вирішення актуальних фінансово-економічних та соціальних питань. У свою чергу, динамічні структурні зрушення в економіці характеризуються розбалансуванням співвідношень між відповідними сегментами, які діагностуються шляхом впровадження методичного інструментарію системного впливу.

Дослідження циклічності функціонування та розвитку економічних систем підтверджує, що в результаті структурних та функціональних зрушень відбувається зміна стану та змісту соціально-економічних відносин, господарського механізму, внутрішніх і зовнішніх зв'язків, а також можливостей вирішення сучасних проблем у суспільстві.

Варіативність структурно-функціональних перетворень базується на сучасних потребах ринкового середовища, національної економіки та суспільства. При цьому побудова ефективного нормативно-організаційного режиму за допомогою фінансово-економічних структур та спеціалізованих інституцій є базисом структурних трансформацій та функціональних змін з використанням сучасних інструментів та важелів.

Перелік структурно-функціональних перетворень національної економіки представлено на рис. 1.

Отже, структурно-функціональні перетворення національної економіки – це окремі зміни стану, змісту та форми фінансово-економічних процесів, явищ на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях, своєчасна діагностика яких надає

можливість підвищити прогнозованість та планомірність системи стратегічного управління.

Рис. 1 Варіативність структурно-функціональних перетворень у національній економіці

Оцінка перманентних та сегментарних структурно-функціональних перетворень національної економіки забезпечує динамічну трансформацію утворюючих сегментів системи стратегічного управління. У свою чергу, суттєві трансформаційні процеси, які відбуваються у суб'єктів господарювання супроводжуються позитивними тенденціями розвитку на мікро-, мезо- та макрорівні, знаходячи відображення у регіональній та державній інноваційній політиці.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ОЦІНЮВАННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Гусаковська Т.О., к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту

Святний Л.О., аспірант

Дубіннік Б.С., магістрант

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В умовах постіндустріальної економіки, де основним ресурсом компанії стають знання та інтелектуальні активи, актуалізуються питання управління інтелектуальним потенціалом та, зокрема його оцінювання.

Процес оцінювання інтелектуального потенціалу організації є складовою процесу управління його інтелектуальним потенціалом та вимагає розробки відповідного організаційно-методичного забезпечення. Від того, наскільки обраний підхід до здійснення процесу оцінки буде відповідати цілям та особливостям об'єкту управління, напряду залежить ефективність даного процесу. На сьогоднішній день існує низка розробок щодо оцінювання окремих складових інтелектуального потенціалу організації – людського капіталу, інтелектуальної власності, споживчого та структурного капіталу тощо.

Складові інтелектуального потенціалу та порядок їх формування будуть визначати особливості організації його оцінки. Інтелектуальний потенціал організації включає її інтелектуальний капітал, ефективність його використання та можливості для майбутнього розвитку [1].

Отже, процес оцінки інтелектуального потенціалу буде включати в себе:

- оцінку інтелектуального капіталу підприємства;
- оцінку ефективності використання інтелектуального капіталу підприємства;
- оцінку можливостей розвитку.

При цьому процес оцінки інтелектуального капіталу буде включати в себе

підпроцеси оцінки людського капіталу, структурного та клієнтського капіталу, оскільки кожен з цих підпроцесів має свої вимоги відповідно до особливостей об'єкта оцінки.

Існує низка методик для оцінки інтелектуального потенціалу та його складових (зокрема, інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності), які об'єднані в чотири групи (рис. 1).

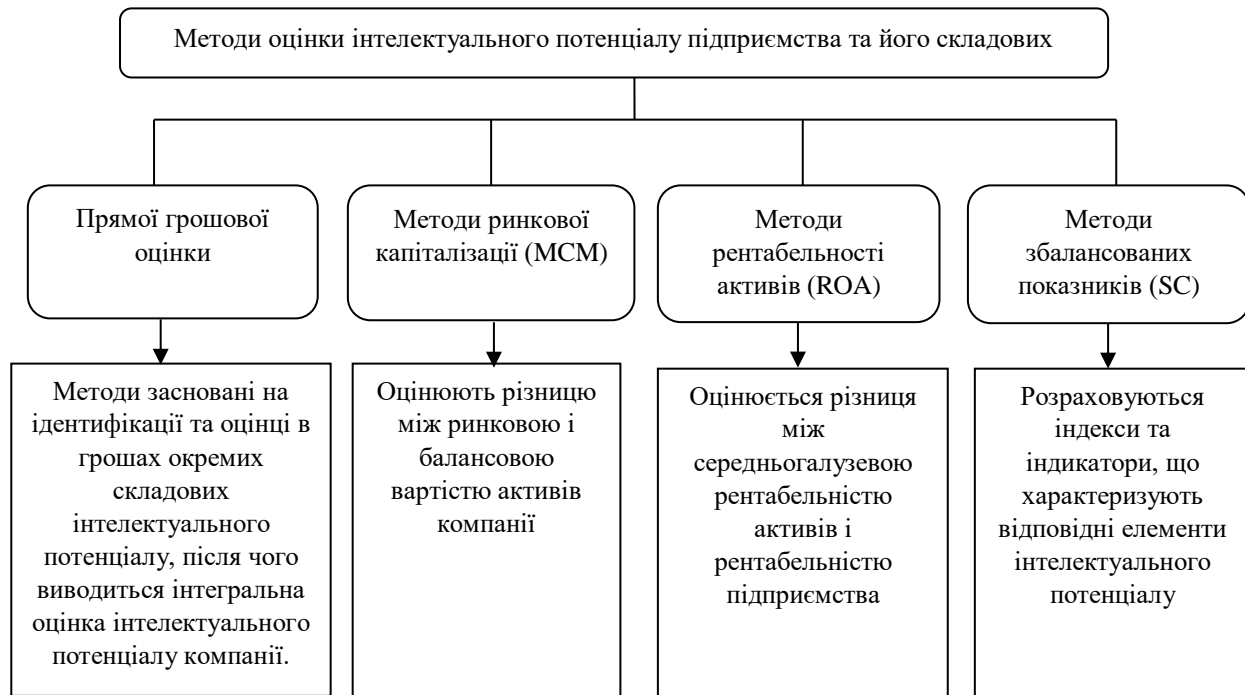

Рис. 1 Методичний інструментарій оцінювання інтелектуального потенціалу підприємства [5]

Методи прямої грошової оцінки окремих складових інтелектуального потенціалу передбачають вимірювання вартості зазначених складових на базі витратного, дохідного та ринкового підходів.

Методи ринкової капіталізації також оцінюють інтелектуальний потенціал підприємства у вартісному виразі, але базуються на припущенні, що саме інтелектуальний потенціал є джерелом формування доданої вартості підприємства, тобто різниця між балансовою вартістю підприємства та його ринковою вартістю – це і є вартість інтелектуального потенціалу.

Найбільш доцільними при здійсненні оцінки інтелектуального потенціалу,

на наш погляд, є SC-методи, що передбачають розрахунок ключових показників, які характеризують досягнення стратегічних цілей організації. Результат оцінки інтелектуального потенціалу за цими методами – масштабування факторів, що є визначальними для дохідності організації в довгостроковому періоді.

SC-методи оцінки інтелектуального потенціалу організації базуються на його розгляді як необхідної умови для інноваційного розвитку, майбутніх фінансових результатів та сильної конкурентної позиції. Ця група методів направлена на аналіз та оцінку інтелектуального потенціалу організації з метою забезпечення її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусаковська Т.О., Рибалко-Рак Л.А. Управління процесами оцінювання інтелектуальної власності та інтелектуального потенціалу промислових підприємств. *Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (Економічні Науки)*, 2021. №1. С. 69–72. URL: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/243284/241105>

2. Гусаковська Т.О., Савченко О.В., Михайленко Д.О. Інтелектуальний потенціал як фактор інноваційного розвитку та управління змінами на підприємстві. *Стратегічно-інноваційний розвиток суб’єктів економічної системи в умовах глобалізації: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, (Кременчук, 8-10 листопада 2021 року). Кременчук, КрНУ, 2021. 138 с. (С. 61–63).

3. Островська Г. Управління інтелектуальним потенціалом підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2018. №2(55). С. 88–97.

4. Перерва П.Г., Марчук Л.С. Інтелектуальний потенціал як економічна категорія. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2018. № 15 (1291). С. 53–63.

5. Sveiby К.Е. Methods for Measuring Intangible Assets. URL: www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАДАННЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ НА ТЛІ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Демченко В.О., к.е.н, доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

На сьогодні стабільність функціонування економік світу значною мірою характеризується рівнем цифровізації складових сфер діяльності людини на тлі подій, які завдали руйнівного впливу на глобальний порядок. Пандемія COVID-19 і загострення геополітичної ситуації у світі обумовлюють формування нових стандартів ведення бізнесу поряд із проникненням діджиталізації в економічний простір у фінансовому секторі. Саме тому нам необхідно проаналізувати значення цифровізації, якої зазнав страховий ринок України у зв'язку із сучасними викликами.

Під час трансформаційних змін на ринку страхових послуг під впливом пандемії COVID-19 активного використання набули маркетплейси. Серед українських лідерів hotline.finance, privat.24 та polis.ua. Позитивними аспектами маркетплейсів є наступні:

- безпосереднє ознайомлення з послугами;
- можливість порівняння послуг та цін на них з метою подальшого вибору;
- оформлення страхового полісу в лічені хвилини;
- зниження витрат страховиків на продаж страхових послуг.

Загалом у 2020 році внаслідок пандемії кількість страхових полісів скоротилася на 25,9 % порівняно з аналогічним періодом 2019 року, обсяг валових премій у сегменті загального страхування зменшився на 21 %, а коефіцієнт збитковості по страхуванню, що не пов'язане зі страхуванням життя, збільшився з 27 до 41 % протягом 9-ти місяців 2020 року (найважчого періоду «коронакризи»). Разом із цим розмір страхових премій за електронним контрактами за 9 місяців 2020 року склав 1,12 млрд грн, що на 288 % більше, ніж за аналогічний період 2019 року. Зокрема, найвищі темпи зростання кількості

електронних полісів спостерігаються за ОСЦПВ [3].

Основні показники діяльності страхових установ не зазнали масштабних змін, а за деякими сферами виявлено позитивну динаміку завдяки диверсифікації страхових продуктів і впровадженню нових каналів просування страхових послуг, обумовлених пандемією COVID-19.

Страхові компанії України зіткнулися з серйозними викликами під час воєнного стану, зокрема, валові страхові премії за I квартал 2022 року скоротилися майже на 14% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Виплати впали приблизно на 22%, а страхові премії для страхування майна, вантажів та фінансових ризиків перебувають в критичному становищі [2]. На противагу зросли страхові премії «Зеленої картки», що пов'язано з величезною кількістю біженців.

Очевидно, що повоєнний період диктуватиме нові тенденції страхового ринку, на якому переважатимуть види страхування, умови оформлення яких є порівняно легшими для користувачів. Звернімо увагу на те, що більшість страховиків забезпечили дистанційною роботою своїх працівників для безпечного виконання функцій. Зрозуміло, що налагодження роботи компаній у віддаленому режимі не могло б бути можливим без досягнутого рівня цифровізації бізнес-процесів і каналів продажів у страхуванні. Завдяки впровадженню діджиталізації відбулися наступні зміни у страховому бізнесі, зокрема:

- посилення взаємодії між страховиками та клієнтами (особливо актуально на тимчасово окупованих РФ територіях);
- автоматизація та стандартизація бізнес-процесів;
- модифікація існуючих страхових продуктів та розробка нових.

Наприклад, діджитал-трансформації детермінують широке генерування кібер-ризиків, що обумовлює необхідність розвитку кібер-страхування. Для страхових компаній України запровадження кібер-ризиків відкриває нові конкурентні можливості на арені страхових послуг.

Отже, доцільність цифрової трансформації страхового ринку визначається перевагами дистанційних форматів продажів та створення систем ефективних різноспрямованих комунікаційних потоків фінансового сектору. Мінливість зовнішнього середовища, становлення цифрової економіки та цифрового суспільства в умовах світової кризи надає компаніям нові перспективи та легкість організації бізнес-процесів. Саме тому цифровізація страхового ринку України має бути продовжена попри існуючі на даний момент перешкоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діджиталізація страхування. Як змінюється ринок страхування в Україні? НВ. 2020. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/movniy-ombudsmen-zaproponuvav-zvilnyati-chinovnikiv-yaki-ne-volodiyut-ukrajinskoyu-50119453.html>. (дата звернення: 11.10.2022).
2. Огляд небанківського фінансового сектору. Національний банк України. 2022. URL: <https://forinsurer.com/files/file00727.pdf>. (дата звернення: 10.10.2022).
3. Shevchuk O., Kondrat I., Stanienda J. Pandemic as an accelerator of digital transformation in the insurance industry: evidence from Ukraine. *Insurance Markets and Companies*, 2020. No 11(1). P. 30–41

ОПОДАТКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Жарікова Д.Д., студентка 1-го курсу магістратури
Науковий керівник: Ломачинська І.А., д.е.н., доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Із розвитком цифрових технологій з'явилася потреба у регулюванні обігу віртуальної валюти на законодавчому рівні з метою захищеності суб'єктів господарювання, оподаткування грошових коштів. На кінець 2020 р. щоденний обіг віртуальних активів в Україні становив 150-200 млн дол., а капіталізація – понад 2 млрд [1]. І оскільки не було чіткого регулювання на законодавчому рівні

системи оподаткування віртуальних грошей, вони були поза законом.

На початку 2022 р. було прийнято ЗУ «Про віртуальні активи» [2], основною метою якого є врегулювання ринку віртуальних активів та його учасників шляхом визначення правових гарантій захисту прав власності учасників цього ринку, урегулювання професійної діяльності учасників ринку віртуальних активів, механізму контролю та моніторингу за обігом віртуальних активів. І хоча цей закон не набрав чинності, це стало першим кроком легалізації криптовалюти в Україні. ЗУ [2] визначено, що віртуальний актив – це нематеріальне благо, що є об’єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Термін «віртуальні активи» використовує також ФАТФ, Євробанк, в Японії, Швейцарії, Болгарії. Поряд із цим, зустрічаються «цифрові активи» / «цінні папери у цифровій формі» (США, Сінгапур), «криптоактиви» (Велика Британія, KPMG, EY, Deloitte, PwC).

Утім, не зважаючи на легалізацію віртуальних активів, криптовалюта не має офіційно визнаного статусу грошей, іноземною валютою чи електронних грошей в Україні, хоча і згадується у ЗУ «Про запобігання корупції» [3], ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [4] у контексті їх електронного декларування з 2020 р. та заходів фінансового моніторингу.

Нормативні механізми оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні вперше передбачено в ЗУ «Про віртуальні активи», однак слід відмітити, що під час здійснення операцій з віртуальними активами потрібно також дотримуватися вимог інших законів України, міжнародних договорів, згоду на обов’язковість яких надано ВРУ, інших нормативно-правових актів, що регулюють оборот віртуальних активів.

У разі введення в дію ЗУ «Про віртуальні активи» [2] займатися наданням послуг адміністрування або зберігання, обміну чи переказу віртуальних активів, посередницьких послуг, можуть юридичні особи, які отримали дозвіл на

здійснення діяльності (для резидентів статутний капітал не менше 35 тис., для нерезидентів не менше 175 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). Дозвіл на надання послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, видається НКЦПФР, яка разом із НБУ здійснює і державне регулювання, комплексні заходи щодо упорядкування, контролю, нагляду за ринком віртуальних активів, регулювання правил функціонування постачальників послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, а також заходів щодо запобігання і протидії зловживанням і порушенням на ринку віртуальних активів. Передбачає, що для фізичних осіб доходи від продажу криптовалют будуть включатися в інші доходи і оподатковуватися в повному обсязі ПДФО за основною ставкою 18%, а також військовим збором – за ставкою 1,5%. При цьому дохід від продажу віртуальних активів вимагає обов'язкового декларування. Щодо платників єдиного податку, то їх заборонені негрошові розрахунки, а отже недоступні і платежі у криптовалютах.

Разом із цим, із метою активізації ринку віртуальних активів в Україні, плануються зміни у Податковому кодексі України (ПКУ). Зокрема, розглядається введення особливого режиму оподаткування: 5 річний пільговий період оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з віртуальними активами та послугами, пов'язаними з віртуальними активами, для юридичних осіб за ставкою 5%, для фізичних осіб – ПДФО за ставкою 5%; операції з віртуальними активами та послуги, пов'язані із віртуальними активами, звільняються від оподаткування ПДВ [5].

Отже, віртуальні активи є порівняно новою технологією, такою, що стрімко розвивається. Для підвищення довіри до них потрібні механізми урегульованості з боку держави. Тому прийнятий у 2022 р. ЗУ «Про віртуальні активи» та подальші зміни у ПКУ відіграють у цьому надзвичайно важливу роль. Поряд із цим, важливим є і подальша розробка нормативно-правового забезпечення запуску механізмів оподаткування віртуальних активів в Україні та подальша гармонізація у відповідності із міжнародними стандартами обліку та

оподаткування. Важливим аспектом є підвищенням обізнаності та фінансової грамотності населення щодо фінансових активів та удосконалення системи управління кібер-ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ринок криптовалют: як в Україні та інших країнах регулюють віртуальні активи. *Слово і діло*: аналітичний портал. 09.12.2020. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/12/09/infografika/biznes/rynok-kryptovalyut-yak-ukrayini-ta-inshyx-krayinax-rehulyuyut-virtualni-aktyvy>
2. Закон України «Про віртуальні активи». № 2074-IX від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
3. Закон України «Про запобігання корупції». № 1700-VII від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» №361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
5. Проект Закону Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами. № 7150 від 13.03.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211>

КОМЕРЦІЙНА ЦІННІСТЬ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ДЕРЖАВНОМУ ФІНАНСУВАННІ ЇХ РОЗРОБКИ

Кобелева А.В., аспірантка

Науковий керівник: Перерва П.Г., д.е.н., професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Проведено дослідження існуючої в Україні стандартної моделі процесу комерціалізації наукових досліджень, які частково або повністю фінансуються з державного або місцевого бюджету. Такого роду модель відображається в

державній політиці та підтримується ключовими гравцями в науковому співтоваристві, секторі венчурного капіталу, а також серед патентних повірених і юристів. Однак це лише часткове уявлення про те, як знання, отримані в результаті наукових досліджень, що фінансуються державою, передаються промисловості та суспільству. В даній моделі має місце і низка проблемних та дискусійних складових, які потребують більш детального розгляду та обґрунтування.

Стандартна модель комерціалізації наукових досліджень має конкретне застосування в науково обґрунтованих інноваціях в деяких сферах національної економіки. Патенти та створення спін-аут компаній є ключовим показником ефективності науково обґрунтованих інновацій. У технологічних інноваціях стандартна модель актуальна в тій мірі, в якій вона може стимулювати створення застосовних знань і генерувати пропозицію обізнаного та кваліфікованого персоналу. Однак існує кілька прийнятих заходів, які конкретно стосуються цих результатів.

Крім того, існують деякі більш конкретні обмеження концепції стандартної моделі. Оскільки модель виробництва знань базується на лінійному потоці (виробнича функція), існує припущення, що витрати держави йдуть завжди за визначенням та призведуть до бажаних результатів. Тобто процеси фінансування наукових досліджень, які, у свою чергу, генерують наукові результати, зазвичай призводять до комерційних або суспільних результатів або впливу.

Відчутні недоліки в досягненні загальної ефективності інновацій, як правило, пояснюються недостатніми вхідними ресурсами, а також вузькими місцями та прогалинами у виробничому процесі.

У структурі, орієнтованій на виробництво, постачальники коштів хочуть бути впевнені, якщо буде надано більше вхідних ресурсів, відбудуться пропорційні збільшення результатів і впливу. Існує також зацікавленість в оцінці ефективності процесу, щоб можна було виявити та усунути проблеми на основі

того, що така дія сприятиме покращенню продуктивності. Це означає відображення процесу та створення припущень щодо зв'язків і взаємозв'язків між різними елементами.

Серед дослідників і промисловості існує переважна думка, що більше ресурсів для досліджень – це добре. Менше уваги приділяється тому, наскільки правильно розподіляються ці ресурси – з точки зору ефективності і доцільності. Однак виробнича модель забезпечує основу для вивчення цих питань.

Загальна критика з боку технологічних інвесторів та їхніх консультантів полягає в тому, що науковці та дослідники недостатньо комерційні у своїй орієнтації. Це, звісно, піднімає питання етики та чесності щодо того, чи повинні окремі науковці та дослідники бути комерційно орієнтованими – на відміну від комерційної обізнаності та усвідомлення комерційного потенціалу та реальності.

Як правило, науково-дослідні роботи оприлюднюються та пропагуються з точки зору вкладів. На основі офіційної статистики зацікавлені сторони звертають увагу на рівень витрат на дослідження та розробки та проводять порівняння з витратами в інших країнах.

Вхідні дані стосуються ресурсів, які виділяються та доступні для дослідження. Вони охоплюють:

- розподіл фінансування: та залучення фінансування з інших джерел;
- податкові відрахування та пільги;
- вимірювання фізичного капіталу: придбані приміщення та обладнання;
- показники людського капіталу: набраний і призначений дослідницький персонал;
- вимірювання соціального капіталу: створення команд, співпраці та мереж;
- показники структурного капіталу: управлінські можливості, можливості та продуктивність.

Державна політика також зосереджена на тому, наскільки державні кошти сприяють залученню коштів з інших джерел (наприклад, банківські кредити).

Кредитне плече часто розглядається як головний показник ефективності.

Заходи процесу оцінюють спосіб планування, організації та управління виробництвом для створення результатів за заданих рівнів ресурсів. Заходи можуть бути прямим побічним продуктом виробничого процесу, але не вимірюють атрибути кінцевого продукту як такого. У науково-технічній сфері основні заходи процесу включають:

- залучення та утримання дослідників світового рівня;
- забезпечення приміщеннями та обладнанням світового рівня;
- залучення та утримання кращих студентів;
- постійна прихильність промисловості та уряду та підтримка досліджень.

Вимірювання процесу можна отримати з регулярних звітів установ і з адміністративних даних, які зберігаються менеджерами програм, спрямованих на покращення ефективності процесу, таких як стипендії для залучення студентів і стимули для найму викладачів.

У контексті виробництва знань вимірювання результатів зазвичай стосуються наступних показників:

- кількість: відповідність запланованим/запланованим результатам, тобто скільки надається (кількість патентів, публікацій тощо);
- своєчасність: дотримання запланованих дат завершення НДР, тобто скільки часу це зайняло;
- якість: відповідність вимогам/специфікаціям щодо використання, тобто якість патентів, публікацій, оцінених шляхом рецензування та місця публікації, цитування тощо);
- задоволеність замовника або споживача: відповідність очікуванням, таким як актуальність і використання в промислових умовах.

Показники результату повинні відображати критичні характеристики результату діяльності, яка відповідає потребам кінцевого користувача. Користувачі включають низку зацікавлених сторін, включаючи відповідного міністра, уряд, підприємства та економіку. Індикатори повинні надавати

інформацію про кінцевий продукт у міру його отримання – на відміну від процесу, який використовується для досягнення результату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтелектуальна власність: магістерський курс : підручник / П.Г.Перерва [та ін.]; ред.: П.Г.Перерва, В.І.Борзенко, Т.О.Кобелєва ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Планета-Прінт, 2019. 1002 с.

2. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobieliava T.O. Compliance risk in the enterprise. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»*: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 54–57.

3. Pererva, P., Kuchynskyi, V., Kobieliava, T., Kosenko, A., Maslak, O. Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2021. 4 (13 (112)). Pp. 6–14.

4. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства : монографія / В.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ [та ін.] ; ред.: П.Г.Перерва, Л.Л.ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. Харків : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 705 с.

5. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник / П.Г.Перерва [та ін.] ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків, 2020. 893 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>

6. Кобелєва Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>

7. Научные основы маркетинга инноваций : монография в 3 т. Том 3. / под ред. С.Н.Ильяшенко. Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус», 2013. 334 с.

8. Перерва П.Г. Кобелєва Т.О. Теоретичні засади комплаєнс-моніторингу в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*.

Екон. науки: зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 1. С. 65–72.

9. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*, 2018. № 1 (35). С. 98–106. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No1/98.pdf>

10. Перерва П.Г. Кобелева Т.О. Цінова політика підприємства та її вплив на ринкову кон'юнктуру та конкурентоспроможність продукції. *Вісник НТУ «ХПІ» : зб. наук. пр. Економ. науки.* Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 27. С. 58–61.

ДЕРЖАВНО-УНІВЕРСИТЕТСЬКА МОДЕЛЬ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Маслак М.В., к.е.н., доцент, докторант

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

У нашій країні вже давно вважається за прогресивну норму, що державне фінансування наукових досліджень сприяє збільшенню створення нових знань. У моделі дослідницького університету фінансування НДР пов'язане з освітою та науковою підготовкою. Державне фінансування також призначене для залучення коштів в університетах, з приватного сектору та благодійних джерел, а також від національного та місцевих бюджетів – як правило, на основі відповідності. Державне фінансування підтримує зарплати дослідників, а також придбання обладнання та доступ до приміщень. Певне фінансування надається спеціально для будівництва та/або придбання фізичних приміщень і обладнання. Спільне з університетами виробництво нових знань і освіта збільшує пропозицію вчених, інженерів і технологів, які можуть перетворити результати досліджень на товарні продукти та послуги. У деяких випадках це призводить до створення нових підприємств.

Завдяки такій стандартній моделі державного фінансування наукових дослідження, університети мають змогу отримати ресурси (людей, обладнання,

знання), необхідні для виходу на нові технологічні сфери та стимулювати нові форми відносин із приватним сектором. Завдяки маркетингу та продажам нових продуктів і послуг, а також створенню нових підприємств створюється міцніша національна економіка, яка, у свою чергу, генерує більше доходів від оподаткування, які можна повернути для подальшого фінансування наукових досліджень. Інвестиції венчурного капіталу, як клас активів, створених для комерціалізації інтелектуальних продуктів, забезпечують ресурси для виведення нових продуктів і послуг на ринок.

Слід також відмітити, що процес конкурсного фінансування, який досить широко використовується у вітчизняній практиці, розглядається як заохочення та винагорода за досконалість досліджень. Також вважається, що це зменшує відмінності між дослідницькими установами, оскільки все більше університетів і дослідницьких організацій підвищують свої стандарти як спосіб отримати доступ до конкурсних грантів.

У моделі, що розглядається, існує презумпція, яка значною мірою базується на дослідженнях, спостереженнях і твердженнях щодо особливостей «нової економіки», яка стверджує, що державне фінансування фундаментальних досліджень є основним рушієм розвитку промисловості, забезпечуючи її інноваційність. Тобто інновація виникає в результаті змін у теоретичних і наукових знаннях, створених завдяки дослідницьким відкриттям, керованим цікавістю.

Таким чином, науково обґрунтовані інновації пов'язані зі зростаючою тенденцією в університетах і державних дослідницьких організаціях до встановлення права власності на нові відкриття та винаходи шляхом створення прав інтелектуальної власності, зокрема у формі патентів. Патентування – і пов'язані з ним комерційні можливості для університетів, дослідницьких організацій і дослідників через продаж і ліцензування патентних прав – стало основним напрямком стандартної моделі комерціалізації досліджень.

Наукові інновації також стають важливими у все більшій кількості галузей

промисловості так звані галузі «старої економіки», такі як гірничодобувна промисловість, сільське господарство та промислове виробництво. Наприклад, машинобудування бачить значні можливості для застосування на своїх підприємствах науково обґрунтованих інновацій.

У той час, як часові рамки для фінансування державою наукових досліджень, які будуть реалізовані через продукти та послуги, є тривалими, кошти не просто передаються на багатообіцяючі проекти: важливою частиною стратегії є інвестування та підтримка перспективних осіб, які працюють у відповідних напрямках, кафедри, факультети та центри передового досвіду.

Початок інноваційного проекту, який потребує для свого виконання багато часу, часто здається ризикованим, але виграш від успіху виправдовує підтримку дослідників, які мають наукове бачення та інноваційні ідеї в його сфері. Часто незрозуміло, який аспект дослідницького проекту на ранній стадії буде найважливішим; Фундаментальні дослідження виробляють ряд ідей, і пізніше розробники вибирають з них найбільш цінні у міру появи потреб. Іноді корисність ідей очевидна зразу після їх оприлюднення. Наприклад, деякі ранні роботи зі штучного інтелекту досягли неочікуваного застосування в комп'ютерних іграх, деякі з яких зараз досліджуються для підтримки прийняття рішень та інших професійних цілей, а також для відпочинку.

Разом з тим, у багатьох галузях інновації продовжують ґрунтуватися на змінах у технічних знаннях, тобто в більшій мірі використовуються інженерні інновації, такі як інформаційні та комунікаційні технології, пластмаси, хімічні речовини, матеріали та автомобілі. У цих галузях потреба та можливість постійного розвитку продукту є головною рушійною силою інновацій. Розробкою продукту керують конкурентоспроможність, комерційність і ринкові міркування. У цих галузях існує попит на релевантні та застосовні знання, особливо на знання, що виходять за межі наукових дисциплін і сфер досліджень.

Технологічні інноваційні процеси виникають із фундаментальних досліджень і нових знань у технології для створення нових та/або вдосконалених

продуктів, процесів і пропозицій послуг. Творчі здібності, уява та винахідливість освічених і кваліфікованих випускників інженерів і технологів є критично важливими атрибутами в цій галузі інновацій. Підприємства неодноразово вказували на важливу роль системи вищої освіти у підготовці випускників з відповідними теоретичними знаннями та здатністю застосовувати ці знання в промисловому та комерційному контекстах.

Життєвий цикл продукту, конкуренція та тиск на витрати обмежують можливості компаній – великих і малих – навчати людей, які мають знання наукової теорії, щодо практичного застосування знань у розробці продуктів і бізнесі. Це питання стосується як соціальних наук, так і природничих наук та техніки. Підприємства очікують, що новоспечені випускники будуть готові до роботи та здатні створювати цінності. Це також є частиною причини, чому підприємства зараз шукають інновації за межами свого бізнесу.

Тим не менш, інновації, що керуються продуктами, спираються на базу постійного генерування нових знань за допомогою наукових відкриттів. Але може знадобитися багато років, перш ніж нові відкриття приєднаються до комерційного застосування. З цих причин підприємства в переважній більшості сфер національної економіки вважають відкриття та винаходи, отримані в результаті університетських досліджень, надто передчасними для впровадження та використання в комерційних цілях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтелектуальна власність: магістерський курс : підручник / П.Г. Перерва [та ін.]; ред.: П.Г. Перерва, В.І. Борзенко, Т.О. Кобелєва ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Планета-Прінт, 2019. 1002 с.

2. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobieliava T.O. Compliance risk in the enterprise. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»*: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 54–57.

3. Pererva, P., Kuchynskyi, V., Kobieliava, T., Kosenko, A., Maslak, O. Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2021. 4 (13 (112)). Pp. 6–14.

4. Антикризисний механізм сталого розвитку підприємства : монографія / В.Л.Товажнянський [та ін.] ; ред.: П.Г.Перерва, Л.Л.Товажнянський. Харків : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 705 с.

5. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник / П.Г.Перерва [та ін.] ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків, 2020. 893 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>

6. Кобєлева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>

7. Кобєлева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*, 2018. № 1 (35). С. 98–106. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No1/98.pdf>

8. Научные основы маркетинга инноваций : монография в 3 т. Том 3. / под ред. С.Н. Ильяшенко. Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус», 2013. 334 с.

9. Перерва П.Г. Кобєлева Т.О. Теоретичні засади комплаєнс-моніторингу в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. *Екон. науки: зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 1. С. 65–72.

10. Перерва П.Г. Кобєлева Т.О. Цінова політика підприємства та її вплив на ринкову кон'юнктуру та конкурентоспроможність продукції. *Вісник НТУ «ХПІ» : зб. наук. пр. Економ. науки*. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 27. С. 58–61.

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА МОДЕРНІЗАЦІЮ СУЧАСНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Несен М.А., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Дорошенко Г.О., д.е.н., професор

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

На сьогодні технології є неодмінною частиною для належного функціонування підприємств у кожній галузі. Пояснюється це тим, що на перший план виходять наступні чинники: швидкий доступ до необхідної інформації та постійне покращення якості запропонованої продукції, а також – збереження високого рівня конкурентоспроможності.

Саме тому особливу роль відіграють технологічні інновації, які надають багато можливостей для ефективної та актуальної діяльності організації, шляхом покращення окремих елементів вже чинної системи або запровадженням зовсім нових засобів виробництва.

Актуальність даної теми полягає в тому, що технологічні інновації є важливим елементом для модернізації сучасних економічних систем, адже стимулюють фірми - конкуренти до постійного розвитку, а значить – змінюють цілісну економічну структуру суспільства.

Окремі аспекти цього питання знайшли висвітлення в наукових працях О.Г. Шевлюги [1], О.М. Олефіренка [1], С.М. Ілляшенка [2], Н.В. Краснокутської [3], А.С. Філіпенка [4] та інших. Та питання впливу технологічних інновацій на модернізацію сучасних економічних систем потребує подальшого наукового дослідження та порівняння.

Метою цього дослідження є визначення важливості технологічних інновацій у модернізації сучасних економічних систем.

Сучасний економічний розвиток можна охарактеризувати як стрімкий цілеспрямований процес, що постійно нарощує потенціал, завдяки підтримці своєї динамічної рівноваги, мотивації суб'єктів господарювання до збільшення

виробництва, збільшенню рівня конкурентоспроможності та рівня життя населення. Досягти саме даного стійкого прогресивного руху можна з інноваційною парадигмою, яка є фундаментом створення сприятливих умов для всіх учасників економічної системи [1].

Технологічними інноваціями є певні сфери діяльності, що пов'язані з розробками, а також із впровадженнями зовсім нових технологій виробництва продукції та інформаційних систем у роботу організації. Тісно пов'язані з іншими різновидами інновацій: продуктовими, організаційно-управлінськими, ринковими та ресурсними – тому є ключовими двигунами у розвитку компанії [2-3].

Якісне нововведення може значно покращити кожен ланку структури підприємства:

- дати змогу отримувати кінцевий продукт вищої якості, ніж це було можливо до технологічної інновації;
- швидко та якісно задовольняти потреби споживачів;
- заощадити трудові ресурси та подолати нестачу кваліфікаційних працівників;
- зменшити час на вирішення організаційних питань, за допомогою програмних продуктів, що автоматизують роботу, та переходом на передові методи управління;
- збільшити кількість можливого випуску продукції та наданих послуг, завдяки економії часу та систематизації процесу.

Для створення нової технології компаніям спочатку необхідно провести аналіз національного та міжнародного ринків, діяльності конкурентів, виявити свої сильні та слабкі сторони, перспективи розвитку та погрози. Після цього, разом із всією командою визначити напрям, за яким будуть рухатися та працювати, розподілити зони відповідальності та скласти фінансовий план для даних заходів. Вже відповідно до цього, керівництво приймає рішення: чи будуть вони вдосконалювати вже наявну технологію, чи розробляти нову, або ж зовсім

купляти інновацію на ринку [4].

Таким чином, технологічні інновації стають своєрідним каталізатором у модернізації сучасних економічних систем. Вони запускають процес відновлення вже наявної системи, тим самим штовхаючи вперед розвиток окремих галузей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження впливу технологічних інновацій на ринок технологій і розвиток підприємства. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/22704/1/mmi2011_4_1_38_44.pdf;jsessionid=EE48EE54BEEA36CDBFE9FD60A7EE7B37 (дата звернення: 02.11.2022).
2. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : підручник. Суми : Університетська книга, 2010. 334 с.
3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навч. Посібник. Київ : КНЕУ, 2003. 504 с.
4. Філіпенко А.С. Світова економіка : підручник. Київ : Либідь, 2007. 640 с.

DIGITAL TRANSFORMATIONS FOR EU –UKRAINE ECONOMIC INTEGRATION

Piven V., student

Kubatko O., Doctor of Economic Sciences, Professor

Sumy State University

The new era of disruptive technologies, the diffusion of knowledge and innovations, a high level of digital development (e.g., Internet of Things, artificial intelligence, cloud computing) are an integral part of the modern economy. Digitalization becomes a key factor in the successful integration of countries into the world economy, a condition for the formation of national innovation systems, and the most important direction of structural reform of states' economies. It is crucial for

Ukraine as a candidate for membership of the European Union to implement economic and legal reforms, and re-build the national economy in the post-war period. All these challenges can be solved with the help of digital and technological transformations.

Many studies explored the issue of digital transformations in the Ukrainian economy. However, there is a lack of research concerning the role of digitalization for Ukraine-EU economic integration. Global challenges and threats, in particular the COVID-19 pandemic, make the issue of digital transformation even more relevant and increase the demand for scientific research in this field.

The purpose of the abstract is to figure out key digital drivers for successful Ukrainian national economic integration into the EU.

There are a variety of approaches to defining the concept of «digital economy», some of which are presented in Table 1. Nevertheless, all definitions express the idea of the novelty of such an economy type and its digital core.

Table 1

Different definitions of the concept of «digital economy»

No	Definition
1	A new type of economy based on digital and information communication technologies [1, p.2]
2	A set of significant changes that are transforming spheres and business processes based on the Internet and new digital technologies [2, p.174]
3	The transition of all economic sectors of the state (at the micro-, meso-, and macro-levels) to sustainable digital development [3]

The relationship between innovational development and economic growth is still seen to be ambiguous by many scientists. However, most research revealed such a relationship: more innovations – higher productivity – bigger GDP. It is important to analyze these relations, considering 27 EU member states. Luxembourg and Ireland were excluded from the model due to their very high GDP per capita. As a benchmark for the level of innovative and digital development, the Global Innovation Index (GII) from the Eurostat database was utilized [4].

The linear specification of the model was chosen due to the highest R-squared (it is 0.77 for the linear model, whereas it is 0.75 for the logarithmic and 0.7 for the

exponential one). The regression analysis demonstrates that innovations have a strong positive impact on GDP per capita (the regression equation is in Figure 1). When GII increases by 1 point, GDP per capita grows by 1376.8 US dollars.

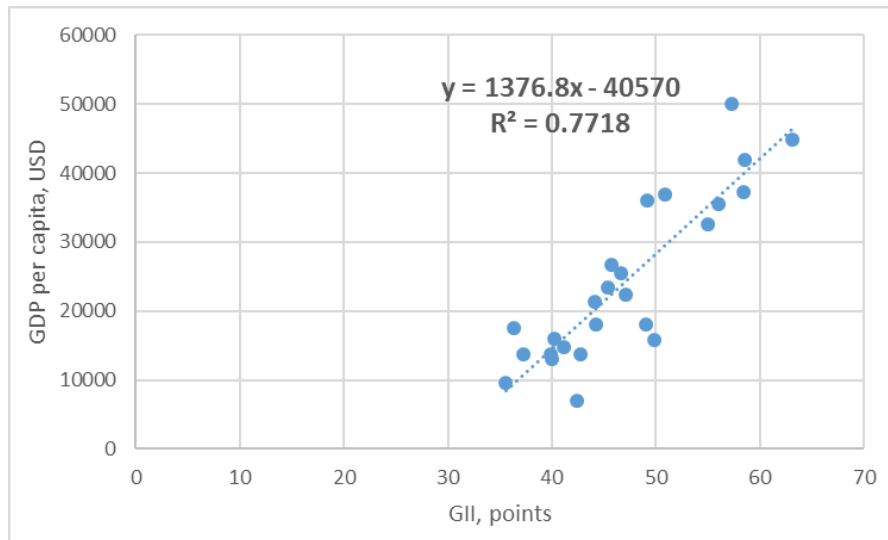

Figure 1. The impact of Global Innovation Index score on GDP per capita

Using STATA 16.0 software, a variety of tests were performed to check the model for its statistical significance and robustness. Fisher's criteria confirmed the statistical significance of the model equation, p-value, and t-statistics – the statistical significance of the factor. Cook-Weisberg test demonstrated no heteroscedasticity (the null hypothesis was rejected). Our empirical results prove that innovations and digitalization positively influence GDP per capita. They demonstrate that government can effectively stimulate national economic development through digitalization promotion.

Understanding the role of digitalization in economic development, it is important to figure out the main drivers of digital transformation in Ukraine. One of them is the digitalization of educational processes and the acquisition of soft competencies by citizens on the way to deepening European integration. In addition, e-governance is an effective tool to boost Ukrainian economic integration with the EU. The possibility to get public services online simplifies the process of doing business and reduces

corruption (both are important steps for European integration) [5, p.147]. In this context, Ukraine has a successful experience in launching e-government services (e.g., the mobile application «Diia» or the procurement system «Prozorro»). Businesses should also amplify the transition to a digital economy by developing e-commerce, implementing new trade models, etc.

To conclude, integration of the Ukrainian economy into the EU requires a variety of digital transformations, including a new educational paradigm with a strong digital component, e-governance, and e-commerce. Ukraine has already implemented some of them (especially, in the field of online public services) and possesses the strong potential to continue technological development. Policy-makers are recommended to encourage public institutions and private companies to use digital innovation through various incentives and keep on cooperation with the EU in the field.

REFERENCES

1. Jiang X. Digital economy in the post-pandemic era. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 2021. P. 1–7. URL: <https://doi.org/10.1080/14765284.2020.1855066>
2. What is digital economy? | Deloitte Malta | Technology. *Deloitte Malta*. URL: <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html> (date of access: 31.10.2022).
3. How does digital economy affect carbon emissions? Evidence from global 60 countries / F. Dong et al. *Science of The Total Environment*. 2022. P. 158-401. URL: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.158401>
4. Eurostat. *European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (date of access: 01.11.2022).
5. Digital and economic transformations for sustainable development promotion: A case of OECD countries / L. Melnyk et al. *Environmental Economics*, 2022. Vol. 12, no. 1. P. 140–148. URL: [https://doi.org/10.21511/ee.12\(1\).2021.12](https://doi.org/10.21511/ee.12(1).2021.12)

СУТНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Шаповал В.С.

Перерва П.Г., д.е.н., професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Інтелектуальний бізнес є найважливішим напрямком інноваційного розвитку і являє собою керований прийом, метою якого є розробка та реалізація сучасного інтелектуального, інформаційного, інноваційного продукту. Новітні інтелектуальні концепції вимагають від підприємств нових підходів у діяльності. В сучасних економічних умовах необхідно враховувати особливості ринків, інтелектуальної власності, створення інтелектуального бізнесу та управління ним, інноваційних принципів розвитку підприємств.

Термін «інтелектуальне підприємництво» або «інтелектуальний бізнес» запропонований американським професором А.Р.Червітцем ще в 2002 році [2]. Але А.Р.Червіц розглядав інтелектуальне підприємництво в першу чергу в контексті комерціалізації результатів вузівської науки, що не в повній мірі відповідає сучасному розумінню досліджуваного нами поняття, суттєво звужує його методологічний зміст та сфери ефективного використання.

Ми пропонуємо визначати сутність інтелектуального підприємництва у вузькому та широкому аспектах. У вузькому визначенні інтелектуальний бізнес представляє собою вид підприємницької діяльності, що характеризується підвищеною питомою вагою знань, людського капіталу і таке ін. В широкому визначенні інтелектуальний бізнес представляє собою особливий соціально значимий економічний інститут, який характеризується широким використанням інтелектуального капіталу в підприємницькій діяльності.

В основу інтелектуального бізнесу покладено чотири ціннісних орієнтири: бачення і відкриття, власність і відповідальність, інтегральне мислення і дія, співпраця і взаємодія. Розглядаючи інтелектуальне підприємництво як фактор конкурентної переваги в новій економіці, на наш погляд, слід виділити п'ять

основних ознак інтелектуального бізнесу [1]:

а) інтелектуальне безстрашне, яке пов'язано з наростанням складності знань і передбачає наявність можливостей до подолання труднощів пізнання;

б) інформаційна грамотність, що демонструє здатність швидко знаходити і обробляти необхідну інформацію;

в) толерантність до інформаційної системи збуту і невизначеності, що вирішує проблему «інтелектуального безсилля»;

г) здатність генерувати нове знання;

д) мотивація до виробництва нового знання.

Орієнтація на розвиток вказаних признаков фактично означає формування індивідуальних критеріїв успіху особистості в умовах економіки знань.

Особливістю інтелектуального бізнесу, на нашу думку, є те, що попит на послуги такого роду підприємств є виробничим і визначається властивостями виробничого процесу замовлення (аналогічно тому, як попит на фінансові послуги є виробничим від характеристики базового активу).

Важливість та актуальність використання інтелектуального бізнесу в тому, що він дозволяє суттєво посилити конкурентні переваги, засновані на використанні в першу чергу об'єктів інтелектуальної власності [1].

1. Монопольне право на виробництво даного виду продукції, яке отримує підприємство-власник патенту на ринках країни, де діє правова охорона.

2. Гарантовані на основі експертизи винахідницький рівень та абсолютна новина. Створення та розвиток нових форм підприємницької діяльності на основі об'єктів інтелектуальної власності, включаючи франчайзинг, виробничу кооперацію на ліцензійній основі, сумісні підприємства на основі об'єктів інтелектуальної власності та ін.

3. Швидкий ріст рівня ділової репутації підприємств, їх іміджу, популярності товарних знаків і торгових марок, фірмових найменувань, перетворення їх у «бренд».

Шляхи і засоби отримання максимальної економічної ефективності при

використанні інтелектуального бізнесу можуть бути зведені до наступних положень:

- можливість отримання максимального прибутку від продажу продукції внаслідок відсутності конкурентів, завдяки досягненню максимального обсягу продажу та встановленню монополюно високих цін на продукцію та послуги за наявності істотно нової або відомої торгової марки;

- можливість продажу патентів і ліцензій, регулювання ліцензійної діяльності, забезпечення технологічних переваг над конкурентами;

- більш висока конкурентоспроможність продукції та послуг, що забезпечує великий попит та обсяги реалізації конкурентоспроможних інтелектуальних товарів та послуг;

- здійснення більш ефективної науково-технічної політики;

- створення широкої мережі конкурентоспроможних підприємств з використанням фінансових коштів партнерів по співробітництву при порівняно низьких витратах власників результатів інтелектуальної діяльності;

- забезпечення необхідних умов для більш успішного проникнення на нові ринки з новим товаром завдяки холдинговим структурам і формуванню нових збутових мереж;

- економія на витратах, пов'язаних з виробництвом і реалізацією нових товарів і послуг, в тому числі і зменшення витрат на рекламу;

- можливість збільшення уставного капіталу діючого підприємства або його формування для створюваного підприємства без відлучення грошових коштів із господарського обороту;

- капіталізація об'єктів інтелектуальної власності і швидкий темп зростання вартості підприємства за рахунок нематеріальних активів;

- забезпечення більшого рівня запиту і попиту на товар з відомою у споживачів торговою маркою;

- створення більш привабливих умов для сторонніх інвесторів.

Проведене нами дослідження дозволило виявити основні проблеми, які

притаманні сьогодні в Україні підприємствам цієї сфери: низький рівень витрат на інновації та інтелектуальні продукти, відсутність стимулів до активного формування та реалізації власних ідей, більшість витрат на зарубіжні технології, недостатнє використання засобів інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимохова Г.Б. Интеллектуальный бизнес : конспект лекций. Харьков : Изд-во НУА, 2015. 80 с.
2. Cherwitz R. Developing intellectual interpreneurship. Wash, 2001.217 p.
3. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobielieva T.O. Compliance risk in the enterprise. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2017»*: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 54-57.
4. Pererva, P., Kuchynskyi, V., Kobielieva, T., Kosenko, A., Maslak, O. Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 2021 4 (13 (112)). Pp. 6–14.
5. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства : монографія / В.Л.Товажнянський [та ін.] ; ред.: П.Г.Перерва, Л.Л.Товажнянський. Харків : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 705 с.
6. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник / П.Г. Перерва [та ін.] ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків, 2020. 893 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906>
7. Інтелектуальна власність: магістерський курс : підручник / П.Г.Перерва [та ін.]; ред.: П.Г.Перерва, В.І.Борзенко, Т.О.Кобелєва ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Планета-Прінт, 2019. 1002 с.
8. Кобелєва Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2020. 354 с. URL:

<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>

9. Перерва П.Г. Кобелева Т.О. Теоретичні засади комплаєнс-моніторингу в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Екон. науки: зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 1. С. 65–72.

10. Перерва П.Г. Кобелева Т.О. Цінова політика підприємства та її вплив на ринкову кон'юнктуру та конкурентоспроможність продукції. *Вісник НТУ «ХПІ»* : зб. наук. пр. Економ. науки. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 27. С. 58–61.

11. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98–106. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No1/98.pdf>

12. Научные основы маркетинга инноваций : монография в 3 т. Том 3. / под. ред. С.Н.Ильяшенко. Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус», 2013. 334 с.

RESTRUCTURING OF BUSINESS PROCESSES AS A FACTOR OF INCREASING COMPETITIVENESS OF AN ENTERPRISE

Zhmai O., Senior Lecturer

Bondarchuk O., student

Language Consultant: Karavaeva T., PhD in Linguistics, Assoc. Prof

Odessa I. I. Mechnikov National University

The problem of increasing the competitiveness of enterprises in the context of globalization and openness of the world economy, high rates of innovative development is one of the most relevant not only for domestic enterprises, which for well-known reasons lagged behind the world leaders in their development but also for the world's leading companies.

Assessment of the enterprise competitiveness is a complex and complex indicator which consists of many different factors. In this context consideration of the issue of business restructuring and business processes becomes relevant.

There are various definitions of the concept of “restructuring”, however, most managers and specialists in enterprise management mean by this term the reorganization of the structure of the enterprise, its structure [1].

In its turn, a business process consists of a set of activities that are performed in coordination in an organizational and technical environment. These activities jointly realize a business goal. Each business process is enacted by a single organization, but it may interact with business processes performed by other organizations [2].

The restructuring of an enterprise can be carried out, as stated by some specialists in the field, according to various scenarios, but using two main approaches:

- 1) revolutionary – designing a business in accordance with the chosen strategy of the company, cardinal changes and overcoming several stages of the development;
- 2) evolutionary – gradual, step-by-step adaptation of the management system (with the help of procedures and technologies) to changes in the external environment and the search for a compromise between the methods of work that have historically developed at a given enterprise and market requirements [3].

The main reason for the restructuring of a normally functioning enterprise is qualitative changes within the enterprise in the process of its evolutionary development over time. The considered reason for the restructuring of the enterprise can be called a natural cause of growth and can be attributed to the so-called natural causes of restructuring, i.e. reasons due to internal, in this case, qualitative, changes in the enterprise [4].

Business process reengineering is one of the most well-known methods of business design, the most modern approach to reforming the enterprise management system and updating business processes and their management becomes a continuation of the restructuring period of the enterprise [5].

Both the process of restructuring and the process of increasing the enterprise competitiveness involve the expansion of certain capabilities of the enterprise which is achieved by changing the structure of the enterprise as a system.

Increasing the competitiveness of an enterprise means changing the limiting capabilities of an enterprise in achieving the main goal, i.e. generating a certain level of income on a long-term basis. Changing the capabilities of any system is achieved by changing the structure of the system, since it is the structure that determines the set of system capabilities – the admissible set of states and trajectories of its dynamics [6].

Enterprise restructuring, by definition, is a process of changing the structure of an object and, consequently, changing its capabilities. At the same time, regardless of the level of completeness, the restructuring complexity, its implementation should contribute to the achievement of the main goal – ensuring a level of profitability that satisfies the interests of the owners of the enterprise on a long-term basis in the future, which is fully consistent with the main goal of organizing and running any business in a market economy, consisting in generating income at a level that meets the interests of its organizers (owners), on a stable basis [7].

Thus, successful restructuring can create a real basis for improving the efficiency of the enterprise, even in the face of increased competition from national and international competitors.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шпак С.А. Понятие структурных изменений и проблема управления реструктуризацией предприятий. Методологические нюансы. *Бізнес Інформ*, 2007. № 11. С. 212–220.

2. Weske, M. (2012). *Business Process Management: Concepts, Languages, Architectures*. Springer Science & Business Media.

3. Клішейко А.В., Ковальов А.І. Реінжиніринг та організаційно-управлінські заходи з реструктуризації підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень*, ОДЕУ. 2007. Вип. 25. С. 160–165.

4. Стратегическая реструктуризация как фактор повышения конкурентоспособности предприятия. URL: https://vuzlit.com/2114400/strategicheskaya_restrukturizatsiya_faktor_povysheniya_konkurentosposobnosti_pre

dpriyatiya (дата звернення 06.11.2022).

5. Ковалев А.И. Управление реструктуризацией предприятия. К. : АВРИО, 2006. 367 с.

6. Шпак С.А. Реструктуризация и повышение конкурентоспособности предприятий как задачи стратегического управления. *Ефективна економіка*, 2017. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5882> (дата звернення 06.11.2022).

7. Брутман А.Б. Конкурентоспособность предприятий: оценка на основе их потенциалов. Запорожье: ООО «ЛИПС» ЛТД. 2012. 220 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ АВІАТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Кравчуновська А.О., студентка

Кузьміна О.В., к.е.н,

доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки

Національний авіаційний університет

Цифровізація постійно розширює свої межі, істотно змінюючи процеси управління повітряним простором, впливаючи на структуру та функціонування ринків авіаційних перевезень. Для кінцевого споживача дані тенденції можуть мати негативні наслідки щодо встановлення необґрунтованих цін на послуги пасажирських авіаперевезень, а також неправомірного використання персональних даних авіаперевізниками.

Ризик антиконкурентних практик в цій галузі зростає на тлі розвитку цифрових технологій, наслідком чого формуються нові форми взаємодії між конкурентами, що потребує вдосконалення підходів до антимонопольного регулювання їх взаємовідносин.

Основною метою дослідження є аналіз процесів, що пов'язані із цифровою трансформацією економіки. Відображені сучасні тенденції цифрової

трансформації в авіаційній галузі та наведені останні цифрові технології.

Основні завдання, які вирішуються в рамках дослідження:

– виявити основні види бізнес-моделей авіакомпаній, які здійснюють пасажирські перевезення.

– проаналізувати втілення цифрових технологій в інфраструктуру українських аеропортів.

Розгляд Антимонопольної служби США справи двох авіакомпаній – британської British Airways та південнокорейської Korean Air Co про картельну змову щодо фіксування цін на міжнародні перельоти привів до штрафу у розмірі 300 млн доларів на адресу кожної компанії. З розвитком цифрових технологій такого роду антиконкурентна поведінка авіаперевізників може набувати великих масштабів.

Специфіка авіакомпаній, що спеціалізуються на пасажирських авіаперевезеннях, полягає в орієнтації на досягнення одночасно двох цілей:

- підвищення стандартів обслуговування пасажирів;
- підвищення ефективності бізнес-процесів авіакомпанії.

Доступність та прозорість інформації про ціни на авіаквитки змінюють ставлення пасажирів до вибору сезону поїздки, дати та часу вильоту. Ціна квитка стає основним критерієм покупки.

Такі програми, як Kayak та Норрег, дозволяють мандрівникам відстежувати вартість рейсу.

Додаток Kayak працює за принципом туристичного метапошуковика, здійснюючи онлайн-пошук та порівняння авіаквитків та туристичних пакетів.. Kayak порівнює різні пропозиції партнерів, орієнтуючись у пошуку на вибрані користувачем фільтри та варіанти сортування.

Норрег – додаток для iOS, за допомогою якого користувач може відстежувати ціну на перельоти, що цікавлять його. Сервіс аналізує безліч джерел і на їх основі не тільки пропонує найдешевші варіанти, а й відслідковує зміни, що дозволяє передбачати динаміку цін у майбутньому.

Лоукостер easyJet використовує онлайн-додатки для формування персональних пропозицій з урахуванням переваг та лояльності пасажирів. Основним завданням компанії стало формування привабливої ціни перельоту, при цьому компанія прагне завоювати клієнта, стимулювати його повторне звернення. Першим кроком була розробка мобільного додатка, easyJet, який надає можливість купівлі квитка без необхідності паперового квитка .

Авіакомпанія використовує мобільні телефони клієнтів для сканування паспорта під час онлайн-реєстрації та інформування пасажирів в реальному часі про початок реєстрації, початок посадки на борт літака та навігації по аеропорту.

Великі аеропорти застосовують автоматизації систем безпеки та обслуговування пасажирів. Аеропорт Гатвік (Gatwick Airport) – найбільший партнер easyJet. Вони спільно впровадили технології геоданих, що дозволяє будувати маршрут терміналами аеропорту. Інформація, де містяться відомості номеру виходу на посадку і номеру стрічки отримання багажу передається через додаток easyJet,. У планах компанії – взаємодія з усіма аеропортами Європи.

Міжнародні аеропорти «Бориспіль», «Харків» і «Одеса» здійснюють міжнародні рейси і обладнані зчитувачами електронних паспортів та віз, а також пристроями для сканування посадкового талона QR або штрих-коду, є можливість подорожувати з цифровим паспортом в додатку «Дія».

Ведуться роботи по розширенню функціональних можливостей автоматизованих систем керування повітряним рухом, впроваджуються нові системи обміну повідомленнями, які дозволяють зняти обмеження на розмір та формат повідомлень, забезпечити швидку та безпечну їх передачу відповідно до сучасних міжнародних стандартів і вимог. Планується розпочати перехід до використання систем ADSB для спостереження повітряного простору.

Перспективи впровадження цифрових технологій у вітчизняну авіаційну сферу є, і досить великі, але є багато факторів, які стримують процес. Це висока вартість впровадження і необхідність зміни звичних процесів. Попри війну і складну ситуацію в економіці, запровадження сучасних цифрових технологій в

підприємствах авіаційної галузі значно підвищить ефективність їх роботи, і поруч з цим, дозволить знизити їх витрати, що підтримає конкурентоспроможність і імідж компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anderson J. Identification of Interactive Behavior in Air Service Markets:1973–76. *The Journal of Industrial Economics*, 1984. Vol. 32, № 4. P. 489–507.

2. Vidovic A., Stimac I., Vince D. Development of business models of low-cost airlines. *International Journal for Traffic and Engineering*, 2013. № 3. P. 69–81.

ДО ПОШУКУ Й РОЗВИТКУ НОВОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

Драчук Ю.З., д.е.н., професор, провідний науковий співробітник

Інститут економіки промисловості НАН України

Згідно з «Енергетичною стратегією України на період до 2030 р.» [1], Енергетика має вирішальний вплив на стан економіки в державі та рівень життя населення, де метою соціальної політик має бути забезпечення умов для зростання добробуту громадян. Найважливішими складовими добробуту в цивілізованих державах є забезпечення громадян і компаній необхідними енергоресурсами. Запорукою цьому може стати надійне, економічно обґрунтоване й екологічно безпечне задоволення потреб населення й економіки в енергетичних продуктах. Пріоритетність проблематики енергетичної безпеки ґрунтується на тому, що енергетична сфера на протязі багатьох років незалежності України залишається найбільш уразливим сегментом економіки, що була направлена на зниження енергоємності ВВП, інтенсифікацію розробки власних покладів енергоресурсів, диверсифікацію джерел і шляхів постачання енергоносіїв, формування стратегічного нафтового резерву, створення елементів ядерно-паливного циклу, всебічний розвиток альтернативної енергетики.

В умовах повоєнного відновлення важливого значення набуває розробка нових підходів до подальшого розвитку альтернативних джерел електроенергії [2], що обумовлено як пошкодженням критичної енергетичної інфраструктури у військовій агресії РФ проти України, так й еволюційним розвитком системи енергопостачання в світі. Проблемні питання активного розвитку альтернативної енергетики мають все більшу вагомість в аспекті складових сталого розвитку країн. Українська влада намагається підтримувати виробництво електроенергії з альтернативних джерел енергії, вносячи певні зміни у чинне законодавство: Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» з поправками до законів України «Про альтернативні види палива», «Про електроенергетику», «Про засади функціонування ринку електричної енергії України».

На формуванні механізму стратегічного управління розвитком альтернативної енергетики на засадах сталості з урахуванням соціологічного, екологічного, економічного та енергетичного компонентів наголошується в роботі [3., С.13], де запропоноване поняття «механізму стратегічного управління розвитком альтернативної енергетики як інструменту сталого розвитку економіки країни». Альтернативна енергетика [4., С. 180], має зіграти важливу роль у подоланні економічної кризи і підвищенні рівня енергетичної незалежності України. А це сприятиме сталому соціально-економічному розвитку України і підвищенню рівня енергетичної безпеки держави. Значну увагу даному питанню приділяє ЄС, реалізуючи Програму ALTENER з підтримкою розвитку цілого ряду відновлюваних джерел енергії, зокрема малогабаритних гідроелектростанцій, вітроагрегатів, сонячних батарей, термальних і геотермальних джерел енергії, використання біомаси, біологічного палива, використання відходів [5].

Цивілізований світ змушений терміново переглядати свої енергетичні стратегії та шукати альтернативу поставкам енергоносіїв з Росії. Суттєву роль у

цьому процесі можуть відіграти вуглецево-нейтральні гази, зокрема, біометан.[6]. Україна з її потужною аграрною галуззю та газотранспортною системою має значний потенціал для виробництва цього виду палива та його експорту в Євросоюз.

Біометан – екологічний газ з відходів харчової промисловості й тваринництва, осаду стічних вод та органічної фракції побутових відходів. Україна має найбільшу в Європі площу сільськогосподарських земель, тому потенціал його виробництва великий. «Для України з її сильною аграрною галуззю біометан – це можливість розвивати новий експортний напрямок, перетворити непотрібні залишки виробництва та побутові відходи на новий експортний продукт», – підкреслено директором групи компаній з іноземними інвестиціями ЕРУ Віллем Коппульс.

Щодо потенціалу біометану в Україні відзначено наступне [7;8]:

1) Перша черга будівництва газових мереж передбачала спорудження газопроводу завдовжки 800 м, який дозволить «Галс Агро» передавати до газорозподільних мереж (ГРМ) 330 куб. м біометану на годину у зимовий період. Передбачалося, що підключення відбудеться до кінця 2022 року. Проектна потужність встановленого обладнання для очищення біогазу в біометані становить близько 3 млн куб. м на рік, чого достатньо для локального забезпечення газом 1,5 тис. приватних домогосподарств, що прилягають до заводу. Газорозподільні мережі в Україні є найбільш прийнятними та перспективними для приєднання біометанових заводів. Вони найбільш розгалужені територією країни та мають співставний тиск роботи системи з виробниками біометану, що не потребує встановлення додаткового обладнання. За оцінками експертів Біоенергетичної асоціації України, обсяги виробництва біометану в країні можуть сягати 7,8 млрд куб. м на рік.

2) «Чернігівгаз» видав технічні умови на підключення першого в Україні біометанового заводу агрохолдингу «Галс Агро». Наразі це перший проєкт із приєднання біометанового заводу в Україні. Згодом «Галс Агро» планує

збільшити виробництво біометану до 1,1 тис. куб. м/год, а фахівці РГК та «Чернігівгазу» здійзнять кільцювання зони дії двох суміжних газорозподільних станцій, побудувавши ще близько 8 км газопроводу. Тоді біометановий завод отримає доступ до більшої кількості споживачів і передаватиме біометан до мережі одразу через дві ГРМ. Роботи заплановано завершити на початок опалювального сезону 2023/24 років. До 2023 році до них доєднаються ще п'ять виробників. Після завершення воєнного стану очікується бум розвитку біогазових установок в Україні».

Україна на відміну від інших європейських країн тільки починає свій шлях в напрямку біометану. Цього року було прийнято відповідний закон про створення державного реєстру та гарантій підтвердження походження біометану. Наступними кроками буде розробка вторинного законодавства для практичної реалізації положень закону, а саме, нормативні та технічні стандарти підключення заводів, а також порядок функціонування мереж із вмістом біометану. Варто зазначити, що в Україні наразі існують заводи, які виробляють біогаз із аграрних відходів, відходів тваринництва, харчової промисловості, сміттєзвалищ тощо. Але біогаз за своїми фізико-хімічними характеристиками не може бути поданий до газових мереж. Біогаз має бути очищений до біометану, тобто вміст CO₂, кисню та інших складових біогазу має бути знижений, а рівень метану підвищено до рівня не менше 90%. Прийняття відповідного закону про біометан є потужним поштовхом саме у розвитку ринку біометану, адже він є придатним до закачування у газові мережі. Саме газорозподільні мережі є найбільш оптимальним рішенням для додавання біометану у газову систему України.

Біометан може допомогти Україні здобути енергетичну незалежність. Верховна Рада ухвалила у другому читанні зміни до закону «Про альтернативні види палива». Стосуються вони розвитку виробництва біометану. Це великий крок до здобуття енергетичної незалежності, адже потенціал біометану – близько 10 млрд кубометрів на рік, третина всього споживання природного газу у нашій

державі.

Проблематика енергетичної безпеки набуває ключового значення для успішності розвитку енергоімпортозалежних країн. У цьому контексті успіх тієї чи іншої країни в її економічному розвитку забезпечуватиметься не лише за рахунок прямого доступу до енергоресурсів. В умовах міжнародної нестабільності країни, що мають ті чи інші поклади енергоресурсів, намагаються забезпечити енергетичну самодостатність. У випадку України ощадливе використання енергоресурсів власного видобутку в поєднанні з необхідним імпортом має бути забезпечене шляхом збалансовано вибудованої системи енергетичної безпеки. Вона має гнучко функціонувати як за звичайних, так і за надзвичайних обставин. Така система стане однією з гарантій виживання країни за несприятливих зовнішніх обставин, збереження її суверенітету, територіальної цілісності та подальшого економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. Схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України 24 липня 2013 року N 1071.

2. Драчук Ю.З. Актуальні аспекти альтернативної енергетики як фактору сталого розвитку економіки країни. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Території інновацій: стратегії, цінності та пріоритети» (TISVP-2022): (20 жовтня 2022 р., м. Суми). Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань. 2022. 150 с. С.44–51.

3. Рязанова Н.О. Стратегічні орієнтири розвитку альтернативної енергетики в національній економіці України. Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Київ, 2021. 40 с.

4. Волошин О.В. Розвиток альтернативної енергетики в Україні: сучасний стан та результативність механізмів державного регулювання. *Актуальні проблеми державного управління*, 2015. № 1. С. 176–181. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2015_1_25

5. Волошин О.Л. Особливості державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в різних країнах світу. *Державне будівництво*, 2014. № 2. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_2_2. трансферу знань. 150 с. С.44–50.

6. Микола Топалов. «Зелений» газ з відходів: коли біометан допоможе Україні стати енергонезалежною. *Економічна правда*, 6 жовтня 2022.

7. Ігор Гоцик. Біометан – європейський досвід та українські реалії. 03.12.2021. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/783840.html>

8. Андрій Кузьмін. Біогазова зброя. Як Україні перемогти в енергетичній війні з росією? *Нова енергія*. 5 листопада, 2021, URL: https://glavcom.ua/new_energy/publications/biogazova-zbroya-yak-ukrajini-peremogti-v-energetichniy-viyni-z-rosijeyu--795284.html

УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

В УМОВАХ КРИЗИ

Давидова К.О., магістрант

Науковий керівник: Токмакова І.В., д.е.н.,

професор кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом

Український державний університет залізничного транспорту

Підприємства України сьогодні функціонують в кризових умовах, що вкрай негативно відбивається на персоналі та кадровій безпеці.

Зміст кадрової безпеки слід розглядати з різних сторін. По-перше, вона виступає процесом, що забезпечує поточну і потенційну захищеність кадрів на підприємстві від різного роду небезпек, при відборі і під час адаптації кадрового складу, вдосконаленні й підвищенні кваліфікації персоналу і під час переміщення і вивільнення з підприємства. Джерелом небезпеки в даному випадку для кадрів буде роботодавець, що порушує права співробітників. По-друге, кадрова безпека являє собою спосіб активного захисту, в якій безпосередньо потребує саме підприємство. А саме, порушуються питання, що стосуються економічної безпеки, іміджу і стабільного прогресу бізнес-процесів у внутрішньому середовищі, а також небезпек, які можуть бути створені діями працівників підприємства, що носять свідомий або неусвідомлений характер.

Кадрову безпеку підприємства інтерпретують: як процес попередження негативних впливів на безпеку шляхом зменшення ризиків і загроз, пов'язаних із персоналом; як запобігання негативних впливів з боку персоналу компанії на всі елементи економічної безпеки; як стан захищеності організації при якому всі негативні впливи з боку співробітників підприємства зводяться до мінімуму [1].

Узагальнюючи вищесказане, кадрову безпеку слід розглядати як багаторівневу систему соціально-трудова відносин між її учасниками (роботодавцем, працівниками, державними та іншими суспільними інститутами), спрямовану на запобігання негативних впливів на діяльність

господарюючого суб'єкта з боку персоналу за допомогою правильного вибору і застосування відповідних засобів, методів та інструментом управління, і сприяє, як ефективного використання персоналу, так і успішному розвитку підприємства в цілому.

В умовах кризи управління кадровою безпекою принципово змінюється. Процеси управління неминуче трансформуються, пристосовуючись до нових умов, і характеризується обмеженістю фінансових коштів, неминучістю організаційних заходів, пов'язаних зі згортанням ряду програм соціального розвитку і скороченням чисельності персоналу, підвищеною соціально-психологічною напруженістю в колективі.

В часи криз збільшується ймовірність кадрових ризиків як з боку звільнених, так і з боку працюючих співробітників. Працівники, що підлягають звільненню через скорочення штату, часто відчують психологічні травми, пов'язані з наступним: професійна діяльність є головним джерелом доходу; у професійній діяльності реалізується потенціал людини; професійна діяльність визначає соціальні зв'язки і соціальний статус людини. У працівників, які зберегли робочі місця в процесі скорочення штату, також знижується рівень лояльності, мотивації, формується недовіра до керівників.

Основним завданням підприємства щодо персоналу в умовах кризи стає виживання з найменшими втратами кадрового потенціалу та забезпечення його максимально можливим соціальним захистом. Вагомим значення набувають питання згуртованості колективів, що дозволить підвищити корпоративну культуру та підвищити лояльність персоналу. Для формування ефективної кадрової безпеки підприємства все більше значення має розвиток персоналу та планування кар'єри співробітників [2].

Управління кадровою безпекою в умовах кризи є складною проблемою, вирішення якої реалізується через впровадження комплексу організаційних і технічних заходів, що попереджують виникнення кадрових загроз і нейтралізацію існуючих. У зв'язку з цим забезпечення кадрової безпеки підприємств передбачає розробку спеціальних програм зниження кадрових

ризиків. При цьому найважливіше значення має бути приділено управлінню поведінкою, що досягається за рахунок інформаційної та психологічної підготовки персоналу, цілеспрямованої роботи з попередження та профілактики виробничих конфліктів, корекції морально-психологічного клімату.

Поряд з вищевказаними заходами, побудова системи управління кадровою безпекою має базуватися на таких ключових напрямках, як: неухильне дотримання встановлених норм при наборі нових кадрів; вироблення і виконання адаптаційної програми, включаючи формування сприятливого клімату для утворення лояльного ставлення кадрів до підприємства; формування комплексу заходів щодо впровадження персоніфікованих процесів і операцій; дотримання режимів нерозголошення комерційної таємниці.

Таким чином, в умовах кризи система управління кадровою безпекою підприємства повинна бути орієнтована на попередження та нейтралізацію кадрових ризиків у сфері збереження трудового потенціалу та створення сприятливого робочого середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калініченко Л.Л., Шуміло О.С., Кулімякін Я.Ю. Кадрова складова економічної безпеки підприємства роздрібної торгівлі. *Проблеми економіки*, 2020. № 1(43). С. 138–143.

2. Коптева Г.М. Кадрова безпека підприємства: сутність, складові та забезпечення. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія : *Економічні науки*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 2. С. 119–124.

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ В
МУЗЕЙНИЦТВІ

Зубко Л.В., наукова співробітниця

Львівська національна галерея мистецтв імені Б.Г. Возницького

Музейна практика є різноманітною та складною. Це не лише «храми муз», як було закладено два століття тому, а і храми-ментори. Не лише еліта, а все суспільство є цільовою аудиторією музею. Музеї стали «дружніми» для всіх відвідувачів, мають зручне розташування, гарне освітлення і т. д. Така роль музею була переосмислена ще у 50-70 рр. ХХ ст. і зараз лише поглиблюється. Відповідаючи на виклики часу, музеї шукають шляхи демократизації своєї роботи, її наближення до інтересів масового відвідувача. До сфери музейної діяльності залучають реалії сучасності, запроваджують нові освітні програми. Музеї активно звертаються до роботи з дитячою аудиторією, людьми з особливими потребами, які раніше з різних причин були позбавлені доступу до музейного простору. У музейному середовищі України інклюзія виявляється у недостатній (або взагалі відсутній) репрезентації, участі або доступі. Подолання цієї прогалини, залучення ширших кіл суспільства до музейного простору утворює зміст музейної інклюзії. Працюючи з певними соціальними групами, музеї можуть стати чинником соціальної регенерації, акцентуючи на здатності музеїв, звертатись до висвітлення питань соціальної нерівності, дискримінації, соціальних змін. Бачення музеями своєї суспільної ролі та місця у соціально-культурному просторі втілилися у нові форми музейної практики, нові технології музейної комунікації, які міцно стверджуються у сучасному музейництві.

До числа новітніх технологій взаємодії музеїв зі своєю аудиторією можна віднести інтерактивні форми роботи, заходи з музейної інклюзії. Інтерактивність у музейній роботі дає можливість прямої взаємодії відвідувача із музейними предметами. Вона передбачає диференційований підхід до відвідувачів, впровадження у музейну роботу ігрових та театралізованих елементів, можливості тактильного доступу до експонатів [1, с. 3].

Причиною швидкого розвитку інтерактивних технологій є конкуренція в освітньому просторі, у сфері розваг та дозвілля. Цій конкуренції сприяв розвиток інформаційних технологій. Водночас, інтернет дуже розширив можливості взаємодії музеїв зі своєю аудиторією. Інтерактивні форми комунікації з відвідувачами набули поширення, утворюють новий стандарт сучасної музейної практики (сторінки та канали музеїв у Facebook, Instagram, You Tube).

Важливим напрямом сучасної трансформації соціальної ролі музеїв є розширення та модернізація їхньої участі у житті соціуму, посилення впливу на суспільні процеси є збільшення рівня інклюзивності у музейній роботі (залучення людей, охоплення певних спільнот, індивідів, з урахуванням їхніх прав, інтересів та потреб). Україна ще у 2010 р. приєдналася до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, що має визначати загальні рамки державної політики у цій сфері. Відповідно до неї формується й національне законодавство. Зокрема, стаття 19 названої конвенції гарантує людям з інвалідністю право на включення до місцевих спільнот, що передбачає можливість користуватися усіма місцевими ресурсами, бути повністю поінформованими про справи місцевої громади, брати повноправну участь у її діяльності. Музеї є як інформаційним так і психологічним ресурсом [3, с. 7].

Інклюзія у музейництві має декілька напрямків: перше, музеї залучають до свого простору соціальні групи, які раніше були виключені зі сфери музейної роботи із різних причин (правова дискримінація, фізичний чи ментальний стан); друге, складовою інклюзії є старання залучити до музею представників різних соціальних прошарків, які не мають зовнішніх перешкод для відвідування музеїв, проте залишаються байдужими до музейних експозицій. Отже, інклюзія в музейництві не зводиться лише до доступності закладів культури для осіб з інвалідністю, а має більш ширший спектр. Проте досі актуальною є проблема дискримінації осіб з особливими потребами [2]. Щоб музейне середовище було відкрите для усіх, слід базуватись на основних напрямках: фізична доступність музеїв та їхніх експозицій, інформаційна доступність музеїв та музейних програм, доступність самого контенту експозицій, інклюзивна компетентність

музейного персоналу. Крім того, частиною інклюзивних практик музеїв є їхня організаційна робота щодо інклюзивності [2, с. 2]. Доступність музею має забезпечуватися спеціальними програмами, наданням спеціальних послуг, підготовленим персоналом, а також довготривалим партнерством із організаціями, державними та недержавними, що опікуються людьми з інвалідністю [3, с. 14].

Українські музеї працюють за усіма названими напрямками. Водночас, працівники музею активно працюють у напрямі поширення власного та світового досвіду інклюзивної музейної діяльності, допомагаючи колегам з інших українських музеїв [4, с. 54], [5, с. 8]. Музеї докладають зусилля для формування та вдосконалення інклюзивних навичок своїх працівників. Для цього був запущений проєкт «Школа жестової мови: почуй культуру». Він передбачав навчання екскурсоводів базових засад жестової мови у музеях. Це дасть можливість знайомитися з експозиціями названих музеїв людям із вадами слуху, що володіють мовою жестів [6].

У рамках проєкту «Пінзель. Тактильна експозиція» Музей Пінзеля (відділ Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Возницького) провів у листопаді 2020 р. тактильну виставку. На ній були виставлені копії восьми скульптур українського майстра барокової пластики з основної експозиції музею, виготовлені із використанням друку на 3D принтері. Незрячі відвідувачі виставки могли їх торкатися, у такий спосіб знайомлячись із мистецької спадщиною Пінзеля. Також для кожної зі скульптур підготовлено опис шрифтом Брайля [7].

Музейна інклюзія прагне подолати перешкоди на шляху людей до музею, як фізичні, так й соціальні, а також розширити музейну репрезентацію досвіду, цінностей та інтересів різних соціальних груп.

Інноваційні музейні практики часом ставлять перед музейниками питання на які немає надто очевидних чи простих відповідей. Водночас, воно вимагає й балансу між музейною актуалізацією непрофесійного досвіду музейної аудиторії та потребою донести до неї професійні знання та навички музейного персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банах В. Музейні інновації та інтерактивність у теорії та практиці музейної справи. *Historical and Cultural Studies*, 2016. Vol. 3. № 1. С. 1–5.
2. Ясеновська М., Зіненко О. Кращі практики інклюзії. Friedrich Ebert Stiftung. 2020. 32 с.
3. Кравченко Р., Рудик Г. Доступність музеїв для людей з інтелектуальними порушеннями. Методичні рекомендації. За підтримки Українського культурного фонду. Київ, 2020. 76 с.
4. Міхно О. Інклюзія як напрям роботи Педагогічного музею України. *Art museum: минуле і сьогодення*. Зб. наук. статей. Вип. III. Чернігів, 2019. С. 53–57.
5. Віртосу І. Доступне мистецтво, або Як потрапити в музей? URL: <https://ud.org.ua>.
6. Львівські музеї «заговорять» жестовою мовою. URL: www.galinfo.com/ua/news/lvivski_muzei_zagovoriat. (дата звернення: 14.10.2022)
7. У Львові запрацювала унікальна тактильна виставка у музеї Пінзеля. URL: <https://4studio.com.ua/novyny/u-lvovi-zapratsuvava-unikalna>. (дата звернення: 14.10.2022)

**ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЕКОНОМІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ
СУЧАСНОГО СПЕЦІАЛІСТА**

Калінська О.П., к.пед.н., доцент кафедри економіки і маркетингу
Інститут підприємництва та перспективних технологій
Національний університет «Львівська політехніка»

Модернізація української освітньої системи на сучасному етапі потребує переосмислення та залучення національного і зарубіжного досвіду в організації освіти і навчання, а також впровадження у практику інновацій. Конкурентоздатність національної системи освіти у європейському і світовому просторі має забезпечуватись високою якістю випускників освітніх закладів.

Успішне вирішення цього завдання значно залежить від викладачів, їхнього науково-творчого потенціалу, рівня культури, професіоналізму та не менш важливої складової – високої педагогічної майстерності. Незважаючи на значний інтерес науковців і педагогів-практиків до педагогічної майстерності, проблема розвитку педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти залишається недостатньо дослідженою як у теоретичному, так і практичному аспектах. На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення структури, основних складових педагогічної майстерності та психолого-педагогічних умов її розвитку, зокрема у викладачів економічних дисциплін. Актуальність проблеми та недостатнє дослідження важливих аспектів розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у освітніх закладах зумовили вибір теми наших тез.

За допомогою опитування та інтерв'ювання ми визначили та експериментально перевірили умови розвитку педагогічної майстерності викладача економічних дисциплін у закладі вищої освіти.

Розробляючи програму і методику дослідно-експериментальної роботи, ми використовували в нашому дослідженні природний експеримент, що допускає реалізацію розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін у системі методичної роботи кафедри у звичайних та змінених умовах. У ході дослідницько-експериментальної роботи використано сукупність теоретичних й емпіричних методів дослідження, зокрема бесіди з викладачами економічних дисциплін, тестування та анкетування на курсах підвищення кваліфікації викладачів, семінарах педагогічних знань, тренінгах, школах педагогічної майстерності, розв'язання педагогічних ситуацій та завдань, вправ на розвиток критичного та креативного мислення, коучингові технології, workshop, використання маніпулятивних технологій.

Теоретичний аспект дослідження показав, що проблема розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін у закладі вищої освіти не знайшла свого достатнього відображення у наукових дослідженнях. Було також встановлено, що методична робота кафедр закладів вищої освіти не

орієнтована на розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін. Тож, на етапі константувального експерименту ми вважали за необхідне провести бесіду, щоб виявити рівень розуміння викладачами сутності педагогічної майстерності. Узагальнення результатів бесіди показало, що більшість викладачів не зовсім чітко усвідомлюють суть та зміст педагогічної майстерності. Підтвердженням цьому є неоднозначні відповіді щодо сутності педагогічної майстерності, її змісту. Респонденти в своїх відповідях зазначали лише окрему якість чи характеристики. Також, щоб дізнатися думку викладачів щодо важливості розвитку педагогічної майстерності та наявності чи відсутності цілеспрямованої (систематичної) роботи кафедр з розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін викладачам було поставлено такі питання:

1) Чи вважаєте ви, що педагогічна майстерність є важливою складовою в роботі викладача?

2) Чи склалася на вашій кафедрі система роботи з розвитку педагогічної майстерності?

Всього в анкетуванні взяли участь 336 осіб різних закладі вищої освіти. Результати анкетування показали, що 59,82% опитаних вважають, що педагогічна майстерність є важливою складовою в роботі викладача; майже третина викладачів не вважають педагогічну майстерність важливою складовою у роботі викладача (ні – 24,7%; важко відповісти – 15,48%). На питання «Чи склалася на вашій кафедрі система роботи з розвитку педагогічної майстерності?» ствердно відповіли лише 7,74% викладачів, тоді як 80,06% заперечили і 12,2% викладачів відповіли, що їм важко дати відповідь на це питання. Таким чином, нами було зроблено висновок, що загальне ставлення до розвитку педагогічної майстерності досить неоднозначне. Разом з тим, нас схвилював той факт, що серед викладачів закладі вищої освіти є багато таких, що відмітили відсутність системи роботи з розвитку педагогічної майстерності на кафедрі (80,06%) і були такі, хто не зміг однозначно відповісти на це питання (12,20%). Отож, результати опитування викладачів, у тому числі й викладачів

економічних дисциплін, підтвердили факт недостатньої уваги з боку науковців і педагогів практиків до такої важливої проблеми, як розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін у системі методичної роботи кафедри у закладі вищої освіти. Такий стан справ спонукає переглянути мету й підходи до організації методичної роботи з викладачами економічних дисциплін. Оскільки модернізація системи вищої освіти має спрямовуватись на компетентнісний підхід, то можна стверджувати, що повинен мати місце такий підхід і в системі методичної роботи кафедри.

Отже, категорію педагогічна майстерність варто розглядати як досвід соціально-професійної діяльності педагога, зумовлений інтелектуальною й особистісною значущістю, який ґрунтується на фахових, психолого-педагогічних і методичних знаннях та досвіді практичної педагогічної діяльності й професійноважливих якостей особистості викладача. Окрім того, викладач економічних дисциплін позиціонується як носій економічної культури, яка виявляється через його особистісні вчинки, адже економіка є також і творчою й поведінковою наукою, яка сприяє вмінню осмислювати й систематизувати безліч економічних процесів, спостережень сучасного економічного життя, а також уміти мислити й діяти в категоріальній системі ринкової економіки.

ETHICAL ASPECT OF COMPETITIVE INVESTIGATION

Zhmai O., Senior Lecturer

Kostiakova M., student

Language Consultant: Karavaeva T., PhD in Linguistics, Assoc. Prof

Odessa I.I. Mechnikov National University

One of the main factors in increasing competitiveness in the modern world is speed. The faster a company brings a product to market or enters new markets itself, the more likely it is that it will continue to exist. To do this, it is often necessary to have not only unique competitive advantages, but also information about competitors. Obtaining these data is usually carried out by competitive intelligence methods.

Competitive intelligence (CI) is the determination of the intentions of competitors, the study of the main business trends, the analysis of possible risks, etc. [1].

However, there is a difference between competitive intelligence and industrial espionage. CI is carried out within the framework of existing legal norms, and gets its results due to the analytical processing of a huge number of various open information materials. In industrial espionage, it is considered acceptable to use methods that involve a direct violation of the law: blackmail, bribery, theft, violence, physical elimination, and so on [2].

Compliance with ethical standards is also an important aspect of conducting competitive intelligence. However, the line between ethical and unethical practices remains blurred.

On the one hand, generally accepted standards of business conduct vary by country and even by industry. What is unacceptable in one country or professional group may be the norm in another. For example, in some countries it is completely legal to discriminate in employment based on gender. In other countries, civil servants expect to be rewarded for submitting official documents [1].

According to the survey by competitive intelligence holding Fuld & Co, business leaders in various industries understand the criteria of normality, aggressiveness and ethics differently. Thus, the least likely methods of economic espionage were assessed as unethical and illegal by representatives of high-tech industries and leaders of the financial sector. This suggests them to be more inclined to use any methods to achieve the goal [3].

On the other hand, it is difficult to determine whether an action violates moral norms or not. Although many companies declare rules of ethical behavior for their employees, in reality, in the daily race for profit, ethical rules may not be followed. Speaking about the need to comply with moral standards, many managers are also under enormous pressure of circumstances.

In the professional environment of business intelligence, there are some rules that specialists should adhere to.

So, Dan Hymelfarb, senior vice president of nxtMove, speaks about two basic principles: do not deceive by introducing yourself to the interlocutor (do not impersonate another) and not seek access to protected information, corporate or confidential, at any cost [4].

In the specialized literature, one can often find a reference to the Code of Ethics of the American Society of Competitive Intelligence Professionals which prescribes the following:

- to continually strive to increase respect and recognition for the profession;
- to pursue one's duties with zeal and diligence while maintaining the highest degree of professionalism and avoiding all unethical practices;
- to faithfully adhere to and abide by one's company's policies, objectives and guidelines;
- to comply with all applicable laws;
- to accurately disclose all relevant information, including one's identity and organization, prior to all interviews;
- to respect fully all requests for confidentiality of information;
- to promote and encourage full compliance with these ethical standards within one's company, with third party contractors, and within the entire profession [5].

Also, private services and independent competitive intelligence consultants can announce which activities are allowed and which are prohibited and condemned. For example, Fuld & Company, a leading American business intelligence company, has published its own ethical code of conduct called The Ten Commandments of Legal and Ethical Intelligence Gathering: 1. Thou shalt not lie when representing thyself. 2. Thou shalt observe thy company's legal guidelines as set forth by the legal department. 3. Thou shalt not tape-record a conversation. 4. Thou shalt not bribe. 5. Thou shalt not plant eavesdropping devices. 6. Thou shalt not deliberately mislead anyone in an interview. 7. Thou shalt neither obtain from nor give price information to thy competitor. 8. Thou shalt not swap misinformation. 9. Thou shalt not steal a trade secret (or steal employees away in hopes of learning a trade secret). 10. Thou shalt not knowingly press someone for information if it may jeopardize that person's job or

reputation [6].

In any case, for the proper organization of activities, any company needs its own set of ethical rules, and decision-making and the choice of methods depend on the employee himself, his upbringing and general ideas about morality.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баяндин Н. И. Этические проблемы ведения деловой разведки. URL: <http://www.abc-people.com/typework/economy/spy-2.htm> (дата звернення 08.11.2022).

2. Этические аспекты экономического шпионажа. URL: <https://thelib.info/ekonomika/975780-eticheskie-aspekty-ekonomicheskogo-shpionazha/> (дата звернення 08.11.2022).

3. Щербакова Н. В., Куледина М. С. Проблемы этичности конкурентной разведки. *Экономика и право*, 2013. № 11 (33). С. 96–98.

4. Некоторые этические аспекты конкурентной разведки. URL: <http://www.amulet-group.ru/page.htm?id=1864> (дата звернення 08.11.2022).

5. Competitive Intelligence and the Economic Espionage Act. 1999. URL: <http://www.rhesq.com/ci/scip%20eea%20policy%20analysis.pdf>.

6. Fuld M.L. The New2 Competitor Intelligence. 2011. URL: <https://cdn2.hubspot.net/hub/17073/file-13332891-pdf/resource-center/fuld-and-company-new-competitor-intelligence-excerpt.pdf>.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕХАНІЗМУ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вашковська М.С., студентка 1-го курсу магістратури

Науковий керівник: Ломачинська І.А., д.е.н., доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Висока вмотивованість персоналу будь-якої організації є вкрай важливим фактором забезпечення її конкурентоспроможності у сучасних умовах. З кожним роком вітчизняні компанії все більше усвідомлюють той факт, що

висококваліфіковані та орієнтовані на результат кадри є їх найціннішим ресурсом. Розуміння того, як правильно мотивувати працівників, є однією з головних передумов успішного розвитку бізнесу в цілому. Більш того, зацікавленість компанії у найкращих співробітниках та спроможність створювати умови для найкращої реалізації їх талантів надихає потенційних працівників зацікавитися саме цією компанією. Як результат, роботодавці стали частіше акцентувати свою увагу на вдосконаленні механізму мотивації персоналу з метою утримання талановитих кадрів, підвищення рівня їх лояльності та залученості до розвитку компанії, що сприяє зростанню продуктивності людського капіталу в цілому.

Мотивація – це сукупність мотивів (внутрішніх стимулів) у свідомості людини, які дають можливість приймати рішення щодо вибору з-поміж запропонованих альтернатив, виконувати певні дії та притримуватись встановлених орієнтирів. Мотиваційний процес відбувається в психіці людини і є рушійною силою для досягнення мети – виконання завдань [1].

На сьогодні можна визначити ряд ключових тенденцій у розвитку мотиваційного механізму організації, які стрімко поширюються у світовій практиці.

Перший тренд полягає у тому, що негрошові вигоди та привілеї наразі відіграють вкрай важливу роль у залученні працівників до ефективної роботи. На думку президента Career Pathways Consulting Барбари Мейсон, колишнього керівника відділу кадрів, «співробітники сьогодні шукають досвід, а не просто роботу» [2]. І дійсно, хоча фінансове заохочення все ще займає одне з найважливіших місць в системі мотивації, полюс уваги все більше зсувається у бік нематеріальних стимулів, таких як: можливість працювати дистанційно, гнучкий або стислий графік роботи, неповна зайнятість, відпустки з догляду за дитиною, оздоровчі послуги тощо.

Другим трендом слід визначити формування гнучкого робочого середовища в організації. Якщо раніше були розповсюджені чіткі ієрархічні організаційні структури з жорсткою формалізацією та регламентованою

взаємодією між працівниками різних рівнів, то зараз значна перевага надається плоским та гнучким структурам. Це сприяє енергійній та динамічній взаємодії співробітників різних підрозділів і посад, а також активній залученості. Завдяки цьому працівники стають більш вмотивованими до ефективного виконання поставлених перед ними задач, генерування інноваційних ідей щодо покращення організації робочих процесів, самовдосконалення та підвищення професійної кваліфікації.

З другим трендом тісно пов'язаний наступний, який полягає у зростанні ролі зворотного зв'язку як між працівниками всередині організації, так і між компанією та постачальниками і клієнтами. У сучасних організаціях зворотний зв'язок стає більш швидким та ефективним, полегшується процес комунікації між різними ланками управління [3]. Таким чином, значну кількість проблем вдається виявити на ранніх етапах та вжити відповідних превентивних заходів.

Ще одним важливим трендом розвитку мотиваційного механізму є підвищення корпоративної соціальної відповідальності. За словами Метью Шайлера, представника міжнародної мережі готелів і курортів Hilton, у працівників є бажання вплинути і відчувати, що вони змінили ситуацію, будь то просто допомога гостям готелю у відмінному проведенні дня або підтримка більш широких ініціатив в галузі стійкого розвитку [2]. Таке прагнення особливо притаманне молодим співробітникам, яким вже недостатньо відокремлено виконувати свої обов'язки без розуміння того, в чому саме полягає їх внесок у розвиток компанії, а також у наближення до досягнення її глобальних цілей.

Крім корпоративних цілей, як зазначалося вище, працівники мають бажання бути залученими у соціально важливу діяльність. Великі компанії всіляко сприяють цьому. Мелісса Андерсон із Duke Energy стверджує: «молоді співробітники найчастіше прагнуть встановити зв'язок з відчуттям мети (наприклад, стійкістю). Їм потрібне відчуття зв'язку з корпоративною місією та цінностями». У відповідь на це Duke Energy надає своїм співробітникам широкі можливості для участі в різних волонтерських ініціативах: від очищення води від водоростей до благоустрою місцевих шкіл [2].

Отже, сучасний мотиваційний механізм управління персоналом організації трансформується у напрямку зростання ролі негрошових стимулів. На даний момент більш важливим для працівників є задоволення вищих потреб за ієрархією цінностей Маслоу, що відповідає, у тому числі, цінностям і пріоритетам зумерів і міленіалів у порівнянні з поколіннями X та бейбі-бумерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lušňáková Zuzana, Šajbidorová Mária, Juríčková Zuzana. Development Trends in Motivation Factors Applied by Business Managers in Corporation. *Management of Organizations: Systematic Research*, 2018. Vol. 79. № 1. URL: <https://doi.org/10.1515/mosr-2018-0005> (дата звернення: 7.11.2022).
2. 4 employee engagement trends that leaders need to know. *Forbes*: веб-сайт. URL: <https://www.forbes.com/sites/danabrownlee> (дата звернення: 7.11.2022).
3. The Biggest Trends In Employee Motivation We've Seen This Year. *BRAVO*. URL: <https://getbravo.io/the-biggest-trends-in-employee-motivation-weve-seen-this-year/> (дата звернення: 7.11.2022).

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Глазунова О.О., к.е.н., старший викладач кафедри економіки

Савелова А.Д., студентка

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Бунецька І., викладач Університету Ланчжоу (Lanzhou University), Китай

Досвід технологічно розвинених країн свідчить, що наразі ефективним є залучення й вкладення інвестицій безпосередньо у людський капітал, що, у свою чергу, є джерелом формування інтелектуального капіталу. Більшість підприємств України, економічні умови якої розвиваються, функціонують за старою парадигмою інвестування більшою часткою безпосередньо в процес виробництва.

Для оцінки ефективності співвідношення людського та інтелектуального

капіталів України та його порівняння з європейськими країнами проаналізуємо Глобальний інноваційний індекс, Глобальний індекс конкурентоспроможності, Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів, Індекс готовності до передових технологій, Індекс мережевої готовності, Глобальний індекс знань.

Глобальний індекс конкурентоспроможності, який складають показники Сприятливе середовище (33,2%), Людський капітал (16,6%), Ринки (33,2%) та Інноваційна екосистема (16,6%) [1], має спадну динаміку протягом 2020-2022 рр. Компоненти Людський капітал та Інноваційна екосистема характеризують рівень розвитку людських навичок, якість поточної робочої сили, стан підприємництва та його здатності до інноваційної діяльності, діяльність підприємств у сфері вітчизняних і міжнародних досліджень та розробок.

Глобальний інноваційний індекс характеризує країну за позиціями Заклади, Людський капітал і дослідження, Інфраструктура, Розвиненість ринку, Розвиненість ділової сфери, Результати знань і технологій та Творчі результати [2]. У 2022 р. Велика Британія та Німеччина завдяки високим значенням відібраних показників блоків Дослідницький талант та Працівники знань, блоків Творчі результати, Результати знань і технологій, Людський капітал і дослідження. є одними з найбільш конкурентоспроможних країн світу. Україна має достатньо низькі значення Дослідницького таланту, Творчих результатів і Результатів знань і технологій, проте за цими першими двома індикаторами мала перевагу перед Словаччиною, а за третім – перед Польщею. Випереджує Україна наведені країни ЄС та Велику Британію за Людським капіталом і дослідженнями (рис.1).

Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів має структуру «вхід – вихід», в методології якого продуктами виступають Професійно-технічні навички та Навички глобальних знань, і характеризує людський та інтелектуальний капітали за стадіями їх так званого «життєвого циклу»: Увімкнення (пробудження таланту) – Залучення – Зростання – Утримання [4]. Згідно даних рис. 2, Україна програє на всіх стадіях розвитку людського та інтелектуального капіталів, маючи лише перевагу перед Польщею у Залученні

цих ресурсів.

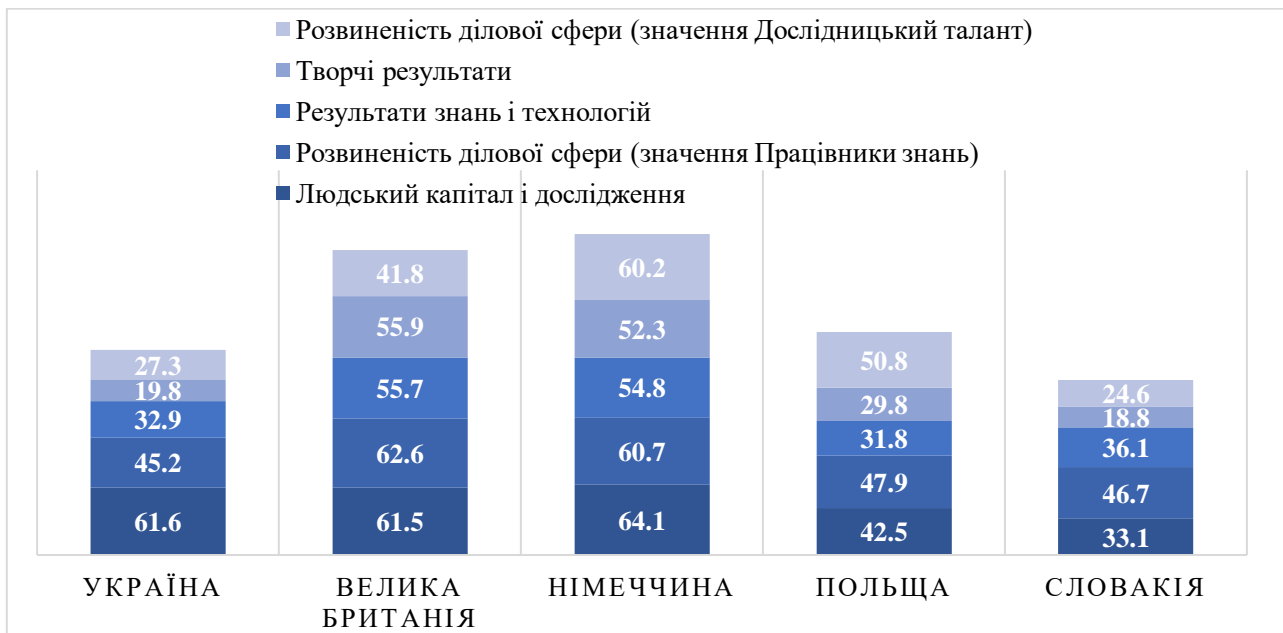

Рис.1 Людська та інтелектуальна складова в Глобальному інноваційному індексі за 2022 р.

Джерело: сформовано за даними [2]

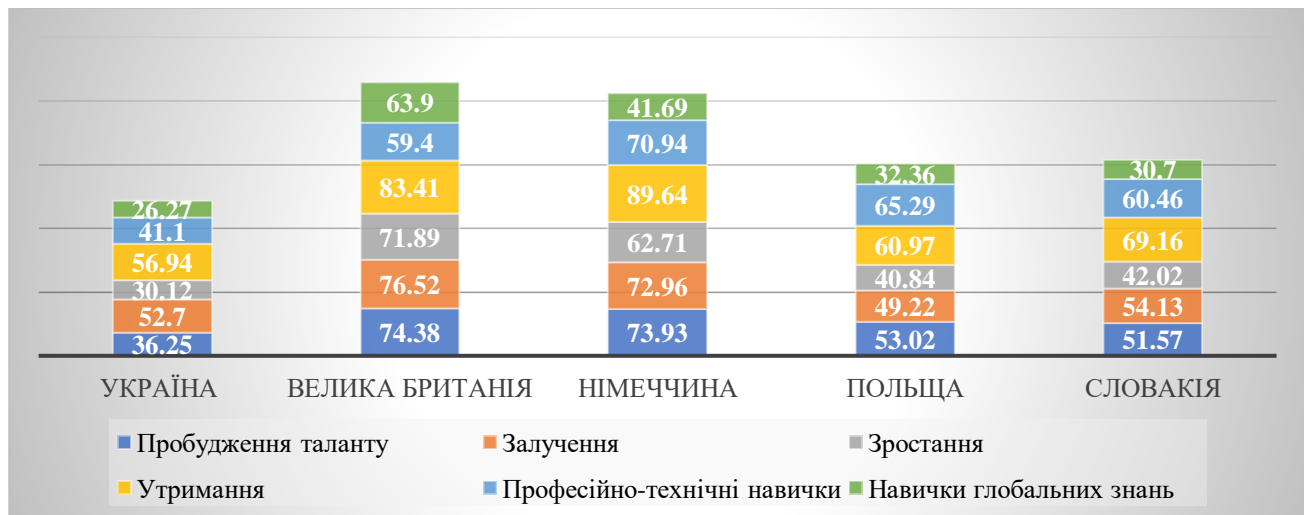

Рис. 2 Структура Глобального індексу конкурентоспроможності талантів за країнами у 2022 р.

Джерело: сформовано за даними [4]

Утворені у свою чергу блоки ІКТ, Навички та вміння, Дослідження та розробки, Промисловість та Фінанси формують Індекс готовності до передових

технологій [3]). За Навичками та вміннями Україна у 2021 р. займає місце попереду двох високорозвинених країн та Польщі, а за Дослідженнями та розробками випереджає усіх аналізованих країн (рис. 3).

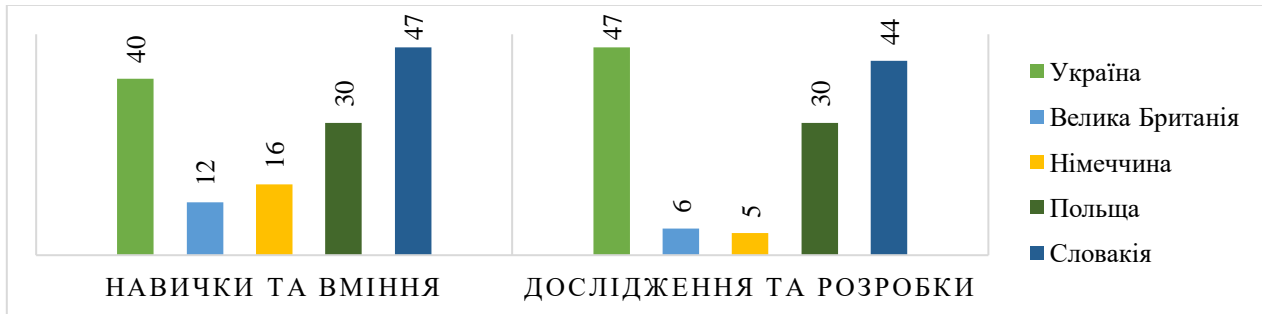

Рис. 3 Рейтинг країн за людською та інтелектуальною складовими Індексу готовності до передових технологій в 2021 р.

Джерело: сформовано за даними [3]

Показники Індексу мережевої готовності (Технології, Людство, Управління, Вплив) [5] представлені на рис.4. Україна має найменші показники Наукових публікацій зі штучного інтелекту та Наукомісткої зайнятості, проте рівень Впровадження нових технологій вищий за польський, а рівень Заявки на патентний договір про патентне співробітництво вищий за словацький.

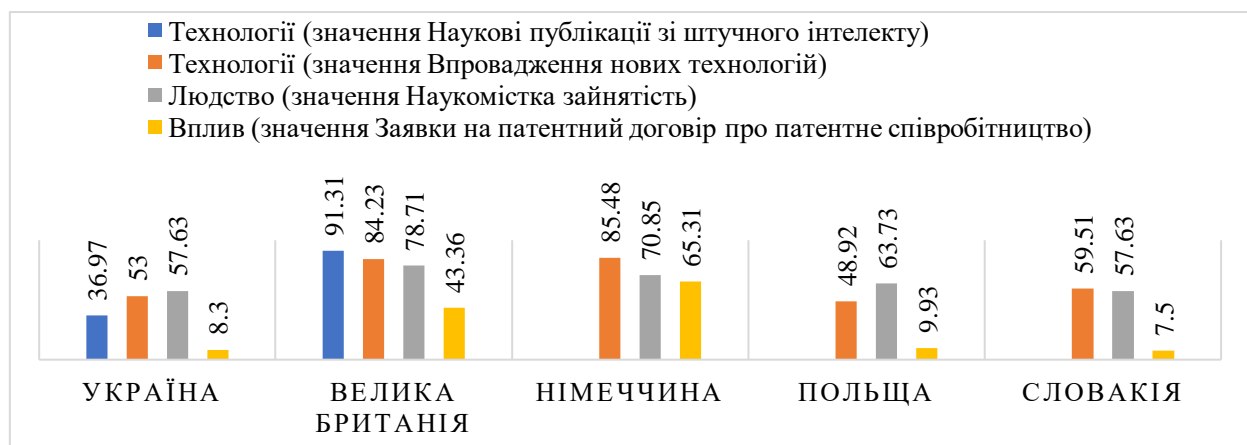

Рис. 4 Показники конкурентоздатності людського та інтелектуального капіталу в Індексу мережевої готовності за 2022 р.

Джерело: сформовано за даними [5]

Глобальний індекс знань формують 7 блоків [6], серед яких найбільш чітко характеризують людський та інтелектуальний капітал 2 показника у блоках Вища освіта та ІКТ і блок Дослідження, розробки та інновації, який має найменші значення в порівнянні з Великою Британією, Німеччиною Польщею та Словаччиною. Найменшим в Україні за даними рис.5 є показник Дослідники у сфері вищої освіти, а Патентні заявки на ІКТ РСТ є середніми між значеннями Польщі та Словаччини.

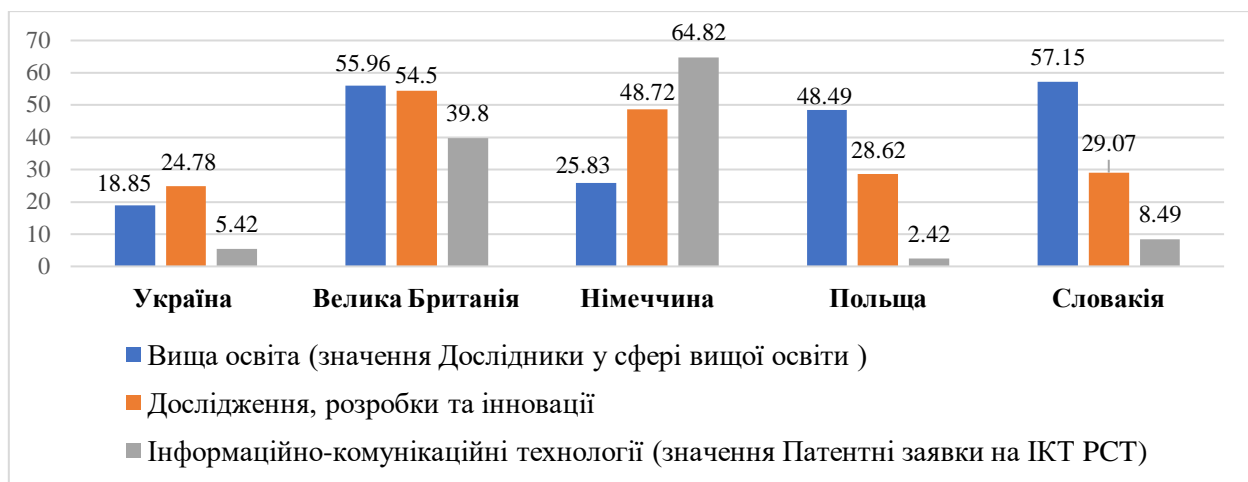

Рис. 5 Людська та інтелектуальна складові Глобального індексу знань в 2021 р.

Джерело: сформовано за даними [7]

Україна наразі дуже мало уваги приділяє уваги людському капіталу, що призвело до відтоку з країни науковців й інноваторів. хоча і випереджає високотехнологічних гігантів за людськими навичками та вміннями, за дослідженнями та розробками. Аналіз показників дає можливість стверджувати, що Україна має потенціал до розширення свого інтелектуального капіталу, шляхом створення сприятливих умов залучення та функціонування людського капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Economic Forum. Reports. URL: <https://www.weforum.org/reports/>
(дата звернення 12.11.22)

2. WIPO. Resources. URL: <https://www.wipo.int/reference/en/> (дата звернення 12.11.22).
3. Unctadstat. Technology and Innovation Report 2021. URL: <https://unctad.org/page/technology-and-innovation-report-2021> (дата звернення 12.11.22).
4. Global Talent Competitiveness Index. GTCI 2022. Previous GTCI Reports. URL: <https://www.insead.edu/faculty-research/research/gtci> (дата звернення 12.11.22).
5. Network Readiness Index 2022. URL: <https://networkreadinessindex.org/> (дата звернення 12.11.22).
6. Global Knowledge Index (GKI) 2021. HR spreads. URL: <https://kuwait.un.org/sites/default/files/2022-01/Global%20Knowledge%20Index%20%28GKI%29%202021%20HR%20spreads.pdf> (дата звернення 12.11.22).
7. Global Knowledge Index. Rankings. URL: <https://www.knowledge4all.com/ranking> (дата звернення 12.11.22).

РОЗРАХУНОК ІНДЕКСУ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ ESG ЯК
ІНДИКАТОРА РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Глазунова О.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки

Савелова А.Д., студентка

Пономаренко С.О., аспірант кафедри економіки

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Таловер В.А., к.е.н., директор ТОВ «Спіритус-Вишняки», м. Кременчук

Бучашвілі Хатуна (Buchashvili Khatuna), співробітник з інформаційної безпеки та дотримання вимог, ТОВ «Majorel», Грузія

Україна, як кандидат на членство в ЄС, вже багато років активно долучається до підтримки й досягнення цілей сталого розвитку. У розрізі цього

шляху підприємствам запропоновано функціонувати за принципами ESG-стратегії, тобто спрямовувати свою діяльність на досягнення екологічного, соціального та економічного ефектів (рис. 1).

Останнім часом можна спостерігати, як ESG-стратегія стає не стільки пропозицією для формування позитивного іміджу компанії, скільки певною вимогою для зменшення навантаження на навколишнє середовище та забезпечення сприятливого економічно-соціального та інвестиційного клімату в країнах.

Оцінка рівня відповідальності підприємств за допомогою індексу діяльності на засадах ESG допоможе сформуванню уявлення про внесок багатьох підприємств у забезпечення людського сталого розвитку.

Рис. 1 Чинники ESG у діяльності сучасних підприємств

Джерело: сформовано на основі [1]

Об'єктом у даному дослідженні, для якого розраховується вищезапропонований показник, виступає ДП «НАЕК «Енергоатом» – найбільшим виробником електроенергії, одним з найбільших платників податків в Україні [2, 6] та одним із найбільших виробників атомної енергії в світі [2]. Формування моделі розрахунку Індексу діяльності на засадах ESG супроводжувалось формуванням бази статистичних індикаторів, зазначених у звітності ДП «НАЕК «Енергоатом», і угрупованням за трьома групами відповідно до чинників ESG: Екологія, Соціум, Корпоративне управління (табл. 1) [2-4].

Показники, що формують Індекс діяльності на засадах ESG

Субіндекс	Екологічна складова	Соціальна складова	Складова корпоративного управління
Показники	Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, т	Облікова кількість штатних працівників, віком до 35 років	Облікова кількість штатних працівників, жінки
	Обсяг озоноруйнівних речовин, які використовуються в обладнанні АЕС, кг	Облікова кількість штатних працівників, віком старше 50 років	Фінансування інвестиційних програм (фінансування капітальних вкладів), млрд грн
	Використання господарсько-питної води, куб.м	Підготовка персоналу, людино-курсів	Капітальні інвестиції на охорону навколишнього середовища, млн грн
	Використання технічної води, куб.м	Витрати на підготовку персоналу, тис. грн	Обсяги сплати екологічного збору, млн грн
	Використання водних ресурсів на АЕС (різниця між лімітом та фактичним забором), тис. куб. м	Витрати на соціальний розвиток, млн грн	Чисельність ліцензованого персоналу, ос.
	Обсяг відведення стічних вод у поверхневі водні об'єкти, тис. куб. м	Витрати на охорону праці, млн грн	Процедури закупівель через ProZorro, од.
	Обсяги утворення нерадіоактивних відходів, т	Коефіцієнт частоти нещасних випадків	Частка у загальному виробництві електроенергії в Україні, %
	Кількість відходів 1–4 класів, переданих до спецорганізацій на утилізацію, т	Кількість студентів, що навчалися за тристоронніми угодами, осіб	Фонд оплати праці, млн грн
	Обсяги утворення радіоактивних відходів (рідких і твердих), т		Відрахування до спеціального фонду державного бюджету на соціально-економічні компенсації, млн грн
	Поточні витрати на природоохоронні заходи, млн грн		Сплачено платежів до бюджетів всіх рівнів та розрахунки зі страхування, млн грн

Джерело: сформовано на основі [3-5]

З метою визначення сумісності та відповідності виокремлених індикаторів доцільним є проведення процедури стандартизації на основі методу варіаційного розмаху показників, що у свою чергу поділені на стимулятори (Використання технічної води; Використання водних ресурсів на АЕС; Обсяги утворення нерадіоактивних відходів; Кількість відходів 1–4 класів, переданих до спецорганізацій на утилізацію; Поточні витрати на природоохоронні заходи; Облікова кількість штатних працівників, віком до 35 років; Облікова кількість штатних працівників, віком старше 50 років; Підготовка персоналу; Витрати на підготовку персоналу; Витрати на соціальний розвиток; Витрати на охорону праці; Кількість студентів, що навчалися за тристоронніми угодами; Облікова кількість штатних працівників, жінки; Фінансування інвестиційних програм; Капітальні інвестиції на охорону навколишнього середовища; Чисельність ліцензованого персоналу; Процедури закупівель через ProZorro; Частка у загальному виробництві електроенергії в Україні; Фонд оплати праці) і дестимулятори (Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; Обсяг озоноруйнівних речовин, які використовуються в обладнанні АЕС; Використання господарсько-питної води; Обсяг відведення стічних вод у поверхневі водні об'єкти; Коефіцієнт частоти нещасних випадків; Обсяги сплати екологічного збору; Відрахування до спеціального фонду державного бюджету на соціально-економічні компенсації; Сплачено платежів до бюджетів всіх рівнів та розрахунки зі страхування).

Нормування показників-стимуляторів здійснюємо шляхом:

$$I_{ij} = \frac{(X_{ij} - \min X_{ij})}{\max X - \min X} \quad (1)$$

показників-дестимуляторів за формулою:

$$I_{ij} = \frac{(\max X - X_{ij})}{\max X - \min X} \quad (2)$$

Індекс діяльності на засадах ESG розрахуємо як:

$$I_{ESG} = \frac{\sum I_{ij}}{n} \quad (3)$$

де I_{ij} – нормований i -й показник в сукупності; X_{ij} – значення i -го показника в сукупності; $\min X_{ij}$ – мінімальне значення i -го показника; $\max X$ – максимальне значення i -го показника; n – кількість показників.

Відповідно до поставлених вимог, розроблено інтегральну модель оцінки рівня соціально-економічної відповідальності за чинниками ESG : Екологія, Соціум, Корпоративне управління.

На основі еколого-економічних та соціальних даних (табл. 1), шляхом використання вищезазначених формул було розраховано інтегральний Індекс діяльності на засадах ESG для ДП «НАЕК «Енергоатом» (табл. 2).

Таблиця 2

Результати проміжних розрахунків та значень Індексу діяльності на засадах ESG для ДП «НАЕК «Енергоатом»

Складові	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Субіндекс екологічної складової	0,40	0,58	0,40	0,53	0,52	0,57
Субіндекс соціальної складової	0,34	0,36	0,45	0,59	0,67	0,50
Субіндекс складової корпоративного управління	0,579	0,440	0,437	0,472	0,434	0,532
Індекс діяльності на засадах ESG	0,441	0,463	0,428	0,531	0,542	0,535

Джерело: сформовано на основі [3-5]

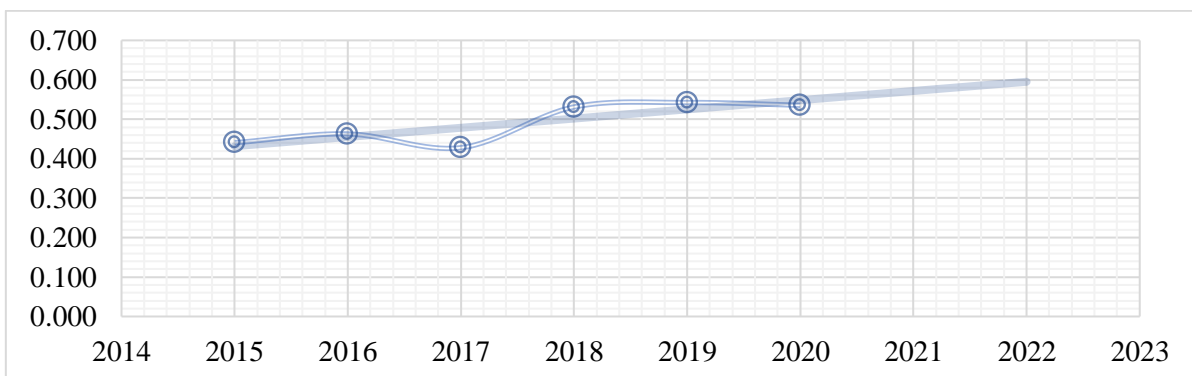

Рис. 2 Динаміка Індексу діяльності на засадах ESG ДП «НАЕК «Енергоатом»

За отриманими результатами Індексу діяльності на засадах ESG «НАЕК «Енергоатом» активно впроваджує на підприємстві концепцію ESG. Найбільша увага при цьому приділяється екології та корпоративному управлінні, проте потрібно намагатися утримувати високі позиції щодо соціальної спрямованості, які були найвищими протягом 2018–2019 рр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ESG для всіх: як бізнесу перейти на бік сталого розвитку. Дія Бізнес. URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/sistematizacia-biznes-procesiv/esg-dla-vsih-naviso-ta-ak-biznesu-perejti-na-bik-stalogo-rozvitku> (дата звернення 20.10.22).
2. Енергоатом. Про ДП «НАЕК «Енергоатом». URL: <https://www.energoatom.com.ua/mission.html> (дата звернення 20.10.22).
3. Енергоатом. Звітність. URL: <https://www.energoatom.com.ua/accounting.html> (дата звернення 20.10.22).
4. Нефінансовий звіт НАЕК «Енергоатом» за 2018 рік. Slideshare. URL: <https://www.slideshare.net/energoatom/2018-169280568> (дата звернення 20.10.22).
5. Нефінансовий звіт НАЕК «Енергоатом» за 2016 рік. Slideshare. URL: <https://www.slideshare.net/energoatom/2016-79674237> (дата звернення 20.10.22).
6. Названо 10 найбільших платників екоподатків у 2021 році. Інфографіка. Ecobusiness Group. URL: <https://ecolog-ua.com/news/nazvano-10-naybilshyh-platnykiv-ekopodatkov-u-2021-roci-infografika> (дата звернення 20.10.22).

Матеріали VII Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
**«ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

Кременчук, 15-16 листопада 2022 року